

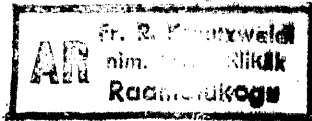
1922 aasta

Riigikohtu otsused

„Õiguse“ väljaanne

Tartus 1923 a.

Am 23.5
Riigikogu

67.311

Riigikohtu üldkogu otsustes 1922. a. käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №
Ajutis. määrused talurahva asutuste muutmise kohta (Врем. прав. объ изм. состава и предм. вѣд. кр. пр. мѣстѣ) seadus 9. juul. 1889. a. (Sead. ja val. korralduste kogu 1889. a. nr. 78 lisa.) 8 p. c 10		Kohtute Asutuste seadus. 117 6 119 ³ p. 8 11 151 p. 3 11 249 11 259 6 286—288 11 406 ¹ 11 406 ² 11 406 ⁷ 11 406 ¹³ p. p. 3, 4 11 406 ¹⁴ 11 406 ¹⁹ 11		1144 7 1146 7 1494 3 1496 märk. 1 3	
Balti Eraseadus 803 1 867 1 940 1 941 1 2685 1 2735 1 2738 1 3215 1 3861—3888 1		Krepostimaksu seadus 12. apr. 1920 a. (R. T. nr. 67/68, 1920. a.) — 1		Omavalitsuse ajutine järelvalve seadus. (R. T. nr. 78, 1919. a.) 12 10 Poslina (Lõivu) seadus. (Sead. kogu V köide, 1914. a. v.) 201 1 235 1	
Eesti Ajut. Valitsuse määrus 22. jaan. 1919. a. vabrikute ja tehaste tööliste organisatsiooni ja vanemate nõukogu põhjuskirja üle. (R. T. nr. 6, 1919. a.) 22 8		Kriminaal-kohtupidamise seadus 8—10 9 219 7 237 7 245 7 309 7 775 4 905 11 955 9		Põhiseadus (R. T. nr. 113/114, 1920. a.) 18 8 60 p. 8 4 68 4	
Eesti Ajut. Valitsuse poolt vastuvõetud sead. 21. märts. 1919. a. seltside ühisuste ja nende liitude registreerim. korra kohta. (R. T. nr. 18, 1919. a.) — 8		Lõivu (Poslina) seadus. (Sead. kogu V. köide 1857. a. v.) 371 1		Pärandusmaksu seadus 12. apr. 1920. a. (R. T. nr. 67/68, 1920. a.) — 1	
Kohtuministeeriumi seletus 21. okt. 1919. a. seltside, ühisuste ja nende liitude registreerim. korra kohta. (R. T. nr. 79/80, 1919. a.) — 8		Minist. Asut. seadus 969 6		Rahukohtu Nuhtlusseadus 128 3 129 3 152 7	
		Notar. seadus. (Sead. kogu XVI köide 1. jagu.) 158 p. 4 1		Riigiteenijate ametsoõtude tasu seadus 2. det. 1921. a. (R. T. nr. 113, 1921. a.) 9 2	
		Nuhtlusseadus. 451 9 1140 7 1143 7		Seaduste kogu X köide 1324—1328 1	
				Senati Asut. seadus (1917. a. väljaanne.) 19 p. 4 6 76 p. 10 6	
				Senati I Üldkogu määrus jaotuslepingute kohta (Sead. ja val. korrald. kogu 1884. a. nr. 41 (321). — 1	

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №
Sõja-kohtupidam. seadustik.		Vabrikute kohta käivad määrused 31. märts. 1913. a. (Sead. ja val. korrald. kogu 1913. a. nr. 163.)		326 366 395—401 403 404	9 9 9 9 9
214	7				
244	7				
275	7				
284	7				
314	7				
337	7	Vallakohtu seadus.		Varanduste tasuta ülemineku lõivu seadus 15. juun. 1882. a.	
346	7	2 10		3 p. 2 1	
364	7	3 10			
365	7	5 10			
Tsiviil-kohtupidam. sead.		Vangistusseadustik. (Sead. kogu XIV köide).		Vene Ajut. Valitsuse otsus Eestimaa kubermangu omavalitsuse määruse 30. märts. 1917. a. maksma panemise kohta. (Sead. ja korrald. kogu 1917. a. nr. 173, art. 953.)	
185—194	5	18 9		lisa § 15 märk. 10	
793	11	41 9			
952	5	93 9			
962	5	168 9			
964	5	271 p. p. 1, 2, 3 9			
966	5	324 p. p. 1—5 9			

Riigikohtu administratiiv-osakonna 1922. a. otsustes käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Administratiiv kohtu kord. (R. T. nr. 10, 1919. a.)	Ajut. määrused väliskauplemise kohta. (R. T. nr. 64, 1919 a.)	Eesti Vabariigi dispashööri ametisse seadmise seadus. (R. T. nr. 53/54, 1920 a.)
1 61	3 47	5 24
2 25, 61	Aksia pankade kohalikkude osakondade liikvideerimise kohta käiv seadus. (R. T. nr. 47, 1922 a.)	Juhatuskiri riigimaks. asjus. (R. T. nr. 9, 1918 a.)
3 18, 25, 29, 56, 61	— 62	2 23
4 61	Aksia seltside ja osahingute valitsemise kohta käiv seadus. (R. T. nr. 18, 1920 a.)	Kalapüügi korraldam. määr. (R. T. nr. 59/60, 1920 a.)
5 32, 61	9, 10 62	— 70
6 61	Avalikkude algkoolide sead. (R. T. nr. 75/76, 1920 a.)	Linnade ja alevite maaga varustamise kohta käiv ajut. määrus. (R. T. nr. 61/62, 1920 a.)
9 32, 50	4, 6 43	1, 2 22
10 p. p. 3, 4 40	7, 10 43	
10 p. 5 34	24 märkus 26	
21 50	35 p. p. 2, 13 26	
22 32	73 p. p. d, h 26	
27 32	Eestimaa koolivalits. ajut. korraldus. (R. T. nr. 6, 1918 a.)	Linna koolivalitsuse korraldus. (R. T. nr. 10, 1918 a.)
35 32	Peat. III § 17 13	
Ajutine määrus sõjaväe osade . . . korteri, kütte ja valgustuse kohta. (R. T. nr. 40, 1919 a.)	1 23	37 p. p. m, n 13
1, 2 39	2 23, 24	
Ajut. admin. seadused. (R. T. nr. 1, 1919 a.)	3 23	

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Maareformi teostamise määrused. [R. T. nr. 16/17, 1920 a. ja R. T. nr. 7 (§ 68), nr. 17 (§ 78) ning nr. 65 (§§ 51—62), 1921 a.]		Määrus riigiteenijatele ja tööliste perekonna abiraha maksmise asjus. (R. T. nr. 57/58, 1920 a.) 5, 6 15		Seltside ühisuste ja nende liitude registreerimise sead. (R. T. nr. 18, 1920 a.) 1 märkus 62 5 49 11 p. 1, 13 48 17 49 21, 21 p. 1 48 21 p. 2 48, 49	
2	32	Mõisamaade kontrolli alla võtmise ja maaolude esialgne korraldamise määrus. (R. T. nr. 5. 1918 a.) 2 23		Tulumaksu seadus. (R. T. nr. 63/64, 1920 a.) 1 69 3 71 3 p. 4 69 10, 11 71 11, 6 72 27 52 49, 51, 59 74 60, 93 74	
11	33	Napside ja likööride valmistamise ja müügi seadus. (R. T. nr. 81, 1921 a.) 38 65			
38	19	Omavalitsuse ajutin. järelvalve seadus. (R. T. nr. 78, 1919 a.) — 40, 55 12 41		Vallandukogude valimise seadus. (R. T. nr. 26, 1921 a.) 27, 32, 33 17 65 21 76 55	
42	38	Põhiseadus. (R. T. nr. 113/114, 1920 a.) 22, 23 26 54 69 55 61			
49	22	Rekvireerimise määrused. (R. T. nr. 14, 1919 a.) 2, 12, 13 60 16, 19 60		Valla- ja Maakonna omavalitsuste sissetulekute jne. ajutine seadus. (R. T. nr. 18/19, 1920 a.) 58, 62 54	
57	68	Riigikohtu seadus. (R. T. nr. 82/83, 1919 a.) 17 56, 61, 62		Õpetajate palga seadus. (R. T. nr. 41, 1921 a.) 2 m. 1 ja 2 12	
63, 65—81	22	Riigikontrolli ajut. seadus. (R. T. nr. 9, 1919 a.) 1, 12 61		Seaduste kogu. I k. 2. jagu. Senati asut. seadus. — 56	
66	38	Seadus mõnede muudatuste kohta tulumaksu seaduses. (R. T. nr. 49/50, 1921 a.) 21 m. 2 69		22 p. 3 t. a, p. 6 t. 6 61	
68	29, 32	Seadus riigilisaärimaksu nõudmise kohta ettevõtetelt, kelle peavalitsused väljaspool E. V. asuvad. (R. T. nr. 16, 1921 a.) — 23		Senati ja Riigikontrolli asut. seadus. — 61	
71 ¹ p. 1	57				
74	22, 29				
75	29				
77 ¹	57				
78	57				
78 m. 2	33, 57				
123	51				
128	20				
129	58				
130	20, 58				
133	68				
Maaseadus. (R. T. nr. 79/80, 1919 a.) 1 19, 27, 31, 35, 67					
1 m. 1 p. 1	67				
1 m. 1 p. 2	66				
1 m. 1 p. 4	30				
8	30				
15 p. a.	38				
16	33, 59				
17, 18	22, 33, 38				
20	29, 32				
20—22	22				
22	19, 33, 57				
28	58				
Marja- ja puuvilja veinide valmistamise ja müügi seadus. (R. T. nr. 145/146, 1920.) 1 65					
Määrus riigimaksude kohta. (R. T. nr. 5, 1918.) — 23					

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. № №
II k. Kubermangu- ja Maakonna- valitsuse seadus. 2 p. 2; 4, 127 53 Semstvo seadus. (Sead. ja Val. korr. kogu nr. 157, § 870, 1917 a. 117 45 Vallakogukonna seadus. (1866 a.) 26 41 Linna seadus. 55 14, 42 61 42 70 14, 42 72, 120 42 III k. Teenistuse seadus. — 45 IV k. Kogukondliste kohustuste seadus. 462, 466, 569, 571, 574, 575, 601 ja teis. 39 V k. Otsekoheste maksude sead. 413, 532— 573 23 518 63 Tolli seadus. 711 47 713—717 64 1020, 1021 47 1022 64 1037 47 Aktsiisi seadus. 525, 557, 558 65 VIII k. 1 jagu. Metsa seadus. 3, 6, 4, 104, 19 51—85, 19 88—94 19	Baltimaade riigimõisate va- litsemise seadus. 3, 3 p. 3 19 5 lisa, 19 106—119 19 Obroki seadus. 27, 78 20 79, 3, 87 20 2 jagu. Arve seadus. — 61 X k. 1 jagu. Tsiivil seadused. 2171—2173 23 Riiklikkude hangete ja tehingute seadus. 99—116 20 141—177 20 XI k. 2 jagu Krediidi seadus X jagu. 129 62 Kaubanduse seadus. § 592 lisa I-se § 185, 186, 187, 191, 193, 198 ja lisa II-se § 51 24 XII k. 2 jagu. Kalapüügi seadus. 490, 491, 494—497 70 560—575 70 Trahteri-maksu seadus. 43, 48 16 XV k. Nuhtluse seadus. 69 tähendus, 410 13 1341, 1343 24	Rahuk. nuhtluse seadus. 43 64 XVI k. 1 jagu. Tsiivil kohtupidam. seadus. 8 37 334 34 366—498 15 409, 410 27 663 18 1053, 1054 44 1283 40 1293 21 1940—1946 62 1978—2058 15 Kriminaal kohtupid. sead. 1066 13 Seaduste ja Valitsuse kor- ralduste kogu. 1899 a. nr. 30. Ärimaksu seaduse käsita- mise instruksioon. 55 p. p. 3—6, 9 63 Balti Eraseadus. III k. 518, 519 62 597 31, 67 597 p. 1 19 599 p. 2 67 1036, 1038 70 1199—1201, 35 1208 ja teis. 35 4186 45 4496—4500 28 Määrusleht (Verordnungsblatt). 1918 a. nr. 22. 256. IX. art. 11 23 20 23 1918 nr. 31. 11, 13 15			

Riigikohtu tsiviil-osakonna 1922 a. otsustes käsitatud seaduste §§.

Seaduste §§	Otsuste №№	Seaduste §§	Otsuste №№	Seaduste §§	Otsuste №№
Balti Eraseadus.		3636	83	2057	85
		3680	81	2063	85
		3684	81	2065	84
XII	82	3686	81	2069	85
XXXIV	82	3687	81		
9	87	3702	81	Liivi Talurahva seadus.	
27	94	4371	95	128—130	82
53	94	4383	95	225	82
55	94	4384	95	938	82
56	94	4416	86	1006	80
169	87	4418	86	1007	80
199	87			1013	96
200	87				
543	90	Tsiiviil Kohtupidam. seadus.			
551	90				
690	79			Eesti Talurahva seadus.	
693	88	1	77, 78	471	100
713	105	29	75, 92		
771	90	31	75		
809	90	39	76	Vallakohtu seadus.	
813	90	163	96	237	80
819	83	164 ²	96		
820	83	164 ³	96	Üüriseadus.	
874	90	177	86	19	102
877	90	269	104	22	102
929	90, 101	331	96		
930	90	629	105	Maaseadus.	
1309	93	630	105	1	89
2061	96	704	82		
2064	96	763	104	Maareformi teost. määrus.	
2351	105	792	99	1	98
2451	84	795	99		
2452	84	800	104	Veksliseadus.	
2477	84	801	104	2	94
2620	80	1012	105		
2913	105	1804	105	Rahukohtu Nuhtlusseadus.	
2918	105	1806	75	148	103
3014	97	1823	105		
3015	97	1824	105		
3271	91	1826	105		
3312	102	1828	105		
3484	102	1956	84		
3522	102	1966	84		
3618	83	1970	84		
3620	83	2019—2023	84		

Riigikohtu kriminaal-osakonna otsustes 1922 a. käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Ajutine seadus 6, IX. 20. a. politseilise karistam. kohta fiksikute seaduste ja sundsl. määruste rikkumise eest. (R. T. nr. 147/148, 1920. a.) 1 115		Nuhtlusseadus.		Seadusandl. delegats. poolt 2. VII. 20 a. vastuvõetud seadus tingimisi süüdlaseksmõistmise kohta. (R. T. nr. 119/120, 1920. a.) 110	
Aktiisi seadus. 1274 119		84 115		Sõja-kohtupidam. seadus. 4 116	
Kriminaal Kohtupid. sead. 3 121		152 120		Sõjanuhtlusseadus. 8 lisa I 106 273 ¹ 116	
5 121		272 114		Uus-Nuhtlusseadus. 100 116	
42 p 3 121		1477 123		101 116	
49 121		1478 123		102 116	
119 118		1482 123		129 116	
128 120		1483 123		530 111	
138 120		1486 123		530 121	
159 111		1533 123		531 108	
168 112		1545 114		532 p. 3 109	
170 109		1686 114		537 121	
752 123				540 108	
754 114		Rahukohtu-Nuhtlusseadus.		Vab. Val. määrus 18. I. 21. a. Vabariigi piirides viibivate välismaa alamate elamis- lubade kohta. (R. T. nr. 7, 1921. a.) 7 115	
754 123		7 115			
755 113		7 117			
766 114		21 122			
959 p. 5 120		46 117			
1125 ² mäkus 119		58 - 61 115			
1129 122		61 115			
1220 114		63 120			
1224 115		130 111			
		142 118			
		170 p. 7 107			
		172 110			
		177 113			
		177 II jagu 112			

Nõ 1.

ÜLDKOGU.

17. jaanuaril 1922 a.

Riigikohtu esimehe ettepanek lahendada küsimus, kas ja kuivõrd tohib jaotuslepinguid vabastada kinnistuslõivust?

Eesistuja ja ettekandja esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Küsimuse ülesvõtmiseks on tõuget annud teated, et meie kohtu- ja ametikohtades teda üksteisest lahkuminevalt lahendatakse: Tallinna-Haapsalu ja Tartu-Võru kinnistusjaoskonnad tunnistavad jaotuslepingud kinnistuslõivust vabaks, Viljandi-Pärnu kinnistus-jaoskond nõuab viimase maksmist. Esimesed põhjendavad oma vaadet sellega, et jaotuslepingud ei sisalda omandusõiguse üleminekut ühelt isikult teisele ja toetavad Vene Senati I üldkogu määrusele, mis oli ära trükitud Vene seaduste ja korralduste kogus 1884 a. nr. 41 p. 321. Tallinna-Haapsalu kinnistusjaoskonna ülem põhjendab sealjuures oma arvamist veel sellega, et jaotuslepingud määravad ainult ära need osad, mis juba kaasomanikule kuuluvad, ja toob võrdluseks ette ka veel Ts. kass. dep. otsused 1873 a. nr. 1249, 1879 a. nr. 2, 1885 a. nr. 124 ja 1889 a. nr. 33, 54 ja 55; Tartu-Võru kinnistusjaoskond seletab, et ühise kinnisvara jaotus on ühe või mõne kaasomaniku ühistest õigustest lahkumise saavutus ja nagu parandusesse kuuluv kinnisvara jaotus pärijate vahel kinnistuslõivust vabastatakse, samuti peab talitama ka ostu ehk muul teel tekkinud ühisvara jaotusel, sest ka siin ei ole õiguste, s. o. kinnisvara üleminekut, vaid teostub ainult lahkumine õiguskaasomanikude hulgast. Vastupidise seisukoha põhjenduseks tuuakse seadus krepostimaksu kohta, mis 12. aprillil 1920 a. vastu võetud ja sama aasta Riigi Teatajas nr. 67/68 avaldatud.

Prokuröri k. t. arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus järgmist:

Vene lõivu ehk pošlina seaduse 1914 a. väljaande § 235 põhjal (1893 a. väljaanne § 182), mis 14. juulil 1827 a. ja 15. juunil 1882 a. antud seaduste peale põhjendatud, pidi kinnistuslõivu ehk kreposti pošlinat võetama varanduste ülemineku pealt ühe isiku käest teise täieliseks omanduseks või üldse kinnistusvalduse muutuse puhul, väljaarvatud ilma tasuta üleminekid, mis sama seaduse § 201 (1893 a. väljaandes aga § 152) on ette nähtud. Lõiv pidi võetama aktide pealt, mis kinnisvara valduseõiguse kinnitavad, kaasa arvates ka vallasvara, kui see kinnisvaraga koos ühes

aktis edasi antakse. Kinnistuslõivu kõrgus oli 4⁰/₀ ülemineva varanduse väärtusest. § 201 omakord määras põšlina, mis pidi võetama varanduste ilma tasuta ülemineku puhul pärimise teel, kõige armulisema (keisri) annetuse, kinke, osajagude ja teiste ilma tasuta lepete järele. Viimast laadi varanduste üleminekud olid 15. juunil 1882 a. iseäralise, nõnda nimetatud „varanduse tasuta ülemineku“ lõivu alla pandud, varanduse andja ja omandaja kaugema või ligema sugulusastme järele esialgselt 1—8⁰/₀, pärast 1¹/₂ kuni 12⁰/₀ kõrguses ülemineva varanduse väärtusest. Kuna see juba oma ette varanduse üleminekulõiv oli, siis ei võetud arusaadavalt säärase üleminekute pealt enam üldist üleminekulõivu, nõndanimetatud kinnistuslõivu ehk kreposti põšlinat.

Senati I üldkogu seletus otsuses, mis 1884 a. seadluste ja korralduste kogus lehes nr. 41 p. 321 all avaldatud, lahendas kinnistuslõivu võtmise küsimust ühe Samaara ringkonnas tekkinud ühisvara jaotuse puhul tema kaasomanikkude Vorontsovi ja Strugovi vahel, kes selle varanduse olid koos ostnud ja pärast oma vahel ühetao- liselt ära jaganud, nii et kummalegi nendest ei langenud jaotusel rohkem, kui talle enne jagamist oli kuulunud. Vanem notaar oli toimingut ilma lõivu võtmata kinnitanud; Samaara kontrollikoda oli arvamisel, et iga kinnisvara jaotustoiming käib kinnis- tuslõivu alla ja pööras mittevõetud lõivu süüdlaste peale (въ начеть). Asi tuli riigi- kontrolli nõukogu ettepanekul Senati I departemangus arutusele ja anti sealte mõtete lahkumisele I üldkogu otsustada, kes seda küsimust 8. okt. 1882 a. ja 25. novembril 1883 a. arutas ja leidis, et ühisvaranduse jagamise puhul eelkirjeldatud viisil ei ole õieti mitte varanduse üleminekut olemas, vaid on tegemist selle õiguse ligema teos- tamisega, mis kaasomanikkudel ühise omandamistoimingu põhjal tekkis; säärase jaot- tus on pärandusejaotuse taoline, mis Vene eraõiguse järele esindab varanduse ühis- omanduse lõpetamise viisi ega kuulu varanduste üleminekutoimingute hulka, kuigi kaaspärijad siis, kui nad ei saa kõige varanduse kohta kõigiti ühesuruseid osasid välja eraldada, oma osade ühtlustamiseks kohustuvad üksteisele rahasummasid välja maksma (Vene Erased. § 1328). Päritud varanduse jagamise suhtes pärijate vahel oli vanas Lõivuseaduses (1857 a. väljaandes) § 371 öeldud, et säärase varanduste jaotusel ei võeta kinnistuslõivu, kui mõnel kaaspärijal teisele tuleb juurde maksta selle osa eest, mis tema on rohkem saanud. See seadus põhjenes Senati üldkogu seletusele 17. aug. 1828 a., mis kaaspärijate ühisvaranduse jaotuse suhtes oli antud. Küsimust 1882/1883 a. arutades, leidis Senati I üldkogu, et põhjust ei ole kaaspäri- jate suhtes maksnud määrust ka teiste jaotuste suhtes mitte maksvaks tunnistada ja seletas, et jaotuslepingute pealt, mida ühisvalduse kaasosanikud teevad, kui need ka üksteisele võõrad (mitte kaaspärijad) on, ei võeta kinnistuslõivu, väljaarvamata ka need juhtumused, kus ühed osanikud teistele ülearu väljaeraldava osa (выдѣляемые излишки) eest rahasumma maksavad.

Tsiviil-Departemangu otsus 1873 a. nr. 1248 puudutas üht kinnisvara jaotust Odessa ringkonnas, kus ühe kaaspärija osa mitte teistele üle antud ei olnud ja selle väljaeraldamist loonus (in natura) taotleti siis, kui teiste osad olid keelu alla pandud. Odessa ringkonnakohus ja Hersoni kohtupalat olid nõudmise tagasi lükanud; Senat seletas, et siin on jaotamine võimalik, kuna jaotamise puhul loonus kaasosanikkude vahel, vastavalt iga ühe osale, ei sünni mitte varanduse üleminekut, vaid määratakse ainult kindlaks need jaod, mis kellegi kaasosaniku päralt on; leides, et alamad koh- tud ei ole kindlaks teinud, et ettepanud jaotuslepingu kavandi järele midagi keelu alla pandud osadest nõudjale oleks pidanud minema, tunnistas Senat nende seisukoha ebaõigeks ja saatis asja tagasi ümberotsustamiseks.

Sama departemangu 1879 a. otsus nr. 2 käsitab päranduse jaotust pärijate vahel, mille kohta tol ajal maksvas Lõivuseaduses erimäärus, nimelt § 371, leidis, et jaotustel ligemate kaaspärijate vahel kinnistuslõivu ei võeta. § 371 muudeti 1882 a. ära.

Sama departemangu otsus 1885 a. nr. 124 käsitas kaaspärijate vahel tehtud jaotustoimingut Vladimiri kubermangus oleva kinnisvara kohta. Vanem notaar oli kaaspärijatelt 1% terve jagatava varanduse väärtusest kinnistuslõivuks võtnud kui varanduse pealt, mis osanikkudele nende vanematelt langenud, pärast aga ringkonna-kohtu märkuste tagajärjel veel 3% juurde nõudnud varanduste tasuta ülemineku lõivn seaduse § 3 p. 2 põhjal, mis 15. juunil 1882 a. antud. Ringkonnakohus ja kohtupalat olid pärijate kaebuse tagajärjeta jätnud. Senat leidis, et siin võõriti on tarvitatud osutatud seadust, sest see seadus käsitab varanduste tasuta üleminekut. Käesoleval korral ei ole varanduse jagamisel tasuta üleminekut, vaid see järgnes juba pärandaja surma puhul. Uut seadust, millega endise seaduse §§ 369 ja 371—375 ära muudeti, oleks ehk tarvitada võidud, kui päranduse jagamisel mõnele kaaspärijale midagi oleks määratud tasuta või juurdemaksuta, kinke viisil; pärijatel on lubatud Sead. kogu X kõite §§ 1324—1328 järele jaotuse hõlbustuseks üksteise ees rahaliste maksudega kohustuda, ja ühesuguste väärtuste vahetus ei vasta mitte varanduse tasuta ülemineku mõistele, sest et igale poolele äraantava asja eest tasutakse teise asjaga, kui aga kaaspärija omandatava pärandusevara eest omast eravarandusest midagi juurde mak- sab, siis ei oleks see mitte pärimise teostamine, vaid varanduse omandamine ostu- müügi teel.

Sama departemangu 1889 a. otsused nr. 33, 54 ja 55 käsitavad küsimust, kas lääne-kubermangudes, kus poolakatel kinnisvara omandamine oli ära keelatud 10. detsembril 1865 antud seaduse läbi, poola soost pärijatel on õigus oma osi üks- teisele üle anda ja jaotuslepingu varal poola soost kaaspärijale päritud varandust ainuomanduseks jätta. Senat seletas, et siin õieti varanduse üleandmist ei ole, vaid siin teostub päranduse jagamine, mis on seaduses ette nähtud ja lubatud kui ühis- omanduse pidamise lõpetamise abinõu, ja et siin poolakatele keelatud kinnisvara võõrandamisega tegemist ei ole, kuigi kaaspärija teistele nende osad sularahaga tasub.

Baltimaa suhtes riivas sama Tsiviil-Departemang 1903 a. otsuses nr. 14 jaotuse tähendust, käsitades küsimust, kas Liivimaa linnades leiduv seadusliku pärimise teel omandatud kinnisvara kaotab pärijate vahel tehtud jaotuslepingu tagajärjel oma päritud kinnisvara omaduse nende osade suhtes, mis kaaspärija oma osale teiselt tasu eest juurde on saanud. Kohtupalat oli selle küsimuse B. E. S. § 2738 ja 3861—3888 põhjal jaatavalt otsustanud. Senat otsustas küsimuse eitavalt, välja minnes eel- osutatud Senati I üldkogu otsusest (1884 a. Seadl. Kogu nr. 41 p. 321), et ühisvara jagamisega ei teostu varanduse üleminek, vaid ainult jaotatakse juba varemalt päri- misel varatud õigus ja et jaotusaktid sarnasel tingimusel ei käi kinnistuslõivu alla ning kõige varanduse peale tulevat kui otse pärandajalt jäetud varanduse peale vaadata.

Nii siis, välja minnes pärijate vahel tehtavatest ühispäranduse jaotuse lepin- gutest, kus esimeses jones oli mõeldud varanduse jaotus loonus, aga ülearuste osade eest, mis keegi saanud, üksteisele ka rahas tasumine oli võimaldatud, millised lepin- gud endise seaduse põhjal, mis aga 1882 a. ära muudeti, vabastatud olid kinnistus- lõivust, laiendati see vabastus ka teiste jaotuslepingute peale, kus tekkinud oli ühine omandus mõnel teisel teel, näit. koosostu teel. Tegelikult arendati Senati I üldkogu seletust edasi ja tunnistati lõivuvabaks jaotused ka siis, kui kaasosanik endisest ühi-

sest varandusest hoopis lahkub rahalise tasu eest. Eeltoodud Senati seletuse kohaldamisel mindi tegeluses veel kaugemale: kinnistuslõivust vabastati igasugused jaotuslepingud, isegi säärased, kus omandus mitte ühise õiguslise tehte põhjal ei olnud tekkinud, nagu lugu on pändaja surma puhul kaaspärijate suhtes või ühise ostu puhul kaasostjate suhtes, vaid kui keegi, üsna kõrvaliselt isikult omale esmalt ühe osa tema kinnisvarast omandanud, pärast ka teise osa omale juurde omandas ja seda jaotuslepingu näol tegi; see oli saavutus, mille peale seaduse esialgsel seletusel mõeldud ei olnud ja mis lausa kinnistuslõivu võtmise mõtte vastu käib, mis varanduste tasulise ülemineku maksu alla seadis kõige ülemineva varanduse väärtuses.

Kirjeldatud kinnistuslõivu katmise kord ja tegelus, rajatud Vene tsiviilõiguse määruste seletuse peale, kusjuures 1882 a. järgnenud tolleaegse Vene lõivuseadustiku § 371 muutmist ligemalt arvesse ei olnud võetud, maksis ka meil, sest lõivu võtmise suhtes ei olnud põhjust teise seisukorda panna Baltimaid, olgugi, et siin oma eraõigus maksis.

12. aprillil 1920 a. andis Vabariigi Valitsus kaks uut seadust välja, mis varanduste üleminekute lõivutamist käsitlevad ja üheskoos Riigi Teatajas nr. 67/68 avaldati nr. 198 ja 199 all, nimelt „seaduse krepostimaksu kohta“ ja „pärandusmaksu seaduse“. Need seadused on teineteisega ühenduses väljaantud, esimene juhatub teise peale. Esimesega muutis Vabariigi Valitsus Vene lõivuseaduse § 235 kinnistuslõivu kohta. Endisest määrusest kustutati maha sõnad „за исключениемъ лишь указанныхъ въ статьѣ 201 случаевъ перехода имущества безмездными способами съ актовъ, утверждающихъ право сего владѣнія“ ja seati asemele sõnad „mahaarvatud 12. aprilli 1920 a. pärandusmaksu seaduse § 1 ettenähtud juhtumused“. Peale mõningate teiste paragrahvide maksvusetuks tunnistamise ja krepostimaksu kõrgendamise 4% pealt 6% peale määratakse, et varanduste seaduslik hindamine sünnib pärandusmaksu seaduse põhjal. Pärandusmaksu seaduse § 1 käsitleb varanduste tasuta üleminekuid ühelt isikult teise kätte pärimise teel seaduse, tõstamendi, päranduslepingu või pärijate väljasuremise teel (по выморочному праву). —

Nende kahe seadusega muudeti ja parandati lõivu võtmise korda varanduste ülemineku pealt, tasu eest ja tasuta ülemineku lõivu alla käivaid lepinguid ümber liigitades. 12. aprilli 1920 a. krepostimaksu seaduse järele käivad kinnistuslõivu (krepostimaksu) alla kõik varanduste üleminekud peale pärimiste, välja arvatud vallasvaranduste üleminekud, kui need kinnisvaraga üheskoos ühe akti läbi ei sünni, kuna seni maksnud 1882 a. seaduse järele ka veel mõned teised tasuta üleminekud, mis varanduste tasuta ülemineku lõivu määrustes ligemalt loetletud olid (vene lõiv. sead. 1914 a. § 201), kui kinked ja osajagude väljaeraldamisest, kinnistuslõivu alla ei käinud. Neid lõivutati Vene seaduses varanduse tasuta ülemineku lõivuga. Nüüdsest 1920 a. seaduse väljakuulutamisest saadik peab varanduste tasuta ülemineku lõivu ainult pärimiste pealt võetama pärandusemaksu nimel, kuna kõik teised tasuta üleminekud juba üldkinnistuslõivu alla käivad ja Vene lõivuseaduse § 201 oma tähenduse üldse on kaotanud; Vastupidist väites, s. o. et Vene lõivuseaduse § 201 peale pärimiste veel maksev oleks teiste seal nimetatud aktide kohta tuleksime järeldusele, et nende pealt kaks varanduse ülemineku maksu võtta tuleks, üks lõivuseaduse § 235 põhjal, tema uues kujus, ja teine sama sead. § 201 põhjal, kuna endine lõivuseadus ei tunnud kahekordset lõivutamist, ega uus seadus teda nähtavasti maksmata ei tahtnud panna, sest siis oleks ta küll seda kõige pealt ka pärimiste suhtes teinud. Kuna jaotuselepingute vabastamine kinnistuslõivust endiste Venemaal maksusel

olnud määruste seletuste ja tegeluse peale põhjenes, maksuvõtmise ühtlustamise mõttes üle Venemaa ka siin õigustatud-oli, muutus seisukord eeltoodud uue krepostimaksu või kinnistuslõivuseaduse väljaandmisega 1920 a., mille kohta eelmisel ajal muudetud seaduse kohta antud seletused ei ulata. See asjaolu, et jaotuslepingu abil teostub lahkumine kaasomandusest ja et jaotus on ühisomanduse lõpetamise abinõu, ei või iseenesest olla jaotusakti kinnistuslõivust vabastamise põhjuseks, kuna sel asjaolul lõivu võtmise kohta seaduse järele mingit tähtsust ei ole: kõigi varanduste üleandmistel ühelt teisele võõranduslepingute põhjal, nii kui ostu-müügi või vahetuse teel, käib kaasas samane endise omaniku lahkumine ja tema omandusõiguse lõppemine võõrandatava varanduse kohta, nagu see teostub jaotuslepingu järel, kuid ei tule kellelgi meele neid lõivust vabastada sellepärast, et teatavad omandusõiguse lõppemised, nagu varanduse hukkamise puhul, tule või vee läbi jne. või varandusest lahkumine tema mahajätmisel ilma teisele edasiandmata (derelictio, Balti Eras. § 867) on lõivuvabad. Mõõduandev lõivuvõtmise küsimuses on, kas varandus läheb kellelegi üle või mitte. Kui varandus kellegi omanduseks üle läheb, kes varemalt tema omanik ei olnud, siis tuleb lõivu võtta, ja mõistagi vastavalt sellele, mil määral ta üle läks. Sel põhjal oli ja on kinnistuslõivu võtmine ka mahajäetud kinnisvaranduste omandamise ja igamise teel omandatavate kinnisvarade suhtes õigustatud niipea kui omandamise üle vastav akt kokku seatakse.

Seadus uuel kujul, nagu ta § 235 üles pandud, ei anna mingit alust jaotuslepingute kinnistuslõivu alt vabastamiseks, sest jaotuslepingud on Balti Eraseaduse järele samasugused varanduste ülemineku aktid, nagu seda teised lepingud ja toimingud on. Balti Eraseaduse § 803 järele võib omandust üle anda igasugusel õiguslikel alusel seaduses lubatud toimingute põhjal. Jaotuslepingud käivad nende hulka (B. E. S. §§ 940, 941, 2685, 2735, 3215 ja t., Not. sead. § 158 p. 4). Jaotuslepingust tõusvad õiguslikud vahekorrad on samad, mis ostu-müügi puhul maksavad (seals. § 2738). Kui jaotuslepingu järele keegi oma ühisvaranduse osa või murdosa teisele edasi annab, siis on siin samasuguse üleminekuga tegemist, nagu ostu-müügi, vahetuse või kinke pulk.

Varanduse üleminekut ei ole olemas, vähemalt teatavas majanduslikus mõttes mitte, siis kui ühisvara tema kaasomanikkude vahel loonus — in natura — ära jagatakse ja need temast igaüks säärase jao ehk tüki saavad, mis oma väärtuse poolest nende osale vastab. Kui ka siin omanduseõiguse mõtteliste osade üleminek sünnib, nii et kustub ühede kaasomanduse õigus nendele kuuluvates mõttelistes osades, ja selle asemele astub teise kaasomaniku ainuõigus, 'siiski ei sünni siin muud, kui et asja senise jagamatu kaasomanduse asemele astub ühisvarandusest väljaeraldatud osa ja ühegi kaasomaniku omanduseõigus jaotatava varanduse suhtes ei suurene. Seesugune jaotus, kus igaüks saab oma mõeldava osa asemele vastava samaväärtusliku reaalosa, on lõivuvaba, kuna osasaaja juba samal määral üldasja kaasomanik oli ja ta tema eest üldiselt ka juba esimesel omandamisel varanduse ülemineku lõivu on maksnud. Teist korda lõivu võtta tema osa pealt ei oleks, asja sisuliselt võttes, mitte põhjendatud, sest varanduste ülemineku lõivud on seatud varanduste üksteise käest edasiandmistele ja edasiminekuete peale. Kuid niipea, kui ühisvara jaotamisel kaasomaniku õigus laieneb ja ta omale ühisvarandustest midagi saab mitte oma osa arvel, vaid milgi teisel põhjal, teiste osade arvel, sündigu see tasu eest või ilma, siis on olemas varanduse kui majandusliku väärtuse üleminek, ja see käib üldistel alustel seaduse õige mõtte ja sihi järele kinnistuslõivu alla.

Eelülespandud Balti Eraseadusega kooskõlas olev vaade varanduste üleandmise ja ülemineku kohta ühisvaranduste jaotamisel ei kõiguta ka maksvat vaadet selle kohta, et kaaspärijalt omandatud päritud varandus jagamisel ikka päritud varanduse iseloomu alles hoiab. Nõndanimetatud „päritud varanduse“ iseäraldus seisab kitsendustes, mis päritud varanduse iseloom selle asja edaspidise käsitamise mõttes tema omanikule peale paneb. See õiguse kitsendus oleneb aga juba sellest, et kitsendus maksis ka juba ühispidamiselt lahkuva kaaspärija suhtes ja see annab oma osa edasi teisele kaaspärijale ainult selle kitsenduse allesjäämisega. Kaaspärijatel on õigus küll pärandust jagada, aga neil ei ole õigust jagamisel varanduse peal seaduse järele olevaid kitsendusi tühistada, sest ühispidamiselt lahkuva kaaspärija ei saa teisele kaaspärijale rohkem õigusi edasi anda, kui temal enesel on.

Kõigil eeltoodud põhjustel jõudis Riigikohus **otsusele**: seletada, et jaotuslepingud käivad 12. aprill 1920 a. antud krepostimaksu seaduse põhjal kinnistusloivu alla, kuid ainult niivõrd kui palju keegi kaasosanik jaotusel endisest ühisvarandusest rohkem saab, kui see tema senisele osale vastab.

Nõ 2.

ÜLDKOGU.

6. märtsil 1922. a.

Kohtuministri seletuspärimine riigiteenijate ametsõitude tasu seaduse III peatüki (päevarahade üle) tarvitamise kohta kohtuametnikkude suhtes.

Eesistuja ja ettekandja esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Kohtuminister on 10. veebruaril s. a. nr. 31 all Riigikohtu poole pööranud ettepanekuga otsustada küsimus, kas võib arvata päevarahade suhtes kohtute, kohtunikkude, kohtu-uurijate ja prokuratuuri ning nende kantselei ametnikkude väljasõituseid nende ringkonna piirides „Riigiteenijate ametsõitude tasu seaduse“ (R. T. nr. 113 — 1921 a.) § 9-as ettenähtud 5. liigi alla käivateks, või tuleb nendele päevarahasid maksta, väljasõidu sihi järele arvates, 1. ja 2. liigi järele ja varemalt määratud üle 15. päevaste komandeerimiste korral — 3. ja 4. liigi järele.

Küsimus on tegelikus elus kahtlusi sünnitanud, näit. kaebab Viljandi II j. kohtu-uurija, et riigikontroll kohtu-uurijate päevarahad I liigist V liiki on arvanud. Kohtuministri arvamise järele ei või ametsõitude V liiki kohtutegelaste väljasõitude kohta (ühes nende kantseleidega) tarvitada, sest linnadevahelised ringsõidud ja ringsõidud maal on ette nähtud ka ametsõitude I ja II liigis, ega või juttu olla, et kavatsatud oleks panna kohut, mille seisukorra parandamine on esimese järgu riiklise tähtsusega küsimus, päevarahade suhtes halvemasse seisukorda, kui muu ametkonna ainult juhuslikku väljasõitjat. Vähendatud päevarahade määramine on sündinud järgmistel kaalutlemistel: maal on elu odavam kui linnas (2. liik); varem ettenähtud

pikema viibimise teeb odavamaks võimalus asuda erakorteris (kalli võõrastemaja asemel) ja kohaliste oludega natuke tutvudes, ennast praktilisemalt sisse seada (3. ja 4. liik); viimaks, isik, kelle tegevus enamasti seotud on korrapäraste, perioodiliste ringsõitudega kitsa raiooni piirides, peab möödapääsemata hästi tutvuma kogu raiooni kohaliste tingimustega ja kõigil pool ennast odavamalt sisse seadma (5. liik). Päevarahade liigitamine lõpeb seaduse § 11. normiga, mille järele päevaraha summast veel 20% ära langeb, kui väljasõitval ametnikul seal tarvitada on maksuta korter ühes kütte ja valgustusega.

Kui nüüd sellest vaatekohast asuda kohtu-uurijate, prokuratuuri, kohtunikkude ja kohtute (ühes nende kantseleidega) kõiksuguste väljasõitude juurde, siis, — tähelepannes, et nende iseloomu järele kogu väljasõidu aeg ära kulub raske töö peale, kuna väljasõidu kestvus on teravalt piiratud, lühikeseajaline ja väljasõit ise sünnib ettenägemata ja harva, — ei või neid kuidagi ühe astme peale seada politseiametnikkude, raioonirevidentide j. t. korrapäraste ringsõitudega oma raionis (jooksvate ametkohuste täitmisel).

Riigikohus leiab Kohtuministri seisukoha ülesvõetud küsimuses üldiselt õige olevat. Viienda liigi sõitusid esimeste liikidega kõrvu seades, peab järeldama, et viiendas liigis ettenähtud ametsõitude all on mõeldud niisuguste ametnikkude sõidud, kellel on omad teatavad kindlad piirkonnad (jaoskond, raioon, ringkond või kuidas neid kunagi nimetakse) ja kes oma ameti iseloomu poolest jooksvate ametkohuste täitmiseks peavad liikuma nii, kui seda, näituseks, mõned tehnilised ametid, revidentide, valve- ja kaitsepolitsei amet jne., nõuavad. Viienda liigi alla ei või aga mitte keskasutuste ega laiemaulatuslikkude ringkonnaasutuste ametnikkude sõitusid seada, kes mitte säärase sõitude tegemiseks otse seatud ei ole või kelle jooksvad tööd ei teostu mitte ühes kindlas piirkonnas, s. o. piiratud kitsamal maa-alal. Ümberpöörduvalt seletades peaks võimatule järeldusele tulema, et ministrid, nende abid, peavalitsuste tegelased, kes oma asukohast pealinnast teise linna ametsõitusid teevad, saaksid alamas liigis kulutasu, kui nende alla kuuluvad kohaliku ringkonna või jaoskonna ametnikud, keda oma jaoskonnast väljapoole komandeeritakse, või et Kohtupalati juurde kuuluvad ametnikud, rahukogu esimehed ja alalised liikmed vähem sõidutasu saaksid, kui, näit., rahukohtunik, keda käsutatakse väljapoole oma jaoskonda mingisugust ametsõitu tegema. Et riigiteenijate ametsõidu seaduses (1921 a. Riigi Teataja nr. 113) mingid erandeid kohtuametkonna jaoks tehtud ei ole, siis tuleb järeldada, vastolus kohtuministri arvamise, et V liik ka tema kohtuametkonna kohta maksab, ja nimelt nende ametnikkude kohta, kellel oma kindlad, ärapiiratud maa-alad on, kus nad alaliselt oma jooksvaid ametasju õiendama on seatud, nagu seda on jaoskondade kohtu-uurijad ja rahukohtunikud. Viienda liigi alla ei saa aga mitte viia kohtute väljasõitusid ühes prokuratuuriga ja nende kantseleiametnikkudega, sest et nad mitte ühes kitsamas piirkonnas ei tegutse.

Eeltoodud kaalutlemisel **otsustas** Riigikohtu Üldkogu seletada, et kohtunikkude, prokuratuuri ning nende kantseleiametnikkude väljasõitudele tuleb päevaraha 1921 a. Riigi Teatajas nr. 113 avaldatud riigiteenijate ametsõitude tasu seaduse § 9-das ettenähtud 1. ja 2. liigi järele, väljasõidu sihi kohaselt, vähemalt üle 15 päeva kestvatel komandeerimistel 3. ja 4. liigi järele arvata, kohtu-uurijate ja rahukohtunikkude väljasõitudele, mis sünnivad nende jaoskonna piirides, aga sama seaduse § 9 ettenähtud 5. liigi järele. —

№ 3.

ÜLDKOGU.

3. aprillil 1922 a.

Mihael Gelbi voliniku vann. adv. Oskar Rütli kaebus valvekorras Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 2. dets. 1921 a. Gelbi süüdistuses R. N. S. § 129 järele.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik P. Beniko, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

16. märtsil 1921. a. öösi sattus Mihkel Gelbi auruveski tööline Jaan Jakobson laualõikamise juures oma pahema käega hammasratta vahele, kusjuures esimene sõrm puruks läks. Eelkuulamisel selgus, et vabriku ruumid olid puudulikult valgustatud ja hammasratas ilma kaitsevõrguta. Sellepärast võeti veski omanik Gelb politseiülema poolt kriminaalvastutusele.

Politseiülem arvas Gelbi süü R. N. S. § 129 ettenähtud olevat ja pööras oma süüdistusega rahukohtuniku poole, kes Gelbi 18. oktoobril 1921 a. tähendatud paragrahvi põhjal neljaks päevaks aresti mõistis. Gelbi voliniku vann. adv. Rütli kassatsioonikaebus jäeti Tartu-Võru rahukogus 2. detsembril 1921 a. tähelepanemata.

Leides, et Gelbile karistus mitte-õigesti määratud, pööras vann. adv. Rütli Riigikohtu poole palvega, asi järelvalve-korras arutusele võtta.

Asja esitust ja prokuröri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et kehavigastuste sünnitamine hooletuse läbi on ette nähtud niihästi N. S. § 1494 kui ka R. N. S. §§ 128 ja 129. Vahetegi jaoks nende paragrahvide vahel on hooletuse iseloom. Kui hooletus on seotud mõne eeskirja rikkumisega, mis avaliku korra kindlustamiseks välja antud, siis langeb süüdlane N. S. § 1494 alla, kui aga see süüdraskendav asjaolu puudub, vastutab süüdlane R. N. S. § 129 järele. Erandina esinevad juhtumised, mis R. N. S. § 128 eriti loeteldud.

Käesoleval juhtumisel on esimese liigi hooletusega tegemist, sest vabriku ruumide korralik valgustamine ja liikuvate masinaosade katmine on vabrikuomanikule kohuseks tehtud 31. märtsi 1913 a. määrustega (Seaduste kogu nr. 163 art. 1175). Selle järele oli Gelbi süütegu N. S. § 1494 ette nähtud ja allus üldkohtule. Rahukogu pole käesoleval juhtumisel mitte ainult oma võimupiirist välja läinud, vaid asja arutamise korda rikkunud, sest et Jakobsonile sünnitatud kehavigastus kuulub vähemraskete vigastuste hulka ja jälgitakse erakaebuse teel (N. S. § 1496 märk. 1).

Seda silmaspidades ja prokuröri arvamist ära kuulates **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru 1. jsk. rahukohtuniku ja Tartu-Võru rahukogu otsused käesolevas asjas ära muuta ja asi Tartu-Võru rahukogule tagasi saata toimetamiseks seaduse järele.—

Nõ 4.

ÜLDKOGU.

24. aprillil 1922 a.

Kohtuministri seletuspärimine 17. märtsist 1922 a. nr. 1004 küsimuse kohta, kas on põhiseaduse § 60 p. 8 järele Vabariigi Valitsusel õigus süüdimõistetuile suuremal määral armu anda, kui armuandmise palves või Kr. Kp. S. § 775 korras tehtud ettepanekus on palutud.

Eesistuja ja ettekandja esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et ettepannud küsimus tuleb kohtuministri arvamise mõttes lahendada. Juba see asjaolu, et meie põhiseaduses öeldakse, et valitsuse lahendada on armuandmisepalvete läbivaatamine (põh. § 60 p. 8), mitte aga lihtsalt armuandmine, näitab, et meil armuandmist ilma sellekohase palve avaldamiseta mitte ei ole ette nähtud ja olla ei saa. On armuandmine tingitud palvest, siis peab järeldama, et meil armuandmist rohkemal määral, kui palutud, olla ei saa, sest vastasel korral peaksime tunnistama võimalikuks armuandmise ilma palveta. Selle juures tuleb tähele panna veel järgmist: Armuandmise palved, millest jutt on põhisead. § 60 p. 8, võivad kahesugused olla. Ühed avaldatakse Krim. kp. s. § 775 põhjal kohtu poolt, teised süüdimõistetu enese või nende poolt, kes tema karistuse vähendamise ehk vabastamise ligemalt huvitatud on. Esimesed võetakse üles neil juhtumistel, kui kohus leiab kaebelusele seaduse järele määratud karistuse ilmsikstulnud süüdkergendavate iseäraliste asjaolude pärast liiga kareda ja kohus, seaduse piires talitades, ei saa seda soovitava määral vähendada. Säärasel korral teeb ta ettepaneku karistust vähendada, ära tähendades, missuguse määranu vähendus ulatama peaks. See karistuse vähendamine ei kujunda eneses niivõrd otsejoont armuandmist ega halastuseakti kui on abinõuks parandada nuhtluse-seadust, mis elutarvidustele ei ole järele jõudnud ja mitte küllalt õiglaselt ei taba kõiki nähtusi, vaid teatavatel kordadel on liiga karm ja seega ülekohtune, ja kaebelusele õiglasemat karistust osaks saada lasta piirides, nagu kohus seda tarviliseks ja õigeks on tunnistanud, kuigi ei ole otstarbekohaseks arvatud kohtule ise üle seaduse piiri ainult oma äranägemise järele karistust vähendada. Seadust parandada võib seadusandline asutus, aga et see harilikult raskepäraselt liigub ja otstarbekohane ei ole teda hulga üksikasjadega koormata, siis on asja lahendamine niisugustel juhtumistel meil Vabariigi Valitsuse kätte jäetud, nagu see teisel on usaldatud monarhi, presidendi või täidesaatva võimu kätte. Kuid nagu seaduseandja võib seaduse puudusi oma heaksarvamise järele parandada või muutmata jätta, nii võidakse siin kohtu ettepanek täita, seda ainult osalt täita või hoopis täitmata jätta. Kuna sel juhtumisel tegemist on karistuse õiglasema äramääramisega, siis ei ole mõeldav, et siin tohitaks karistust rohkemal määral alandada, kui kohtu poolt ette pandud, sest see tähendaks kohtu otsuse ümberhindamist, millega rikutaks põhiseaduse § 68, mille järele ainult kohtud õiguse mõistmist teostavad ja omas tegevuses ripumatud on.

Karistuse määra alandamine või karistusekandmisest vabastamine kohtu võimu ettepanekul, kohtu otsuse täitmiseks, on karistatavale sunduslik.

Teist laadi on armuandmine, mis süüdimõistetute või nende palvel sünnib, kes tema karistuse vähendamiseks või vabastamisest on huvitatud. Seda laadi armuandmine, mida võimukandja ajaloos tihti oma tuju järele on toimetanud, on enam ja enam kadumas, leiab mõnelt poolt koguni täielikku eitamist. Tal ei puudu siiski ka oma põhjendused, nii karistuskannataja meelearandus, mõnesugused muutunud suhted, muutunud tervislik seisukord, pahed, mis teenitud karistuse jätmisest suuremad ja kurjemate tagajärgedega on, j. s. Nendel juhtumustel toimetab meil armuandev võim, Vabariigi Valitsus, täiesti oma äranägemise järele, olles piiratud, nagu eel seletatud, ainult palve piiridega. Seda viimast laadi armuandmine ei ole süüdimõistetutele sunduslik, s. o. armu ei või vastu süüdimõistetute tahtmist temale peale sundida.

Eeltoodud põhjustel **seletab** Riigikohus, et põhiseaduse § 60 p. 8 järele ei ole Vabariigi Valitsusel õigust kohtu poolt Kr. Kp. S. § 775 korras tehtud ettepanekute lahendamise puhul süüdimõistetutele rohkemal määral karistust vähendada, kui kohtu ettepanekus on arvatud, erapalvete puhul aga mitte üle palve piiride. —

№ 5.

ÜLDKOGU.

22. mail 1922 a.

Andres Roose kaebus valvekorras Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 29. 3. 1922 a. Peeter Alliku nõude asjas Andres Roose vastu rendilepingu lõpetamise ja väljatõstmise pärast.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Tartu-Võru rahukogu tsiviiljaoskonna toimetusest nr. 809 -- 1921 a. Peeter Alliku nõude asjas Andres Roose vastu rendilepingu lõpetamise ja väljatõstmise pärast on näha, et Tartu-Võru 4. jsk. rahukohtunik tunnistas oma otsusega 13. sept. 1921 a. Peeter Alliku ja Andres Roose vahel tehtud rendilepingu lõpetatuks ja määras kostjat Andres Rooset nõudja päralt olevalt Sootaga valla „Kivisoo“ maatükilt välja tõsta ja seda maatükki Peeter Allikule kätte anda. Tartu-Võru rahukogu kinnitas 23. nov. 1921 a. rahukohtuniku otsuse ja jättis Andres Roose edasikaebuse tagajärjeta. Pärastpoole on rahukogu 29. märtsil 1922 a. asja uuesti arutusele võtnud, nagu ta oma resolutsioonis kirjutab „kohtupriistavile seletuse andmiseks rahukogu otsuse täitmise pärast“ ning on määranud Ts. kp. s. § 964 põhjal seletada: „kui ka kostjal Andres Roosel oma maja on selle maatüki peal, millest teda on otsustatud välja tõsta, siis tuleb kostja ka tema omast majast välja tõsta.“ — Selle määruse on rahukogu teinud ilma et ta pooli oleks ette kutsunud ja ilma et asja-

toimetusest näha oleks, et kohtupriistav üldse niisuguse seletuse saamise palvega rahukogu poole oleks pööranud. —

Selle määruse ehk seletuse vastu andis kostja Roose Riigikohtule 15. aprillil 1922 a. kaebuse, milles ta palub rahukogu täiendavat otsust, mis märtsi kuul Ts. kp. s. § 964 põhjal tehtud, järevalve korras tühistada.

Riigikohtu üldkogu, ära kuulates prokuröri arvamise ja läbi vaadates järevalve korras Kohtu asut. sead. § 249 ja 250 põhjal Roose kaebuse, leidis: 1) et kaebaja Roosel, saades teada 29. märtsil 1921 a. tehtud täiendavast määrusest, õigus oli selle määruse vastu Ts. kp. s. §§ 185—194 ettenähtud korras kassatsioonikaebust anda Riigikohtule;

2) et Riigikohus neid kohtuotsuseid ja määrusi, mille vastu kassatsiooni- või revisjonikorras edasi kaevata võib, valvekorras ära muutma ja tühistama ei või hakata. Kui Riigikohus seda teeks, siis kaoks vahe asja arutamise vahel valvekorras ühelt ja kassatsiooni- ja revisjonikorras teiselt poolt. Valvekorras võib Riigikohus ainult niisuguseid otsuseid ja määrusi ära muuta, millede üle edasikaebamiseks ei kassatsiooni ei ka revisjoni ega üldse mingit muud korda ette nähtud ei ole, nagu seda ka Vene Senati kassatsioonidepartemangude üldkogu (otsus nr. 9 — 1901 a.) on seletanud; —

3) et Tartu-Võru rahukogu 29. märtsil 1922 a. ülemalnimetatud täiendava määruse tegemise juures mitmeti Ts. kp. s. määrustest kõrvale on kaldunud ja neid täitmata on jätnud ja nimelt: a) on kohtupriistavile seletuse andmiseks otsust täiendama ja seletama hakanud, kuna kohtupriistavil üldse õigust ei ole kohtult otsuse täitmiseks seletust nõuda (Ts. kps. § 952; Sen. tsiviildepartem. otsus nr. 98 — 1907 a.) ega ka rahukogu ise ilma poolte sellekohase palveta või kaebeta priistavi tegevuse üle täitmise juures oma otsuse mõtet seletama ega kommenteerima ei või hakata (Ts. kp. s. §§ 962, 964 ja Sen. tsivildepart. otsus nr. 98 — 1907 a.); b) on rahukogu kohtusse kutsumata jätnud pooled, kuna Tsiv. kp. sead. § 966 poolte seletuse ärakuulamise kategooriliselt ette kirjutab; d) kui kohtupriistav tõepoolest otsuse kohta seletust palus, siis oleks pidanud niisugune palve või ettepanek asjaotmises olema. Seda ei ole aga aktis mitte olemas, ja otsekohe ilma vahendita on rahukogu 29. märtsil 1922 a. oma otsust seletama hakanud, ilma et ta pooltele selle üle midagi teadustanud oleks. —

Riigikohus loeb oma kohuseks Tartu-Võru rahukogu tähelepanu niisuguse kohtupidamise korra rikkumise peale pöörata ja neid temale antud kaebuse puhul ära seletada, et niisugused Ts. kp. s. riikkumised enam tulevikus ei korduks.

Seda kõike silmaspidades **otsustas** Riigikohus: Andres Roose kaebus tagajärjeta jätta, Tartu-Võru rahukogule aga tehtud väärsammud ära seletada. —

№ 6.

ÜLDKOGU.

25. septembril 1922 a.

Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi seletuspärimine 13./26. augustil 1914 a. Eesti vetes Osmussaare juures hukkunud end Saksa ristleja „Magdeburgi“ omandusõiguse kohta.

Eesistuja ja ettekandja esimees K. Parts, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Kaubandus-Tööstusministri abi saatis 6. sept. 1922 a. nr. 248 all kirjavahe- tuse, mis oli tekkinud riigiasutustes ilmasõjas 13./26. augustil 1914 a. Eesti rannas hukkunud Saksa ristleja „Magdeburgi“ kohta, eriti tema saatuse pärast Saksa riigi esitaja poolt avaldatud nõudmiste tagajärjel, ja palus Riigikohtu „seletust anda tähendatud laeva omandusõiguse küsimuse kohta“.

Prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et avaldatud palve ei või täitmist leida järgmistel põhjustel:

Käesolevas asjas on päritud Riigikohtult seletust mitte mõne tegelikult lahk- arvamise sünnitanud õigusküsimuse kohta, missugune seletus, kui ta on antud ja väljakuulutatud, oleks juhtnööriks kõigile riigiasutustele, kel sarnase küsimuse lahendamisega tegemist, vaid on päritud seletust, kuidas „Magdeburgi“ omandusõiguse küsimust lahendada. Sarnasel viisil seletuse andmine üksiku konkreetse tüli kohta asutustele, kel see tüli lahendada, ei kuulu mitte Riigikohtu võimkonda ja ülesanne- tesse. Seletuste andmine järelepärimiste peale on ette nähtud Kohtu asut. sead. §§ 259¹ ja 117 ja Valits. Senati kor. § 76 p. 10 (1917 a. väljaanne). Kohtu As. sead. § 259¹ järele võib Kohtuminister õiguse küsimuste lahendamist Senatilt pärida, kui need eri kohtutes eri moodsid lahendatakse või kui seaduse tegelikul kohaldamisel kahtlused on tekkinud. Vene Senati korralduse sead. § 76 p. 10. põhjal on ka teistel ministritel ja peavalitsejatel õigus administratiiv depardemangult seaduse õige mõtte kohta seletusi pärida. Senati ja tema depardemangude õigused ja kohustused on Riigikohtu seaduse järele üle läinud Riigikohtule ja tema osakondadele. Endiste Vene ministrite ja peavalitsejate aset täidavad Eestis ministrid. Ministriabidele, mööda minnes ministrist, seaduse seletuse pärimise õigust antud ei ole. Selles mõttes on ka Riigikohtu administratiivosakond seletuse avaldanud Riigikohtu 1920 a. otsuste kogus nr. 23. Seadus on seletuste pärimise õiguse kitsastesse raamidesse pannud, selle ainult kõige kõrgematele valitsuse esitajatele jättes seaduse tegelikul kohaldamisel tõusvate kahtluste ja lahkarvamiste puhul. Seesugune kitsendus on arusaadav, sest muidu muutuks ülem seadusi seletav asutus üldseks nõuandvaks asu- tuseks. Iga asutus peab ise oma tegevuses tekkivad tülküsimused lahendama.

Riigikohtus saab tülküsimust seletada, kui see seaduses ettenähtud korras temale lahendamiseks jõuab, näit. käesolevas hukkunud sõjalaeva asjas, siis, kui Kaubandusministeerium tema saatust tahab teisiti otsustada, kui mõni teine asjast

huvitatud ministeerium, näit. sõja- või välisministeerium või riigikontroll, selle õige leiab ja kus nende vahel lahkarvamised tekivad (Sen. As. Sead. § 19 p. 4, Min. as. sead. § 969) või kui mõni kolmas asutus või isik, kes ühel või teisel teel omale selle laeva peale mingisuguseid õigusi on omandanud või arvab omandanud olevat, kaebusega ministeeriumi korralduse peale administratiivkorras esineb või kui asi nõude kohtukorras lõpuks tema läbivaatamisele jõuab.

Eeltoodud põhjusi silmas pidades **otsustas** Riigikohus: Kaubandus- ja Tööstusministri abi palve läbivaatamata jätta.

№ 7.

ÜLDKOGU.

23. oktoobril 1922 a.

Tartu-Võru rahukogu ettekanne 7. okt. 1922 a. nr. 10200 Sõjaringkonnakohtu uurija ja Tartu 4. jsk. kohtuuriija vahel tekkinud alluvusvaidluse lõpuliku lahendamise kohta Karl Puusepp'a süüdistusasjas.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik P. Beniko, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

9. Välja-patarei sõdurit Karl Puusepp'a süüdistakse selles, et ta selle patarei puuvahiks olles 29. aprillil 1922 a., Kärevere mõisas, Emajõe kaldal, sepikoja juurest kolm telefoniposti vahe täit traati on maha võtnud ja seal juures ühe telefoniposti maha saaginud. Rikutud telefoniliin seisis sõja lõpust saadik tarvitamata ja oli kohaliku metsaülema Sessmanni valve alla antud, kes riigile tekkinud kahju hindas 600.— mk. peale. Sepp Gustav Teppo seletustest on näha, et traadi mahavõtmine avalikult hommikul kella 9 ajal on sündinud.

Sõdur Puusepp seletas, et traati, mida ta kellegi omanduseks ei arvanud, on talle selleks tarvis olnud, et vees ujivate puuhalgude kokkuhoidmiseks kaitseketti seada. Lootsikuga kohale sõites leidis politseiülem, et umbes 200 sülla pikkuselt on vees ujivate puuhalgude püüdmiseks lattidest kett tehtud, kusjuures lati otste kokkuhoidmiseks on traaditükke tarvitatud. Ülejäänud telefonitraadi osad andis Puusepp vabatahtlikult politseile välja.

Politsei juurdluse käik on järgmine: esiteks Tartu-Võru 4. jsk. rahukohtuniku juurde, sealt 22. mail 1922 a. Tartu 4. jsk. kohtuuriija juurde, kes esialgselt otsustas eeluurimist alata N. S. § 1140 tundemärkide järele, pärast aga tegelikult mitte midagi asja selgituseks ette ei võtnud ja viimati 29. sept. 1922 a. juurdluse sõjaväe kohtuuriijale edasi andis põhjendusega, et kuritegu on toime pandud sõjaväelase poolt tema teenistusekohuste täitmisel. Sõjaväe ringkonnakohtu uurija leidis, et reamees Puusepp'a teenistuse kohustuseks oli ainult Välja-patarei puude järele valvamine ning telefonitraadi maha võtmise ei sündinud mitte tema teenistusekohuste täitmise juures, olgugi et tema osa sellest traadist ujivate puuhalgude kaitseketi kokkuseadmiseks on tarvitanud. Seda silmas pidades määras sõjaväe uurija 3. okt. 1922 a. Tartu 4 jsk. kohtuuriija määruse vastu 29. IX. s. a. vaidlust tõsta ja asja esitada Tartu-Võru rahukogule.

Rahukogu leidis, et Puusepp'a kuritegu on kahtlemata ühenduses teenistuse kohuste otsekohese rikkumisega ja allub seega sõjakohtule. Sel põhjusel ja Kr. Kp. S. § 237 alusel tegi rahukogu 6. okt. 1922 a. otsuseks: tõsta alluvusvaidlus ning asi lõpulikuks lahendamiseks ette kanda Riigikohtule.

Asja esitust ja prokuröri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et asjale ei ole seaduslikku käiku antud. Kuritegude jälgimisel, mis sõjaväelaste poolt korda saadetud, on sõjaväe ülemusel tähtsad õigused (S. Kp. S. § 214), kuna hoopis kõrvale on jäetud sõdur Puusepp'a ülem, kellena esineb 9 Välja-Patarei ülem. Sõjaväeuurija ei või oma eestvõttel ülepea uurimist alata, vaid hakkab tegutsema ainult sõjaväe ülemuse korraldusel (S. Kp. S. § 346). Vabamalt tegutseb kodanline kohtu-uuriija (S. Kp. § 364), kuid ka viimane on kohustatud ülemusele teateid saatma sõjaväelase vastutuselevõtukorral (S. Kp. S. § 284) ja sõjaväe ülemus võib teatavatel juhtumustel kodanlise prokuratuuri ja Sõjaminstri läbi asja käigu peale mõjuda (S. Kp. S. §§ 364 ja 365).

Nende õigustega, mis sõjaväeülemusele on antud, on seletatav, et seadus näeb ette ainult ristvaidlusi alluvuse kohta sõjaväeülemuse ja kodanliste kohtute vahel (S. Kp. S. § 275), mitte aga ristvaidlusi sõjaväeuurija ja kohtu-uuriija vahel. Kui uurijad seadusepäraselt talitavad, ei või niisuguseid ristvaidlusi ülepea ette tulla. Kui kohtu-uuriija leidis, et asi talle ei allu, oleks ta pidanud juurdluse Kr. Kp. S. § 309 põhjal otsekohe prokurörile saatma, kes siis tarbekorral oleks sõjaväeülemusega ühendusse astunud. — S. Kp. S. § 314, mille uurija oma määruse aluseks oli võtnud, ei annud talle mingisugust õigust sõjaväe-uuriija poole pöörata, sest selles paragrahvis on otsekohe sõjaväe ülem nimetatud. Samuti korravastaselt on ka sõjaväe-uuriija talitanud: kui ta leidis, et asi talle ei allu, oleks ta pidanud juurdluse sõjaväeülemusele saatma, mitte aga oma algatusel vaidlust tõstma. S. Kp. S. art. 275 ja Kr. Kp. S. §§ 237 ja 245, mille ta on aluseks võtnud, ei käi asja kohta. Esimeses artiklis on jällegi sõjaväeülemusest jutt, kuna viimased kaks paragrahvi kohtute kohta käivad, milleks uurijaid pidada ei või.

Sellest selgub, et käesoleval juhtumusel ei ole tegemist korraliku ristvaidlusega, vaid arusaamatusega, mispärast rahukogul põhjust polnud sõjaväeuurijalt kirjavahetust vastu võtta. Rahukogu oleks pidanud selle sõjaväeuurijale tagasi saatma tähendusega, et tal tuleb Puusepp'a ülemuse poole pöörata. Ühes sellega oleks rahukogu pidanud järelvalve korras kohtu-uuriija määruse 29. sept. 1922 a. ära muutma S. Kp. S. § 346 rikkumise pärast ja kohtu-uuriija kohuste täitja distsiplinaarvastutusele võtma selle eest, et ta juurdluse kergemeelselt oli vastu võtnud, kolm kuud **asjata** teda kinni pidanud ja seadusvastaselt sõjaväeuurijale edasi annud.

Sisuliselt ei ole rahukogu määrus 6 okt. 1922 a. ka mitte õige. Telefoni rikkumine ei muutu ametialaseks kuriteoks selle läbi, et ta ametniku poolt ametikohuste täitmisel on tehtud, välja arvatud juhtumused, kui telefoni kaitsemine selle ametniku otsekoheste kohuste hulka kuulub. Kui arvata, et käesoleval juhtumusel kuriteoga tegemist on, mis N. S. § 1140 on ette nähtud, siis oleks eeluurimine ikkagi kohtu-uuriija toimetada olnud (S. Kp. S. §§ 337 ja 314) kuigi asi pärastpoole oleks sõjaväe Ringkonnakohtule allunud (S. Kp. S. § 244 ja Kr. Kp. S. § 219). Tegelikult ei saa aga süüdistatava tegevust selle paragrahvi alla viia, sest et kuriteo objektiks on käesoleval juhtumusel tegevusetu telefon. Kui tähendatud paragrahvi järgnevate paragrahvidega (1143, 1144 ja 1146) kõrvuti seada, siis on üsna selge, et sõna „telegraaf (telefon)“ tähendab siin sedasama, mis järgnevates paragrahvides

sõnad „telegraafiline (telefoniline) ühendus“; sellest järgneb, et süüdistatava tegu on R. N. S. § 152 ette nähtud, mispärast asi polgukohtule allub.

Neil põhjustel ja K. A. S. § 250 alusel tegi Riigikohus oma üldkogu koosolekul **otsuseks**: Tartu-Võru rahukogu määrus 6. okt. 1922 a. järelvalve korras ära muuta ja rahukogule ettekirjutada: 1) asjale seaduslik käik anda; 2) 4 jsk. kohtu-uurija kohuste täitja korrapäratud toimumised distsiplinaarkorras arutusele võtta.

Nõ 8.

ÜLDKOGU.

4. detsembril 1922 a.

Siseministeeriumi Administratiivasjade Peavalitsuse kaebus valvekorras Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale 22. I. 1921 a. Eesti ülemaalse töölaliste vanemate nõukogude organisatsiooni ja keskkomitee põhikirja registreerimise asjas.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Administratiivasjade Peavalitsuse alal pööras Siseminister teadaandega 27. sept. 1922 a. nr. 2625 all Riigikohtu poole seletades, et Tallinna-Haapsalu rahukogu on 21. jaanuaril 1921 a. registreerinud „Eesti ülemaalse töölaliste vanemate nõukogude organisatsiooni ja keskkomitee“ põhikirja, mille §§ 39 ja 40 maksvatele määrustele ei vasta. Nende §§ järele saavad keskkomitee presiidiumi liikmed palka oma töökohast ja need presiidiumi liikmed, kes väljaspool Tallinnat valitud ja selle tõttu oma töökohalt lahkuma peavad, — endiselt teenistuse kohalt, Eesti Ajutise Valitsuse poolt 22. jaan. 1919 a. kinnitatud vabrikute ja tehaste töölaliste vanemate nõukogu põhikirja § 22 põhjal. Siseminister leiab, et mainitud põhikirja § 22 määrab kindlaks ainult vanemate nõukogude liikmete tasusaamise korra, kuna seal keskkomitee presiidiumi liikmeist kõnet ei ole. Nende asjaolude põhjal palub Siseminister Riigikohtu Tallinna-Haapsalu rahukogu otsust Eesti ülemaalse töölaliste vanemate nõukogude organisatsiooni ja keskkomitee põhikirja registreerimise asjus järelvalvekorras tühistada. —

Prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Tallinna-Haapsalu rahukogu ülemalnimetatud põhikirja registreerimise puhul 22. jaan. 1921 a. hulga seaduserikkumisi on sündida lasknud, mida Riigikohus kohtuasutuste sead. § 250 põhjal tarviliseks loeb Tallinna-Haapsalu rahukogule ära seletada:

1) Registreerimise seadus (R. T. Nr. 18/1919 a.) teeb vahet seltside ja ühiste vahel ühelt ja nende liitude vahel teiselt poolt. Registreerimise asutus, rahukogu, peab kõige pealt registreerimiseks ettepanud põhikirja juures kindlaks tegema,

kas tal seltsi ehk ühisuse või jälle nende liidu põhikirjaga tegemist on, ja selle järele registreerimise seaduse vastavaid paragrahve kohaldama. 22. jaanuaril 1921 a. registreeritud põhikiri ei ole seltsi ega ühisuse oma, ei oma nimetuse ei ka olu poolest. Selts ehk ühisus seisab koos kõige pealt füüsilistest isikutest, kuna ülalmainitud põhikirja § 3 järele temas väljendatud organisatsiooni füüsilised isikud ei kuulu, vaid alles füüsiliste isikute, teatava klassi tööliste vanemate nõukogud ja neile vastavad asutused. Jääks üle selle organisatsiooni põhikirja kui tööliste vanemate nõukogude liidu põhikirja peale vaadata. Kuid meie seadus tunneb küll seltside ja ühisuste liitude, mitte aga nõukogude ja asutuste liitude registreerimist. Käesoleval korral on tööliste vanemate nõukogud, mis Ajutise Valitsuse määrusega 22. jaan. 1919 a. ellu kutsuti ja millede liitumist pidi võimaldama Tallinna-Haapsalu rahukogule ettepanud ja registreeritud põhikiri, avalikõiguslised asutused aga mitte eraõiguslised juriidilised isikud, seltside ja ühisuste mõttes, kes seaduse ja kohtuministri seletuse järele end registreerima peavad ja oma vahel liituda võivad (R. T. nr. nr. 18 ja 79/80 1919 a.).

Meie põhiseaduse § 18 on küll deklareeritud, et ühinguisse ja liitudesse koondumine Eestis on vaba, kuid sellele vabadusele peab enne kui teda teostada saab, seaduslikult kindel kord ja vorm antama. Muidu muutuks kuulutatud vabadus korralageduseks. Eraõigusliste seltside ja ühisuste suhtes on liitumise vabadus juba enne põhiseadust registreerimise seaduse läbi tegelikult maksuma pandud. Avalikõigusliste asutuste suhtes aga puudusid 22. jaan. 1921 a. ja puuduvad praegugi veel liitumise vabaduse lähemad korraldused. Kõigil neil kaalutlustel oleks Tallinna-Haapsalu rahukogu pidanud ettepanud põhikirja registreerimisepalve tagasi lükkama.

2) Isegi siis, kui oletada, et tööliste vanemate nõukogudel võimalik on liituda vastava põhikirja registreerimise läbi, oleks Tallinna-Haapsalu rahukogu registreerimise seaduse § 12 tähele pannes nõudma pidanud, et oleks esitatud nende nõukogude ja asutuste nimekiri, kes liikmetena registreeritavasse liitu kuuluvad, ühes nende esitajate allkirjadega. Niisugust nimekirja ei ole registreerimise palvele juurde pandud ja rahukogu ei ole seda nõudnudki. Rahukogu ei ole ka seda mitte tähele pannud, et põhikirjas registreerimise seaduse § II p. 6 vastaselt liikmete vastuvõtmise, väljaastumise ning väljaheitmise kord ja tingimused puuduvad. Edasi on põhikirja § 6 täitsa seadusvastane selle poolest, et ta ära muudab vanemate nõukogu põhikirja, mis on 22. jaanuaril 1919 a. Ajutise Valitsuse poolt maksuma pandud, ja ainult niipalju tegevuse aluseks jätab, kui palju see registreeritavale põhikirjale vastab. Samuti seadusvastaselt võtab keskkomitee põhikirja §§ 49 ja 50 alusel järelevalve ja konfliktide lahendamise võimu oma kätte, mis seaduse järele töökaitse komissaridele kuulub (R. T. nr. 8 — 1918 a.).

Seadusvastased on muidugi ka Siseministri poolt tema teadaandes nimetatud põhikirja §§ 39 ja 40. Viimaks juhib Riigikohus Tallinna-Haapsalu rahukogu tähelepanu veel selle peale, et rahukogu 14. augustil 1920 a. sama organisatsiooni põhikirja registreerimist arutades mitmetes paragrahvides seadusvastasust ja selgusetust konstateerib — nimelt §§ 39, 40, 44, 45, 46, 51 ja 54-dama juures — ja registreerimispalve tagasi lükkab. Needsamad §§, sama numeratsiooni all, samade puudustega, kuid vähe muudetud kujul, esinevad ka uues põhikirjas, mis 22. jaanuaril 1921 a. rahukogu poolt viimaks registreeriti. Kõigil neil põhjustel arvab Riigikohus, et rahukogu, käsitades registreerimise seaduse § 16, oleks pidanud praegu vaidluse all oleva põhikirja registreerimise tagasi lükkama. Et rahukogu seda mitte teinud ei ole

eiab Riigikohus kohtuasutuste seaduse § 250 p. 2 põhjal tarvilise olevat rahukogu registreerimismääruse tühistada.

Kõike seda silmaspidades **otsustas** Riigikohus: Tallinna-Haapsalu rahukogu otsus 22. I. 1921 a. Eesti ülemaalise tööliste vanemate nõukogude organisatsioonide ja keskkomitee registreerimise üle ja samal päeval nr. 19 all toimetatud nimetatud organisatsioonide ja keskkomitee registreerimine tühistada.

Nõ 9.

ÜLDKOGU.

21. detsembril 1922 a.

Kohtuministeriumi seletuspärimine 8. novembrist 1922 a. nr. 3290 all küsimuse kohta, kas tuleb vahialusele distsiplinaarkorras määratud kartserarest täies ulatuses täide viia, kui tema vahiall hoidmise aeg enne lõpeb, või tuleb vahialune vahialt vabastamisega vabastada ka määratud distsiplinaarkaristusest.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigi-kohtu prokuröri abi k. t. J. Uluots.

Seletuspärimisele andis põhjust Tallinna-Haapsalu rahukogu prokuröri korraldus karistusvangimaja ülemale edaspidi distsiplinaarkorras kartseriga karistatud vange seda karistust täielikult ära kanda lasta, sellepeale vaatamata, et vang kohtuliku karistuse ärakandmise puhul vangimajast vabastatud peaks saama.

Vangimajade Peavalitsuse Nõukogu seda ettepanekut arutades leidis: 1) et Kr. Kp. s. § 955 põhjal peavad kohtuotsused täpselt täidetama, millest järgneb, et vangimaja ülem võib kohtu poolt karistatud vahiall pidada seni, kui tema kohta vastav kohtuotsus või määrus maksev; 2) et karistuse ärakandmisega kaotab kohtuotsus karistatu vahiall pidamise suhtes oma maksvuse, ning karistuse ärakannud isiku edaspidiseks vahiall pidamiseks peaks vang. ülemal Kr. Kp. seaduses ettenähtud vastav seaduslik määrus olema, ilma milleta kedagi vahiall hoida on keelatud (Kr. Kp. s. §§ 8—10), missugusteks seaduslikkudeks määrusteks aga ei või lugeda vangimajade ülemate määrusi vahialuste karistamiseks kartseriga vangimaja sisemise korra rikkumistel, 3) et vangistusseaduse § 168 on loetletud kõik vangimajades kinnipeetavate vahialuste liigid, kuid missugusse vangistatute liiki tuleb arvata karistuse ärakannud, kuid vahialt vabastamatuid ning vangimaja kartseris peale tähtaja kinnipeetavaid isikuid, ei leidu juhatust üheski seaduses; 4) et vangistusseaduse §§ 395—401 annavad vangimaja ülemale õiguse „vahialustele“, s. o. saeaduslikus korras vahiall peetavatele määrata distsiplinaarkaristust, kuid ei laienda seda õigust isikute peale, kelle vahiall viibimise aeg juba möödunud, missugune õigus vangimaja ülematele ainult seadusandlisel teel võib antud saada; 5) et vangistusseaduse § 18 määrab ära täpselt prokuratuuri õigused ja kohused vahialuste ja vangimajade kohta, missuguste hulka ei kuulu aga prokuratuuri õigus seletuste ja juhtnõõride andmiseks

vangimajade valitsemise ja vahialuste karistamise korra kohta, sest vangistusseaduse § 41 ja 404 põhjal on seesugune õigus ainult Kohtuministril; 6) et Kr. Kp. S § 10 kohustab prokuratuuri esindajaid vahialt viibimata vabastama isikuid, keda kinni peetakse ilma selleks volitatud asutuste ja isikute määrusteta, rahukogu prokuröri ringkiri aga tunnistab selle seadusenõude maksusetuks ning õigustab seadusvastast vahiallipidamist; 7) et kohtu poolt karistatute üle määratud aja vahiall pidamise eest ilma seaduslike põhjusteta langevad süüdlased vastutusele N. S. § 451 põhjal. —

Neil põhjustel arvas Vangimajade Peavalitsuse Nõukogu, et rahukogu prokurör oma korraldusega on seadusvastaselt talitanud ja oma võimupiiridest üleastunud, ning otsustas: „sellest Vangimajade Peavalitsuse ülema kaudu Kohtuministrile ette kanda“.

Kohtuministeerumi nõukogus läksid arvamised asja kohta lahku: muist liikmeid ühines Vangimajade Peavalitsuse järeldusega lugedes, et vangimaja ülema distsiplinaarvõim ulatab ainult vangistatute peale, järjekult kustub ühes selle piirides pealepandud distsiplinaarkaristusega niipea, kui vangistatu vahialt vabaks peab saama. Vähemus arvas aga, et mõõduandev on see moment, millal distsiplinaarkaristus määratakse: vang allub sel ajal vangimaja ülema distsiplinaarvõimule; ülemaal on õigus oma hindamise järele üht või teist karistust määrata; kui ta seda oma võimupiires on teinud, siis on see karistus täiesti seaduslik ja peab täielikult ära kantama olgugi et algkaristus varem lõpeb.

Omalt poolt leidis Kohtuminister, et vähemuse arvamise poolt räägib ots-; tarbekohasus, sest muidu hakkaks vangimaja ülema distsiplinaarvõim vahialuste üle nende kinnihoiuaja lõpu lähenemisel tegelikult kahanema: tal ei maksa enam kõik, ärateenitud karistusi määrata, kuna neid nii kui nii enam täide viia ei saa, ja selle tõttu läheb distsipliin vastavalt lõdvaks. Enamuse arvamise kasuks räägib aga see asjaolu, et maksev vangistusseadus ei tunne ja ei normeerid distsiplinaarkaristus algkaristusest abstraheeritult.

Asja esituse ja prokuröri abi arvamise ärakuulanud, leidis Riigikohus:

Türmide ja parandusvangimajade ülemate distsiplinaarvõim on kindlaks määratud vangistusseadustiku §§ 395—403, mis maksmata pandud 23. mai 1901 a. seadusega. Enne seda oli nende ülemate distsiplinaarvõim ettenähtud vangistusseadustiku §§ 271 pp. 1, 2, 3; 93; 324 pp. 1—5; 324 pp. 1, 2 ja 3; 326 ja 366, millede hulgas § 326 ülematele õiguse andis vange, kes üle ühe korra distsiplinaarselt karistatud, peale kohtuotsuses määratud karistuse ärakandmise veel kuus kuud parandusvangimajas kinni hoida. See paragrahv muudeti ära 23. mai 1901 a. seadusega, ja oma esituses (12. dets. 1900 a. nr. 19206 lhk. 20 ja 21) Riigi Nõukogule seletas tolleaegne Kohtuminister, et õiglase pole vangikodade ülemusele lubada oma äranägemise järele karistuse tähtaega pikendada.

Sellest tuleb järeldada, et maksva seaduse järele türmide ja parandusvangimajade (mitte sunnitöövangimajade!) ülemusele pole lubatud vange üle kohtuotsuses määratud tähtaja kartsus kinni pidada. Neil on õigus korrarikujatele vahialustele vangimajas maksvat reshiimi kõvendada, pole aga õigust ilma kohtuotsuseta kedagi vangimaja ruumides (kartseris) kinni pidada.

Sellepärast ühineb Riigikohus täiesti Vangimajade Peavalitsuse Nõukogu kaalimistega.

Neil põhjustel ja K. A. sead. § 259¹ alusel otsustas Riigikohus: sele tada, et vahialusele vangimaja ülemuse poolt distsiplinaarkorras määratud kartserarest lõpeb vahialuse vahialt vabastamisega.

Nõ 10.

ÜLDKOGU.

21. detsembril 1922 a.

Leebiku valla voliniku Jüri Konze kaebus Tartu-Võru rahukogu üldkoosoleku otsuse peale 17. aug. 1922 a. Leebiku valda iseseisva vaestelastekohtu asutamise asjus.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Leebiku vallavalitsus pani kaaskirjaga 2. juunist 1922 a. nr. 488 Tartu-Võru rahukogule kinnitamiseks ette ärakirja vallandõukogu koosoleku protokollist 1. juunist 1922 a. Leebiku valda iseseisva vaestelastekohtu asutamise asjus.

Rahukogu, läbi arutades oma üldkoosolekul 17. aug. 1922 a. ülanimetatud palvet ja tähele pannes, et Vallakohtu Sead § 2 järele peab igas vallakohtu ringkonnas vähemalt 1000 meessoost elanikku olema ja et Leebiku valla elanikkude üldarv on ainult 710, ning kuna vallavalitsuse poolt pole ette toodud ka teisi põhjusi, mis sama Seaduse § 3 põhjal iseseisvat vaestelastekohtu ringkonda asutada lubavad ka vähema elanikkude arvu juures, määras, et mainitud vallavalitsuse palve iseseisva vaestelastekohtu asutamise asjus ei või rahuldumist leida.

Kõigil neil põhjustel üldkoosolek, ära kuulates prokuröri arvamise, vallakohtu Sead. § 5 põhjal määras Leebiku vallavalitsuse palve iseseisva vaestelastekohtu asutamise asjus tagajärjeta jätta elanikkude väikese arvu tõttu.

Selle otsuse peale antud kaebuses palus Leebiku valla volinik Jüri Konze Riigikohut tühistada Tartu-Võru rahukogu otsus 17. aug. 1922 a. ja lubada Leebiku valda iseseisva vaestelastekohus asutada, seletades, et valla elanikkude arv tõuseb üle 1000, kui valla piirid õigeks aetakse, ja et praegune vaestelastekohus asub Lõve vallamajas, kuhu mõnedest Leebiku valla elamiskohtadest ligi 15 versta saab, mis suguseid asjaolusid Rahukogu kaebuses tähendatud otsuse tegemise juures arvesse ei olevat võtnud. —

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohtu üldkogu, et kaevatud Rahukogu otsus tuleb tühistada ja Rahukogu asjatoimetust ära lõpetada, sest Leebiku vallavalitsuse palve vallakohtu piirkonna muutmise kohta pole Rahukogule seaduslikus korras esitatud.

Sääraste palvete esindamine Rahukogudele sündis Vene ajal järgmiselt:

See valla kogukond, kelle huvides oli vallakohtu piirkonna muutmise, pidi esiti pöörama oma sooviavaldusega kohaliku Talurahva Asjade Komissari poole ja Komissar alles pani Rahukogule valla kogukonna palve ette ühes vallakohtu piirkonna muutmiskavaga (9. juuli 1889 a. seadus: Врем. прав. объ изм. состава и предм. вѣд. кр. пр. мѣст. § 8 p. c. Sead. ja Korr. kogu 1889 a. nr. 78 lisa).

30. märtsi 1917 a. Seaduse järele pidi Talurahva Asjade Komissaride instituit järgneva eriseaduse põhjal kaotatama (Sead. ja Korr. kogu 28. VII. 1917 a.

nr. 173 § 953 juure käiva lisa § 15 märkus), see eriseadus jäi aga 1917 a. välja andmata, ehk küll 1917 a. revolutsiooni tõttu tähendatud komissaride instituut tegelikult töötada ei saanud. 1919 a. 11. oktoobri Omavalitsuse Ajut. järevalve seaduse § 12 järele (R. T. № 78 — 1919 a.) läksid Talurahva Asjade Komissaride õigused ja kohustused, niipalju kui nad järevalve seadusega kooskõlas, vastavatele Maakonnaavalitsustele üle. Kui tähele panna, et Vene ajal Talurahva Asjade Komissarid, ette pannes Rahukogudele vallakohtute piirkondade muutmise kavasid, ei tegutsenud kui järevalve asutus, vaid et säärane toimetus kuulus nende otsekoheste ülesannete hulka, siis tuleb järeldada, et tähendatud Komissaride õigused pole omavalitsuse Aj. Järevalve seadusega tühistatud, vaid nad läksid üle vastavatele Maakonnaavalitsustele, kui Talurahva Asjade Komissaride õiguslistele järeltulijatele.

Järelilikult oleks pidanud Leebiku vallavalitsus pöörama oma palvega, mis ta käesoleval juhtumusel Tartu-Võru Rahukogule andis, esiti Valga Maakonnaavalitsuse poole ja Rahukogu poleks pidanud seda vallavalitsuse palvet, mis Rahukogule anti otsekohe, möödaminnes Maakonnaavalitsusest, oma sisulisele arutusele võtma. —

Kõige selle pärast **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru rahukogu otsus 17. augustist 1922 a. ära muuta ja rahukogu asjatoimetus ära lõpetada. —

№ 11.

ÜLDKOGU.

30. detsembril 1922 a.

Aron Rutschtein'i kaebus Kohtupalati üldkogu määruse peale 29. nov. 1921 a. kaebajale lubaandmise asjus võõraste kohtuasjade ajamiseks Rakvere-Paide rahukogu ringkonnas.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro,
Riigikohtu prokurör R. Rägo.

20. juulil 1921 a. lükkas Rakvere-Paide rahukogu tagasi Aron Rutschteini palve lubada temale võõraid asju ajada rahukogus, kui I astme kohtus, ning selle sama rahukogu rahukohtunikku juures. Rahukogu otsuse peale Rutschteini poolt antud erakaebuse jättis Kohtupalat omal üldisel koosolekul 22. oktoobril 1921 a. tähelepanemata. Selle järele palus Rutschtein 21. novembril 1921 a. Kohtupalatile antud palvekirjas uuendada temale tähtaeg kassatsioonikaebuse sisseandmiseks mainitud Kohtupalati otsuse vastu. Kohtupalat leidis, et distsiplinaar-asjades (K. A. S. § 286—288), milledega K. A. S. § 406¹⁴ samastab § 406⁷ ettenähtud talitused, kohtuotsuste peale, mis on tehtud teise kohtuastmena, ei saa enam edasikaevata milgi viisil ja määras sellepärast 29. novembril 1921 a. Aron Rutschteini palve, kui asjatu, tähelepanemata jätta.

Kohtupalati määruse peale on annud Aron Rutschtein Riigikohtule kassatsioonikaebuse, tähendades, et selle kaebuse annab tema Ts. Kp. S. § 792 juurde

p. 128 all lisatud seletuse põhjal J. M. Tütrümovi Ts. Kp. S. 1916 a. väljaandes. Oma kaebuse põhjenduseks seletab Rutschtein, et K. A. S. kusagil ei samasta § 286 ettenähtud distsiplinaar-asju § 406⁷ äratähendatud talitustega, ja võõraste asjade ajamiseks lubasaamine ei kuulu distsiplinaarasjade hulka. K. A. S. § 406¹⁴ ei õigusta Kohtupalati seisukohta, vaid ümberpöörduvalt võib selle seadusparagrahvi põhjal Kohtupalati otsuse peale kahenädalisel tähtajal kaebus sisse anda kõrgemasse kohtusse. —

Ettetoodud põhjustel palub kaebaja Kohtupalati otsuse K. A. S. olulise rikkumise pärast ära muuta ja asja Kohtupalatile tagasi anda uueks läbivaatamiseks.

Prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohtu üldkogu, et eelseisev kaebus oma sisu järele tuleb tunnistada erakaebuseks kassatsioonikaebuse mitte-vastuvõtmise peale ja säärasena arutusele võtta K. A. S. §§ 151 p. 3 ja 119⁸ p. 8 põhjal ühenduses sama sead. § 249-ga üldkogu korraldaval istungil.

Asja sisulisel arutamisel tekib küsimus: kas on võimalik kaevata kassats. korras Kohtupalati, kui teise astme kohtu, otsuste peale võõraste kohtuasjade ajamiseks lubasaamise asjus (K. A. S. § 406¹⁴)? — Vastupidi kaebaja Aron Rutschteini seletusele ei lahenda seda küsimust jaatavas mõttes K. A. S. § 406¹⁴ lõpp, sest siin räägitakse kaebustest Kohtupalati, kui esimese kohtuastme, määruste peale Kohtupalati juures võõraid asju ajavate ehk ajada soovivate isikute suhtes (K. A. S. §§ 406² ja 406⁷). Tuleb tähendada, et kaebusi anda kohtuasutustele võidakse ülepea seaduses kindlaksmääratud korras ja juhtumustel. Kassatsioonikaebuste andmine on ettenähtud kriminaalasjus Kr. Kp. S. § 905 põhjal ja tsiviilasjus Ts. Kp. S. § 793 järele. Võõraste kohtuasjade ajamiseks lubasaamise asjus ei näe seadus (K. A. S. §§ 406¹ ja 406¹⁹) mitte ette kaebusi kassatsioonikorras, kuna kaebused esimese astme kohtute määruste peale on kindlaks määratud K. A. S. § 406¹⁴-ndas; otse vastuksa määrab viimane seadusparagrahv, et Kohtupalati, kui teise astme kohtu, otsused on lõpulikud (okontshateljnõije) neis asjus, milline määrus tuleb mõista selles mõttes, et mingid kaebusi nende Kohtupalati otsuste peale enam ei ole. See vaade leiab kinnitust end. Vene Sen. Ts. Dep. otsuses 1869 a. nr. 916. —

Kõigil neil põhjustel on vastus eelpool ülesseatud küsimuse peale eitav.

Samale järeldusele jõuab Kohtupalat, leides, et K. A. S. § 406¹⁴ samastab võõraste kohtuasjade ajamiseks lubasaamise asjad distsiplinaarasjadega ning et viimastes K. A. S. § 288 põhjal ei ole kassatsioonikaebust. Kaebaja Rutschteini isenesest õige seletus, et võõraste asjade ajamiseks lubasaamine ei kuulu distsiplinaarasjade hulka, ei lükka ümber seda tõeolu, et § 406¹⁴ põhjal edasikaebamise kord kohtuotsuste peale teatavates distsiplinaarasjus (§ 406¹³ p. 3 ja 4) määratakse sama, mis § 406⁷ põhjal tehtud kohtuotsuste peale võõraste asjade ajamiseks lubasaamise asjus, samastades sel viisil edasikaebamise suhtes mõlemaid asjade liike. Kohtupalati seisukoha kinnitab Vene Sen. üldkogu otsus 1882 a. nr. 24 all, milles samastatakse §§ 406¹⁴ ja 288 kaebuste andmise korra (porjädok podatshi) suhtes. —

Kõigil neil kaalutlustel ei leidu põhjust Aron Rutschteini kaebuse rahuldamiseks, mis pärast Riigikohtu üldkogu **otsustas**:

1) tunnistada käesolev asi K. A. S. §§ 151 p. 3 ja 119⁸ p. 8 põhjal alluvaks kohtu üldkogule,

2) Aron Rutschtein'i kaebus tagajärjeta jätta. —

№ 12.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. jaanuaril 1922. a.

Haridusministeeriumi seletuspärimine õpetajate palga seaduse § 2 märkuse I-se ja § 2 märkus II-se kohta õpetajaile palgamaksmise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Kirjaga 23. juulist 1921. a. nr. 55748 all (saadud Riigikohtus 29. X. 1921. a.) pööras Haridusministeerium Riigikohtu poole järgmise seaduse seletuspärimisega:

Õpetajate palga seaduse (R. T. nr. 41 — 1921. a.) § 2 märkuses I on üteldud: „Kodu- ning väljamaa ülikoolide ja teiste kõrgemate õpeasutuste lõpetajad ja 1919. a. 28. augusti õpetajate palga määruse § 3 märkuse II põhjal I järku tõstetud õpetajad tõusevad palga saamise suhtes ühe astme võrra kõrgemale, kui nad õpetavad kesk- või kutsekoolide klassides, mis on 6 aastasest algkoolist kõrgemal“. Sellesama paragrahvi märkuses II on üteldud: „I järku kuuluvad õpetajad, peale selle paragrahvi märkuses I tähendatud õpetajate, langevad palga saamise suhtes ühe astme võrra allapoole, kui nad ei õpeta kesk- või kutsekoolide klassides, mis 6 aastasest algkoolist kõrgemal“.

Paragrahvi I-se märkuse täitmisel on tekkinud õige suured laharvamised. nimelt kuidas maksta palka selles märkuses tähendatud õpetajaile niisugusel juhtumisel, kui üks ja seesama õpetaja õpetab ülemates ja alamates klassides. Üheltpoolt arvatakse, et niisugusel juhtumisel saab õpetaja palga kõikides klassides antud tundide eest kõrgema astme järele, sest seadus ütleb lihtsalt „kui ta õpetab klassides, mis 6 aastalisest algkoolist kõrgemal“, mitte vahet tehes ülemate ja alamate klasside vahel. Tuuakse veel põhjuseks, et selle paragrahvi märkus II seda kinnitab, sest sääl on üteldud: „kui ta ei õpeta kesk- või kutsekoolide klassides, mis 6 aastalisest algkooli klassidest kõrgemal“. Kui märkuses II oleks üteldud: „kui ta õpetab klassides, mis ei ole 6 aastalisest algkoolist kõrgemal, oleks selge, et kõrgemates klassides antud tundide eest kõrgema astme järele ja alamates klassides antud tundide eest normaal- ehk alamastme järele palka tuleks maksta. Teiselt poolt arvatakse aga, et õpetajaile ainult ülemates klassides antud tundide eest tasu tuleb maksta kõrgema astme järele alamates aga tingimata astme võrra vähem.

Niisamasugused laharvamised on tekkinud õpetajate palgaseaduse § 2 märkus II täitmisel, kui õpetaja õpetab ülemates ja ka alamates klassides.

Haridusministeerium, kes asja läbi arutas, kaldub arvamise poole, et kõrgema haridusega õpetajaile, kui nad õpetavad kesk- või kutsekoolide klassides, mis kõrgemal on 6 aastasest algkoolist ja ühtlasi õpetavad ka alamates klassides, tuleb palka maksta kõrgema astme järele kõikides klassides antud tundide eest, niisama ka, kui I järgu õpetaja õpetab ülemates klassides ja ka alamates klassides, siis ta ei lange astme võrra alla poole.

Asja Riigikohtule ettekandes palub Haridusministeerium seletada: 1) kuidas tuleb mõista õpetajate palga seaduse § 2 märkust I niisugusel korral, kui kõrgema haridusega õpetaja õpetab kesk- või kutsekoolide klassides, mis 6-aastasest algkoolist kõrgemal ja ühtlasi ka klassides, mis vastavad 6-aastase algkooli klassidele, nimelt: kas saab õpetaja palga kõrgema astme järele kõikides klassides antud tundide eest või ainult ülemates klassides antud tundide eest; 2) kuidas tuleb mõista õpetajate palga seaduse § 2 märkust II niisugusel korral, kus I järgu õpetaja õpetab kesk- või kutsekooli klassides, 6-aastasest algkoolist kõrgemal ja ka neis klassides, mis vastavad 6-aastase algkooli klassidele. Kas saab niisugusel korral õpetaja palga kõikides klassides antud tundide eest normaalastme järele, või saab ta palga normaalastme järele ainult kõrgemates klassides antud tundide eest, 6-aastase algkooli klassidele vastavais klassides antud tundide eest aga astme võrra vähem.

Käesolevat seaduse seletuspärimist läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Haridusministeeriumi arvamist seletuspärimises ülesseatud küsimuste kohta tuleb õigeks ja põhjendatuks lugeda, millega Riigikohus ühineb.

Sellepärast otsustas Riigikohus seletada, et kõrgema haridusega õpetajaile, kui nad õpetavad kesk- või kutsekoolide klassides, mis kõrgemal on 6-aastasest algkoolist ja ühtlasi õpetavad alamates klassides, tuleb palka maksta kõrgema astme järele kõikides klassides antud tundide eest, niisama ka, kui I järgu õpetaja õpetab ülemates klassides ja ka alamates klassides, siis ta ei lange astme võrra alla poole.

N° 13.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. jaanuaril 1922. a.

Josep Wolbergi kaebus Haridusministri otsuse peale kaebaja kooliõpetaja ametist tagandamise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Josep Wolbergi kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

Haridusministeeriumi Haridusnõukogu otsusega 5. juunist 1920. a. sai Rakvere Linna Tütarlaste gümnaasiumi juhataja Josep Wolberg koolis ettetulnud õpilaste omavoli tarvitamise tagajärjel juhataja kohalt tagandatud.

Kaebaja Wolbergi väide, nagu oleks Haridusnõukogu oma otsuse teinud mitte seaduslikus korras ja oma võimupiiridest väljaastumisega, ei ole õige. Kaebaja põhjendab oma väidet Eestimaa koolivalitsuse ajutise korralduse 11. aug. 1917. a. peat. III, § 17 pp. m ja n (R. T. nr 6 — 18. a.), niisama Linna koolivalitsuse korralduse 21. dets. 1918. a. § 37 pp. m ja n peale (R. T. nr. 10 — 18. a.). Sellest, et nimetatud määrused maakonna- ja linna koolivalitsuste ülesandeks teevad, nende all olevate asutuste ja isikute vastu tõstetud kaebusi läbi vaadata ja ettepanekuid teha Haridusministeeriumile kooliõpetaja lahtilaskmise ehk esialgselt ametist kõrval-

damise kohta, ei või kuidagi viisi järeldada, et sellega Haridusministeeriumilt oleks õigus äravõetud omal initsiatiivil ilmsiks tulnud väärnähtusi koolides kõrvaldada ja otsekohe, ilma et ära oodata vastavate maakonna ehk linna koolivalitsuste ettepanekuid, kõrvaldada ehk lahti lasta ametist kooliõpetajaid, kes oma ülesannetele enam ei vasta. Peab tähendama, et kaebaja Wolberg ei ole mitte kooliõpetaja ametist lahti lastud, vaid ainult juhataja kohalt tagandatud.

Niisugusele tagandamisele andis põhjust riigikoolinõuniku ministri abi revideerimine, ja kaebaja ülemusel oli täiesti õigus distsiplinaarkorras niisugust abinõu tarvitada (Nuhtl. sead. § 69 tähendus ja § 410 ja Kr. Kp. S. § 1066).

Neil põhjustel adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Josep Wolbergi kaebus tagajärjeta jätta.

N° 14.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

7. veebruaril 1922 a.

Omavalitsuse asjade Peavalitsuse revisjoni protest Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale 13. juunist 1921. a. Paide linna volikogu otsuse peale 2. apr. 1921. a. linnavalitsuse liikmete palkade ja linnapea ja linnanõunikude valimise pärast tõstetud protesti asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Tævere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

14. aprillil 1921. a. andis Omavalitsuse Asjade Peavalitsus Rakvere-Paide Rahukogusse protesti, milles seletas, et 2. apr. 1921. a. Paide linnavolikogu otsustanud linnavalitsuse liikmete palkade kohta vastuvõetuks tunnistada linnavoliniku Kana ettepaneku (p. III), niisama ka valituks tunnistada linnapeaks Verner Limbergi ja linnanõunikudeks Eduard Purfeldti ja Kustas Pormanni (p. IV). Linnaseaduse §§ 61 ja 72 üldise mõtte järele ei või linnavolinikud kohuste täitmisest, mis seadus nende peale paneb, kõrvale hoida ja sellepärast ei ole neil muu seas ka õigust küsimuste otsustamise juures, mida nende juuresolekul arutatakse, erapooletuks jääda. Peaks nad seda aga tegema, siis tuleb niisuguste peale vaadata, kui selle otsuse tegemise juures mitteolevate peale ja sellega linnavolikogu koosolekult puuduvate peale, mis omakord selle peale mõjub, kas linnavolikogu arvu poolest otsusvõimeline on või mitte; säärasele seisukohale on omal ajal Vene Valitsev Senat, linnavolikogu hääletamise korra suhtes, asunud ja seda seisukohta kaitseb ka meie Riigikohus oma seletustes vallanõukogude hääletamise korra asjus. Edasi 9. juuni 1917. a. linnaseaduse § 70 järele nõutakse Paide linnavolikogu kvoorumü jaoks vähemalt poolte volinikkude kokkutulemist nende üldisest arvust. Et Paide linnavolinikkude arv seaduse järele 20 peale kindlaks on määratud, et Paides 1917 a. 9. juuni linnaseaduse § 120 põhjal kuni uue linnavalitsuse moodustamiseni linnavolikogu koosolekutest linnavoli-

niku õigustega veel praegu ametis olev väljaspoolt linnavolikogu valitud ja praegusse volikogu koosseisusse mittekuuluv linnanõunik Karl Dreifeldt osa võtab, ja et sellepärast linnaseaduse § 70-das ettenähtud kvoorumi kindlaksmääramise juures arvesse tuleb võtta nii volinikkude üleüldist arvu, kui ka § 120 äratähendatud linnavalitsuse liikmeid, kes volikogu koosseisu ei kuulu, kellel aga koosolekul volinikkude õigused on, siis leiab Peavalitsus, et Paides linnaseaduse § 70 järele kvoorumi jaoks $\frac{20+1}{2} = 11$ isiku koosviibimist tarvis läheb, et Paide linnavolikogu 2. aprilli koosolekul linnavalitsuse liikmete palga määramisest 10 volinikku osa on võtnud, kuna 1 erapooletuks on jäänud, kes eelpool ettetoodud põhjustel, koosolekul viibijate hulka loetud ei või saada (p. III), ja et linnapea ja linnanõunikkude valimine 10 voliniku koosviibimisel on sündinud (p. IV), kuna tähendatud otsuse jaoks linnaseaduse § 70 järele 11 liikeline kvoorum tarvilik oli, leiab omavalitsuse asjade Peavalitsus, et selles protestis ettetoodud Paide linnavolikogu otsused mitte otsusvõimulise volikogu koosseisu juures on tehtud, ja sellepärast need otsused, kui seaduse nõuetega mitte kokkukõlas olevad, jõusse ei või jääda, ja palus Rakvere-Paide Rahukogu need otsused tühjaks tunnistada.

Asja arutamisel rahukogus 10. mail 1921. a. palus kaebealuse volinik Venda asja arutamist edasi lükata ja temale võimalus anda ära kirja volikirjast ette panna vastase poole jaoks.

Kohus otsustas: asja arutamine edasi lükata ja Paide linnavolikogu volinikule võimalus anda järgmiseks korraks kohtule ette panna volikirja ühes ära kirjaga vastase poole jaoks.

Asja arutamisele Rahukogus 13. juunil 1921. a. kaebaja ei ilmunud, kuna kutse kätte antud. Kaebealuse volinik Venda vaidles protesti vastu, seletades, et Paide linnavolikogu on alati koos seisnud 20 volinikust ja kõik endised otsused on Siseministeeriumi poolt kinnitatud. Koos olnud 10 volinikku, kes täiesti kvoorumi sünnitanud, ja senini pole Siseministeerium säärase kvoorumi vastu protesteerinud. Palus, et Paide linnavolikogu valimised saaks seaduslikuks tunnistatud ja omavalitsuse asjade Peavalitsuse protest tähelepanemata jäetud.

Rakvere-Paide Rahukogu 13. juunil 1921. a. käesolevat asja läbi arutades ja tähele pannes kõiki asjas olevaid andmeid ja seletusi, jõudis otsusele, et omavalitsuse asjade Peavalitsuse protest Paide linnavolikogu 2. aprilli koosoleku otsuse peale Verner Limbergi ja Eduard Purfeldti valimise asjus peab järelduseta jäetama. Linna-seaduse mõiste järele võivad uue linnavalitsuse valimistest osavõtta kõik uuesti valitud linnavolinikud, ja kui uus linnavolikogu on valinud linnavalitsusse väljaspoolt volikogu linnavalitsuse liikme, siis see võtab volikogu istumistest linnavoliniku õigusega osa. Käesolevas asjas linnanõunik Karl Dreifeldt uue volikogu koosseisu ei kuulu ja ka uue volikogu poolt linnanõunikuks valitud ei ole, siis igal juhtumisel te- mal uue linnavalitsuse valimistest osa võtta õigus ei ole, mispärast tema äraolek ei või ka volikogu kvoorumi küsimuses mõju avaldada. Sellepärast ja adm. kohtu sead. §§ 21 ja 22 põhjal rahukogu otsustas: Siseministeeriumi omavalitsuse asjade Pea- valitsuse protesti käesolevas asjas järelduseta jätta.

Selle rahukogu otsuse peale antud revisjoni kaebuses Omavalitsuse Asjade Peavalitsus palus Riigikohut: „Rakvere-Paide rahukogu 13. juuni 1921. a. otsus ses küsimuses tühjaks tunnistada ja Peavalitsuse protest rahuldada“, seletades, et „Rahu- kogu tähendab täiesti õieti, et uue linnavalitsuse valimistest võtavad osa kõik uuesti

valitud linnavolinikud; niisama on ka täiesti õige Rahukogu seletus selle kohta, et linnavalitsuse liige, keda uus linnavolikogu väljaspoolt viimase koosseisu on valinud, linnaseaduse § 120 põhjal linnavolikogu koosolekutest osa võtab linnavoliniku õigustega. Kuid linnaseadusega kokkukõlas ei seisa Rahukogu seletus, nagu ei oleks linnavalitsuse liikmel, kes endise volikogu poolt väljaspoolt selle koosseisu valitud, uue linnavalitsuse valimisel kaasvalimise õigust.

Linnaseaduse § 124 järele valitakse linnapea, tema abi ja linnavalitsuse liikmed selle tähtaja peale, milleni linna volikogu volitused kestavad.

Kuid üleüldise korra järele tulevad endise linnavalitsuse liikmed oma ametist vabastatuks lugeda mitte nende volituste tähtaja lõpupäevast, vaid sellest ajast peale, kui uue linnavolikogu poolt uued valitsuse liikmed on valitud ja need viimased ametisse on astunud. Teisiti ei saa enesele ka asja ettekujutada. Kui uue linnavolikogu kokkuastumisega endine linnavalitsus oma ametist vabastatuks tuleks lugeda, siis jääks linn mõneks ajaks täiesti ilma linnavalitsuseta, sest uue linnavalitsuse moodustamine nõuab teatavat aega ja peale selle käivad valimised järevalve asutuse kontrolli alla, mis ka ajakuluga ühendatud on. Ilma linnavalitsuseta kui täidesaatva orgaanita ei saa aga ükski majapidamine seista.

Ettetoodud seisukoht leiab tuge maksvast linnaseadusest ja on kinnitamist leidnud ka endise Vene Senati rohkearvuliste ukaaside läbi (20. märtsist 1896 a. nr. 3276, 31. märtsist 1897 a. nr. 4432, 18. nov. 1898 a. nr. 9394, 26. jaan. 1899 a. nr. 772, 31. juulist 1900 a. nr. 7713 jne.).

On nüüd endine linnavalitsus õigustatud ja kohustatud uue linnavolikogu ajal linna asju seni ajama, kui uus linnavalitsus faktiliselt ametisse on astunud, siis on ta ka linnaseaduse § 120 järele linnavolikogu koosolekutest ja viimase otsuste tegemisest õigustatud osa võtma, järjekult ka uue linnavalitsuse liikmete valimistest. Selle viimase seisukoha juhatab seadus ise kätte ja kahtlused, mis selles asjas tekkinud on, on Vene Senat viimase kasuks otsustanud ja seletanud (Sen. uk. 31. juulist 1900 a. nr. 7713, 12. aug. 1913 a. nr. 8933 ja teised).

Ettetoodud põhjendusi silmas pidades, ei saa mingisugust kahtlust olla, et vanal linnavalitsuse liikmel K. Dreifeldtil, missugune linnavalitsus praegu ametis on, uue linnavolikogu koosolekutel voliniku õigused on, sellega tal ka õigus on kõikide otsuste tegemisest, muu seas ka uue linnavalitsuse liikmete valimistest osa võtta, ja et teda, Dreifeldti, linnaseaduse § 70 ettenähtud kvoorumil kindlaks määramise juures kindlasti tuleb arvesse võtta.“

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Omavalitsuse Asjade Peavalitsuse revisjoni kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

Paide linnavolinikkude nimekiri on linna seaduse § 55 korras Riigi Teatajas nr. 14 — 1921. a. avaldatud. Selle nimekirja järele on Paides linna volinikke 20. Et linnavolikogu otsusevõimeline oleks, nõutakse linna seaduse § 70 põhjal, et pooled üleüldisest volinikkude arvust koosolekul viibiksid. Järjekult Paide linnavolikogu on otsusvõimeline, kui 10 volinikku koosolekule on ilmunud. See on Paide kohta minimaalne kvoorumiks tarvis minev arv. Ja see arv on kindel ja muutmata käesoleva 3 aasta kohta, s. o. kuni uute valimisteni. Kuigi nõus olla Omavalitsuse Asjade Peavalitsuse arvamise, et endise linna volikogu poolt väljaspoolt linna volinikke valitud linnavalitsuse liige võib osa võtta uue linnavalitsuse liigete valimistest ühes uute linna volinikkudega, missugust arvamist toetab ka Vene Senati otsus

31. III. 1897 a. nr. 4432, siiski säärast isikut linnaseaduse § 70 ettenähtud kvoorumi kindlaks määramise juures ei tule arvesse võtta, sest see käiks § 70 vastu, nagu seda eelpool ettetoodud seletusest linnavolikogu minimaalse kvoorumi kohta järeldada võib. Sellepärast ja silmaspidades, et kaevatud Paide linna volikogu otsus 2. aprillist 1921 a. on seaduslikus koosseisus (20-st volinikust oli koosolekul 10 volinikku) tehtud ja et Rahukogu otsuse 13. juunist 1921 a. muutmiseks puudub alus, adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Siseministeeriumi Omavalitsuse Asjade Peavalitsuse revisjoni protest tagajärjeta jätta.

№ 15.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. jaanuaril/7. veebruaril 1922. a.

Põllutöoministeeriumi seletuspärimine perekonna abiraha maksmise asjus riigiteenijatele ja töölistele.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Põllutöoministeerium pööras 2. dets. 1921. a. nr. 3767 all Riigikohtu poole järgmise seletuspärimisega: „Vabariigi Valitsuse poolt 12. apr. 1920. a. vastuvõetud määruse § 5 perekonna abiraha maksmise asjus riigiteenijatele ja töölistele (R. T. nr. 57/58 — 20. a.) on öeldud: perekonna abiraha määramisel arvesse võetavate perekonna liikmete ülesandmist toimetab palgasaaja ise tarvilikke tõendusid ette tuues: 1) et teatavad isikud perekonna liikmetena tema toita on; 2) et temalt ülesantaval abiraha väljaarvamisel arvesse võetaval perekonna liikmel mingisugust varandust ega abiraha normist suuremat alalist era sissetulekut ei ole.

Põllutöoministeeriumi pearaamatupidaja Aleksander Kikajon andis perekonna abiraha määramisel arvesse võetava perekonna liikmena oma abikaasa üles ning pani ette järgmise allkirja: „Sellega tõendan, et minu naine Marie Kikajon, sünd. Hübius, kellega 26. jaanuarist 1886. a. saadik abielus olen, on minu toita, ja et tema iseseisvalt kindlapalgalist ametit ei pea. Tallinnas, 30. augustil 1921. a. Põllutöoministeeriumi pearaamatupidaja A. Kikajon (allkiri).“

Niisama pani arveametnik Aleksander Uus perekonna abiraha saamiseks ette järgmise allkirja: „1920. a. 5. aprillist olen seaduslikus abielus oma naisega Hilda Uus, sünd. Palberg, ja sellest abielust on meil tütar Helja sündinud 1. mail 1921. a. Sellega tõendan, et naine ja laps minu toita on ja naisel kindlapalgalist teenistust ei ole. Tallinnas, 6. aug. 1921. a. Põllutöoministri kantselei arveametnik A. Uus (allkiri).“

Ülemalnimetatud allkirjad saatis Põllutöoministeerium Riigikontrolli tsiviil-osakonnale, kuid viimane teatas, et saadetud tõendused riigikontrolli ei rahulda, sest et tarvilikkude tõenduste all mõistab Riigikontroll politsei tunnistusi, kes tema jaoskonnas elavate isikute perekonna seisu kohta kõige rohkem on informeeritud.

Põllutöoministeerium leiab, et ülemalnimetatud määruse järele ei ole tarvidust politsei tunnistusi nõuda. Peaks aga ametnik vale allkirja andma, siis tuleb tema seaduslikult vastutusele võtta.

Sellepärast palub Põllutööministeerium seletada, mis tuleb mõista sõnade „tarvilikkude tõenduste“ all.

Käesolevat seaduse seletuspärimist läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus: Tsiv. kp. sead. §§ 366—498 on äratähendatud, mis seadus tõenduste all arvab; seal ei leidu, et allkiri, mis oma õiguste täienduseks välja antud, võiks kui tõendus allakirjutaja kasuks loetud saada. Seadus lubab ainult üksikutel, igakord äratähendatud juhtumistel allkirja võtta, ja nimelt, kui ettetoodud tõendused puudulikud on, siis nende täienduseks veel allkirju, näituseks tsiv. kp. sead. §§ 1978, 2058 ja Verordnung betreffend Ermittlung u. Schätzung von Kriegsschäden in Liv- u. Estland vom 31. Juli 1918. §§ 11 u. 13 (Verordnungsbl. Nr. 31 vom 12. Aug. 1918. page 342 u. 343).

Kõne all oleva määruse § 5 nõuab nimelt tõenduse ettepanemist, ja nähtavasti ei loe ta selleks otstarbeks küllaldaseks ainult allkirju, sest järgnevas § 6 on kaelakohtuline vastutus ettenähtud iseäraliselt vale teadete andmise eest.

Teine küsimus on aga, kas tuleb tarvilikkude tõenduste all mõista ainult poliitsei tunnistusi. Seda järeldada ei ole küllalt põhjust. Kõne all olev määrus räägib tarvilikkudest tõendustest ja ei sea seal juures mingisuguseid kitsendusi selles suhtes üles. Sellest võib järeldada, et selle all tuleb mõista kõiki dokumente, mis kui tõendused seaduses ette nähtud on, näituseks, ametniku ülemuse poolt väljaantud tunnistusi ja ülepea ametivõimude ehk ametiasutuste poolt väljaantud ehk tõeks tunnistatud teateid.

Nende kaalutluste põhjal otsustas Riigikohus seletada, et Riigi Teatajas nr. 57/58 -- 1920. a. avaldatud määruse perekonna abiraha maksmise asjus riigiteenijatele ja töölistele § 5 ettenähtud „tarvilikkude tõenduste“ all tuleb mõista niisugusi tõendusi, mis ametivõimude ehk ametiasutuste poolt on väljaantud ehk tõeks tunnistatud. —

N° 16.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

7. veebruaril 1922. a.

Tartu linnavalitsuse voliniku vann. adv. Jaar Kriisa revisjoni kaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 11. novembrist 1921. a. Tartu linna restorani pidajate Ado Rebasovi ja t. kaebuses Tartu linnavalitsuse otsuse vastu 14. sept. 1921. a. trahteri maksu jagamise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Tartu linna volikogu on 15. novembril 1920. a. trahteri asutustelt, kus kankeid jookisid müüakse, trahteri maksu 15 miljoni peale määranud; 10. jaanuaril 1921. a. on trahteri maksu 15 miljoni peale määranud. 10. jaanuaril 1921. a. on trahteri pidajad omal koosolekul, mis linnavalitsuse esitaja H. Vassari juhatusel ära peeti, otsuseks teinud, seda maksu mitte endisel viisil teatavas suuruses alkoholiga kaup-

lejate asutuste peale ära jagada, vaid maks määrata müüdüd piirituse toobi arvu pealt. Selle tarvitusele võetud maksmise viisi ja korra juures tekkisid linnavalitsuse ja trahteripidajate vahel vaieldused. Selle tagajärjel on linnavalitsus oma otsustega 13. ja 31. maist 1921. a. trahteri maksu jaotamist üksikute trahteri asutuste vahel ette võtnud ja korralduse teinud, võlgnevat trahteri maksu mai kuu eest sisse nõuda ja mittemaksmise korral trahterid ja einelauad kinni panna. Nimetatud linnavalitsuse otsused on Tartu-Võru Rahukogu poolt 27. juunil 1921. a. tühjaks tunnistatud. Linnavalitsuse revisjoni kaebus selle otsuse peale Riigikohtu poolt 22. augustil 1921. a. tagajärjeta jäetud, sel põhjal, et linnavalitsus, jaotamist ette võttes, ei olnud seaduses ettenähtud korras trahteripidajatele endile võimalust annud trahterimaksu jaotamist toime panna.

Tartu linnavalitsus on siis, trahterimaksu seaduse § 33 ja 41 käsitades ja Riigikohtu otsuse 22. aug. 1921. a. juhtnõõriks võttes, trahteripidajatele 27. VIII. 1921. a. ette pannud linnavolikogu poolt 15. novembril 1920. a. määratud 15 milj. marka 1921. a. trahterimaksu üksikute trahterite peale ära jagada, ja kui nemad sellest ennast ära ütlesid, seda 14. IX. 1921. a. omalt poolt teinud.

Trahteripidajate Ado Rebassovi, Aleksander Mülleri, Ernst Rebase, Mihkel Kippuse, Herbert Lilientali, Konrad Meyeri, Richard Raudseppa, Oskar Uri, Mihkel Ehrlichi ja Maakonna Kaitse-Liidu Kütisalgaga volinik vann. adv. Arved Schmidt palus 13. X. 21. a. Tartu-Võru Rahukogule antud kaebuses Linnavalitsuse poolt 14. sept. 1921. a. toimepandud trahteri maksu jaotamist, trahterimaksu seaduse §§ 42 ja 43 kui ka 48 ja 49 rikkumise pärast, kui seadusevastast, ümber lükata, ehk vähemalt pärastist trahterimaksu jaotamist 14. septembrist 1921. a. möödaläinud $\frac{3}{4}$ aasta eest, kui seadusevastast, ära muuta.

Tartu-Võru Rahukogu on 11. novembril 1921. a. otsustanud Tartu linnavalitsuse otsust 14. septembrist 1921. a. tühjaks tunnistada järgmistel põhjustel: Trahteripidajad on oma koosolekul 10. jaanuaril 1921. a. otsustanud, trahterimaksu tasuda müüdüd toopide arvu järele; selle otsuse järele jäeti linnavalitsusele õigus veebruari kuu lõpul toopide pealt maksu tõsta, kui ette peaks näha olema, et selle maksuga 15 miljoni sisse ei tule; kui aga detsembri kuul peaks selguma, et 15 miljoni sisse ei tule, siis tuleb puudujäänud summa jällegi müüdüd toopide arvu peale ära jagada ja tagant järele ära tasuda. Niisuguse trahterimaksu tasumise viisist on linnavalitsus alguses kinni pidanud ja ka trahteripidajatelt trahterimaksu vastu võtnud. Seega on linnavalitsus oma kohta eelpoolnimetatud trahterimaksu tasumise viisi maksvaks tunnistanud. Tartu linnavalitsus on aga omal koosolekul 14. septembril 1921. a. otsustanud 1921. a. trahterimaksu trahteripidajate vahel ära jagada. Et aga linnavalitsus eelpoolnimetatud trahteripidajate koosoleku otsusega 10. jaanuarist 1921. a. seotud oli, siis ei olnud temal õigus trahteripidamise seaduse § 43 põhjal trahterimaksu trahteripidajate vahel ära jagada, vaid võib alles seda jaotust ette võtta detsembri kuul 1921. a., kui peaks selguma, et äramüüdüd toopide nõuetav trahteri maks sisse ei tule, kus juures seda maksu temal õigus oleks jaotada müüdüd toopide arvu järele. Igatahes on jaotus, mis detsembrikuus alles võib sündida, enneaegne. Nimetatud asjaoludel on Tartu linnavalitsuse otsus 14. septembrist 1921. a., kui enneaegne, seadusevastane ja tuleb tühjaks tunnistada. —

Rahukogu otsuse peale 11. novembrist 1921. a. on Tartu linnavalitsuse volinik vann. adv. Jaan Kriisa Riigikohtule revisjoni kaebuse annud, milles ta palub Rahu-

kogu otsust trahterimaksu seaduse §§ 41, 42, 43, 44, 45 ja 48 rikkumise pärast tühjaks tunnistada.

Trahteripidajate volinik vann. adv. A. Schmidt omas Riigikohtule antud seletuses leiab, et linnavalitsuse poolt ettevõetud maksu jagamine on seadusevastane, sest 1) on see peale trahterimaksu sead. §§ 42 ja 43 ettenähtud tähtaja toime pandud, 2) see on mitte ainult eeloleva veerand aasta eest (1. oktoobrist — 31. detsembrini 1921. a.), vaid terve 1921. a. eest, siis $\frac{3}{4}$ aasta tagant järele ettevõetud, kus juures möödäläinud esimese $\frac{3}{4}$ aasta eest määratud summad „võlgadeks“ nimetatakse, see on siis trahterimaksu seaduse § 48 vastu ja 3) on isegi niisugused trahteri asutused tagant järele maksu alla pandud, missugused ainult esimestel 6 kuul kaubelnud ja juba enne maksujagamist oma tegevust lõpetanud on; niisugune pärastine maksu alla panemine aga seaduses ülepea ette nähtud ei ole.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kaevatud Rahukogu otsus tuleb ära muuta ja trahteripidajate kaebus linnavalitsuse otsuse vastu 14. sept. 1921. a. tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Tartu linnavolikogu on juba 15. nov. 1920. a. trahteripidajatelt trahterimaksu 1921. a. eest 15. miljoni peale kindlaks määranud; trahteripidajad ei ole maksu suuruse vastu protesteerinud ja ainult nende poolt ettepanud nimetatud maksu tasumise korra ja viisi pärast on nende ja linna vahel vaieldus tekkinud. Rahukogu on trahteripidajate kaebuse rahuldanud sel põhjal, et tema on trahteripidajate poolt omal koosolekul 10. jaanuaril 1921. a. vastuvõetud trahterimaksu tasumise viisi linnale siduvaks tunnistanud. Aga Riigikohus on omas otsuses 22. aug. 1921. a. (Riigikohtu toim. nr. 728 - 21. a.) selle trahteripidajate koosoleku otsuse kohta juba seletanud, et kokkulepe linnavalitsuse ja trahteripidajate vahel trahterimaksu jagamise asjus üksikute trahteripidajate peale ei või maksev olla, kui seadusele mitte vastav, sest et linnavalitsus, kui linna omavalitsuse täidesaatev organ, ei või ilma volikogu loata sarnaseid lepinguid teha, mis seaduses ettenähtud maksude sissenõudmise korda muudab ja seda enam, et trahterimaksu sead. § 48 järele trahterimaksu tasumise määramise viis volikogu, aga mitte linnavalitsuse võimu piiridesse käib. See Riigikohtu seletus käib nimelt kõne all oleva trahteripidajate koosoleku kohta 10. jaanuarist 1921. a. ja tuleb ka nüüd arvesse võtta. Rahukogu väide, nagu oleks sellega, et linnavalitsus müüdnud toopide arvu järele maksu sisse võtma hakanud, mingi linnavalitsust siduv kokkulepe trahteripidajate ja linna vahel tekkinud, ei ole õige ja tema otsus, kui ebaõige arvamise peale põhjendatud, tuleb ära muuta.

Kaebajad eitavad linnavalitsuse õigust trahterimaksu jaotamist nende vahel ette võtta sellepärast, et see olla hiljaks jäänud, ja oma arvamise kinnitamiseks käsivad V. Senati otsust 24. nov. 1898. a. nr. 9051. Kuid peab ütlema, et tähendatud Senati otsus ei ole nende poolt küllalt täieliku täpsusega tsiteeritud, sest nimelt samas otsuses on Senat tarviliku leidnud oma seletusele juure lisada, et võivad juhtumised olla, kus jaotus ei ole õigel ajal ette võetud linnavalitsuselt mitteararipuvate asjaolude tagajärjel ja et sarnastel juhtumistel ei ole küllalt põhjust niisugust hiljaksjäämisega ettevõetud jaotust tühjaks tunnistada. Kõne all oleval juhtumisel oli linnavalitsus juba 10. jaanuaril 1921. a. trahteripidajatele ette pannud jaotust toime panna, kuid trahteripidajad on selle juures seaduses ettenähtud maksmise korrast ja viisist kõrvale kaldunud ja selle tagajärjel tekkinud vaieldus on oma lahendamist leidnud alles Riigikohtu otsusega 22. augustist 1921. a., nii et ettepanek, mis linnavalitsuse poolt trahteripidajatele 27. augustil 1921. a. oli tehtud, seaduses ettenähtud kor-

ras trahterimaksu jaotust toime panna, oli niisuguse hiljaksjäämisega asjaolude sunnil tehtud ja ei või linnavalitsuse süüks arvatud saada. Trahteripidajatel ei olnud mingit seaduslist põhjust selle ettepaneku tagasilükkamiseks; oli aga see sündinud, siis avanes linnavalitsusele õigus nõutud jaotust omalt poolt ette võtta (Trahterimaksu sead. § 43). Kaebajad trahteripidajad ei ole mingit tõendust ette toonud, et see linnavalitsuse poolt ettevõetud jaotus mitte õiglaselt ei ole toimetatud.

Kõige sellepärast Adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus 11. nov. 1921. a. ära muuta ja 1) Ado Rebase, 2) Aleksander Mülleri, 3) Ernst Rebase, 4) Mihkel Kippuse, 5) Herbert Lilientali, 6) Konrad Meyeri, 7) Richard Raudseppa, 8) Oskar Uri, 9) Mihkel Ehrlichi ja 10) Maak. Kaitseliidu Kütiseltsi voliniku vann. adv. Arved Schmidt kaebus Tartu linnavalitsuse otsuse vastu 14. septembrist 1921. a. tagajärjeta jätta.

№ 17.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

22. veebruaril 1922. a.

Laeva valla nõukogu valimise komitee revisjoni kaebus Tartu-Võru 4 jsk. rahukohtuniku otsuse peale 9. VII. 21. Laeva valla nõukogu valimiste asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

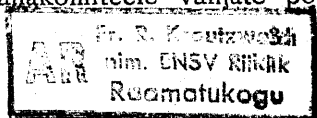
Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus:

1) Rahukohtuniku otsusega 9. juulist 1921. a. on Laeva valla nõukogu valimised, mis olid 19. ja 20. juunil 1921. a., tühjaks tunnistatud valla nõukogude valimise seaduse § 33 rikkumise pärast, mis selles avaldus, et valla komitee ei ole Voldemar Müllersoni poolt sisseantud nimekirja paranduseks tähtaega määranud, vaid on selle lihtsalt tühjaks tunnistanud.

2) Laeva valla nõukogu valimise komitee omas Riigikohtule antud revisjoni kaebuses eitab tähendatud asjaolu ja püüab tõendada, et Müllersoni nimekirja kohta on komitee õieti talitanud. Kuid sellega ei või ühineda. Valimise toimetuses leidub Voldemar Müllersoni nimekirja kohta kaks komitee otsust: 3. juunist ja 9. juunist 1921. a. esimesega on Müllersoni nimekiri, mis 2. juunil sisse antud, hilise sisseandmise ja soovitajate allkirja puudulikkuse pärast tühjaks tunnistatud, ja teisega otsustatud tema nimekiri hilja sisseantuks ja nimekiri ja parandus puudulikuks tunnistada ja valimisteks mitte välja panna, vaid § 32 põhjal akti jätta.

Valimiste esimene päev oli 19. juuni peale määratud ja valimise seaduse § 27 põhjal, mille järele kandidaatide nimekirjad antakse vallakomiteele valijate poolt

„ÕIGUSE“ lisa

hiljemalt kuusteistkümmend päeva enne valimiste esimest päeva, tuleb lugeda Müllersoni nimekirja, mis 2. juunil 1921 a. ära antud, õigel ajal sisseantuks. Valimise komitee määrus, viimaseks nimekirjade sisseandmise tähtajaks lugeda 1. juuni, ei olnud Müllersonile kohustav, kui seaduse rikkumisega tehtud. Oli aga Müllersoni nimekirja õigel ajal ära antud, siis pidi vallavalimise komitee § 33 järele käima, missugune paragrahv teda kohustab kahepäevasel tähtajal nimekirja sisseandjale selle puudustest teatama, et tema tähendatud puuduse kõrvaldamiseks parandusi hiljemalt kümme päeva enne valimiste esimest päeva ette võtta võiks.

Kaebaja arvamine, nagu oleks sellega, et Müllerson nimekirjas parandusi ette võtnud, seaduserikkumine kõrvaldatud, ei ole õige, sest esiti kirjutab seadus (§ 33) valimise komiteele ette puudusi ära tähendada, et nimekirja sisseandja neid kõrvaldada võiks, ja teiseks, juhtumisel, kui nimekirja sisseandja peaks parandusi ette võtnud olema, ei võiks see temale kasuks olla, sest teine, nimelt hilise sisseandmise põhjendus, jääb alles.

Nii siis ei ole põhjust rahukohtuniku otsuse muutmiseks ja sellepärast Adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Laeva valla nõukogu valimise komitee revisjoni kaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 18.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

22. veebruaril 1922 a.

Leena Laasi erakaebus Viljandi-Pärnu rahukogu määruse peale 20. VIII. 21. tema poolt Vastsemõisa nr. 44 koha pärast antud revisjoni kaebuse tagasisaatmise pärast.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Viljandi-Pärnu rahukogu otsustas 20. aug. 1921. a. Leena Laasile, kes kui kolmas isik käesolevas asjas rahukogu otsuse peale 28. juunist 1921. a. Riigikohtu nime peale rahukogule kaebuse sisse oli annud, Adm. k. k. § 29 põhjal revisjoni kaebust tagasi saata sellepärast, et asja sisulisel arutusel rahukogus Leena Laas poolena ega ka kolmandana isikuna asjast osa võtnud ei ole.

Selle määruse peale on Leena Laas andnud Riigikohtule erakaebuse, milles palub rahukogule ette kirjutada revisjoni kaebust vastu võtta ja kaebusele seaduslik käik anda.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Viljandi-Pärnu rahukogu määrus tuleb ära muuta ja rahukogule ette kirjutada Leena Laasi revisjoni kaebusele seaduslik käik anda järgmistel põhjustel: Adm. k. k. ei ole küll ette nähtud kolmanda isiku administratiiv protsessist osavõtmine, aga Adm. k. k. § 3 järele on õigus administratiiv kohtule kaebusi anda kõigil iskuil,

kellel õiguslised ehk varanduslised huvid administratiivasjus on seadusevastaselt puudutatud. Rahukogu otsusega 28. juunist 1921. a. on Viljandi maakonna valitsuse korraldus 4. maist 1921. a. nr. 301 Leena Laasi kohta ära muudetud, sellega on rahukogu otsus tema huvisid puudutanud. Adm. k. k. § 44 järele peab juhtumisel, mis adm. hohtu korras ette ei ole nähtud, tsiviilkohtupidamise seaduse määruste järele käima, Tsiv. kp. s. § 663 aga võib kolmas isik igal ajal soovi avaldada asjast osa võtta, tähendab ka revisjoni korras kaebusi anda.

Kõige selle ja Adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Viljandi-Pärnu rahukogu määrus 20. augustist 1921. a. ära muuta ja nimetatud rahukogule ette kirjutada Leena Laasi revisjoni kaebusele seaduslik käik anda.

N° 19.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. jaanuaril/22. veebruaril 1922. a.

Peep Märdi p. Saare kaebus Põllutöoministeeriumi Metsade Peavalitsuse otsuse peale 23. märtsist 1920. a. „Lihoniku“ koha pidamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Omas 24. jaanuaril 1920. a. E. V. Põllutöoministeeriumile antud palves 18. jaanuarist 1920. a. palus Peep Märdi poeg Saar Vana-Otepää vallas, Tartumaal, asuvat kroonu metsavahi kohta „Lihoniku“ talu, suurus 27,8 tiinu, anda temale põli-seks pidamiseks ja välja anda temale tunnistus Tartu-Võru Rahukogule ettenäitamiseks, et väljatõstmise nõudmine tema vastu seisma jäetaks.

Omas palves seletab Saar, et juba kaheksasteistkümnne aastasaja lõpul oli tema vanaisa Ado Saar Lihoniku talukoha pidaja ja tegi mõisale teopäivi nagu kõik teised talupidajad. Üheksasteistkümnne aastasaja algul on Vana-Otepää kroonu mõisavalitsus tema vanaisa kätte annud Vana-Otepää kroonu metsatüki vahtida. Ado Saar elas oma hoonetes ja pidas Lihoniku talu ja oli metsavahiks kuni 1851. aastani, s. o. kuni surmani. Peale tema surma päris talu ühes hoonete ja inventaariga tema poeg Märt Saar kes kuni 1898 a. kohapidaja ja metsavaht oli. Peale tema surma päris paluja Peep Saar talukoha ja jäi peremeheks ja kroonumetsavahiks. Metsavahi ameti eest sai tema raha palka riigi renteist, 6¹/₂ tiinu Lihoniku koha maast oli temale metsavahi palgaks arvatud ja 23,3 tiinu eest maksis tema 75 rubla renti. Hooned Lihoniku koha peal on ehitud tema, tema isa ja vanaisa poolt omast materjalist ilma kroonu abita. 1915 a. sai tema metsavahi ametist lahti, aga Lihoniku talukoht jäi tema kätte ja tema elab oma hoonetes kuni tänaseni ja uus metsavaht elab Vaheri talus, 1915 a. seletanud Veneriigi Valitsev Senat, et metsavahikohad Liivi ja Kuramaal, mis enamalt orjuse talukohad olid, tulevad tagasi anda vanadele pidajatele metsavahtidele ja uutele metsavahtidele tulevad asutada uued kohad kroonu

metsamaadele. Selle senati seletuse järele ilmunud Lihoniku talusse Võru metsa-ülemale asemik ja seletanud, et Lihoniku talukoht jäävat temale, Saarele, ja valinud ühe kroonumetsa raiesmiku peale uue metsavahi koha. See otsus jäänud aga täitmata sõja, revolutsiooni ja sagedate valitsuste muutmiste pärast. Oktoobri kuul 1915. a. kuulatud üle Võru metsaülemale käsul Vana-Otepää vallavalitsuses vanad peremehed, kes tõendanud, et Lihoniku koht olnud enne valla orjuse talu ja talu hooned ehitatud Peep Saare ja tema esivanemate poolt omast materjalist.

1916. a. annud tema palve Põllutöoministeeriumile, et Lihoniku koht saaks antud temale põliseks pidamiseks, 1916. a. 20. juulil № 1545 all teatas temale ministeerium, et asi on antud Balti (riigi) maade valitsusele teadete kogumiseks ja arvamise avaldamiseks. Balti maade valitsus saatis 27. juulil 1916. a. № 13876 all asja Võru metsa ülemale, kes tema, Saare, palve 1915. a. ja kogutud teated ühendas aktisse. Teadete kogumine ja koha peal käimine viibis kuni 1917. a. revolutsiooni ajani; Lihoniku koha küsimus anti siis ühes tema, Saare, palvega Vana-Otepää valla maade komiteele otsustada ja nimetatud komitee otsustas 28. mail 1917. a. anda Lihoniku koha temale, Saarele. Valla komitee otsus ühes kogutud teadetega ja dokumentidega saadeti Balti maade valitsusele, ja viimane andis asja 10. juulil 1917. a. nr. 10654 all Tartu maakonna maade komiteele otsustamiseks, kus enne enamlasti kuulu järele valla komitee otsus kinnitati. Et enamlased 1917. a. lõpul Tartumaa-konna maade komitee ja Balti maade valitsuse laiali ajasid ja et 1918. a. okupatsiooni aeg oli, sellepärast on asi seisnud. 28. okt. 1919. a. nr. 854 all teatas Võru metsa-ülem, et enamlased osa paberitest ära hävitanud. Kevadel 1919. a. kui Vana-Otepää kroonumõisat jaotati, siis jäeti mõisajagajate poolt Lihoniku koht temale, Saarele, pidada.

Augusti kuul 1919. a. on Metsade Peavalitsuse volinik kaevanud Tartu-Võru 7. jsk. Rahukohtunikule ja palub teda, Saart, Lihoniku kohast välja tõsta ja kohta ühes hoonetega ja teiste päraltolemistega praegusele Lihoniku kroonu metsavahile Ed. Treile kätte anda.

Selle palve peale andis Põllutöoministeeriumi Metsade Peavalitsus Peep Saarele 23. märtsil 1920. a. nr. 5698 all järgmise vastuse: „Palve peale 18. jaanuarist s. a. Teile Otepää riigimetsavahi Lihoniku koha pidamise eesõigus anda, teatab Metsade Peavalitsus, et Lihoniku koht on riigimetsavahi palgamaa koht ja jääb ka edaspidi kohaliku riigimetsavahi kätte palgamaana kasutada, sellepärast ei saa Teie palve täitmist leida.

Mis puutub metsavahi koha hoonetesse, siis jäävad need igal juhtumisel Metsaseaduse § 59 märkus 2 (Metsa Departemangu seletus 20. jaanuarist 1915. a. nr. 1269) põhjal riigi omaks.“ —

Selle Metsade Peavalitsuse otsuse vastu andis Peep Saar 16. IV. 1920. a. Riigikohtule kaebuse, milles palub Metsade Peavalitsuse määrust tühistada ja otsustada, et kroonu metsavahi koht „Lihoniku“ vanades piirides saaks temale antud põliseks pidamiseks.

Omas Riigikohtule antud kaebuses seletab Peep Saar sedasama, mis tema poolt on seletatud Põllutöoministeeriumile antud palves.

Kaebusele on juure lisatud Metsade Peavalitsuse kiri 13. III. 1920. aast. nr. 5698 ja ärakiri Vana-Otepää valla nõukogu protokollist 18. III. 1920. a. nr. 3. Sellest protokollist on näha, et valla nõukogu on otsustanud paluda Põllutöoministeeriumi korraldust teha, et „Lihoniku“ metstkonna metsavahile saaks oma norm

(6¹/₂ tiinu) kätte antud ja ülejäänud maa, 20¹/₂ tiinu, Lihoniku talus antud põliseks pidamiseks Peep Saarele, sest et tema ja ta esivanemad on seda kohta pidanud 126 a. ja hooned omal kulul ehitanud.

Omas kaebuses palub Peep Saar veel välja nõuda Põllutööministeeriumist tema seletuse tõendamiseks tema poolt ministeeriumile sisse antud 5 ära kirja tunnistustest ühes tema palvekirjaga 18. jaan. 1920. a. ja lisaks saadetud 11. veebr. 1920. a.

Nimetatud dokumentidest, mis on olemas Metsade Peavalitsuse poolt 4/17 mail 1920. a. nr. 8867 all Riigikohtule saadetud algoimetuses, on näha: 1) Vana-Otepää vallavalitsuse tunnistusest 7. aug. 1915. a. nr. 1104, et Peep Saare kaebuses ette toodud tõendused, et tema ja tema esivanemad on Lihoniku talu, kus on metsajärelvaataja koht, pidanud ja et Peep Saar on ametist lahti lastud 1915 a.; 2) Vana-Otepää maa komitee protokollil ära kirjast, et nimetatud komitee on 24. mail 1917 a. koha peal Lihoniku talu üle vaatanud ja 28. mail 1917 a. otsustanud, Balti maade põllumajanduse ja riigimaade valitsuse ees esineda ettepanekuga, et Lihoniku koht saaks Peep Saarele antud omanduseks ehk pikaajalisele rendile; 3) Otepää vallakohtu otsusest 21. sept. 1918. a., et Märt Ado p. Saare päranduse peale, mis on rehi eluruumidega, ait, laut, küün, keller, saun ja õuna- ja marjapuu aed Lihoniku talus, pärijaks on kinnitatud Peep Saar; 4) Vana-Otepää vallanõukogu protokollist 14. veebr. 1919. a., et sellepärast, et metsavaht Eduard Trei ei näi küllalt ustav olevat ja 11. veebr. 1919. a. on rahvaväkke võetud, on nõukogu otsustanud, Peep Saart kroonu metsavahiks valida ja paluda ülemust teda sellesse ametisse ära kinnitada; 5) Vana-Otepää vallavalitsuse tunnistusest 9. veebr. 1920. a. nr. 179, et Peep Saar on Lihoniku metsavahi kohta, mis ennemalt oli valla orjuse talu, pidanud 1898. a. kuni seni ajani, on täitnud valla ja kroonu orjuse ja maksnud maksud ja normiandmised täitnud selle koha eest.

Asjaarutamisel Riigikohtus toetas Peep Saare volinik vann. adv. Rütli kaebust ja seletas: Lihoniku koht seista koos kahest osast, 6¹/₂ tiinu sellest kohast olla metsavahi palgamaa, kaebaja Peep Saare kohta tingitava õigusega, kuna 22 tiinu päale kaebajal, kui endisel rentnikul, täieline õigus on maaseaduse § 22 ja Maareformi teostamise määruste § 37 põhjal (R. T. nr. 16/17 — 1920 a.) ja selle osa kohta ei olevat Põllutööministeeriumil korraldusõigust; Metsade Peavalitsuse poolt Riigikohtule saadetud materjalis olevad andmed, nagu oleks Saar metsavahikoha kaotanud ilmsiks tulnud korduvate üleastumiste põhjusel, ei olevat konkreetset tõendatud ja olevat metsaülema Zarevski oletused ilma dokumentliste tõendusteta. Tema volitaja Saare õigused Lihoniku koha peale põhjeneda Vene seaduse peal 10. märtsist 1869. a., mille järele kõikidele metsavahtidele, kes seda soovisid, kohad omaks tulid anda, vaatamata selle päale, kas need vaku — või muud liiki kohad olid. Et seda seadust küllalt täpisealt ei täidetud, siis on 1907. a. Vene Senati esimese, teise ja kassatsiooni departemangu üldkogu seda küsimust arutanud ja otsustanud, et seadust tuleb täpisealt täita, seletades, et kohtade saamise õigus on metsavahtidel, kes 10 aastat ametis on olnud. Peale selle, seda küsimust kohtuministri järelepärimise peale 1911 a. uuesti arutades, on Vene Senat leidnud, et eeltähendatud seadus ka Liivimaa kohta maksev on ja täita tuleb. Et selle peale vaatamata seadust Baltimaal siiski ei täidetud, mille tõttu siin umbes 200 sarnast kohta, nende hulgas ka tema volitaja käes pidada olev Lihoniku koht, reguleerimata on jäänud, ei või ometi selle all tema volitaja kannatada. Ka Maaseaduse põhjal olevat tema volitajal eesõigus selle koha peale esimeses järjekorras, kui endisel pidajal, seda enam, et hoone-

tema omad on. Et Põllutööministeerium seda kohta üle ei ole võtnud, vaid jätnud on Metsade Peavalitsuse korraldada, ei olla tähtis, ja küsimus, kui võrd Põllutööministeerium selleks õigustatud oli, tuleb Riigikohtul otsustada. Vene seadused ja Valitseva Senati otsused olevat Ajutise Valitsuse poolt, seadusega ülemineku aja kohta, kuni uute seaduste väljaandmiseni ehk endiste muutmiseni, Eestis maksuma pandud ja olevat siamaani muutmata, kuna ei Ajut. Valitsuse, Riigikogu, Asutava Kogu ei ka Vabariigi valitsuse poolt mingit määrust niisuguste kohtade kohta maksuma pandud ei olevat.

Metsade Peavalitsuse volinik palus kaebust tagajärjeta jätta, seletades, et kõik endised Vene kroonumaad ja metsad on riigistatud ja ei kuulu korraldused nende maade ja metsade kohta valla kontrollkomisjoni ega vallanõukogu võimkonda (R. T. nr. 5 — 1918 a. määrused maa olude esialgse korraldamiseks § 2); mis puutub vaieluse all olevate hoonete kohta, siis on need igal juhtumisel metsavahi koha päralt (Metsaseadus § 59 p. 2 ja Metsa departemangu seletus 20. jaan. 1915. a. nr. 1269); peale selle olevat vaielus hoonete päralduse kohta tsiviilkohtu asi. Et Peep Saarel metsavahi koha pääle õigust ei olnud, tõendavat tema leping augustikuust 1915. a. milles tema metsavahile 60 rbl. tasu maksuma kohustas. Tõendamata elevat asjaolu, et Lihoniku koht on valla orjusemaa ja et sellekohane vallavalitsuse tunnistus selle küsimuse kohta ei olla mõõduandev.

Käesolev küsimus olevat Maaseaduse ja Maareformi teostamise määruste alusel otsustatud. Et need kohad, arvu järele umbes 200, metsavahtidele välja ei olnud renditud ja viimased neid, kui palgamaad, kasutasid, on Põllutööministeerium nad ülevõtmata (Maar. t. m. § 37) ja Metsade Peavalitsuse korraldada jätanud, kelle poolt nad eritingimistel metsavahtidele metsavahtimise eest välja on antud, kus juures siis, kui metsavaht ametist lahkub ehk vallandatud saab, koht tema käest ära võetakse ja tema järeltulijale palgamaaks antakse, kuna rahapalka metsavahtidele ei maksta. Saarel ei ole ka mingit juriidilist alust Lihoniku koha pidamiseks. Tema on ametist tagandatud ja 1915. a. koha pääle teine metsavaht määratud, kellele Saar renti maksub. Põllutööministeeriumi esitaja näitas ette maamõõtja Rosentali poolt 1874. a. kinnitatud Otepää mõisa kaardi, millest näha, et Lihoniku koht asub mõisa maa peal, mõisaga ühisel kaardil ja on metsavahi kohaks välja eraldatud, ei olevat ka selle koha kohta regulatsiooni akti kätte antud, kuna need aktid teistele kätte on antud.

Viimase asjaolu kohta seletas kaebaja volinik, et ettenäidatud kaart olevat vana ja ei võivat mingiks tõenduseks olla, kuna asjaolu, et Lihoniku koht mõisaga ühe kaardi peal asub, ei olla tähtis, sest samuti ühisel kaardil olevat ka eramõisate talud, kuna nad iseseisva kreposti üksusena lahutatud ei ole.

Käesolevas asjas said Riigikohtu poolt üle kuulatud vande all tunnistajad: 1) Aleksander Luksep, 2) Rein Kruus, 3) Villem Kikkas ja 4) Konstantin Michelson kes kaebaja seletuse järele tõendama pidid, et vaieluse all olevas Lihoniku talus hooned on kaebaja Saare omad ja et Saarel õigus on selle koha peale. Need tunnistajad tõendasid: 1) Luksep — 1917 a. Kerenski valitsuse ajal, kui tema oli Tartu maakonna maakomitee esimees, tuli maakomiteel otsustada Lihoniku talu kohta käivat asja, missugust talu nõudsid omale Peep Saar, metsavaht ja riigimaade valitsus; maakomitee otsustas anda koha Peep Saarele, aga lõpulik otsus jäi välja kuulutamata; sest Saar ei olnud päranduse õigustas kinnitatud; hooned koha peal olid Peep Saare päralt; Saar tõendas komitees, et suurem osa Lihoniku kohast olla valla vakumaa, kuna Baltimaa riigimaade valitsus ei teadnud, missugusest maast oli Lihoniku koht

ja palus asja nii või teisiti ära otsustada; 2) Kruus — hooned Lihoniku koha peal ehitas peale 40 a. tagasi Märt Saar; kivid ja palgid võeti Lihoniku krundi pealt, tunnistaja oli abiks materjali vedamise juures; peale Jaapani sõja mõõdeti versta poolteist Lihoniku kohast metsavahikoht välja, umbas 6 tiinu, aga metsavahti selle koha peale ei määratud; peale neljakümne aasta tagasi oli tunnistaja vallavanem ja leidis siis vallaraamatutest, et 1849. a. olid vallas talude piiridele ristikivid pandud; peale 30. a. tagasi oli tunnistaja seal juures, kui Lihoniku koha piiridel said kupatsid üles pandud ja piirid õigeks aetud, enne aga olid piiri peal ristikivid. Kupatsid said üles pandud kõikide Vana-Otepää valla talude piiridel; 3) Kikkas — oli aastat 50 tagasi oma isaga Lihoniku talus hooned ehitamas, aga kelle poolt oli ehituse materjal, ei tea; 4) Michelson — tema oli 1898—1912 a Tartu maakonnas ülem-metsavaht kroonu metsade üle; 1909 a. või 1910 a. nõuti metsavahtidelt, kellel maad tarvitada oli, allkirja selle kohta, kes neist soovib talupidajaks jääda ja kes metsavahiks hakata; Peep Saar soovis talupidajaks hakata; sai siis kroonu metsas maa metsavahi koha tarvis välja mõõdetud, aga metsaülem, kelle korraldusel see sündis, läks ära ja metsavahi koht jäi asutamata; hooned Lihoniku koha peal on Peep Saare omad.

Riigikohtu sellekohase järelepärimise peale teatas Riigi Liikumata varanduste maksuamet 19. okt. 1920. a. Nr. 4624 ja 15. märtsil 1921. a. Nr. 1394 all, et Vana-Otepää vallas Lihoniku nimelist kohta kadastris sisse kantud ei ole, niisama ka mõnda teisenimelist kohta, mille pidaja kaebaja oleks olnud.

Kaebaja poolt on Riigikohtule sisse antud Vana-Otepää valla valitsuse poolt 6. dets. 1920 a. Nr. 1921 all väljaantud tunnistus, selle kohta, et Lihoniku talu on valla orjusetalu, nagu teisedki talud, ja on talul piirikivid olemas.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohtu, et Peep Saare kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Lihoniku koht, kui endise Vana-Otepää kroonumõisa alla kuuluv, on Eesti Vabariigi omandus. Riigi Teatajas Nr. 5 1918 a. avaldatud mõisamaade kontrolli alla võtmise ja maaolude esialgse korraldamise kohta käivate määruste § 2 järele tunnistati kõik kroonu ja kroonu põllupanga mõisad ja metsad kõigi nende päraltolemistega Eesti Vabariigi omanduseks ja Põllutöministeerium oli kohustatud võtma valitsemise nende üle oma kätte. Niisama käisid võõrandamise alla E. Vabariigi omanduseks endised Vene riigi päralt olevad maad Maaseaduse § 1 järele kui B. E. S. III k. § 597 p. 1 ettenähtud. Lihoniku koht oli metsavahi koht, aga mitte valla orjusemaa, nagu Vana-Otepää vallavalitsus tema poolt väljaantud tunnistuses Nr. 1921 tõendab.

Vene Riigimõisate valitsemise seaduse järele Lääne- ja Balti kubermangude (V. S. k. VIII k.) § 5 lisa § 3 järele käivad riigimõisad ja maad reguleerimise alla. Sellesama paragrahvi § 3 p. 3 ja § 106—119 järele käisid reguleerimise alla metsaülemate ja metsa järelevaatajate (лѣсные надзиратели) kohad Kuramaal. Liivimaa kohta ei ole metsavahide ja metsa järelevaatajate kohtade reguleerimist seaduses ettenähtud. Sellest tuleb järeldada, et Lihoniku koht oli reguleerimata, mis ka selles tõendust leiab, et see koht, nagu riigi Liikumata varanduste maksuamet teatab, kadastri raamatusse iseäralise maksu üksusena sissekantud ei ole.

Peep Saar ei olnud mitte Lihoniku koha rentnik, vaid kasutas seda maad kui riigimetsavaht, et seal juures kohast (27,8 tiinu) 6 $\frac{1}{2}$ tiinu olid temal kasutada tasuta palgamaana ja tema muu osa maa eest renti maksis, ei muuda asjaolu, ja ei anna temale neid eesõigusi koha peale, mis Maaseaduse ja Maaref. t. määruste järele endistel väikekoharentnikkudel oma kohtade peale on, ja Metsade Peavalitsusel

on õigus metsadega ühenduses olevaid maid oma äranägemise järele korraldada ja kasutada ja maareformi teostamise määrused ei käi nende maade kohta.

Sellepärast ei või käesoleval juhtumisel kõnet olla sellest, et kaebajal Saarel, kes 1915. a. metsavahiametist lahkus, oleks Maaseaduse § 22 ja Maaref. t. määruste järele mingisugused õigused Lihoniku koha peale. Seadusega 10. III. 1869. a. tunnistati harilikud, kõikide avalikkude maksude ja kohustustega koormatud kroonuvalla talud nende pidajate asiõiguslisteks obroki kohtadeks, mida nad oma äranägemise järele väljaostmise teel omandada võisid ja mille kohta kroonul korraldamise õigusi ei olnud.

Maareformi teostamise määruste § 38 järele antakse Riigi poolt ülevõetud metsad ja nendega ühenduses olevad maad metsade Peavalitsuse alla valitsemiseks ja kasutamiseks riigi metsade kohta maksvate seaduste järele.

Vene Senati I, II ja kassatsioonid departemangu üldkogu seletused № 3 — 1911 a. ja № 20 — 1907 a., mille peale kaebaja toetab, ei puutu käesolevasse asjasse, sest Vene seadus ei korraldanud metsavahikohtade õiguslist seisukorda Liivimaal, vaid ainult Kuramaa kohta olid sellekohased määrused olemas. Kui ka senat omas seletuses № 3 — 1911 a. leiab tarvilikuks selle peale tähendada (указать), et nendele kroonumaade peale asetatud talupoegadele (крестьяне) Liivimaal, kes enne 10. III. 1869. a. seaduse väljaandmist metsa järelevaatajate (лѣсной надзиратель) kohuseid täitsid ja praegu täidavad, ainult metsa järelevaataja nimetus (наименование лѣсными надзирателями) ei anna neid õigusi nende käes kasutada oleva maa peale, mida senat tunnistas oma otsusega 1907. № 20 Kuramaa kohta ja et sellepärast tuleks nende vahekorrad lahendada üleüldiste kõikide kroonumaade pidajate kohta käivate seaduste põhjal, ei muuda niisugune Senati väljendus asjaolu, sest Senati väljendus ei ole seadus ja ei või sellekohase seaduse puudusel seaduse aset täita. Vene Senati üldkogu seletusest № 3 — 1911. a. on näha, et Vene Maakorralduse ja Põllutöö Peavalitsus andis Riigiduumasse seaduse eelnõu tulevikus metsajärelevaatajate (лѣсные надзиратели) ühise seisukorrale seadmiseks kõigel Balti maal, siia hulka ka Liivimaad arvates. Aga et Riigiduumast poolt oleks vastav seadus vastu võetud, selle kohta ei ole andmeid.

Metsaseadustiku (Уставъ лѣсной) V. s. k. VIII k. 1 j. § 5, 6 p. 4 ja § 104 järele kuulusid endised kroonumõisate metsad Maakorralduse ja Põllumajanduse Peavalitsuse alla. Kuramaa kohta käivates selle seaduse paragrahvides (§ 88-94) on § 90 ette nähtud metsa järelevaatajad (лѣсные надзиратели), Liivimaa kohta erimäärusi ei olnud, ja Liivimaa kroonumetsavahtide kohta maksid üleüldised terve Vene riigi kohta käivad seadused (§ 51-85). Metsavahid (объѣзчики и лѣсники) (§ 51) said palka, kas ainult rahas ehk rahas ja maaga (§ 55) ja maa tarvitamise õigus on metsavahil ainult seni, kui ta ametis on (§ 62). Kuskil seaduses ei ole öeldud, et Liivimaal oleks olnud ametis metsade järelevaatajad, ja kui nad faktiliselt olid, et neil nende käes oleva maa peale oleks needsamad õigused, mis metsa järelevaatajatel Kuramaal olid.

Mis puutub sellesse, et Lihoniku koha hooned olid kaebaja Saare ja tema esivanemate ehitud, siis ei anna see asjaolu veel temale õigust Lihoniku metsavahi koha peale, vaid ainult õiguse hooned omale nõuda ehk tasu hoonete eest.

Kõige selle ja Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikodus: Peep Märdi p. Saare kaebus tagajärjeta jätta.

№ 20.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. veebruaril 1922 a.

Karl Särgi voliniku vann. adv. Lui Oleski kaebus Põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale Hellenurme veski väljarentimise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Asjaoludest on näha järgmist:

2. aug. 1921. a. sai enampakkumise teel, kus juures pakkumised kinnistes ümbrikutes said ära antud, Hellenurme sae- ja jahuveski välja renditud 25 aasta peale. Pakkujaid selle veski peale oli kaks: Jaan Särg, kes 85.000 mrk. aastas pakkus ja Karl Särg, kes 56.000 mrk. pakkus, alusrent aga oli määratud enne pakkumist 50.000 mrk. Pakkuja Jaan Särg ütles ennast 85.000 mrg. rendi eest otsekohe veski rentimisest lahti.

25. aug. 1921. a. nr. 3473/8654 all teatas Maakorralduse Peavalitsus Tartumaa riigimaade ülemale, et sellepärast, et Jaan Särg, kes kõige kõrgema rendi pakkus, ennast lahti ütles rendilevõtmisest, tuleb Hellenurme veski Hange ja tehingsead. § 115 põhjal uuesti enampakkumise teel välja rentida, Riigimaade ülema äränägemise järele ühiselt meiereiga või eraldi, võttes enampakkumise alusmääraks esimesel juhtumisel 85.000 mrk., viimasel juhtumisel 50.000 mrk.

Selle teadaande peale vastas Tartumaa Riigimaade ülem 20. sept. 1921. a. nr. 4728/6273 all Maakorralduse Peavalitsusele, et K. Särgiga on tehtud rendileping Hellenurme veski peale ja hooned ja saeveski sisseseadega aktiga üle antud, et rentnik on tegelikult rendi objekti korraldamisele asunud ja parandused ja uuesti ehitused ära teinud, mis juurdelisatud teadaandest näha on.

11. nov. 1921. a. andis Karl Särgi volinik vann. adv. Lui Olesk Riigikohtule kaebuse, milles seletab, et Hellenurme veski, mis 2. juunil 1921 a. välja renditi, on sellekohase komisjoni otsuse põhjal tema volitajale rendile antud, kusjuures komisjon Vene Riigiseaduste X k. (Пол. о. Каз. подр. и пост.) § 152 ja Tehnika peavalitsuse poolt 1920. a. enampakkumise kohta käivate määruste § 12 põhjal talitas, tema volitajale veski kätte anti ja tema rendi tingimiste järele veepaisu betonist ehitama hakkas; tagant järele tõrkuvat Põllutöoministeerium tema volitajaga rendilepingut tegemast ja ilma, et ta B. E. S. § 3969, 3970 ettenähtud korrast kinni peaks, olevat ilma tema volitajale sellest teatamata, veski uuesti enampakkumisele määranud, nagu päevalehe „Postimees“ nr. 252 — 1921. a. näha on. Et kaebaja volitaja Põllutöoministeeriumi teguviisi tõttu suurt kahju saab, kui rendiobjekt tema käest ära võetakse mitteseaduslikus korras, palub tema Riigikohtu: 1) Maakorralduse Peavalitsuse otsust ehk otsusi, millega 2. juunil 1921. a. toimepandud Hellenurme veski enampakkumine tühistatakse ja Tartumaa riigimaade ülemale ette kirjutatakse uut enampakkumist toime panna, tühjaks tunnistada; 2) enne asja sisulikku otsustamist Hellenurme

veski väljapakkumine seisma panna; 3) Põllutööministeeriumist Hellenurme veskisse puutuv kirjavahetus välja nõuda.

Kaebusele on juure lisatud: I) ära kirjas akt 2. juunist 1921. a. Arula ja Hellenurme veskite enampakkumise teel väljarentimise kohta, millest näha, et komisjon otsustas: „Hellenurme veski rendile anda Karl Särg'ile 56.000 marga eest ülesseatud tingimistega.“ Aktist on näha, et komisjon on koos seisnud: 1) riigimaade ülema abist, 2) Tartu maakonna esitajast ja 3) riigikontrolli Tartu osakonna esitajast; II) ajalehe „Postimees“ nr. 252 — 31. okt. 1921 a., milles kuulutuste osas on avaldatud kuulutus pealkirja all „Teadanne nr. 7402;“ sellest kuulutusest on näha, et Hellenurme veski 14. nov. 1921 aast. kell 11 hom. saab Tartumaa riigimaade ülema valitsuses, Jaani tän. nr. 1, enampakkumise teel välja renditud, et alusrent on 85.000 mrk- ja pakkumine kinnistes ümbrikutes.

12. nov. 1921 a. Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega on kaebaja palve, Hellenurme veski väljapakkumist seisma panna, tagajärjeta jäetud.

Asja arutamisel Riigikohtus toetas kaebaja volinik vann. adv. Lui Olesk kaebust, juhtides tähelepanu Riiklikkude hangete ja tehing. sead. § 152, 160, 165, 166 ja 168 peale.

Põllutööministeeriumi esitaja vann. adv. Villmann palus kaebust rahuldamata jätta ja toetas Maar. t. m. § 129 peale.

Käesolevat asja läbi arutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Karl Särg'i voliniku vann. adv. Lui Olesk'i kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Maar. t. määr. § 130 järele antakse maaseaduse põhjal võõrandatud maade peal asuvad tööstuse asutused rendile enampakkumise teel; nendesamade määruste § 128 järele võib ettevõtteid rendile anda, kui ümberehitamised ja sisseseade uuendamine tarvilikud on, kuni 50 aasta peale. Obroki seadustiku (V. S. K. VIII k. 1 j.) § 27 järele tulevad rendile andmise juures täpipealt tähele panna määrused, mis Riiklikkude hang. ja tehing. seadustikus ette on nähtud (Пол. о Каз. подр. и пост. V. S. K. X. k. I j.). Viimase seadustiku § 99—116 on ette nähtud suusõnalise väljapakkumise kord, § 141—170 väljapakkumine kinnistes ümbrikutes ja § 171—177 väljapakkumise kord, niihästi suusõnaline kui ka kinnistes ümbrikutes.

Obroki seadustiku § 78 järele peab väljapakkumine kinnitatud saama selle paragrahvi ettenähtud korras ja asutuste poolt. Selle paragrahvi sisust võib järeldada, et komisjonil, mis koos seisab maakonna riigimaade ülemast, maakonna valitsuse esitajast ja maakonna riigikontrolli esitajast, ei olnud õigust väljapakkumist kinnitada, vaid see oleks käesoleval juhtumisel pidanud sündima, et väljarentimine oli rohkem kui 12 a. peale, nimetatud paragrahvi p. 3 järele, Põllutööministeeriumi poolt. Ainult sel juhtumisel, kui väljapakkumine seaduslikus korras on kinnitatud, võib Obroki seadustiku § 87 ettenähtud korras rendileping sõlmitud saada riigi ja rendilevõtja vahel. See seaduses ettenähtud kord ei ole käesoleval juhtumisel Hellenurme veski kohta täidetud ja Põllutööministeeriumil oli täieline õigus nimetatud veski uut väljapakkumist ette võtta sel põhjal, et Jaan Särg, kes enampakkumisel kõige suurema rendi summa 85.000 mrk. aastas oli pakkunud, ennast veski rendile võtmisest lahti ütles.

Kõige selle ja Adm k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Karl Särg'i voliniku vann. adv. Lui Oleski kaebus tagajärjeta jätta.

N° 21.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. veebruaril 1922 a.

Võru maakonna valitsuse voliniku juriskonsulti Rudolf Gabreli revisjoni protest Tartu-Võru 9. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 19. sept. 1921 a. Viitina valla nõukogu valimiste tühistamise pärast.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Tartu-Võru rahukogu 9. jsk. rahukohtunik on otsusega 19. sept. 1921. a. Võru maakonna valitsuse adm. osakonna protest; Viitina valla nõukogu valimiste asjas läbi vaatamata jätnud kui tähtaja möödalaskmisega sisse antud.

Võru maakonna valitsuse voliniku Rudolf Gabreli selle otsuse peale Riigikohutule antud protest on järgmine: 12. sept. s. a. andis Võru maakonna valitsuse administratiiv-osakond Tartu-Võru rahukogu 9. jaoskonna rahukohtunikule protesti 28. ja 29. augustil s. a. toime pandud Viitina valla nõukogu valimiste asjus.

Rahukohtunik oma otsusega 19. septembrist s. a. jättis selle protesti läbi vaatamata põhjendusega, et protest olla sisse antud seaduses ettenähtud tähtaja möödalaskmisega.

Võru maakonna valitsuse administratiiv-osakond ei ole rahukohtuniku otsusega rahul, sest oma otsuse tegemise juures ei ole rahukohtunik arvesse võtnud seda asjaolu, et Viitina valla nõukogu valimiste materjaal on vallakomiteelt saadud maakonna valitsuses alles 5. septembril 1921 a., mille kohta Võru maakonna valitsuse templiga märkus on tehtud valimiskomitee protokollil peale, mis ühes protestiga rahukohtunikule on saadetud. Et vallanõukogude valimisseaduse § 65-mas (R. T. nr. 26-1921 a.) on maakonna valitsusele seitsmepäevaline tähtaeg protesti andmiseks määratud, siis tuleb käesoleval juhtumisel tähtaja viimaseks päevaks lugeda 12. septembrit, mil päeval protest rahukohtunikule ka on ära antud. Sellepärast ei ole rahukohtuniku oletus, et protest on sisse antud seaduses ettenähtud tähtaja möödalaskmisega, õige. Et protesti andmise tähtaja kestus ei saa algada enne, kui maakonna valitsus valimise materjaali vallakomiteelt kätte on saanud, on loogiliselt iseenesest mõistetav, sest vastasel korral oleks maakonna valitsuse protesti õiguse tegelik tarvitamise võimalus ärrippuv vallakomitee heast tahtmisest: enne valimise materjaali kättesaamist protesti anda ei saa, sest et protest ju valimise materjaalist peab järelduma, ja pärast seda ka mitte, kui vallakomitee valimise materjaali ärasaatmisega viivitab kuni tähtaja möödaminekuni. Niisugusel korral jääksid valimised ikkagi maksvaks, olgugi nad seadusvastaselt toimetatud.

Ettetoodud põhjustel palub Riigikohut, Tartu-Võru rahukogu 9. jsk. rahukohtuniku otsus 19. sept. 1921 a. Viitina valla nõukogu valimiste asjas tühjaks tunnistada vallanõukogude valimise seaduse § 65 rikkumise pärast ja rahukohtunikule selles asjas antud protest sisuliselt läbi vaadata ehk uueks otsustamiseks esimese järgu kohusse tagasi saata.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et protest tuleb rahuldada põhjustel, mis selles protestis üksikasjaliselt juba ette toodud on. Kaebaja on õieti vallanõukogude val. sead. § 65 ettenähtud seitsmepäevalist tähtaega välja arvanud sest päevast, kuna valimiste asi tema juure jõudnud. Sarnane tähtaja arvamise viis on ettenähtud Riigiasutuste jaoks Tsiv. kp. s. § 1293 ja tuleb käesoleval juhtumisel ka tarvitusele võtta.

Sellepärast Adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas Riigikohus**: Tartu-Võru 9. jsk. rahukohtuniku otsus ära muuta ja asi uueks otsustamiseks saata Tartu-Võru 8. jsk. rahukohtunikule.

N° 22.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. veebruaril 1922. a.

Andres Sepp'a kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Rõngu kõrtsi aiamaast maasaamise üle antud palve tähelepanemata jätmise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Andres Sepp oma palve peale 27. IV. 21. a. Planeerimise Peakomisjonile, temale Suure-Rõngu mõisa kõrtsi maadest 2 vakamaad aia istanduse tarvis määrata $1\frac{1}{2}$ vakamaa asemel, mis kohaline Planeerimise komisjon lubanud, sai 1. mail 1921. a. nr. 1190 all vastuse, et Peakomisjonis otsustati kohalise komisjoni otsus kinnitada.

Andres Sepp seletab omas Riigikohtule antud kaebuses: temal on Rõngu alevis ostetud maa peal kolm maja, kus elavad 21 inimest; need majad võtavad enda alla ligi pool vakamaad maad. Et tema ja teiste kruntide suurendamiseks Rõngu kõrtsi maad planeerimisele määrati, palus tema oma krundi suurendamiseks aiaistanduse sisseseadmiseks planeerimisel maad juure. Rõngu valla nõukogu otsusega 25. veebruarist 1921. a., mis ka § 74 Maareformi teostamise määruste nõude kohaselt maakonnavalitsuse poolt kinnitatud, määras temale ühe vakamaa maad tema krundi suurendamiseks ja aiaistanduse tarvis, kuna peale selle ka valla planeerimise komisjoni liige Karl Laos temale teatas, et temale on $1\frac{1}{2}$ vakamaad maad, kui rohkema majade omanikule, planeerimisel määratud. — Kui tema, kaebaja, aga peale selle § 53 Maareformi teostamise määruste põhjal maamõõtjalt valmistatud maakaarti nägi, leidis ta, et Rõngu kõrtsi maad ei olnud neis suurustes planeeritud, kui Rõngu valla nõukogu 25. veebruaril 1921. a. kindlaks teinud, vaid see on koguni muudetud ja temale ainult $1\frac{1}{2}$ vakamaa suurune kõlbmata krunt jäetud ilma vastava heinamaata. — Niisugune tegevus ei vastavat seadusele ja kindlaks jäänud otsustele, mispärast niisugune kohaliku planeerimise komisjoni tegevus, mis peakomisjoni poolt kinnitatud, tuleb tühistada.

Neil põhjustel palub Riigikohut Planeerimise Peakomisjoni otsust ära muuta ja Rõngu valla nõukogu poolt 25. II. 21. a. toimetatud maajagamist seaduslikuks tunnistada.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et kaebaja Andres Sepp'a kaebuse rahuldamiseks puudub seaduslik alus. Kaebaja põhjendamine Rõngu valla nõukogu otsuse 25. II. 21. a. ja Maar. t. määr. § 74 peale, on asjata, sest juurelisatud Rõngu valla volikogu protokollist nr. 3 — 25. II. 21. a. p. V selgub, et siin ei ole tegemist vallanõukogu poolt Maar. t. määr. § 74 korras ülesseatud maasaajate nimekirjaga, vaid ainult volikogu esitisega Planeerimise Peakomisjonile, et Suure-Rõngu mõisa kõrtsimaad saaksid alevi tarvitusteks ära tükeldatud, kus muu seas oli ette nähtud, et Andres Sepp saaks nendest 1 vakamaa põldu ja heinamaad, kuidas see planeerimisel kujuneb. Sellepärast ei ole põhjust käesoleval juhtumisel käsitada määrusi, mis planeeritud maade väljaandmise kohta käivad (Maar. t. m. § 65—81). Kaebaja Andres Sepp on alevi elanik. Vabariigi Valitsuse poolt on 1920. a. aprilli kuu 14. päeval vastuvõetud Ajutine määrus (R. T. nr. 61—62), mis linnade ja alevite maaga varustamist ette näeb. Selle määruse § 1 järele määrab alevitele antava maa-ala piirid kindlaks Planeerimise Peakomisjon alevi valitsuse ettepaneku põhjal. Rõngu valla volikogu otsuse peale 25. II. 21. a. tuleb kui niisuguse ettepaneku peale vaadata. Nimetatud sead. § 2 põhjal antakse maa alevitele edasirentimiseks nii eraisikutele kui ka üldkasulikkudele omavalitsus-, ühiskondlikkudele ehk eraasutustele ning tööstuse ettevõtetele nende otsekoheste tarvituste kohaselt Põllutöoministeeriumi poolt määratud normide järgi ehk kordadel, millega norme ei ole määratud, erikokkuleppel.

Andres Sepp, kui isik, kellel alevis on maa omandusena, ei käi nende hulka, kes maasaamiseks maaseaduses ette nähtud järjekorras (Maasead. § 20—22) ettepannud võiksid saada. Maaseadus (§§ 17 ja 18) võimaldab temale maad saada aiapidamiseks, kuid ei kohusta Põllutöoministeeriumi temale maad anda nimelt tema poolt ülesantud suuruses. Riigi poolt ülevõetud maade otstarbekohase kasutamise võimaldamiseks Maaseaduse põhjal võetakse ette Põllutöoministeeriumi korraldusel nende planeerimine (Maar. t. määr. § 49). Käesoleval juhtumisel on siin see tehtud ja planeerimine Planeerimise Peakomisjoni poolt lõpuliku otsusega kinnitatud (sam. s. § 63). Kaebaja ei ole ette toonud, veel vähem tõeks teinud, mingisuguseid seaduse rikkumisi Planeerimise Peakomisjoni poolt.

Sellepärast Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Andres Sepp'a kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale tagajärjeta jätta.

N° 23.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

10./27. veebruaril 1922. a.

Narva kalevimanufaktuuri kaebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale 17. oktoobrist 1919. a. lisa-ärimaksu alla panemise asjas 1917. tegevus-aasta eest.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k.t. K. Luud.

Rahaministeeriumi Riigimaksude ameti Aruandvate Ettevõtete Osakond, põhjusel, et aktsionäride üldise koosoleku poolt kinnitatud aruannet esitatud ei olnud ja juhtnööriks võttes 11. märtsi 1919. a. seadust (Riigi Teataja nr. 16—19 a.), pani Narva kalevivabriku lisaärimaksu alla mitte aruandvate ettevõtete süsteemi järele Ots. maks seaduse § § 532—573 korras (Sead. kogu V köide, 1914. a. väljaanne).

Ärimaksu väljaarvamise aluseks võeti ettevõtte äriaraamatud, missuguste järele, kommertskasule (288,702 rbl. 50 kop.) juure arvates tööliste elukorterite ehitamise kulu 50.000 rbl. sissemahutatud kapitaalide pealt $\frac{0}{100} \frac{0}{100}$ õiendamiskulu 57,252 rbl. 65 kop. ja omanikkude-aktsionäride tasu ettevõtte juhatamisest osavõtmise eest 54,526 rbl. 79 kop., tuli maksustamise alla 450.481 rbl. 94 kop. — Selle kasu pealt määrati $\frac{0}{100} \frac{0}{100}$ maksu 13. okt. 1917 a. seaduse põhjal 9, $\frac{5}{100}$ -dist 42,796 rbl. suuruses; sellest õiendatud põhiärimaksu (3750 rbl.) maha arvates, 39,046 rbl., mis 3. dets. 1918. a. seaduse (R. T. nr. 5-1918. a.) järele markadeks ümberarvatud teeb välja 58,561 marka.

Arvesse võttes 28. juunil 1918. a. õiendatud 21.410 marka, oleks vabrikul veel maksta tulnud 37.151 marka.

Selle väljaarvamise peale on Narva kalevivabrik kaebuse annud, kuid Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsusega 17. oktoobrist 1919. a. on see kaebus tagajärjeta jäetud.

Narva kalevivabriku valitsus omaš Ritgikohtule antud kaebuses palub Peavalitsuse otsust, kui mitte õigustatud asutuse poolt tehtud, maksvusetakstunnistada ja korraldust teha, et asi õiguslikes korras kokkuseatud apellatsiooni asutuse otsustamiseks saaks antud; juhtumusel, kui see palve tähelepanemata jäetakse, siis Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsust ära muuta ja korraldust teha, et ettevõtte saaks maksu alla pandud maksvate seaduste järele.

Esitades Narva kalevivabriku kaebuse ühes kõige asjasse puutuva kirjavahetusega, teatab Rahaminister Riigikohtule, et tema poolt on korraldus tehtud, et maksu

alla käivast kasust maha arvatud saaks 44.306 rbl. 91 kop., missugune summa moodustab protsente hoiu summade pealt ametnikkudele, töölistele ja teistele eraisikutele ja millest üksikasjaliselt on Peavalitsuse seletuskirjas 16. III. 20 a. nr. 3963 p. 5 räägitud.

Käesolevat asja läbi vaadates ja prokuröri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus:

Narva Kalevivabriku valitsuse kaebuses, nii palju kui see veel ei ole rahuldatud Rahaministri poolt, seletatakse, et Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsus olevat vormilise seaduse rikkumisega tehtud, kuna otsuse tegemise juures, Otsekoheste maksude seaduse § 413 vastu, maksjate esitajad osa võtnud pole; edasi, et mitte pole õige, et maksumäära välja arvati 11. märtsi 1919. a. seaduse põhjal Ots. maks. sead. §§ 532—573 korras, missugusel seadusel ainult ajutine iseloom olevat; et mitte Peavalitsuse ülesanne pole selle järele valvata, kas aktsionäride üldkoosoleku poolt põhikiri tähtsalt rikutud on või mitte; et vabriku valitsus ei loe mitte õigeks, et maksulisele kasule on juure arvatud 54.526 rbl. 79 kop., mis juhatuse liikmetele tasuks välja antud, sest et käesoleval juhtumisel ei saa käsitada Senati ukaasi 25. veebr. 1913. a. nr. 2447 sellepärast, et viimane käib osauhisuste, mitte aga aktsiaseltside kohta. Et selle summa maksulise kasu hulka arvamine mitte õige ei ole, on näha ka Senati ukaasist 13. juunist 1911. a. nr. 6806; samuti ei loe selts mitte õigeks, et maksulisele kasule on juure arvatud 12.945 rbl. 74 kop. protsente, mis kaasosanikude kasuks jooksvate arvete järele kuulub; ja viimaks et rublade markadeks ümberarvamine kursi järele 1 rbl. = 1 m. 50 p. mitte õige ei ole, sest Peavalitsuse poolt ettetoodud okkupatsiooni võimude korraldused ja Eesti valitsuse määrused käivad maksu võlgade, mitte aga maksu määrade kohta.

Narva Kalevivabriku valitsuse kaebuses ülesvõetud küsimused 1) Otsekoheste maksude Peavalitsuse õiguse kohta teises astmes kaebuse asja otsustada ilma Otsek. maks. sead. § 413 ettenähtud esitajateta ja 2) Rahaministri poolt 13. det. 1918. a. rublade markadeks ümberarvamise kohta väljaantud korralduse tarvitusele võtmises on Riigikohtu poolt juba lahendatud (Rk. toimetused nr. 22—1920. a. Paberivabriku aktsia seltsi Kohila kaebus ja nr. 23—1920. — Türi paberi vabriku aktsia seltsi kaebus). Viimases tähendatud Riigikohtu otsuses (nr. 23/20 a.) on seletatud: 1) Saksa okkupatsiooni ajal ei olnud Otsekoheste maksude seaduses (Уст. о прям. налогахъ, св. зак. т. V) ette nähtud kollegiaalseid maksuasutusi olemas ja kõik küsimused ärimaksu asjus lahendas ja otsustas lõpulikult Kindralkommando (General-kommando) (Verordnungsblatt für Liv- und Estland nr. 22—23. mai 1918. a. 256 IX § 20). Riigi Teatajas nr. 1—1918. a. avaldatud Ajutise Valitsuse poolt vastu võetud ajutiste Adm. sead. § 2 järele jäävad maksma kuni uute seaduste väljaandmiseni ehk endiste muutmiseni need seaduslikud määrused, mis 24. oktoobrini 1917. a. Eesti Vabariigi piirides jõus olid. Sellesama seaduse § 3 järele jäid pärast 24. okt. 1917. a. väljaantud seadustest ja määrustest ajutiselt maksma määrused, mis saksa võimude poolt Liivi- ja Eestimaa jaoks antud ja määruste lehes ja lisas eraldi ära tähendatud, kusjuures käsuandja kindrali ja ülemjuhataja õigusi ja kohustusi valitsemise asjas sellekohane minister täidab. Sellest tuleb järeldada, et käsuandja kindrali ja ülemjuhataja õigused ja kohustused maksude asjus Rahaministri peale üle läksid, kellel maksude sissenõudmise asjus õigus oli nendesamade õigustega talitada, nagu see on öeldud Verordnungsblatt für Liv- und Estland nr. 22—23. maist 1918. a. Ausführungsbestimmungen zur Grund- und Geverbeordnung für Liv- und Estland

Art. 11. Sellest järeldub, et Rahaministril oli õigus Riigi Teatajas nr. 5—1918. a. avaldatud määrust maksude asjus, niisama ka Riigi Teatajas nr. 9—1918. a. avaldatud juhatuskirja Riigimaksude asjus välja anda. Kokkukõlas nimetatud juhatuskirja § 2-ga oli Rahaministril õigus apellatsiooni kaebusi otsustada ja ei olnud selleks tarvis Otsek. maks. sead. § 413 ette nähtud koosseisuga asutust; 2) Rahaministril oli samadel põhjustel õigus Riigi Teatajas nr. 5 ja 9—1918. a. avaldatud korraldustega (määrus ja juhatuskiri) rahakursi maksude maksmise asjus Vene rublade Eesti märkadeks ümberarvamise juures kindlaks määrata 1 rubla = 1 mark 50 penni. Nõudmisel, et ümberarvamine sünniks päevakursi järele, ei ole seaduslikku alust.

Nendest Riigikohtu poolt avaldatud vaadetest peab kohus ka käesoleval juhtumisel kinni ja ei näe mingit põhjust neid muuta. Edasi leiab Riigikohus, et Otsekoheste Maksude Peavalitsusel õigus oli Narva kalevimanufaktuurilt nõuda lisa ärimaksu, kui mitte aruandmise korra alla käivatelt ettevõtetelt, Ots. maks. sead. §§ 532—547 järele, sest nimetatud ettevõtte ei olnud rahaministrile oma 1917. a. äritegevuse aruandeid saatnud kuni 15. aprillini 1919. a., missugune asjaolu Ajut. Valits. poolt 11. III. 19. a. vastuvõetud seaduse järele (R. T. nr. 16/19. a.) nimelt kohustas niisuguses korras maksu väljaarvamist ette võtma. Arvamine, nagu ei oleks vaja olnud aktsionääride üldkoosoleku protokollil arvustamise alla võtta vormalisest küljest, on täitsa ebaõige, sest iga asutus peab, kui ta ettepanud dokumenti arvesse tahab võtta, enne tema maksuvuse välja selgitama.

Et seadusel 11. märtsist 1919. a. ajutine iseloom peaks olema, ei või välja lugeda ei seal tarvitatud sõnadest, ei tema sisust. Mis aga puutub maksulisele kasule 54.526 rbl. 79 kop. juure arvamisesse, mis juhatuse liikmetele tasuks välja antud, ja 12.945 rbl. 74 kop. protsente kaasosanikkude kasuks, siis ei või Riigikohus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse arvamisega ühineda.

Narva kalevivabrik on aktsia ühisus. Ühisusel, kui juriidilisel isikul, on oma isiklik varandus, mis aktsionääride varandusest koguni rippumatu on (Vene Riigi Sead. kogu X k. 1 j. § 2171—2173 ja Vene Sen. sel. nr. 2—1904. a.). Sellega, et käesoleval juhtumisel sead. 11. märtsist 1919. a. põhjal lisaärimaks Narva kalevivabrikult sai välja arvatud, kui mitteamuandvalt ettevõtelt, ei ole veel nimetatud vabrik aktsia ühisuse iseloomu kaotanud ja selle iseloomuga ühenduses olevad omadused ja iseärasused on temale jäänud. Üksikuid aktsionääre ei või aktsia ettevõtte kaasomanikkudeks pidada ja ei või sellepärast maksulisele kasule juure arvatud saada summad, mis juhatuse liikmetele tasuks välja antud on, või protsentide näol jooksvate arvete järele kaasosanikkudele välja makstud saavad. Tähendatud suhtes ei või kaevatud otsus maksvaks jääda ja tuleb seda muuta.

Kõige sellepärast Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsus 17. oktoobrist 1919. a. ära muuta ja asi samale Peavalitsusele tagasi saata uueks otsustamiseks.

Nr. 24.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

3. märtsil 1922. a.

Põhja-Saksa Kindlustusseltsi voliniku vann. adv. Viktor Johanson kaebus E. V. dispashööri dispashi peale avarii asjus a./l. „Kalevipoeg“ peal.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Põhja-Saksa Kindlustusseltsi volinik vann. adv. Viktor Johanson seletab oma kaebuses, et tema volitaja ei arva dispashi, mille Eesti Vabariigi dispashöör 30./31. jaan. 1920. a. Tallinna sadamas tulekahju läbi tekkinud kahjude kohta kokku seadnud, mitte õige olevat järgmistel põhjustel: 1) Dispashöör ei ole dispashi kokkuseadmise ajal, mis oktoobrikuus lõppes, mitte arvesse võtnud välismaa rahade Rootsi krooni ja Saksa markade ümberarvutamise juures Eesti markadesse seda kurssi, mis dispashi kokkuseadmise ajal oli, vaid on võtnud arvesse kursi, mis õnnetuse juhtumise ajal oli; 2) tema volitajal rekvireeriti osa vigastatud kaubast Kaubandusministeeriumi poolt, raha 7.668.634 mr. 41 p. pidi märtsikuul makstama, maksti aga aprillija osalt alles maikuul; selle juures on kaebaja volitajale kahju tekkinud, mis dispashi kokkuseadmise puhul tähele panemata on jäänud.

Kaebuses seletatakse, et kontributsioonikapitali kogusumma oli hinnatud 25.450.480 m. 87 p. (koorem 22.926.972 m. 57 p. ja laev 2.523.508 mr. 30 p.) ja kahjude summa, mis üldavarii (havarie grosse) alla kuuluvad, 2.044.655 marka 81 p. peale.

Kaebuses palutakse Riigikohut välja nõuda asjasse puutuvad dokumendid. Eesti Vabariigi dispashööri poolt kokkuseatud dispash ümber lükata ja temale uueks dispashi tegemiseks tagasi saata.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates, leiab Riigikohus järgmist: Dispashööriamet asutati Eesti Vabariigis „Riigi Teatajas“ nr. 53/54 — 14. apr. 1920. a. nr. 138 all väljakuulutatud seadusega. Selle seaduse § 5 järele käib dispashöör oma tegevuses sellekohaste seaduste järele.

Tallinna Börsikomitee teadaandest 29. IV. 1921. a. nr. 311 on näha, et Vene ajal võeti dispash, kui selle tarvidus oli, Petrogradis ette ja vaadati Tallinna kui Petrogradi eelsadama peale.

Määrused dispashööri tegevuse kohta leiduvad Petrogradi Börsi põhikirjas, mis kui I lisa Kaubanduseaad. § 592 (Уст. торг., изд. 1893 г., прил. къ ст. 592) juurde on pandud.

Dispashid ehk dispashööri aktid, mis avarii kindlakstegemist ja jaotamist sisaldavad, on nimetatud lisa § 186 põhjal maksvad riigis, kus ta kokku on seatud, ja ka väljaspool riigi piirisid, ja on kohustavad avarii osalistele. Sel põhjal ei käi edasikaebuse alla dispash, mis ettenähtud korras on kokku seatud ja kinnitatud (lisa § 187, 191); niikaua aga, kui dispashöör dispashi veel pole mitte kinnitanud, la-

hendatakse kõik vaidlused ja arusaamatused, mis osaliste poolt avarii väljaarvutamisel ette toodud, mitte harilikus kohtukorras, vaid eriti selle jaoks seaduses ettenähtud korras vahekohtu poolt (lisa § 193).

Sellest eraldi lubab seadus (lisa § 198 järele) kaebusi dispashööri enda peale. Need kaebused antakse Tollivalitsusele, kellele dispashöör allub (Kauband. seadus § 592 lisa I § 185 ja lisa III § 51) ja võetakse kahe või kolme vilunud kaupmehe osavõttel, kes börsi juures en gros kauplevad, arutusele ja tehakse pärast väljaselgitamist sellekohane otsus; tähtsatel juhtumustel antakse need kaebused otsustamiseks Kommertskohtule, ja seesugusel korral on Kommertskohus kõrgem kohus, kes asjaolud revisjoni korras läbi katsub ja kelle otsused on lõplikud, mis harilikus kohtukorras enam Senati edasikaebamise alla ei käi (Vene Senati ots. nr. 1309- 1900 a.). Sealjuures selgub lisa § 198 sisust, ühenduses Nuhtlussead. § 1341 ja 1343, et tähendatud kaebustele dispashööride peale, mis Tollivalitsus Kommertskohtule sisse annab, peavad järgnema kohtuotsused dispashööri vastutuselevõtmise üle kas tema mitte-õige kohuste täitmise pärast või seaduses lubatud võimu piiridest üleastumise eest, millest omakorda tuleb järeldada, et tähendatud dispashööri tegevuse üle kaebamise korras ei või vaidlust tõsta dispashi enese õiguspärasuse (правильность) ja maksvusjõu kohta.

Vaidlus selle üle isikute poolt, kes avarii väljaarvutamisest osa võtsid, kui ka isikute poolt, kellele selle juures lubatud ei olnud osa võtta, võib nagu ülepea iga kodanlik-õiguslik vaidlus lahendamist leida tsiviilkohtu teel (Vene Senati otsus nr. 1309—1900 a.).

Ülevaltoodud seadusi ja kaalutlusi käesolevas asjas käsitades (R. T. nr.1 — 18. a. sead. § 1, 2), leiab Riigikohus, et Põhja-Saksa Kindlustusseltsi volinik vann. adv. Johanson kaebab selle üle, et dispashöör ei ole dispashi õieti välja arvutanud, ei ole nimelt kursivahet arvesse võtnud ja on teised avarii läbi tekkinud kahjud dispashi kokkuseadmisel tähele panemata jätnud.

Seesugune kaebus oleks pidanud lahendamist leidma ülevalpooltähendatud vahekohtu läbi. Sellepärast ei allu tähendatud kaebus ülepea Riigikohtule ja ei või see seda oma poolt sisulisele arutamisele võtta.

Kõige selle pärast **otsustas** Riigikohus: Kaebus läbivaatamiselt kõrvaldada.

Nr. 25.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

3. aprillil 1922. a.

Johan Tenga kaebus Politsei Peavalitsuse Ülema otsuse peale palutud teadete andmisest keeldumise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokurööri abi k. t K. Luud.

Johan Jaani p. Tenga seletab omas Riigikohtule antud kaebuses, et 28. VI. 1920 a., kui tema Tartu linna politsei 3 jsk. ülem oli, tegi selle jaoskonna revideerimist toimetav politsei inspektor Jakobson temale märkuse: „Jaoskonna-ülem dis-

tsiplineerimata, ei tunne raporteerimisviisi“. Tema palve, temale teatada, milles seisib tema distsiplineerimata olek ja missugust raporteerimisviisi tema ei tunnud, jättis Politsei Peavalitsuse Ülem täitmata, sest märkuste kohta seletuse nõudmine ülemuse käest ei vastavat distsipliini nõuetele. Palub sellepärast Politsei Peavalitsuse Ülema otsuse ära muuta ja temale ette kirjutada, temale, kaebajale, palutud teated anda. Otsusest ei olewat temale ära kirja antud.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates, leiab Riigikohus, et Johan Tenga kaebus tuleb läbivaatamiselt kõrvaldada, sest seaduses ei ole ette nähtud, et ametiasutused oleksid kohustatud oma otsuste kohta asjast huvitatud isikutele seletust andma. Kui keegi leiab, et tema õiguslised või varanduslised huvid on ametiasutuse tegevusega, korraldusega, otsusega või tegevuseta olekuga seadusevastaselt puudutatud, võib ta adm. kohtu korras ametiasutuse vastu kaebust tõsta, aga mitte ametiasutuse poole pöörata seletuse nõudmisega (Adm. K. K. § 2 ja 3) ja administratiivkohus ei saa ametiasutust sundida seesugust eraisiku nõudmist täitma.

Kõige selle põhjal **otsustas** Riigikohus: Johan Tenga kaebus Adm. K. K. § 2 ja 3 põhjal läbivaatamiselt kõrvaldada.

Nr. 26.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

4. aprillil 1922. a.

Haridusministeeriumi seletusepärimine vähemusrahvuste algkoolide juhatajate kohta.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Haridusministeerium pööras 3. veebruaril 1922. a. nr. 2650 Riigikohtusse järgmise seletusepärimisega:

„Haridusministeeriumis on päevakorrale tõusnud küsimus, kas võivad vähemusrahvuste algkoolides, kus vähemusrahvuse keel õppekeeleks juhatajaks olla tähendatud vähemusrahvusse kuuluvad Eesti kodanikud, kes eesti keelt ei oska.

Et maksvates seadustes käesoleva küsimuse kohta otsekohesed näpunäited puuduvad ja vähemusrahvuste algkoolide korraldus, mis on ette nähtud Av. Algkoolide Seaduse (1920 a. R. T. nr. 75/76) § 24 märkuses, kui ka Põhiseaduse § 23 tähendatud erimäärus vähemusrahvuste keelte tarvitamise kohta veel ei ole ilmunud, siis ei saa Haridusministeerium seda küsimust otsustada ja palub tähendatud küsimuse kohta Riigikohtu autoriteetlikku seletust.

Omalt poolt otstarbe seisukohalt välja minnes, arwab Haridusministeerium, et kõne all olev küsimus tuleks eitavalt otsustada, nimelt — Saksa, Rootsi, Vene ja teistest vähemusrahvustest õpetajad, kui nad eesti keelt ei oska, ei või vastava vähemusrahva algkoolides juhatajaks olla järgmistel põhjustel:

1) igal eestlasel kui ka vähemusrahvuse soost kodanikul on õigus vähemusrahvuslistes asutustes, nende hulgas ka vähemusrahvuse algkoolis, eesti keelt tarvitada ja sealt riigikeeles vastuseid saada, mis aga täiesti võimatu oleks, kui asutuse juhataja eesti keelt ei oska;

2) et kohaliste asutuste asjaajamine riigi keskasutustega peab sündima eesti keeles, siis jääb see põhimõte vähemusrahvuse algkoolis teostamata, kui viimase juhataja eesti keelt ei oska;

3) iga vähemusrahvuse algkoolis õpetatakse eesti (riigi-) keelt ja koolijuhataja peab kõikides temale usaldatud koolis õpetatavates ainetes, seega ka eesti keeles, õpetust võima jälgida ja juhatada.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates, leiab Riigikohus järgmist: Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 22. põhjal võib neis kohtades, kus elanikkude enamus ei ole eesti, vaid kohalikul vähemusrahvusel, kohalikkude omavalitsuste asjaajamis-keeleks olla selle vähemusrahvuse keel, kusjuures igaühel õigus on neis asutustes tarvitada riigikeelt. Ka peavad omavalitsuse-asutused, kus vähemusrahvuse keel tarvitusel, riigikeelt tarvitama läbikäimises riiklikkude asutustega kui ka nende teiste omavalitsuse-asutustega, kus ei ole tarvitusel sama vähemusrahvuse keel. § 23. järele on saksa, vene ja rootsi rahvusest kodanikkudel õigus pöörata riiklikkudesse keskasutustesse kirjalikult oma keeli. Eriseaduses määratakse ligemalt nende rahvuste keelte tarvitamine kohtus ja kohalikkudes riiklikkudes asutustes kui ka omavalitsuse-asutustes. Säärast eriseadust ei ole senini välja antud. Avalikkude Algkoolide Seaduse (R. T. nr. 75/76—1920. a.) § 24. märkuse põhjal määratakse rahvuslike vähemuste koolide korraldus ja valitsemine kindlaks eriseaduse läbi. Seesugust eriseadust ei ole senini ka välja antud. Sellesama Av. Algkoolide Seaduse § 73. järele kuulub algkooli juhataja tegevuskonda p. d järele koolisse puutuvais küsimustes läbikäimine ametiasutustega ja üksikute isikutega, p. h järele — järelevalve ja hoolitsemine, et koolitöö võiks kesta ja tunnid alati täipealt algaksid ning lõpeksid. Sellesama seaduse § 35. p. 13. põhjal õpetatakse algkoolis kaht võõrast keelt ja sama paragrahvi märkus 2. järele astub muukeelseis koolides ühe võõra keele asemele eesti keel. Tähendab eesti keele õpetamine on vähemusrahvuste koolides sunduslik. Ehk küll veel ei ole välja antud seadusi Põhiseaduse § 23 ja Avalikkude Algkoolide Seaduse § 24 märkuses ära tähendatud eriseadusi, tuleb üleval ettetoodud seaduste põhjal otsusele jõuda, et algkooli juhataja peab eesti keelt oskama, sest Av. Algkoolide Seaduse § 73. p. d järele kuulub algkooli juhataja tegevuskonda läbikäimine ametiasutustega koolisse puutuvais küsimusis. Niisugune läbikäimine ametiasutustega peab aga eesti keeli sündima, sest ainult riiklistesse keskasutustesse võivad saksa, vene ja rootsi soost kodanikud pöörata kirjalikult oma keeli, kuna teistesse asutustesse, peale keskasutuste, see eesti keeli peab sündima. Kõige selle ja Val. Sen. korr. 1917. a. väljaanne § 76. p. 10, min. korr. § 176 p. 6 ja Riigikohtu seaduse § 17. põhjal **otsustas** Riigikohus: seletada, et vähemusrahvuste algkoolides, kus vähemusrahvuse keel õpekeeleks, ei või olla koolijuhatajaks tähendatud vähemusrahvusse kuuluvad Eesti kodanikud, kes eesti keelt ei oska.

Nr. 27.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

14. märtsil/4. aprillil 1922. a.

Helene Kieli voliniku vann. adv. V. Hasselblatt'i kaebus Põllutööministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale 17. okt. 1921. a. nr. 9450 Sõrste mõisa inventari võõrandamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

15. nov. 1921. a. Riigikohtule antud kaebuses palub lese Helene Kieli volinik vann. adv. Verner Hasselblatt ära muuta Põllutöö-ministeeriumi otsuse tema päralt oleva Sõrste mõisa inventari kohta ja tunnistada, et see inventar võõrandamise alla ei kuulu. Peale selle palub kaebaja välja nõuda Põllutöö-ministeeriumist Sõrste mõisa inventari võõrandamise kohta käiv algoimetuse ja kuni kaebuse sisulise arutamiseni inventari müümine ministeeriumi poolt kolmandatele isikutele esialgselt seisma panna.

Kaebusele on juurde lisatud Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse teadaanne 17. okt. 1921. a. nr. 9450 vann. adv. Verner Hasselblatt'i nime peale, milles Maakorralduse Peavalitsus vastuseks palvele 21. juulist 1921 a. Helene Kielile Sõrste mõisa inventari tagasiandmise kohta teatab, et palve tagajärjeta jääb, sest pole millegagi tõeks tehtud, et Sõrste mõisa inventar oleks pr. Helene Kieli omandus.

Sõrste mõisa inventar võeti üle, nagu asjaoludest näha, 27. apr. 1920. a. inventari omanikult Helene Kielilt, kelle asemikuna kohale oli ilmunud Johan Kiel.

Johan Kieli palvest 28. sep. 1920. a., mis ta on annud Maakorralduse Peavalitsuse nime peale, on näha, et Sõrste mõisa inventari omanikuks loeb ennast Johan Kiel, sest nimetatud palves palub tema maha arvata rendisumma, mis temal maksa on Sõrste mõisast saadud koha eest, summast, mis tal saada on ülevõetud Sõrste mõisa inventari eest.

Käesoleva asja läbi arutades, poolte seletusi ja prokuröri arvamise ära kuulates, leiab Riigikohus, et Helene Kiel'i voliniku kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Kinnisturaamatute järele on Sõrste mõisa omanikud Riia Ringkonnakohtu otsuse põhjal 14. oktoobrist 1903. a. Johan Kiel, tema vend ja kaks õde, aga nende ema Helene Kiel, Sõrste mõisa surnud omaniku Aleksander Nikolai-Heinrich-Leopold Aleksandri poja von Kiel'i lesk, on selle mõisa osa eluaegne kasutaja. Et mõisa ehk selle osa kasutajat tuleb Maaseaduse § 1. ettenähtud mõisa-pidajaks arvata, siis kuulub Sõrste mõisa inventar võõrandamise alla, kui mõisa-pidaja päralt olev; kui see inventar aga on Johan Kiel'i päralt, nagu tema tõendab, siis tuleb ta võõrandada kui mõisaomaniku päralt olev.

Tunnistajaid üle kuulata selle kohta, et Helene Kiel olevat oma pidamisõiguse oma pojale Johan Kiel'ile üle annud, ei ole tarvis Tsiv. Kp. S. § 409. ja 410. põhjal, sest see oleks vastolus Kinnisturaamatutega, mille järele lesk Helene Kiel veel võõrandamise ajal mõisa pidaja oli, ja kaebaja voliniku palve tunnistajate üle-

kuulamise kohta selle asjaolu tõenduseks tuleb sellepärast tagajärjeta jätta. Kaebaja voliniku arvamine, et mõisa pidamise all tuleb mõista faktilist valdamist, aga mitte kasutamise õigust, ei ole õige, sest seda, kellel on kasutamise õigus ja kes seda õigust ei ole edasi annud, tuleb juriidiliselt mõisapidajaks arvata, selle peale vaatamata, kas ta ise tegelikult oma kasutamise õigust teostab ehk teostab seda teiste isikute kaudu.

Lesk Helene Kiel oleks pidanud, nõudes Sõrste mõisa inventari temale tagasiandmist, oma õiguse inventari kohta tõeks tegema. Et aga Helene Kiel kunagi oleks Sõrste mõisa inventari omandanud, ei ole tõendatud, sest kohtule ettepanud Riia Ringkonnakohtu otsuses tähendatakse, et pärimisele pärast Aleksander Kiel'i surma kuulus ainult Sõrste mõisa, mõisa inventari kohta aga ei ole selles otsuses midagi öeldud.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 1. põhjal **otsustas** Riigikohus: Helene Kieli voliniku vann. adv. V. Hasselblatt'i kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 28.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

4. aprillil 1922. a.

Rahaministeeriumi seletusepärimine tempelmaksu võtmise kohta kinkilepingusse ülesvõetud elatise maksmise tingimuste pealt.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtuaink M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Kirjaga 7. veebruarist 1921. a. nr. 3082. all palus Rahaministeerium Riigikohtu seletada, kas kinkilepingute pealt, peale kingitava vara väärtuse järele võetava tempelmaksu, on õigus veel eraldi tempelmaksu nõuda kinkijale elatise maksmise tingimuste pealt, mis kinkilepingusse üles võetud.

Käesoleva küsimuse läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates, leiab Riigikohus, et B. E. S. § 4496 ja 4500. järele on kinkijal õigus kinkilepingusse tingimus üles võtta, et kingisaaja temale, kinkijale, elu-ülespidamist annaks. Sellest tuleb järeldada, et kinkilepingusse ülesvõetud kinkijale elatise maksmise tingimuste peale ei tule vaadata kui lisalepingu peale, vaid kui kinkilepingu olulise osa peale, mispärast küsimuses tähendatud eraldi tempelmaksu nõudmiseks — (Tempelmaksuseaduse § 7 p. 1 põhjal) kinkijale elatise maksmise tingimuste pealt — puudub seaduslik alus.

Sellepärast Sen. korr. (1917. a. väljaanne) § 76 p. 10, Min. korr. § 176 p. 6 ja Riigikohtu sead. § 17 põhjal **otsustas** Riigikohus: seletada, et kinkilepingute pealt peale kingitava vara väärtuse järele võetava tempelmaksu ei ole õigust veel eraldi tempelmaksu nõuda kinkijale elatise maksmise pealt, mis kinkilepingusse üles võetud.

Nr. 29.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. aprillil 1922. a.

Vihula Vallavalitsuse revisjonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 26. septembrist 1921. a. kaebuses Viru Maakonna-valitsuse otsuse peale 27. VI. 1921. a. Annikvere mõisast nr. 8 koha A. Brindfeldt'ile määramise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates, leiab Riigikohus, et kaevatud Rahukogu otsus tuleb ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks, sest Vihula Valla-nõukogu õiguslised huvid on Viru Maakonna-valitsuse 1921. a. 27. juuni otsusega seadusevastaselt puudutatud, missugune asjaolu andis Valla-nõukogule õiguse kaebusega esineda. Et Valla-nõukogu õiguslised huvid olid Maakonna-valitsuse 1921 a. 27. juuni otsusega seadusevastaselt puudutatud, selgub järgmisest:

Maaseaduse § 20. põhjal väikemaapidamiseks maa saamise järjekorra määrab kindlaks Maakonna-valitsus Valla-nõukogu ettepanekul. Maaref. T. Määrustes räägitakse, et maasaajate nimekirja seab kokku Valla-nõukogu (§ 68), et Valla-nõukogu poolt ülesseatud nimekirjad saadetakse Maakonna-valitsusele kinnitamiseks (§ 74), et Maakonna-valitsus määrab kindlaks maasaajate nimekirjad (§ 75). Käesoleval juhendumusel seadis Vihula Valla-nõukogu 26. apr. 1921. a. Annikvere koha nr. 8 peale maasaajaks D. Otsing'i üles. Viru Maakonna-valitsus otsustas 23. mail 1921. a. D. Otsingit koha nr. 8 peale maasaajaks mitte kinnitada, millest ka ametlikult kirjaga 24. maist 1921. a. nr. 3683 all Vihula Valla-valitsusele teatas. Et Maakonna-valitsus oma 1921. a. 23. mai koosolekul teist maasoovijat, kes Vihula Valla-nõukogu ees oli maasaamise sooviavaldusega esinenud, koha nr. 8 peale ei kinnitanud, siis avanes Valla-nõukogul õigus selle koha peale uut kandidaati Maakonna-valitsusele kinnitamiseks ette panna; aga et Maakonna valitsus tagant järele alles 27. juunil 1921. a. ja ilma sellekohase Valla-nõukogu ettepanekuta koha nr. 8 peale A. Brindfeldt'i kinnitas, siis rikkus ta Valla-nõukogu õigusi maasaajate nimekirjade kokkuseadmise suhtes ja Valla-nõukogul avanes Adm. K. K. § 3 ettenähtud kaebuse tõstmise õigus.

Sellepärast Adm. K. K. § 5. põhjal **otsustas** Riigikohus: Rakvere-Paide Rahukogu otsus 26. sept. 1921. a. ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 30.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. aprillil 1922. a.

Egbert Stackelbergi voliniku vann. adv. Vladimir Hvolsoni kaebus Põllutööministeeriumi otsuse peale 29. oktoobrist 1921. a. Kasti mõisa inventari asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates, leiab Riigikohus, et Kasti mõisa inventar, kui selle mõisa rentniku Egbert Stackelberg'i oma, ei kuulu Maaseaduse § 1. märkus 1. p. 4. põhjal võõrandamise alla, sest: 1) Egbert Stackelberg ei ole rüütlimõisa omanik, 2) Egbert Stackelberg on seda mõisat 1915. a. 23. aprillist peale sellekohase rendilepingu põhjal, mis sõlmitud Kasti mõisa omaniku Helene Stackelbergiga, ise tegelikult pidanud, 3) Egbert Stackelberg on kogu Kasti mõisa inventari selle mõisa rendilevõtmise ajal Helene Stackelbergi käest omandanud, mida tõendab pooltevaheline rendileping (§ 2) ja Põllutöö-ministeeriumi ülesandel politsei poolt ülekuulatud tunnistajad Jaan Jagu ja Teodor Treiblut (Põllutöö-minist. algatusel) ja 4) sel asjaolul, kas Helene Stackelberg Kasti mõisa inventari müümisega on tema fideikommissi valdamise õigustest üle astunud või mitte, ei ole tähtsust, sest Maaseaduse § 8. põhjal on sugukonna fideikommissõigused ära kaotatud ja ei ole enam seda isikut, kes Helene Stackelbergi tegevuse vastu, kuigi oletada, et ta Kasti mõisa kohta maksva fideikommissi asutamise seaduse vastu on eksinud, protesti võiks tõsta. Sääraseks isikuks ei saa ka Põllutöö-ministeeriumi või õigemini Eesti Vabariiki pidada, sest nagu eespool tähendatud, kaotati sugukonna fideikommissõigused sootuks ära — järgelikult ei võinud nad kellegi peale enam üle minna.

Sellepärast Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse otsus Kasti mõisa inventari asjas, mis on kuulutatud Maakorralduse Peavalitsuse kirjaga 29. oktoobrist 1921. a. nr. 8338 all vann. adv. abile Tombergile, ära muuta ja tunnistada, et Kasti mõisa inventar ei kuulu võõrandamise alla kui Egbert Stackelbergi omandus.

Nr. 31.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. aprillil 1922. a.

Eugenie Schahovskoi-Gleboff-Streschneff'i voliniku vann. adv. Vladimir Hvolsoni kaebus Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale Haapsalu linna piirides Uuemõisa maa peal asuvate majade võõrandamise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

8. detsembril 1921. a. andis Eugenie Feodori tütre Schahovskoi-Gleboff-Streschneff'i volinik vann. adv. abi Viktor Tomberg Põllutöö-ministeeriumile palve sisse, milles palus, et ühes Uuemõisaga võõrandatud tema volitaja päralt olevad kaks Haapsalu linnas asuvat maja, Karja tän. nr. 26 ja Vee uulitsas nr. 6, võõrandamise alt vabastataks, sest need majad kuuluvad Haapsalu linna piirkonda ja on Uuemõisast lahutatud, nagu seda Haapsalu Linnavalitsuse tunnistusest 5. dets. 1921. a. nr. 2616 all ja keisri käsukirjast 21. apr. 1901. a. näha, ning tunnistus välja anda kinnistusametile ettepanemiseks, et Põllutöö-ministeeriumi poolt takistusi ei ole nende majade kohta eraldi foliaali kinnisturaamatutes avamiseks.

17. jaanuaril 1922. a. nr. 1503 vastas Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus, et „palve Uuemõisa maa peal olevate hoonete võõrandamisest vabastamise asjus on jäetud tagajärjeta, sest mõisa on võõrandatud Maaseaduse järele nendes piirides ja selles suuruses, nagu see kinnisturaamatus ära on märgitud. Ühes maa-alaga on võõrandatud ka kõik selle peal olevad hooned. Asjaolul, et osa mõisamaast linna piirkonda on arvatud, ei ole tähtsust, sest et see omanduse-õigust maa peale ei muuda.“

Selle vastuse peale tähtajal antud kaebuses palus Eugenie Feodori tütre Schahovskoi-Gleboff-Streschneffi volinik vann. adv. V. Hvolson Riigikohtu tühistada Maakorralduse Peavalitsuse määruse 17. I. 1922. a. nr. 1503 ja tunnistada, et kaks maja, mis Haapsalu linnas Karja tän. nr. 26 ja Vee tän. nr. 6 ning mis Eugenie Feodori tütre Schahovskoi-Gleboff-Streschneffi päralt, ei kuulu võõrandamise alla, ja võimaluse anda nende kahe kinnisvara omanikule vastavas kinnistusametis samme astuda, et need kaks kinnisvara tema nimele kinnisturaamatutes kinnistataks, seletades, et eeltähendatud kaks maja on faktiliselt mõisast eraldatud, neid loetakse linna kinnisvaraks ja kui säärase pealt on kõik linnamaksud makstud, ja nad ei kuulu Maaseaduse § 1 põhjal võõrandamise alla, olgugi et nad senini veel kinnisturaamatutes Uuemõisa kinnistunumbri 1397 all seisavad, sest B. E. S. sissejuhatus art. IX. märkuse ja keisri käsu põhjal 21. aprillist 1901. a. (v. V. Sead. ja Korr. kogu 1901. a. II. poole nr. 64 § 1286) on Uuemõisa (Neuenhof) ja Kilsu (Weissenfeld) mõisa maad, mis Haapsalu linna piirides, linna territooriumi külge liidetud ning mõisate maadest lahutatud, mida viimast Haapsalu linnavalitsuse tunnistus 5. XII. 1921. a. nr. 2616 tõendab. —

25. aprillil 1922. a. olid Riigikohtu istungile asjaosalistest ilmunud: kaebaja volinik vann. adv. V. Tomberg ja Põllutöö-ministeeriumi esindaja A. Villmann.

Kaebaja volinik vann. adv. V. Tomberg toetas kaebust ja palus selle rahuldada.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja August Villmann palus kaebuse tagajärjeta jätta, seletades, et mõisad on võõrandatud nii kuis nad kinnisturaamatutesse sisse on kantud.

Vaidluse all olevad majad on kinnisturaamatusse ühise numbri all mõisaga sisse kantud, mispärast need, kui maa lahutamata osad, maaga ühist saatust peavad jagama. — Kui majad kaebajale tagasi anda, siis tuleks tagasi anda ka nende all olev maa-ala, mida aga praegune Maaseadus teha ei luba.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Eugenie Feodori tütre Schahovskoi-Gleboff-Streschneffi voliniku vann. adv. V. Hvolsoni kaebus tuleb rahuldada, sest tema volitaja päralt olevad kinnisvarad, mis asuvad Haapsalu linna piirkonnas, ei kuulu Maaseaduse põhjal võõrandamisele.

Asutava Kogu poolt 10. okt. 1919. a. vastuvõetud ja 25. okt. samal aastal „Riigi Teatajas“ nr. 79/80 avaldatud Maaseaduse § 1. põhjal kuuluvad võõrandamise alla kõik mõisad ja maad, mis Balti Eraseaduse (1864. a. väljaanne) § 597. tähendatud, ühes kõigi nende päraldiste ja kõlvulise põllumajanduslise inventariga. B. E. S § 597. räägitakse maa (земля), aga mitte linna kinnisvaradest, mispärast linna piirkonnas asuvad kinnisvarad mingil juhtumisel Maaseaduse põhjal võõrandamise alla ei kuulu, olgugi, et nad maa kinnisvarast kinnisturaamatute järele veel lahutamata on. Tähtis on, et maa kinnisvarade liitumine linna territooriumi külge on seaduslikus korras sündinud, kuna ümberkirjutamist kinnisturaamatute järele võib pärastpoole ette võtta.

Käesoleval juhtumisel on vaidluse all olevad kinnisvarad keisri käsu põhjal 21. aprillist 1901. a. (v. Sead. ja Korr. Kogu 1901. a. II. poolaasta nr. 64 § 1286) Haapsalu linna territooriumi külge liidetud, ja et see käsukiri tegelikult on läbi viidud, kinnitab Haapsalu Linnavalitsuse tunnistus 5. dets. 1921. a. nr. 2616 all, milles tõendatakse, et endise vürstinna Schahovskoi-Gleboff-Streschneffi kinnisvarad Haapsalu linnas Karja tän. nr. 26 ja Vee tän. nr. 6 keisri käsu põhjal 21. apr. 1901. a. kuuluvad Haapsalu linna piirkonda, on linna maa peal, maksavad linnamaksu ja on Uuemõisast lahutatud.

Sel asjaolul, et vaidluse all olevad kinnisvarad senini kinnisturaamatute järele Uuemõisaga ühe kinnistunumbri all seisavad, nagu eespool seletatud, ei ole asja kohta tähtsust. —

Sellepärast Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. põhjal otsustas Riigikohus: Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse otsus Haapsalu linnas olevate majade võõrandamise kohta, mis on kuulutatud 17. jaan. 1922. a. nr. 1503. all vann. adv. abi V. Tombergile, ära muuta ja tunnistada, et Haapsalu linnas olevad majad: 1) Karja tän. nr. 26 ja 2) Vee tän. nr. 6, mis on Eugenie Schahovskoi-Gleboff-Streschneffi päralt, ei käi võõrandamise alla Maaseaduse põhjal.

Nr. 32.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. aprillil 1922. a.

Klaus Ungern-Sternbergi voliniku vann: adv. Valter Pezoldi kaebus Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale Elistvere mõisa talu nr. 23. määramise asjas polkovnik Villmannile ja sama Ungern-Sternbergi voliniku Adalbert Koppel'i kaebus Põllutöö-ministeriumi otsuse peale Elistvere mõisa südame krundi nr. 23. asjas.

Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. Arro, ettekandja riigikohtunik D. Vernoustinski, prokuröri abi k t. K. Luud.

Riigikohtusse on Klaus Ungern-Sternbergi volinikkudelt järgmised kaks kaebust sisse tulnud:

1) esimene — 14. septembril 1921. a. tema volinikult vann. adv. Valter Pezold'ilt Maakorralduse Peavalitsuse vastu, milles ta palub ära muuta Maakorralduse Peavalitsuse otsuse, mis temale kirjaga 13. aug. 21. a. nr. 9102 all teada on antud, ja tunnistada tema volitaja Elistvere mõisa talu nr. 23. seaduslikuks pidajaks, vastavalt muutes Põllutöö-ministeriumi otsust. Tähendatud kirjaga teatatakse vann. adv. abi Margk'ile tema palve peale Elistvere mõisast planeeritud koha nr. 23. asjus, et planeeritud kohti ainult Maakonna-valitsuse ehk M. T. M. § 65. või 68. märkuse alusel Põllutöö-ministeriumi otsuse põhjal võib pikaajaliseks pidamiseks välja anda. Niipalju kui Põllutöö-ministeriumil teada, ei ole Elistvere mõisa planeeritud talu nr. 23. kohta seesugust otsust olnud ja on Ministerium sel põhjusel talu polk. Villmannile määranud, mille põhjal palvet — kohta-end. pidajale määrata — võimalik ei ole täita. —

Kaebaja seletab, et Elistvere mõisa talu nr. 23, mis Maakorralduse Peavalitsus otsustanud polkovnik Villmannile määrata, on juba tema volitajale Klaus Ungern-Sternbergile Valla-nõukogu kui ka Maakonna-valitsuse poolt määratud on juba tema käes kasutada. Sellepärast on kaevatud otsus seadusevastane ja tuleb ära muuta.

2) teine — 9. novembril 1921. a. K. Ungern-Sternbergi voliniku A. Koppeli poolt järgmise sisuga:

„Elistvere Valla-nõukogu otsustas kaaluvatel põhjustel 25. sept. 1920. a. Elistvere mõisa süda planeerimata jätta ja tema volitajale pidamiseks anda. Sellekohane palve saadeti Põllutöö-ministeriumile, kes selle küsimuse otsustamise Riigimaade Ülemale saatis ja viimane Valla-nõukogule otsustamiseks ette pani, kes 26. nov. 1920. a. oma endise 25. sept. 1920. a. otsuse juurde jäi. Selle otsuse kinnitas Maakonna-valitsus. Pärast planeeriti aga Elistvere mõisa süda siiski ning Planeerimiskomisjoni esitaja pani 6. mail s. a. Valla-nõukogule ette mõisa südame kruntide nr. 23. ja 35. peale kandidaadid seada. Nõukogu otsustas ühel häälel krunt nr. 35. vallamaja ning kooli jaoks võtta ja krunt nr. 23. minu volitajale jätta, sest tema elumaja ja majapidamine asub selle krundi piirides. See otsus on ka kinnitatud ja seadusejõusse astunud. Pärast Valla-nõukogu otsustamist on 9. mail s. a. alam-

polkovnik Villmann palvega Põllutöö-ministeeriumi poole pööranud, et härrastemaja ühes krundiga temale eriotstarbeks antaks, mille peale ka Planeerimise Peakomisjon selle krundi eriotstarbeks on määranud, millest 8. okt. s. a. teatati. Sellepärast palub ta Planeerimise Peakomisjoni otsuse Elistvere mõisa südame krunt nr. 23. eriotstarbeks määramise asjas ning Põllutöö-ministeeriumi resolutsiooni palve tagajärjeta jätmise kohta ära muuta, samuti ära muuta ka Põllutööministeeriumi otsuse selle krundi Villmanile andmises“.

Maakorralduse Peavaltsuse teade 5. okt. 1921. a. nr. 11457 on järgmine: „Vastuseks teie palvele 27. juulist s. a. Elistvere mõisa koha nr. 23. asjus teatab Maakorralduse Peavalitsus, et kuna koht nr. 23. oli Planeerimise Peakomisjonis väljaandmiseks määratud Põllutöö-ministeeriumi korraldusel Maaref. Teost. Määr. § 65. alusel, ei olnud Valla-nõukogul mingit õigust selle koha peale oma kandidaati määrata, vaid selleks oleks ta pidanud ära kasutama temale määramiseks vabaks jäetud maaala. Palve jääb tagajärjeta“.

Riigikohtule 27. okt. 1921. a. nr. 4136 all antud seletuses palub Põllutöö-ministeerium Ungern-Sternbergi kaebuse rahuldamata jätta järgmistel põhjustel: „Elistvere mõisa südame planeerimisel planeeriti välja koht nr. 23, seal peal olevaid suuri ja korralisi hooneid silmas pidades, eriotstarbeks. Elistvere Valla-nõukogu, kes 2. aprillil 1921. a. planeeritud kohtade peale, peale koha nr. 23., kandidaate pidi üles seadma, loobus sellest ja nõudis, et mõisa süda planeerimata jäetaks ja endisele omanikule pidamiseks antaks. Et Valla-nõukogul õigus oleks riigistatud maade kasutamise viisi ära määrata, ei ole seaduses ette nähtud. Ütleb Valla-nõukogu ennast maasaajate kandidaatide ülesseadmisest lahti, siis läheb täiend. M. R. T. M. § 68. ja järgm. (R. T. nr. 7 — 21. a.) järele maa Riigimaade Ülema kätte väljaandmiseks. Sellepärast ei olnud kohalisel Maakonna-valitsusel õigust 20. aprillil 1921. a. omal algatusel kandidaate määrata, pealegi ära tähendamata jättes, missuguse krundi keegi saab. See otsus on tehtud Maakonna-valitsuse kompetentsi piiridest üle astudes ja ei ole tal sellepärast seaduslist jõudu. Sedasama tuleb ütelda ka Elistvere Valla-nõukogu otsuse kohta 6. maist 1920. a., sest et see põhjeneb mainitud Maakonna-valitsuse otsuse peal. Ka ei olnud planeerimiskomisjoni esindajal õigust 6. mail kruntide kätteandmise küsimust ette panna, sest planeerimiskava kinnitati Plan. Peakom. poolt alles 9. juunil 1921. a. Sellega ei tule Ungern-Sternbergi ülesseadmist kandidaadiks koha nr. 23. peale mitte maksvaks tunnistada.“

Et Põllutöö-ministeeriumi korraldus krundi nr. 23. eriotstarbeks jätmise asjus kaebajale alles 15. septembril teatavaks on saanud, ei taha õige olla, sest juba juulikuul (ilma kuupäevata) on tema volinik V. Margk Põllutöö-ministeeriumile palve sisse annud, kus ta selle vastu protesti avaldab. Et kaebaja poolt Adm. K. K. § 9. ettenähtud kuuajaline tähtaeg mööda lastud, tuleb palve läbi vaatamata jätta.“

Kolmanda isikuna võttis asjast osa polkovnik Villmann.

Riigikohtu istungil 25. apr. 22. a. seletas kaebaja volinik vann. adv. Hasselblatt, et Maaref. Teost. Määruste järele tuleb kõige pealt ette võtta maade planeerimine; on planeerimine nende määruste § 49—64 korras läbi viidud, siis eraldab Põllutöö-ministeerium riigi kätte võetud maadest riigi — ja omavalitsuse-asutustele, tööstuslistele ettevõtetele ja teisteks eriotstarveteks määratud maaüksused välja (Maaref. T. M. § 65), kuna ülejäänud osa peale kandidaadid omavalitsuse-asutuste poolt määratakse. Käesoleval korral aga on Põllutöö-ministeerium koguni vastupidi talitanud ja sellega Maa-seadust ja Maareformi Teostamise Määrusi põhimõttelikult rikkunud. Seaduse järele

peavad planeerimiskomisjoni tööd enne omavalitsuse-asutuste poolt kandidaatide määramist lõplikult valmis olema, niisama tuleb ka eriotstarbeks määratud kohad enne kandidaatide ülesseadmist välja eraldada, nagu see selgub juba ütlusest „eraldab välja“. On aga juba kandidaadid kindlaks määratud ja koht kätte antud, siis ei ole Põllutöö-ministeeriumil enam õigust omavalitsuse-asutuse poolt kellelegi määratud kohta eriotstarbeks välja eraldada. Käesolevas asjas on Elistvere Valla-nõukogu 2. aprillil 1921. a. otsustanud Elistvere mõisa südame jagamata jätta ja selle endisele omanikule määrata Valla-nõukogu otsuste põhjal 25. sept. ja 26. nov. 1920. a. See otsus on tehtud Riigimaade Ülema esindaja juuresolekul, on Tartu Maakonna-valitsuse poolt kinnitatud ja seadusejõusse läinud, sest et selle peale seaduses ettenähtud korras ei ole kaevatud, vaatamata selle peale, et need nii Põllutöö-ministeeriumile kui ka polkovnik Villmanile teada olid. Mõisa südame planeerimine on ette võetud alles 28. aprillil. Ka tol ajal ei olnud veel Põllutöö-ministeeriumi otsust mõisa südame eriotstarbeks määramise kohta; see otsus on tehtud alles 14. sept. 1921. a., mispärast arusaamatuks jääb, mille peale põhjendab Planeerimise Peakomisjon 9. juunil oma otsuse, et mõisa süda jääb väljaandmiseks Ministeeriumi korraldusel. Nähtavasti ei ole Põllutöö-ministeerium isegi seisukohta jõudnud võtta, missuguses korras mõisa süda tuleb välja anda, sest 2. sept. 1921. a. (kiri nr. 9528) on Maakorralduse Peavalitsuse juhataja ette pannud krunt nr. 23. polkovnik Villmannile määrata Maaref. Teost. M. § 68. märkuse alusel. Peale selle on see krunt välja antud Mr. T. M. § 40. põhjal ja alles 14. sept. 1921. a. on Põllutöö-ministeerium otsustanud selle Mr. T. M. § 65. korras välja anda (v. kiri 24. sept. nr. 11695). Koht on aga juba maikuul tema volitajale kätte antud, mispärast säärane tegevus Maaref. T. M. § 80. vastu käib.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja August Villmann palus kaebuse tagajärjeta jätta, sest Elistvere mõisa süda on Maaseaduses ja selle seaduse § 28. põhjal maksma pandud Maaref. T. Määrustes ettenähtud korras väljaandmiseks jäetud. Põllutöö-ministeeriumi korraldusel, mispärast omavalitsuse-asutustel õigust ei olnud selle peale kandidaate määrata.

Seaduse järele määrab Põllutöö-ministeerium maad planeerimisele oma äranägemise järele ja kui planeerimiskava on Planeerimise Peakomisjoni poolt kinnitatud, määrab Valla-nõukogu kindlaks ainult maasaajate järjekorra ja nende õigused, küsimuse otsustamine aga, missugune maaüksus nimelt kellelegi saab, ei kuulu omavalitsuse-asutuste võimupiirkonda, sest maad määrab Riigimaade Ülem, kes maasaajatega Mr. T. M. § 80. alusel rendilepingudki sõlmib. Planeerimata maade kasutamiseks peavad Riigimaade Ülemad rendilepingud ise tegema, kuid nemad on siiski pööranud Valla-nõukogude poole, et need kandidaate näitaksid. Selle kohta tehtud Valla-nõukogu otsused on ainult ajutised ja ei või maksvad olla, sest enne lõplikku maade planeerimist ja planeerimiskava kinnitamist ei või juttugi olla kandidaatide määramisest. Valla-nõukogu ja Maakonna-valitsuse otsused on käesolevas asjas, kui enne 9. juunit 1921. a. tehtud, ainult ajutised ja ei ole mõõduandvad, sest Elistvere mõisa süda on Planeerimise Peakomisjoni otsusega tähendatud kuupäevast eriotstarbeks välja eraldatud ja selle kasutamiseks polkovnik Villmanniga rendileping tehtud, kuna koht temale kätte tuleb anda 1. mail, mil rendi-vahekord Ungern-Sternbergiga lõpeb. Praegu on Põllutöö-ministeeriumi ja Ungern-Sternbergi vahel tsiviilvahekord rendilepingu alusel ja seesugune vahekord tuleb lahendada tsiviilprotsessi, aga mitte administratiivkohtu korras.

Kolmas isik polkovnik Eduard Vil'mann tähendas oma seletustes, et kaebaja voliniku väide, nagu oleks krunt nr. 23. tema volitajale Valla-nõukogu ja Maakonna-valitsuse poolt seaduslikus korras määratud, ei ole õige, sest Valla-nõukogu on 2. aprillil 1921. a. kandidaatide ülesseadmisest üldse loobunud, jäädes oma varemalt tehtud otsuse juurde 25. sept., mis oma mõtte poolest hoopis midagi muud on kui krundi nr. 23. Ungern-Sternbergile põliseks tarvitamiseks määramine. Selle Valla-nõukogu otsuse mõte on selge: Ungern-Sternberg võib maad kasutada ajutiselt, kuni eriotstarve on leitud. Sellepärast läheb krundi nr. 23. eriotstarbeks määramine Põllutöö-ministeeriumi poolt valla soovidega täiesti kokku. Valla-nõukogu protokollis 2. apr. räägitakse küll kavatsusest Ungern-Sternbergile 60 vakamaad määrata, aga see on ainult kavatsus, mille teostamine erilist hääletamist uuel Nõukogu koosolekul nõuab. Tõsi on, et Maakonna-valitsus 20. aprillil Ungern-Sternbergile mitte küll krundi nr. 23, aga ometi vähemalt 40 vakamaad on määranud, aga see otsus on seadusevastane, sest 1) ei olnud Maakonna-valitsusel õigust kandidaate määrata R. T. nr. 7. — 1921 avaldatud määruste § 3. põhjal; 2) on Maakonna-valitsus kandidaadid üles seadnud terve mõisa südame maa-ala peale, kuna ministeeriumi korraldusel, nagu Valla-nõukogu otsusest näha, üks krunt M. T. M. § 68. põhjal välja pidi antama; 3) kannab Maakonna-valitsuse otsus maade planeerimise iseloomu, mis-sugused ülesanded teistele asutustele kuuluvad, ja 4) ei olnud Maakonna-valitsusel õigust peale 15. aprilli enam kandidaate üles seada (juhatuskiri mõisamaade väljaandmiseks ja mõisa inventari jagamiseks, § 2. märkus).

Samuti omavoliline on Valla-nõukogu otsus ka 6. maist 1921. a., sest 1) ei ole sellel Nõukogu koosolekul planeerimiskomisjoni esindaja mitte olnud ja Valla-nõukogu on täiesti omapead talitanud, Mr. T. M. ignoreerides (v. Riigimaade Ülema vastus Riigikohtu järelepärimise peale 30. III. 22. nr. 1484), ja 2) ei olnud Riigimaade Ülema eeskirja selle koosoleku kokkukutsumiseks, nagu seda seadus nõuab.

Ka ei ole õige kaebaja voliniku väide, nagu ei oleks Põllutöö-ministeerium enne kandidaatide ülesseadmist Valla-nõukogule teada annud, et üks krunt eriotstarbeks välja on eraldatud. See väide on ümber lükatud Valla-nõukogu otsusega 2. aprillist, millest näha, et Riigimaade Ülem on teatanud, et üks krunt polkovnik Feofanovile on määratud, s. o. eriotstarbeks § 68 põhjal. Et aga polkovnik Feofanov kahel kohal kandideeris, on koht temale, Villmannile, määratud. Järjelikult ei ole Põllutöö-ministeerium omavalitsuse-asutuste tegevust mitte ignoreerinud, vaid ümberpöördukt.

Mis puutub kaebaja voliniku väitesse, et Maakonna-valitsuse otsuse peale Rahukogule ei ole kaevatud, siis ei ole see mõõduandev, sest Põllutöö-ministeeriumil on selleks teisi abinõusid küllalt, et oma seaduslikke korraldusi läbi viia. Käesoleval juhtumusel on selleks abinõuks Planeerimise Peakomisjon, kes isiklike huvide järele valvab, kuna kohalik planeerimiskomisjon planeerimist kohalikkude huvide seisukohalt juhib. Üks asutus täiendab teise tööd ja kummagi funktsioonid on maa-reformi otstarbekohasuse juures tingimata tarvilikud. Käesoleval korral aga on kruntide jagamine Elistvere Valla-nõukogu koosolekul 6. mail ainult kohaliku planeerimiskomisjoni planeerimise järele sündinud, järjelikult võis kruntide väljaandmine ainult ajutine olla. Nõnda oli Planeerimise Peakomisjonil õigus omalt poolt tegevusse astuda, ja ainult selle õiguse tunnustamine Riigikohtu poolt on olulise tähtsusega käesolevas vaidluses, kuna kõik muu, mida kaebaja volinik kandidaatide ülesseadmise ja Valla-nõukogu ning Maakonna-valitsuse otsuste kohta ette toob, kõrvalist

tähtsust omavad. Krundi nr. 23. eriotstarbeks määrates on Planeerimise Peakomisjon tarvitanud temale seaduses antud õigust, vaatamata selle peale, kas kandidaadid o'lid üles seatud või mitt-, või kas tema korralduse tõttu mõisa endisele omanikule üldse krundi järele jääb või tal teises vallas tuleb kandideerida, mis ka Mr. T. M. ette on nähtud. Pealegi ei ole sellest krundist sugugi huvitatud Ungern-Sternberg, vaid tema endine valitseja Koppel.

Kõige selle pärast ja tähendades lõpuks veel selle peale, et Põllutöö-ministeeriumi otsus 14. sept. on täiesti õige ja kooskõlas Mrf. T. M. § 66. märkusega, palus ta kaebused tagajärjeta jätta.

Selle peale tõi kaebaja volinik vann. adv. Hasselblatt ette, et vaade, nagu oleks Valla-nõukogu võinud kandidaate ainult ajutiselt määrata, ei ole kooskõlas seadusega, sest Valla-nõukogu on kokku kutsutud Mr. T. M. § 69. ettenähtud korras, ja kui ühineda Põllutöö-ministeeriumi esindaja arvamise, siis oleks tulnud ette kirjutada üles seada ainult ajutised kandidaadid. Seesugust korraldust ei ole aga tehtud. Et Planeerimise Peakomisjoni otsused on lõplikud, siis seda ainult niipalju, kui paljud nad on kooskõlas seadusega; on nad aga seadusevastased, siis võib nende peale kaevata. Ei ole ka õige Põllutöö-ministeeriumi esindaja väide, et maad määrab Riigimaade Ülem. Riigimaade Ülem võib välja anda ainult niisuguseid kohti, mille peale omavalitsuse-asutused sündsaid isikuid ei ole leidnud (Maar. T. M. § 76). Juhtnõõrid, mille peale kolmas isik toetub, ei või mõõduandvad olla. Samuti ei või administratiivkohtu korras asja läbivaatamist takistada see põhjendus, et Ministeerium kavatseb tsiviilnõudmisega esineda.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus:

1) Ungern-Sternbergi volinikkude vann. adv. Pezoldi ja A. Koppeli kaebused puudutavad otsuseid ja korraldusi, mis ühe ja sama Elistvere mõisa krundi nr. 23. kohta tehtud; mõlemad kaebused on ühiselt arutatud ja sellepärast tuleb mõlemad asjad ühendada ning mõlemates asjades üldine otsus teha.

2) Vastase poole poolt on tähtaja-küsimus üles võetud ja tõenduseks, et Peakomisjoni otsus 9. juunist 1921. a. oli Ungern-Sternbergi volinikule vann. adv. abi Margkile teada juba juulikuul 1921. a., juhib vastane pool tähelepanu Margki palvekirja peale Põllutöö-ministeeriumile juulikuust l. a. Seda tõendust tähendatud dokument ei anna: oma palvekirjas räägib vann. adv. abi Margk ainult kuulda saadud Planeerimise Peakomisjoni ettepanekust ja protesteerib seesuguse ettepaneku vastu; et temale Planeerimise Peakomisjoni otsus 9. juunist 1921. a. oleks teada antud, selle kohta ei leidu asjus mingit tõendust. Sellepärast tuleb tähtaega lugeda nendest päevadest, mil Ungern-Sternbergi volinikkudele vann. adv. Margkile ja A. Koppelile Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse vastused 13. augustist 1921. a. nr. 8102 ja 5. okt. 1921. a. nr. 11457 olid teatatud. Nendest päevadest arvates kuni kaebuste Riigikohtule sisseandmiseni 14. sept. ja 8. nov. 1921. a. ei ole ühekuuline tähtaeg mööda lastud minna (Adm. K. K. § 9).

3) Mõlemad pooled on oma seletustes ära tähendanud need vead ja määruste rikkumised, mis teinud ühelt poolt omavalitsuse-asutused Ungern-Sternbergi Elistvere mõisa südame peale kandidaadiks määramisel ja teiselt poolt Põllutöö-ministeerium sedasama krundi eriotstarbeks eraldades ning polk. Villmannile määrates.

Tuleb tõsitada, et vead ja määruste rikkumised on olnud. Arutades, misugune tähtsus võib olla tähendatud vigadel ja määruste rikkumistel, on Riigikohus järgmiste kaalutluste juures peatanud: harilik kord on, et maasaajad määrab kindlaks

Maakonna-valitsus Valla-nõukogu ettepanekul (Maas. § 20). Valla-nõukogu koosolekust võtab osa Riigimaade Ülem, kelle ülesandeks on selle järele valvata, et maasaajate nimekirjade kokkuseadmine sünniks seaduslikus korras ja et kaitstud oleksid sõdurite huvid (Maar. T. M. § 68 R. T. nr. 16/17. 20. a. ja R. T. nr. 7—21).

Maakonna-valitsuse otsused nendes asjades ei lähe Põllutöö-ministeeriumi kinnitusele, vaid neis asjus võib üldises korras edasi kaevata Rahukogudele ja Riigikohtule (Adm. K. K. §§ 5 ja 27).

Edasikaebamise kord on sisse seatud, et otsused, mis seaduse ehk määruste rikkumistega on tehtud või asjaoludele ei vasta, ära muudetak (Adm. K. K. § 22, 35).

Põllutöö-ministeerium ei ole käesoleval juhtumisel sellest seaduses ettenähtud korrast kinni pidanud, vaid ta lihtsalt ignoreeris Maakonna-valitsuse otsuseid 26. I. 21. a. nr. 15 ja 20. apr. 21. a. nr. 56 ja Valla-nõukogu otsust 6. maist 1921. a., mille põhjal endisele Elistvere mõisa omanikule Ungern-Sternbergile mõisa südamest määrati planeeritud koht 40 vakamaa suuruses ja jäeti temale selle järele mõisa krunt nr. 23 kasutamiseks, ja tegi omalt poolt otsuse, millega sama krunt nr. 23 eriohtsustarbeks eraldati ja polk. Villmannile määrati.

Peab tunnistama, et viga, mis Põllutöö-ministeerium nendes omavalitsuse-asutuste otsustes nägi, sellega ei kõrvaldunud.

Põllutöö-ministeeriumil ei olnud õigust neid otsuseid ära muuta; need on maksvaks jäänud ja, kui tähtajal mitte edasikaevatud, jõusse astunud.

Sellega on sünnitatud segadus, on loodud kaks kandidaati ja seisukord ei ole selle tagajärjel paranenud, vaid on halvenenud. Peab siin silmas pidama, et maakonnas on Põllutöö-ministeeriumi esindaja Riigimaade Ülem (Maaref. T. M. § 2) ja et Valla-nõukogu ja Maakonna-valitsus kandidaatide ülesseadmisel ja määramisel Elistvere mõisa planeeritud kohtade peale kohaliku Riigimaade Ülema nõudmise tagajärjel teotses (v. tähend. otsused). Krunt nr. 23 on Ungern-Sternbergile kasutamiseks määratud planeerimiskomisjoni esindaja ettepaneku tagajärjel ja Ungern-Sternbergile üle antud 5. ringkonna valitseja poolt. Nii planeerimiskomisjoni esindaja kui ka 5. ringkonna valitseja on Põllutöö-ministeeriumi ametis ja teenistuses.

Tuleb oletada, et nimetatud Põllutöö-ministeeriumi ametnikud on teotsenud neile antud käskude ja instruksioonide põhjal ja ei või lubada, et seda, mis üks ametnik oma võimupiirides on ette võtnud, teine sama ministeeriumi ametnik lihtsalt kui mitteettevõetuks tunnistaks.

Põllutöö-ministeerium asub õiges seisukohas, kui ta kinnitab (v. tema ettekirjutus Võru Maakonna-valitsusele 10. maist 1921. a. nr. 473 Zorona mõisa planeeritud krundi nr. 9. asjus; Riigikohtu akt nr. 466. 22 a.), et „kandidaatide uuesti ülesseadmine kohtadele, kuhu Maakonna-valitsus varemni maasaajaid kinnitanud, võimatu on, sest sarnane korraldus kisuks ka uutel maasaajatel pinna jalge alt ära, kuna nad oma eelkäijate saatust võivad oodata.“ See on täitsa õige. Peaksid aga omavalitsuse-asutused kandidaatide ülesseadmisel ebaõigeid otsuseid tegema, siis on Põllutöö-ministeeriumil võimalus kohtu teel nõuda, et need tema arvates ebaõigeid otsused ära muudetak. Sellest seaduses ettekirjutatud korrast mööda minna tahta, tähendaks rikkuda õiguslise riigi kohta maksvat põhimõtet, et kõik valitsemine on seaduse teostamine. Kõigest sellest järgneb, et kaevatud Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse ja Planeerimise Peakomisjoni otsused ei või maksvaks jääda ja tuleb nad ära muuta. Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 21. ja 22. põhjal: 1) Riigikohtu toimetused nr. 427 ja 318 — 1922. a. Klaus Ungern-Sternbergi

kaebuste asjus ühendada; 2) Klaus Ungern-Sternbergi volinikkude Adalbert Koppeli ja Valter Pezoldi kaebuste rahuldamiseks ära muuta — Planeerimise Peakomisjoni otsus Elistvere mõisa südame koha nr. 23. eriotstarbeks määramise kohta ning Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse määrus, millega tagajärjeta jäeti kaebaja palve Elistvere mõisa koha nr. 23. asjas ja millest teatati kaebajale 5. okt. 1921. a. nr. 11457. all, samuti ära muuta ka Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse otsus, millega Elistvere mõisa koht nr. 23 määrati polkovnik Villmannile ja millest teatati kaebajale 13. aug. 1921. a. nr. 8102 all.

Nr. 33.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. aprillil 1922. a.

Jaan Hirjel'i revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 7. nov. 1923. Peeter Prangli voliniku vann. adv. Johan Seppa kaebuses Valga Maakonna-valitsuse otsuse vastu 23. apr. 1921. a. „Jõevere“ koha peale maasaajate määramise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, prokuröri abi k. t. K. Luud.

23. mail 1921. a. Tartu-Võru Rahukogule antud kaebuses seletab Peeter Prangli volinik vann. adv. Johan Sepp, et Taheva Valla-nõukogu otsustanud 9. apr. 1921. a. Peeter Pranglile Jõevere talu ehk planeerimise järele krundid nr. 32 peale ajutiselt juurde Jaan Hirjeli, missuguse otsuse Valga Maakonna-valitsus 23. aprillil 1921. a. ka kinnitanud, tema volitaja protesti peale vaatamata. Silmas pidades, et tema volitaja juba 1917. a. saadik „Jõevere“ talu ehk krundi nr. 32 rentnik on olnud ja sellepärast Maaref. Teos. Määruste § 77 ja 77¹ p. 1. järele temal kõige suurem õigus on nimetatud krundi omale põliseks pidamiseks saada, et Maaseaduses ette pole nähtud ajutiselt juurde määramine, missugune laiendav seaduse seletamine Maakonna-valitsuse ja Valla-nõukogu poolt seadusevastane on ja ei ole ka ajutiselt juurde määratud isiku õigused ning kohused lähemalt ära tähendatud, et Maaseaduse § 17. järele põliseks tarvitamiseks antud maa alammäär peab olema normaaltalu, s. o. 30—60 vakamaad põllumaad, et tema volitajal suur perekond ja nimetatud krunt ühe perekonna vaevalt jõuab ära toita, nii et selle poolitamine ühele ega teisele ei suuda täit ülespidamist anda. — Sellepärast palus ta Valga Maakonna-valitsuse otsuse 23. aprillist 1921. a. ära muuta ja „Jõevere“ talu ehk planeerimise järele krundi nr. 32, tema volitajale tervelt põliseks tarvitamiseks anda.

Asja arutamisel vaidles Valga Maakonna-valitsuse volinik vann. adv. Sild Peeter Prangli kaebuse rahuldamise vastu, seletades, et Jaan Hirjel üle valla kõige rohkem on õigustatud maad saama. Palus sel juhtumusel, kui kohus leiab kaebaja kaebuse põhjendatud olevat, terve Valga Maakonna-valitsuse otsuse ära muuta.

Maakonna-valitsuse seletusega ühines ka kolmanda isiku Jaan Hirjeli volinik, vann. adv. Karlson. Rahukogu, tähele pannes, et Maaseaduses ega Maareformi Teost. Määrustes ei ole ette nähtud, et kellelegi maasaaja kandidaadile vastu tema tahtmist võiks kedagi ajutiselt juurde määrata ja et selle järele tulevad Taheva Valla-nõukogu otsus 9. aprillist ja Valga Maakonna-valitsuse otsus 23. aprillist 1921. a. Peeter Pranglile määratud krundile Jaan Hirjeli ajutiselt juurde määramises seadusevastaseks tunnistada, oma otsusega 7. novembrist 1921. a. otsustas, nimetatud Taheva Valla-nõukogu ja Valga Maakonna-valitsuse otsused tühjaks tunnistada.

Omas Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Jaan Hirjel Rahukogu otsuse ära muuta järgmistel põhjustel: Rahukogu toob oma motiivides ette, et kellelegi maasaaja kandidaadile ei ole võimalik vastu tema tahtmist kedagi ajutiselt juurde määrata. See Rahukogu vaade ei olevat aga mitte õige, sest Maareformi Teostamise Määruste „Juhtnöörides planeeritud kruntide väljaandmiseks“ on ära tähendatud, et sel juhtumusel, kui maasoovijaid on rohkem kui maad, on maasaajatele võimalik ajutiselt teisi õigustatud maasaajaid juurde määrata, missuguse põhimõtte järele käesoleval juhtumusel Vallavalitsus ja Maakonna-valitsus on talitanud, ning maatükk anti temale, Hirjelile, rendile Riigimaade Ülema poolt, kes temaga 6 aasta peale rendilepingu tegi ja temale maa tarvitada andis seaduses ettenähtud korras. Kõigis Vallavalitsuse ja Valga Maakonna-valitsuse otsustes käesoleval juhtumusel ei ole midagi seadusevastast tegevust. Rahukogu otsus ei vasta seaduse nõuetele. Pealegi peab ta siia juurde tähendama, et tema ainuke sõdur on Taheva vallas, kes vabaduseristi on saanud ja tasuta maa saamiseks ette pandud.

Oma seletuskirjas 22. detsembrist 1921. a. nr. 12 tähendab (seletab) Valga Maakonna-valitsus, et 1) selles asjas võeti kõige pealt arvesse ja kinnitati kohaliku Valla-nõukogu otsus, kes P. Prangli ja J. Hirjeli põllumajanduslist seisukorda kõige paremini teades nad ühe krundi peale määras.

2) Käesolevas asjas on Taheva Valla-nõukogu kui ka Valga Maakonna-valitsus toimetanud Maaseaduse § 16 järele, milles maa-andmine üksikule või teistega koos selgesti ette on nähtud. Selle § mõttes antakse maakrundid esialgselt Maareformi Teost. M. § 66. järele 6. aastaks maasaajatele rendile ja pärast seda aega, kui põllupidajate poolt rendilepingu tingimused korralikult täidetud, saavad nad krundid põliseks.

3) Ka Maareformi Juhtnööride § 11-est on selles asjas kinni hoitud, sest kruntide peale kandidaatide määramise asjus Valla-nõukogu kui ka Maakonna-valitsuse koosolekul oli Riigimaade Ülema esindaja, kes Prangli ja Hirjeli ühe krundi peale määramisega nõus oli ja nendega oma äranägemise järele rendilepingu tegi. — Sellepärast palub Maakonna-valitsus Tartu-Võru Rahukogu otsus selles asjas ära muuta ja asi Rahukogule uuesti arutusele anda.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohtus, et Jaan Hirjeli kaebus ei tule rahuldada.

Vaidluse all on „Jõevere“ talukoht, mis Peeter Prangelil väiketaluna rendil oli 1917. a. alates. Maaseaduse § 22 määrab, et riigistatud maade saamiseks, mis senini väiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võib riik maid uuesti kruntida § 17. ja 18. alusel. Kooskõlas sellega on Maaref. Teost. Määr. § 78. märk. 2. ära tähendatud, et „valimise ja liisu alla ei käi koht, mille piirides asub mõne maasaajate nimekirja võetud isiku majapidamine, kui see isik soovi avaldab seda kohta omale saada ja kui tema majapidamine asus sellel kohal enne 11. nov. 1918. a.“

Need seaduse määrused lasevad oletada, et väiketaluna kasutatud koht võib uuel kruntimisel küll väiksemaks saada, et aga, kui maasaajate nimekirja võetud rentnik, kes kohta pidas enne 11. nov. 1918. a., on selle koha omale valinud, siis eraldatakse säärane koht ja ei käi enam ei valimise ega liisu alla. Kui selle peale vaatamata seesuguse koha peale endise rentniku juurde veel teine maasaaja paigutada, siis oleks niisugune koht sellega valimisele antud ja tähendaks endise rentniku õiguse kitsendamist, mis tsiteeritud seadusega vastolus oleks ja mida sellepärast endise rentniku soovi vastu ette ei või võtta. Ei või sellepärast säherdusel juhtumusel kohaldada ei Maaseaduse § 16, ei ka Maaref. Juhtnõõride § 11. Jaan Hirjelil, kellele on Vabariigi Valitsuse poolt annetatud vabadussõjas ülesnäidatud vapruste eest II-se liigi III-da järgu vabaduserist, on maa saamiseks suured eesõigused, kuid ei saa neid laiendada kohtade peale, mis teataval juhtumusel seaduse põhjal valimisest on eraldatud. Peeter Prangli on kui endine rentnik oma endise rendikoha saanud ja tema seaduses kindlaksmääratud õigusi selle koha peale ei pea Jaan Hirjeli õigustega kitsendama.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Adm. K. K. § 35. põhjal Jaan Hirjeli revisjonikaebus tagajärgeta jätta.

Nr. 34.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. aprillil 1922. a.

Hans Saaremetsa voliniku vann. adv. Lui Olesk'i revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 17. oktoobrist 1921. a. kaebuses Võru-Maakonna-valitsuse otsuse vastu maa saamise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusepp, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

9. mail 1921. a. Tartu-Võru Rahukogule antud kaebuses palus Hans Saaremets Vaabina valla ülekohtused otsused muuta ja temale tema praegusest elukohast, „Kivi“ talust, krunt nr. 61 põliseks pidamiseks mõista.

17. oktoobril 1921. a. asja läbi vaadates leidis Rahukogu, et kaebused Valla-nõukogude vastu alluvad rahukohtunikule, aga mitte Rahukogule, mispärast käesolev kaebus läbi vaatamata tuleb jätta. Muutes Rahukogu istungil palvepunkti on kaebaja volinik palunud tühistada Võru Maakonna-valitsuse otsuse 23. aprillist 1921. a., millega tähendatud Vaabina valla Nõukogu otsus kinnitati. Palvepunktide muutmise aga ei ole mitte lubatav Ts. Kp. S. § 822 ja Adm. K. K. § 44 ja Riigikohtu selektuse põhjal (Adm. akt nr. 579-1921. a.). Nimetatud asjaoludel ja Adm. K. K. § 5. põhjal määras Rahukogu: käesolev kaebus läbi vaatamata jätta.

Selle otsuse peale antud revisjonikaebuses palub Hans Saaremetsa volinik vann. adv. Lui Olesk Riigikohtu ära muuta Tartu-Võru Rahukogu otsus 17. oktoobrist 1921. a. ja ette kirjutada tema volitaja kaebus, kui Võru Maakonna-valitsuse vastu

sisseantu, sisulisele arutusele võtta, seletades et tema volit ja kaebus olevat antud Rahukogule, kui asutusele, kellele alluvad kaebused Maakonna valitsuste, aga mitte Valla-nõukogude peale. Ka olevat sellele kaebusele juurde lisatud Võru Maakonna-valitsuse otsus 23. aprillist 1921. a. Vaabina valla Nõukogu otsuse kinnitamise asjus. Et Maaseaduse § 20. järele sisulise otsuse mõisa jagamise asjus teeb alati Valla-nõukogu, kuna Maakonna-valitsus selle harilikult kinnitab, siis olevat tema volitaja kaebus kahtlemata Võru Maakonna-valitsuse vastu sihitud, hoolimata sellest, et temas Vaabina Valla-nõukogu otsuse tühistamist palutakse ja et Rahukogus avaldatud palve: „asja mitte ära lõpetada, vaid Võru Maakonna-valitsuse vastu sisseantuks arvata“, ei olevat käinud Ts. Kp. S. vastu, sest ta olevat sihitud olnud ainult arusaamatuse parandamise peale.

Riigikohtu istungil 25. aprillil 1922. a. oli asjaosalistest ilmunud kaebaja volinik vann. adv. L. Olesk, kes juhtis tähelepanu Võru Maakonna-valitsuse otsuse peale 23. aprillist 1921. a. (Rahukogu toim. lht. 7) selles osas, kus otsus formuleeritud, ja palus revisjonikaebuse rahuldada, sest kui tema volitaja on eksinud, siis on selle aluseks olnud just sel kujul formuleeritud Maakonna-valitsuse otsus. Peale selle on kaebusest selgesti näha, et see on sihitud Maakonna-valitsuse otsuse vastu, millest Adm. K. K. nõuetele vastavalt ka ärakiri juurde oli lisatud. Palvepunkti tema volitaja Rahukogus muutnud ei ole, on aga seda ainult täiendanud.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Hans Saaremetsa voliniku vann. adv. Lui Oleski revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Adm. K. K. § 10. p. 5. nõuab, et kaebuse palvepunkt peab täpise olema. Rahukogule antud kaebuses palus Hans Saaremets Valla-nõukogu otsuse ära muuta, kuna ta aga asja arutamisel Rahukogus suusõnal palus tunnistada, et kaebus on sihitud Maakonna-valitsuse vastu.

Viimase palve peale, millest sõltub asja alluvus, tuleb vaadata ikkagi kui palvepunkti muutmise peale, missugused palved Ts. Kp. S. § 334 põhjal avaldatakse kohtule kirjalikult, aga mitte suusõnal. Et käesoleval korral säärast kirjalikku palvet kaebaja poolt Rahukogule omal ajal ei ole avaldatud, siis ei ole põhjust kaevatud Rahukogu otsuse äramuutmiseks.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Hans Saaremetsa voliniku vann. adv. Lui Oleski revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 35.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25./29. aprillil 1922. a.

Pauline Liphardti, sünd. Manteuffeli, voliniku vann. adv. Roman Tarraski kaebus Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale mõisa inventari asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

1. juulil 1921. a. andis lese Pauline Liphardt'i volinik M. Edelhaus Tartumaa Riigimaade ülemale palve, milles palus tunnistada, et Roela mõisas olevatest loomadest: 132 lehmast, 17 vasikast, 5 pullist ja 54 hobusest on 112 lehma, 5 vasikat, 1 pull ja 14 hobust mitte endise mõisaomaniku Otto Liphardt'i, vaid Pauline Liphardt'i isiklik omandus ja ei kuulu Maaseaduse põhjal võõrandamise alla.

See palve saadeti otsustamiseks Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsusele.

Viimase korraldusel kuulati üle tunnistajad Kristjan Unt, A. Tubin, A. Oole, J. Villems, K. Parvei ja A. Rosenberg, kes tunnistasid, et Otto Liphardt on peale isa surma ema Pauline Liphardt'i käest mõisa kõige inventariga rentinud ja jääb peale ema surma Roela mõisa pärijaks; 1919.—1920. a. oli rentnikuks Otto Liphardt. Mis vaidluse all olevasse inventarisse puutub, siis on lesk Pauline Liphardt selle peale mehe surma ostnud.

Maakorralduse Peavalitsus on vahekirjaga 27. IX. 21. a. nr. 11405 Roela Vallavalitsuse kaudu Pauline Liphardt'i volinikule M. Edelhaus'ile teatanud, et tema palve Roela mõisa inventari asjus tähele panemata on jäetud, sest et inventar Maas. § 1. põhjal võõrandamisele kuulub.

Omas Riigikohtule antud kaebuses palub lese Pauline Liphardt'i volinik vann. adv. Tarrask Maakorralduse Peavalitsuse otsuse ära muuta ja tunnistada, et vaidluse all olevad loomad, kui Pauline Liphardt'i omandus, ei kuulu võõrandamisele, ja tulevad anda temale vabaks kasutamiseks. Tema seletab: Roela ja Tõrastvere mõisa omanik Friedrich Liphardt on 26. aprillil 1903. a. ära surnud. Roela mõisa elav inventar seisis koos Friedrich Liphardt'i surmapäeval 12 lehmast, 4 pullist, 8 õhvakesest, 2 pullvasikast ja 40 tööhobusest.

Surnud Friedrich Liphardt'i testamendis on tema oma vara kohta korralduse teinud, et tema naine, nüüdne lesk Pauline Liphardt, tema vara peale, mille hulgas on Roela ja Tõrastvere mõis ühes inventariga, saab eluaegse tarvitamise õiguse, omanduseõigus aga nende mõisate ja inventari peale jääb tema pojale Otto Liphardt'ile.

Selsamal 1903. a. 17. septembril tehtud lepingu põhjal, andis lesk Pauline Liphardt temale päranduseks antud Roela ja Tõrastvere mõisa tarvitamise õiguse ühes inventariga oma pojale Otto Liphardt'ile rendile.

Juba peale oma mehe surma on lesk iseene rahalisel jõul ostnud Andermi, Erina, Vändra, Vastsemõisa ja Ahja mõisast, Tartust, Mustvee alevist jne. 202 lehma ja hobuseid.

Oma pojale rendile andes tema käes eluäegse tarvitamise õigusel oleva Roela mõisa ühes inventariga, andis lesk Pauline Liphardt ühes sellega edasi ka need loomad, mis tema peale oma mehe surma oma isikliku rahaga omandanud. Neid loomi, kui Pauline Liphardt'i isiklikku vara, ei või kuidagi viisi temale eluäegseks tarvitamiseks pidada antud Roela mõisa inventari hulka lugeda.

Maaseaduse § 1. põhjal tulevad võõrandamisele rüütlimõisad ühes inventariga, selle peale vaatamata, kas nende pidajad olid omanikud, eluäegsed tarvitajad või rentnikud.

Seda seadust, mis tervelt realt isikult teatavaid, nende päralt olevaid õigusi ära võtab, ei või muidugi mingisuguse vaidluse aluseks võtta juba tema iseloomu pärast.

Seda silmas pidades ja arvesse võttes, et Pauline Liphardt'i päralt oli eluäegse tarvitamise õigusel Roela mõisa ühes elusa inventariga, mis ainult 12 lehmast, 4 pullist, 8 õhvakesest, 11 lehmvasikast, 2 pullvasikast ja 40 tööhobusest koos seis; et ta terve ülejääva osa loomadest, mis Roela mõisas leidub, isiklikult on omandanud peale oma mehe surma ja need loomad Pauline Liphardt'i omad on omanduse-õiguse alusel, sõltumata tema eluäegse pidamise õigusest; et need loomad mitte Otto Liphardt'i, Roela mõisa omaniku, päralt ei ole, kelle käest see mõisa on võõrandatud, — peab tunnistama, et need loomad, mis peale Roela mõisa inventari seal olemas, Maaseaduse järele võõrandamisele ei kuulu.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja vann. adv. Talts palus kaebuse tagajärjeta jätta, sest Pauline Liphardt on Roela mõisat pidanud eluäegse kasutamise õigusega, mispärast Põllutöö-ministeerium Maaseaduse § 1. põhjal õigustatud oli võõrandama vaidluse all oleva inventari, kui mõisa omaniku päralt oleva.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et kaebus ei tule rahuldada. Kaebaja väidete vastu tuleb käesoleval juhtumisel Maas. § 1. kohaldada. Nimetatud seadus määrab, et mõisapidaja põllumajandusline inventar riigi omanduseks võõrandatakse; see määrus ei tee vahet tegeliku ja juriidilise pidaja vahel ja ei ole seaduslikku põhjust ühte neist selle seaduse määrusest välja eraldada. Kaebajal, lesel Pauline Liphardt'il, on mõisa eluäegse kasutamise õigus. Selle õigusega koos käib mõisapidamine (B. E. S. § 1199—1201, 1208 j. t.). Sellega, et Pauline Liphardt oma mõisa kasutamise õiguse oma pojale Otto Liphardt'ile väljarentimise teel edasi on annud, ei ole tema oma kasutamisõigust kaotanud; ta on sellepärast ikkagi mõisa kasutajaks jäänud, ainult et ta seda õigust rentniku kaudu teostas. Ta jäigi mõisa elama (rendileping § 9). Juurde ostes loomi ning hobuseid ja neid mõisa paigutades on Pauline Liphardt, kui mõisa kasutaja, tähendatud loomad ja hobused mõisa inventariga ühendanud, ja sellepärast peavad need loomad ja hobused Maas. § 1. järele mõisaga ühte saatust jagama, selle peale vaatamata, et need tema isiklikku vara moodustavad.

Kaebaja volinik on kohtuistungil (v. prot. 4. apr. 1922. a.) tähendanud, et võõrandatud hobuste hulgas oli ka 7 sõiduhobust. Selle kohta peab ütlema, et kaebaja on nii omas Tartumaa Riigimaade Ülemale antud palvekirjas kui ka Riigikohtule antud kaebuses ainult vaidluse all olevate loomade ja hobuste võõrandamisest vabastamist nõudnud sel põhjusel, et need tema isiklik vara olevat ja mõisa inventari hulka ei kuuluvat. Mingit kaebust, et mõned sõiduhobused seadusevastaselt oleksid võõrandatud, ei ole kaebaja Pauline Liphardt'i poolt sisse antud; selle kohta ei ole

Maakorralduse Peavalitsuse poolt mingit juerdlust ette võetud ega otsust tehtud, kuna aga ette pandud hobuste nimekirjast 12. aprillist 1920. a. ei leidu mingisuguseid andmeid, et võõrandatud hobuste hulgas ka sõiduhobused oleksid olnud.

Kõige sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 1. põhjal: Pauline Liphardt'i, sünd. Manteuffel'i, voliniku vann. adv. Roman Tarraski kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 36.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

4./29. aprillil 1922. a.

E. V. Siseministeeriumi Administratiiv-asjade Peavalitsuse seletuse-pärimine Nõukogude Venemaa asutuste poolt toimetatud abiellu astumise ja abielu lahutamise aktide maksvuse kohta.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusepp, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Siseministeeriumi Administratiiv-asjade Peavalitsuse poolt on järgmine seaduse seletuse-pärimine Riigikohtusse 18. II. 22. a. nr. 1449. all tulnud:

Tallinna Linnavalitsus pööras Siseministeeriumi poole seletuse saamiseks, kas tuleb meil tunnustada Vene Nõukogude riigi asutuste poolt toimetatud akte abiellu astumise ja abielu lahutamise kohta.

Eesti Ev.-Luteri usu Konsistoorium on, nagu näha siin kaasasolevast ringkirjast 13. okt. 1921. a. nr. 6863, koguduste õpetajatele seletanud, et „enamlaste tribunaalide laulatusi ja lahutusi ei saa seaduslikuks pidada“.

Kohtupalati prokurör ei tunnusta, nagu tema kirjast 3. sept. 1921. a. 16646 näha, Nõukogude Venemaa dekreete abiellu astumise asjus, ja selle tõttu ei võta vastutusele Eestis teiskordsesse abiellu astujaid.

Hulga optantide juurdevoolu tõttu Eestisse, kes Venemaal abielu sõlminud või lahutada lasknud, on Eesti Vabariigi asutustel sagedasti tarvidus lahendada küsimust, kas tunnustada meil maksvaks Nõukogude Venemaa perekonna-seisulisi akte või mitte, ja nagu ülevalpool ettetoodud andmetest näha, valitseb selles küsimuses segadus.

Siseministeeriumi seisukoht selles asjas on järgmine: Perekonna-seisu aktide kokkuseadmist toimetatakse tervel Nõukogude Venemaal sellekohase seaduse põhjal, mis on välja kuulutatud Seadluste Kogus (Собр. Узак.) 1918. a. nr. 76—77 § 818 all (Кодексъ Законовъ объ актахъ гражд. сост., брачномъ, семейномъ и опекуномъ правъ).

Abiellu astumise suhtes on mainitud seaduses kindel registreerimiskord ette kirjutatud, niisama ka abiellu astumise materjalsed tingimused (poolte vanaduse, suguluse, terve mõistuse, nõusolemise ja usu suhtes) ette nähtud. Kuigi seal tunnustatakse ainult kodanlise registreerimise teel sõlmitud abielu, ei ole põhjust neid akte Eestis

maksvusetuks tunnistada, sest meil on ju niisama kodanlise registreerimise kord maksev nende kohta, kes selles korras abiellu astuvad. Ka Lääne-Euroopa riikides tunnustatakse ainult kodanlikes registreerimiskorras sõlmitud abielu, mida meie tunnustamata ei või jätta.

Mis puutub abielu lahutamisse, siis ei ole selle kohta käivate aktide tunnustamine rahvusvaheliselt mitte üldine. Riikide vahekorrald Lääne-Euroopas on reguleeritud suuremalt osalt Haagis 12. juunil 1902. a. tehtud konventsiooniga seaduste ja jurisdiktsiooni kokkupõrgete kõrvaldamiseks abielu lahutamise alal. Mitte iga riik ja mitte igal tingimusel ei tunnusta teises riigis maksvaid seadusi ja kohtute poolt teise võõra riigi kodanikkude suhtes tehtud otsuseid abielu lahutamise kohta.

Nõukogude Venemaal maksva eelpool nimetatud koodeksi § 87. järele „võib abielu lahutamise aluseks olla nii mõlemate poolte nõusolemine kui ka ühe poole soov abielu lahutada“.

Neid mõlemaid aluseid Eesti Vabariigi seadused sellel alal ei tunne. Säärane seadus teeb abielu täitsa kindlusetuks ja võtab ka abielu sõlmimise aktilt tema tähtsuse, kui teda igal momendil ühe poole heaksarvamise järele võib katkestada.

Sellepärast ei peaks Eesti Vabariik Nõukogude Venemaa abielu lahutamise seadust ja selle peale põhjendavat jurisdiktsiooni oma kodanikkude suhtes tunnustama, küll aga Venemaa enese kodanikkude kohta.

Sellest järgneb, et nende isikute abielu-lahutused, kes Nõukogude Venemaale sõitnud Eesti Vabariigi kodanikkudena või seal optantidena Eesti Vabariigi kodakondsusesse astunud, ei tule Eestis maksvaks lugeda, kui lahutamine on sündinud peale Eesti Vabariigi kodakondsusesse astumist.

Kõige selle tõttu palun Riigikohut seletada juhtnõõriks kõigile Vabariigi asutustele, et

1) Eesti Vabariigis tuleb maksvaks ja seaduslikuks tunnustada kõik Nõukogude Venemaa kompetentsete asutuste poolt seal maksvate seaduste põhjal toimetatud aktid abiellu astumise kohta, ja

2) Nõukogude Venemaa asutuste poolt toimetatud aktid abielu-lahutuste kohta Eesti Vabariigi kodanikkude suhtes tulevad maksvusetuks lugeda.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus: Nüüdse maksva doktriini järele tuleb riikidel teatavatel juhtumustel välismaa kodanlisi seadusi kohaldada, kui need vastolus ei seisa selle maa-ala riiklikkude asutustega ehk kogukondliku korraga ja kõlbliste nõuetega.

Sellest seisukohast välja minnes peab tunnistama, et ülesvõetud küsimus on Siseministeeriumi poolt täitsa õiget lahendamist leidnud ja vastab ka põhimõtetele, mis vastu võetud ja maksvaks tunnustatud Haagis 12. juunil 1902. a. tehtud konventsiooniga seaduste ja jurisdiktsiooni kokkupõrgete kõrvaldamiseks abielu sõlmimise ja lahutamise alal.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Min. Asut. S. § 176. p. 6. ja Sen. As. S. (1917. a. väljaanne) § 76. p. 10. põhjal seletada: 1) et Eesti Vabariigis tuleb maksvaks ja seaduslikuks tunnustada kõik Nõukogude Venemaa kompetentsete asutuste poolt seal maksvate seaduste põhjal toimetatud aktid abiellu astumise kohta ja 2) et Nõukogude Venemaa asutuste poolt toimetatud aktid abielu lahutuste kohta Eesti Vabariigi kodanikkude suhtes tulevad maksvusetuks lugeda.

Nr. 37.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. aprillil 1922. a.

Kolmanda isiku Villem Mattisson'i ja Võru Maakonna-valitsuse voliniku R. Gabrieli revisjonikaebused Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 12. sept. 1921. a. Julius Brücki kaebuse asjas Võru Maakonna-valitsuse otsuse vastu Zorona mõisast planeeritud krundi nr. 9. pärast.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et tuleb kaebused rahuldada, Rahukogu otsus tühistada ja kaevatud Võru Maakonna-valitsuse otsused 30/31. III. ja 6. IV. 21. jõusse jätta järgmistel põhjustel:

Võru Maakonna-valitsuse otsustega 30/31. III. 21. a. § 4 ja 6. IV. 21. a. p. 6 muudeti Salusse valla Nõukogu otsus 1. III. 21. a., määrata Zorona mõisa planeeritud krunt nr. 9 sõdur Julius Brückile ja määrati nimetatud krunt Villem Mattissonile perekonnaga ühiselt põliseks pidamiseks ning jäeti Brückile eesõigus vabu kohti valida Külaoru karjamõisast.

Rahukogu on Maakonna-valitsuse otsuse 30/31. III. 21. a. tühistanud ja teda kohustanud krundi nr. 9. peale maasaajaks kandidaadiks määrata Julius Brücki.

Rahukogu põhjendab oma otsuse sellega, et ühelt poolt Villem Mattissoni, kes 20 aastat Zorona mõisa rentnikuks on olnud, ei saa väikemajapidajaks arvata ega talle väikemajapidaja eesõigusi anda, ja kuna tema käes kasutada on olnud Zorona mõisa tervelt, siis ei või tõendatuks lugeda, et tema majapidamine nimelt krundi nr. 9. peal oleks olnud. Mattissoni isiku kohta on otsuses tõendatud, et ta olevat alamleitnant, kellel 2 poega kauemat aega väeliinil olevat teeninud, kuna ta tõepoolest mitte pole alamleitnant ja temal ainult üks poeg on. Maakonna-valitsus on kaevatud otsuse redaktsiooni küll muutnud otsusega 6. aprillist 1921. a., kuid see ei muuda asja sisu. Teiselt poolt olevat Vabariigi Valitsus 19. nov. 1920. a. otsustanud Julius Brückile tasuta maad anda normaaltalu suuruses. Kui ka Maakonna-valitsus Julius Brückile olevat Nursi vallast „Mustahamba“ krundi nr. 25. määranud, siis olevat see otsus seadusevastane, sest Julius Brück ei olevat selle krundi peale kandideerinud ja Vallanõukogu olevat selle krundi kellegi Tammemägile määranud. Mis puutub ettepanud Rõuge ringkonna Riigimaade valitseja õiendusse 6. sept. 1921. a., et „Julius Brück on saanud kasutamiseks Rõuge ringkonnast Vastse-Nursi mõisa järele olevast „Mustahamba“ karjamõisast planeeritud krundi nr. 25., mille peale 6-aastane rendileping on tehtud“, siis ei ole see tunnistus Brücki voliniku seletuse järele õige, mispärast valeteadete andmise pärast nimetatud õienduse puhul tuleb juurdlus toime panna Ts. Kp. S. § 8. põhjal.

Need Rahukogu arutlused ei või käesoleval juhul kohaldust leida, sest nagu Ville Mattisson ja Võru Maakonna-valitsus oma revisjonikaebustes seletavad ning

oma seletust dokumentidega tõendavad, on Zorona mõisast maasoovijate kandidaatide nimekirja kokkuseadmine ette võetud Salusse valla Nõukogu poolt 12. märtsil 1920. a. Sel korral otsustas Nõukogu ühel häälel Villem Mattissonile 25 tiinu ühingu nimel anda ja lubas temale maasaamise eesõiguse. Vallanõukogu otsus selle üle on Võru Maakonna-valitsuse poolt 19. aprillil 1920. a. kinnitatud ja jõusse astunud. Selgub, et Julius Brück tol ajal ennast kandidaadiks ei olnud üles seadnud ega võetud ka kandidaadiks üles (Salusse valla Nõukogu protokoll 12. III. 20. a.). Kui nüüd 1. märtsil 1921. a. Salusse valla Nõukogu koosolekul ette võeti Zorona mõisast planeeritud kruntide väljaandmine, siis pidi Vallanõukogu sealjuures tema poolt 12. märtsil 1920. a. ülesseatud ja Maakonna-valitsuse poolt 19. aprillil 1920. a. kinnitatud maasoovijate nimekirja järele käima ja ei tohtinud väljaspool seda nimekirja uusi kandidaate üles seada ega juba Maakonna-valitsuse poolt kinnitatud nimekirjus muudatusi ette võtta. See on aga juhtunud, kui Valla-nõukogu 1. märtsil 1921. a. Villem Mattissonile kinnitatud otsuse põhjal lubatud eesõiguse Zorona mõisast maasaamiseks on tühistanud ja otsustanud Põllutöö-ministeeriumi paluda, et sõdur Julius Brück planeeritud krundi nr. 9. peale, mille saamiseks Mattisson soovi avaldas, kinnitataks kui tasuta maasaamiseks õigustatud sõdur. Võru Maakonna-valitsuse otsus 30./31. III. 21. a, millega Salusse valla Nõukogu otsus 1. III. 21. a, kui endise kinnitatud otsusega vastolus seisev, tühistati, tuleb sellepärast õigeaks arvata. Et Julius Brück tõepoolest juba maad on saanud, tõendab võlakohustus nr. 1686, millest näha, et tema Vabariigi Valitsuse poolt „asunikudele põllumajandusliste laenude andmiseks määratud summadest“ laenuks on saanud 20.000. marka. Julius Brücki taotlus, veel teisest kohast maad saada, ei ole õigustatud, sest temale on tasuta lubatud ainult üks krunt. Selle järele langeb Brücki kandidatuur, Zorona mõisast krunti saada, ülepea ära.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Adm. K. K. § 35. põhjal Tartu-Võru Rahukogu otsus 12. sept. 1921. a. ära muuta ja Võru Maakonna-valitsuse otsus 30./31. märtsist 1921. a. 6. aprillil 1921. a. tehtud parandustega jõusse jätta.

Nr. 38.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. aprillil 1922. a.

Vann. adv. Johann Sepp'a kui Karl Hobergi voliniku revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 6. oktoobrist 1921. a. Karl Hobergi kaebuses Valga Maakonna-valitsuse otsuse peale 25. aprillist 1921. a. maa saamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, riigikohtu prokurööri abi k. t. K. Luud.

Karula valla Nõukogu otsustega 14. I. 21. a. prot. nr. 2. ja 7. IV. 21. a. prot. nr. 7 on kruntide väljaandmisel Karula mõisast planeeritud krundi nr. 17. peale üles seatud Karl Hoberg, Valga Maakonna-valitsus on aga 25. aprillil 1921. a. krundi nr. 17. peale kinnitanud Karl Hobergi põliseks ja temale ajutiselt juurde J. Podograd'i.

Karl Hobergi kaebus Maakonna-valitsuse otsuse vastu on 6. okt. 1921. a. Tartu-Võru Rahukogu poolt tagajärjeta jäetud.

Omas Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Karl Hobergi volinik vann. adv. J. Sepp Rahukogu otsuse ära muuta ja tema palve temale üksinda krunt nr. 17. põliseks määrata, rahuldada. Ta seletab, et Rahukogu olevat oma otsusega Maas. § 17. ja Maar. T. M. § 49—64. 65—81 rikkunud, mille järele krundid on välja planeeritud ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suuruses ja peavad selle järele ka ainult ühele perekonnale määrama.

Juhtnöörides planeeritud maade väljaandmiseks § 11 Vabar. Valits. poolt 28. I. 20. vastu võetud Maaref. Teostamise Määruste ptk. VII juurde antakse Vabariigi Valitsuse poolt Riigimaade ülematele teatavil juhtudel küll õigus kahele kuni kolmele isikule üks ja sama koht tarvitada anda, selle tingimusega, et kohale asujad peale ühe ajutiselt maad tarvitaksid ja teatava aja jooksul mujale juurderajatavaile kruntidele elama asuksid, kuid Valla-nõukogudele ega Maakonna-valitsustele ei ole Vabariigi Valitsuse poolt sarnaseid õigusi kunagi antud ega ole Maaseaduses sarnased õigused ette nähtud.

Valga Maakonna-valitsus omalt poolt andis Hobergi revisjonikaebuse peale vastuseletuse, milles ta toetub Maas. § 16. ja 17. ning Maar. T. M. § 66. peale. Tähendatud seaduse ja määruste §§ järele olevat maaharimine üksikult või teistega koos ette nähtud, ja planeeritud krundid antavat esialgselt ainult 6 aasta peale rendile ja alles pärast võidavat teatavil juhtudel maad põliseks tarvitamiseks anda. Käesolevas asjas olevat Maakonna-valitsus Podegradi määranud kui käsitöölise, kellel maad kõrval-tööhäruna tarvis oli, ajutiselt Hobergi juurde, arvesse võttes krundi nr. 17. suurust, mis 58¹/₂ vakamaad. Podegradi ajutine krundi nr. 17. peale asetamine olevat Riigimaade ülema esindaja nõusolekul sündinud, kes Maakonna-valitsuse koosolekul viibis.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus: Maaseaduse esimene ja tähtsam ülesanne on maaharijaid maadega varustada väikemaapidamiseks (Maasead. § 15 p. a). Mida rutemini ja mida suuremale maaharijate arvule võimaldatakse väikemaapidajatenä maad harida, seda ennemini jõutakse seaduseandja poolt ülesseatud eesmärgile. Maaseaduse § 17. ja 18. järele ei tohi põliseks tarvitamiseks antav maa ühe perekonna ja kahe hobuse töönormist suurem olla, silmas pidades maa headust, seisupaika ja muid kohalisi olusid. Maaseaduses ei ole kindlasti ära tähendatud maapinna suurus, mis ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suurusel vastab; Maaref. Teost. M. § 42. järele aga kõigub harimiseks kõlvulise maa suurus normaalalus 10 ja 50 hektaari vahel.

Vabariigi Valitsuse kavatsuses (Maar. T. M. § 66) on planeeritud krundid esialgu anda rendile 6 aastaks ja alles pärast selle rendi aja lõppu, kui rentnik rendiaja jooksul kõiki renditingimusi korralikult on täitnud, läheb rendil olev maandik rentnikule põliseks tarvitamiseks.

Silmas pidades, et käesoleval juhul krundi nr. 17. kogupinna suurus on 19, 76 tiinu; et Karl Hoberg, kes selle krundi põliseks pidajaks üles seatud, saab krundi esialgu 6-aastase rendilepingu põhjal pidamiseks; et praegusel ajal rentnik Hobergi kasutada on 33²/₃ vakam. põldu ja 6 vakam. heinamaad ja ajutise kaasrentniku J. Podegradi käes 12²/₃ vakam. põldu ja üks vakam. heinamaad; et Põllutöö-ministeeriumi esindaja poolt ei ole ette toodud, et seesugusel väljarentimisel mingid raskusi võiks tekkida, — on Riigikohus otsusele jõudnud, et niisugune maade

jagamine, kus ühe planeeritud krundi peale on kinnitatud Karl Hoberg põliseks ja temale ajutiselt juurde J. Podegrad, ei käi Maaseaduse vastu, kuna Hoberg saab harimiseks kõlvulist maad normaaltalu suuruses (Maas. § 17) ja Podegrad, kui käsitöeline, ajutiselt kõrvalharuna väikese maatüki, mis täiesti Maaseaduse põhimõttele vastab.

Neil põhjustel tuleb Rahukogu otsus jõusse ja Karl Hobergi voliniku kaebus tagajärjeta jätta

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Karl Hobergi voliniku vann. adv. Johann Sepp'a revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 39.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

7. veebruaril/29. aprillil 1923. a.

Sõjaministeeriumi seletuse pärimine sõjaväe tarvitusel olevate hoonete remondi küsimuses.

Eesistuja ja ette kandja osakonna juhataja P. Puusep. Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Sõjaministeerium esines Riigikohtus järgmise seaduseseletuse pärimisega 6. juunist 1921. a. nr. 750:

Kogukondlise Kohustuse Seaduse (S. K. IV. k.) kohaselt on Linna-, Kogukonna- ja Vallavalitsused kohustatud nendel juhtumustel, mis seaduses ära tähen- datud, sõjaväe osadele ja asutustele kas ühiskondlikes majades või elanikkude juu- res kortereid muretsema, kuna selle juures tarvitusele võetud hoonete ja ruumide eest, kindlaks määratud korterimaksu kohaselt, üüri makstakse. Sama seaduse par. 601. kohaselt langeb sõjaväe osadel või asutustel tarvitusel olevate ehituste ja ruu- mide remonteerimise kohustus selle asutuse või isiku peale, kes ülevalnimetatud üüriraha saab.

Vabariigi Valitsuse poolt väljaantud „Ajutine määrus sõjaväe osade, asutuste ohvitseeride ja sõjaväe ametnikkude korteri, kütte ja valgustuse asjus“ (R. T. nr. 40 — 1919. a.) korraldab sõjaväe osadele korteri andmist, sealjuures mõnd Kogu- kondlise Kohustuse Seaduse määrust muutes, kuna selle seaduse põhimõttelised määrused, mis puutuvad korteri muretsemise kohustusesse omavalitsuste poolt ja hoonete remonteerimise küsimust muutmata on jäänud.

See selgub ülevalnimetatud Ajutise Määruse ja Kogukondlise Kohustuse Seaduse võrdlemisel: Ajutise määruse I jao par. 2 määrab kindlaks riigi päralt olevate hoonete remonteerimise korra, kuna selle par. teine osa Kogukondlise Kohus- tuse Seaduse par. 601. mõistet sisaldab; Ajutise Määruse par. 3 esineb Kogukond- lise Kohustuse Seaduse par. 479. eest, kuna par. 25-ndale vastavad seaduse par. 559, 560, 562 ja 563.

Sellevastu on Sõjaministeeriumi, kes üleval ette toodud seaduse seisukohal asub, ja Maakonna- ning Linna-omavalitsuste vahel vaidlused tekkinud sõjaväele tarvitusele antud hoonete remonteerimise suhtes: omavalitsused seletavad eespoolnimetatud ajutist määrust selles mõttes, kui tuleks remonditööd Sõjaministeeriumi arvel teha, ja nõuavad nende poolt hoonete parandamise tööde peale väljaantud summade tasumist.

Niisuguse seaduseasetusega ei või mina nõus olla ja palun, et Riigikohus omalt poolt kompetentse otsuse annaks omavalitsuste kohustuste kohta sõjaväel tarvitusel olevate hoonete remondi küsimuses, makstava üüriraha arvel“.

See asi oli Riigikohtus arutusel 30. sept. 1921. a. Riigikohus otsustas asja arutamise edasi lükata ja nõuda Sõjaministeeriumilt teateid selle kohta, missugused konkreetsed asjaolud andsid Sõjaministeeriumile põhjust seletusepärimiseks.

Selle otsuse täitmiseks saatis Sõjaministeerium vahekirja juures 31. dets. 1921. a. nr. 1502. all Riigikohtule nõutavad teated.

Saadetud materjalist on näha, et Sõjaministeeriumi Varustusevalitsuse Ehituse- ja Korteriosakond on pööranud omavalitsuseasutuste poole palvega, et nende poolt sõjaväe käes tarvitada olevates ruumides tarviline remont tehtaks, missuguste nõudmiste peale omavalitsused on eitavalt vastanud.

Näituseks: 1) 6. aug. 1921. a. nr. 73868. all on Ehituse- ja Korteriosakond pööranud Tallinna Linna valitsuse poole järgmise nõudmisega: „Palun Teie korraldust, et Sõjaväe Tehnikakooli ruumides, mis asub Tondi t. nr. 18 ja 20, tarviline remont, mis nendes talvel elamist võimaldaks, ära tehtaks.

Remont tuleb teha Linnavalitsuse või majaomaniku kulul saadava üüriraha arvel.

Teie poolt tehtud korraldustest palun minule teatada. Alus: Уст. о земск. пов. § 551, 552 ja 601.“

Selle nõudmise peale on Tallinna Linnavalitsus 11. aug. 1921. a. nr. 8947. all järgmise vastuse annud:

„Kirja peale 6. augustist s. a. nr. 73868 teatab Linnavalitsus, et linn mitte kohustatud ei ole omal kulul ega ka saadava üüriraha arvel Tondi t. nr. 18 ja 20 asuva Sõjaväe Tehnikakooli ruumides remonti tegema. See töö võib tehtud saada Sõjaministeeriumi arvel.

Mis puutub nõudmise aluseks võetud veneaegsesse saedusesse (Уст. о земск. пов.), siis tuleb tähendada, et see seadus, ehk tema muutmist küll ei ole välja kuulutatud, tegelikult „Riigi Teatajas“ 1919 a. nr. 40 avaldatud määrusega muudetud on. Selle määruse järele on senini talitatud, mispärast mingisugust põhjust ei ole vene-aegse seaduse tarvituselevõtmiseks“.

2) 29. juulil 1921. a. nr. 73782. all on pööratud Tallinna Linnavalitsuse poole vahekirjaga, et Brookusmäel nr. 11 asuv väljakäigu-koht korda seatakse. Selle nõudmise peale on 9. aug. 1921. a. nr. 8874. all Tallinna Linnavalitsus järgmise vastuse annud:

„Kirja peale 28. juulist s. a. nr. 73782 teatab Linnavalitsus, et linn mitte kohustatud ei ole omal kulul Sõjaministeeriumi tarvitada olevas majas S. Brookusmäel nr. 11 väljakäigu-kohta korda seadma. See töö võib tehtud saada Sõjaministeeriumi arvel.

Mis puutub nõudmise aluseks võetud vene-aegsesse seadusesse (Уст. о земск. пов.), siis tuleb tähendada, et see seadus, ehk tema muutmist küll ei ole

välja kuulutatud, tegelikult aga R. T. 1919. nr. 40 avaldatud määrusega muudetud on. Selle määruse järele on senini talitatud, mispärast mingisugust põhjust ei ole vene-aegse seaduse tarvituselevõtmiseks.“

3) Niisamasuguse vastuse andis Tallinna Linnavalitsus Ehituse ja Korteri-osakonna nõudmise peale 25. juulist 1921. a. nr. 73740, Varustusevalitsuse kingsepa- ja sadulsepa-töökodade ruumides, mis asuvad Tallinna linna majas Luteri-Vaestekooli tänaval, Linnavalitsuse kulul saadava üüriraha arvel tarviline remont ära teha.

4) 11. juunil, aasta ei ole ära tähendatud, nr. 73220. all sellesama Ehituse ja Korteri-osakonna poolt Rakvere Linnavalitsusele saadetud nõudmise peale, teha korraldus, et Rakveres, Pikal tänaval nr. 2 asuva „Põhja“ võõrastemaja ruumides tarviline remont tehtaks, mis talvel sõjaväeliste elamist võimaldaks, vastas Rakvere Linnavalitsus 16. juunil nr. 74025 all, et majaomaniku kulul Linnavalitsus maja remonteerida ei saa, kui viimane sellest kulust ära ütleb, ja et tuleb remonteerimiseks avansina suurem summa määrata Linnavalitsusele.

Nõudmise peale 8. aug. nr. 73905. all ja 7. sept. nr. 74260. all 1921. a., kiiret korraldust teha, et Rakvere firma „Nobeli“ hoonetes asuva 1-se kohaliku pargi laskemoona-ladu katus ära parandataks ja üle tõrvataks Linnavalitsuse ehk majaomaniku kulul üüriraha arvel, andis Rakvere Linnavalitsus 22. dets. 1921. a. nr. 37268. all järgmise vastuse: „Teie ettepaneku peale 7. septembrist s. a. nr. 74260 teatab Linnavalitsus, et saadava üüri arvel Mrk. 1.50 laduruumi ruutsülla eest kuus, mis 1. sept. 1921. a. ka veel saamata, ei saa mingisugust remonti ette võtta. Majaomanik ütleb igasugustest remontidest enese lahti; Linnavalitsusel ei ole võimalik eraomanduse juurde, mille kasutamise vältuse kohta mingisugust lepingut ei ole, suuremaid summasid kulutada; pealegi nõuab majaomanik oma ruume tagasi, kuna ta kõrvalolevasse tsisterni ligemal ajal oma petrooleumi ja naftat hakkab muretsema, mille teostamisel laskemoona-ladul vaevalt lubatud on oma praegusele kohale jääda, ehk see ka senini kesklinnas sugugi korralik ei olnud.“

Enne kui Linnavalitsus saab eraomandust remonteerima hakata, tuleb selle omanikku kas või sundida mingisuguse selgema vahekorra loomisele ruumide kasutamise suhtes, ehk siis võib remonteerida eraomandust ainult riigi kulul, selleks tarvilist avanssi saades.“

Kirjavahetusest on näha, et niisamasugused eitavad vastused on annud Ehituse ja Korteri-osakonna nõudmistele peale Viljandi Maakonna-valitsus, Pärnu Linnavalitsus, Narva Linnavalitsus j. t.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus järgmist:

1) „Riigi Teatajas“ nr. 40 — 1919. a. II osas Sõjaväe-osade Korteri Asjas avaldatud Aj. Määruse § 1. järele paigutatakse sõjaväe-osad esimeses järjekorras sellekohastes riigi- ja omavalitsuse-asutuste päralt olevatesse kasarmutesse ja hoonetesse; kui aga kõigi abinõude peale vaatamata võimalik ei ole nimetatud ruumidesse paigutada, siis ka eraruumidesse; omavalitsuse- ja eramajadesse paigutamine peab sündima Varustusevalitsuse nõudmisel omavalitsuse sellekohase asutuse kaudu. Ülevahtnimetatud osas vastab see määrus V. S. K. IV (Kogukondlise Kohustuse Seaduse) § 462., 466., 569., 574., 575. ja teiste nõuetele, et sõjaväeliste korterite andmise kohustus lasub omavalitsuse-asutuste peal.

2) R. T. nr. 40 — 1919. a. avaldatud määruse § 2. põhjal toimetatakse sõjaväele tarvitamiseks antud, riigi päralt olevate hoonete remont, uuendused, sisseseade

ja muud tööd Varustusevalitsuse Sõjaväe Korterite-osalikonna korraldusel ja kulul. Era- ja omavalitsuse-asutuste hoonete juures on nende tööde korraldamine omavalitsuse-asutuste ülesanne, kusjuures viimased tööde korraldamisele ainult Varustusevalitsuse nõudmise järele asuvad, mitte aga üksikute väe-osade nõudmise järele.

S. K. IV k. § 569. ja 571. järele antakse omavalitsuse asutustele tasu sõjavägede paigutamise eest kasarmutesse või korteritesse. § 574. põhjal peavad omavalitsuse-asutused (гор. и земск. общ. управления) selleks tarvitaminevad korterid kas üürima ehk jälle muretsema elanikkude juures. § 575. järele peab Linnavalitsus, kui majaomanikkudele makstud tasu vähem on, kui sõjaväele antud ruumide tõsine üürihind ja kütte- ja valgustusekulud, majaomanikkudele linnasummadest ligi maksma. § 601. järele langeb kohustus sõjaväe-osade käes olevaid kortereid remonteerida ja korras hoida, nende asutuste ja isikute peale, kes nende ruumide eest korteriraha saavad.

Sellest järgneb, et korterite ja ruumide muretsemine sõjaväele on Omavalitsuse-asutuste kohustus. Omavalitsuse-asutused saavad selle eest sõjaväe-osadelt tasu, peavad korterid muretsema linna- või külaelanikkude juures, üürimise või muul teel. Järjekult on Omavalitsuse-asutused kohustatud ka ruume remonteerima ja korras hoidma. Erasisikud oleksid ainult siis kohustatud seda tegema, kui nad oma ruumid vabal kokkuleppel sõjaväeliste asutustega on annud sõjaväele tarvitada tasu eest; muidu aga lasub see kohustus omavalitsuse-asutuste peal.

Kõige selle ja Min. As. Sead. § 176. p. 10. ja Sen. As. Sead. § 76. p. 10. põhjal **otsustas** Riigikohus: seletada, et sõjaväe-osadele ja -asutustele antud kortereid ja ruume remonteerima ja korras hoidma on kohustatud omavalitsuse-asutused, kui korterid ja ruumid on omavalitsuse-asutuste kaudu Kogukondlise Kohustuse Seaduses (Уст. о земск. пов. V. S. K. IV. k.) ettenähtud korras sõjaväele muretsetud, ja et erasisikud on kohustatud sõjaväele antud ruume ja kortereid remonteerima ja korras hoidma, kui nad oma ruumid on annud vabal kokkuleppel sõjaväeliste asutustega tasu eest sõjaväele tarvitada.

Nr. 40.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

5. mail 1922. a.

Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse revisjoniprotest Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 12. dets. 1921. a. Põltsamaa alevi Volikogu poolt vastu võetud kohusliku määruse kinnitamise asjas antud protesti läbi vaatamata jätmise pärast.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Viljandi-Pärnu Rahukogu otsustas 12. dets. 1921. a. Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse protesti 4. jaanuarist 1920. a. nr. 16 läbi vaatamata jätta sellepärast, et Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse nõudmine ei vasta 1) Adm. K. K. § 10 nõuetele, mille järele kirjalikult sisseantud protestid ja kaebused peavad müü seas sisaldama asutuse nimetuse ja asukoha, kelle vastu kaebus on sihitud (§ 3), ja

asjaolu lühikese kirjelduse ühes selle korralduse, määruse, otsuse või tegevuse ära-tähendamise, mille vastu protest või kaebus on sihitud (p. 4), ja 2) Ts. Kp. S. § 1283 nõuetele, mille järele valitsuseasjade toimetus kohtulikus suhtes peab aetama üldise tsiviilkohtu korra järele, mille tõttu kõik nõudmispalved peavad kohtule palvekirjade näol valitsuseasutuse poolt sisse antud olema; peale selle ei olewat Peavalitsuse nõudmisest näha, missuguses korras, kas järelevalve või mõnes muus korras on protest sisse antud, ja et kõigi nende puuduste tõttu olewat Rahukogul võimatu ülevalnimetatud protesti arutamisele asuda.

Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsus palub oma revisjoniprotestis 25. jaanuarist 1922. a. nr. 19 Riigikohut selle Rahukogu otsuse tühistada ja Rahukogule ette kirjutada 1921. a. 4. jaan. protesti nr. 16 sisulisele arutusele võtta, sest 1) Ts. Kp. S. § 1283 ei käivat järelevalve-asutuste kohta, kes eriseaduse põhjal omavalitsuse-asutuste seaduslikkuse järele valvavad, ja Adm. K. K. § 10 ei nõudvat, et protestid palvekirjade näol sisse antaks; 2) kui ka protestis küllalt selgesti ei olewat ära tähendatud, et protest on Maakonna-valitsuse tegevuse ja otsuse vastu avaldatud, ei peaks see põhjust andma protesti läbi vaatamata jätmiseks; kohtul oleks Aleviseaduse § 64. ja 65. läbilugemisest Alevikogu sundusliste määruste kinnitamise kohta selge olnud, et protest on sihitud Viljandi Maakonna-valitsuse otsuse vastu, millega Põltsamaa alevi seadusevastane otsus kinnitati ja maksma taheti panna; ka ei olewat kohtu esimees täiendavaid teateid nõudnud ega protesti tagasi saatnud, nagu seda Ts. Kp. S. § 269 ja 266 ette näevad.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus tuleb tühistada ja asi samale Rahukogule sisuliseks otsustamiseks tagasi saata. Sealjuures ei või Riigikohus Rahukogu tähelepanu pöörmata jätta selle peale, et käesolevas asjas on Riigikohtu poolt 16. juunil 1921. a. tehtud otsus, milles on öeldud, et asi tuleb Rahukogule tagasi saata sisuliseks otsustamiseks ja et protest on sihitud Viljandi Maakonna-valitsuse otsuse vastu 4. nov. 1920. a. Kui ka Riigikohtu otsuse resolutiiv-osas ei ole öeldud, et asi on otsustatud tagasi saata sisuliseks otsustamiseks, ei muuda see asjaolu ja Rahukogu oleks pidanud asja sisuliselt otsustama. Rahukogu otsuses esiletoodud nõudel, et protestid, mis Omavalitsuse Järelevalveseaduse (R. T. nr. 78—1919. a.) põhjal administratiiv-kohtule antakse, peavad Ts. Kp. S. § 1283. korras sisse antud olema, ei ole seaduslist alust ja protestitõstja asutus võib seda ka ametliku kirjaga teha. Adm. K. K. § 10-das on ära tähendatud, missuguseid andmeid protest peab sisaldama. Selle paragrahvi p. 3. nõutakse, et protestis peab ära tähendatud olema ametniku või asutuse nimetus ja asukoht, kelle vastu kaebus sihitud. Selle kohta on Riigikohtu otsuses 16. juunist 1921. a. öeldud, et see asutus on Viljandi Maakonna-valitsus. Rahukogu on ka Viljandi Maakonna-valitsusele kutse saatnud ja sellepärast ei olnud ta õigustatud seda küsimust ülepea uuesti üles võtma. Sellesama paragrahvi p. 4 nõuded on protestiandja poolt täidetud, sest protestis 4. I. 1921. a. nr. 16 on ära tähendatud, et protest on sihitud Põltsamaa alevi Volikogu poolt 12. oktoobril vastuvõetud ja Viljandi Maakonna-valitsuse poolt 4. nov. 1920. a. kinnitatud kohusliku määruse vastu. Ka on Maakonna-valitsuse poolt kinnitatud kohuslik määrus protestile ligi lisatud, nii et ei olnud põhjust protesti Adm. K. K. § 10 p. 4 nõuete mitte täitmise pärast läbi vaatamata jätta.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 12. detsembrist 1921. a. ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 41.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

5./19. mail 1922. a.

Paatsalu valla Nõukogu volinikkude Priidik Jungermann'i ja Jaan Einluht'i revisjonikaebus Tallinna-Haapsalu 2. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 18. jaanuarist 1922. a. Paatsalu valla sekretäri valimise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Paatsalu valla Nõukogu koosolekul 17. detsembril 1921. a. vallasekretäri valimistel kukkus läbi ainus kandidaat, senine vallasekretär Pärnpuu. Vallanõukogu otsustas määrata uued valimised 20. jaanuariks 1922. a. Selle otsuse peale andis Lääne Maakonna-valitsus Tallinna-Haapsalu 2. jaosk. rahukohtunikule protesti 5. jaanuaril 1922. a. nr. 1264. all, milles seletab, et määrates 17. detsembril uued vallasekretäri valimised 20. jaanuari peale on Valla-nõukogu rikkunud 1866. a. Valla-kogukonna Seaduse § 26, mille põhjal jääb järelevalve-asutusele õigus omalt poolt vallasekretäri määrata, kui Valla-omavalitsus seda ühe kuu jooksul pole teinud. Selle tõttu palub Maakonna-valitsus Valla-nõukogu otsuse selles asjas tühjaks tunnistada ja otsuse täitmise esialgselt seisma panna.

Rahukohtunik, ühinedes Maakonna-valitsuse protestis esiletoodud arvamisega ja leides, et Valla-nõukogu, määrates uued sekretäri valimised 20. jaanuari peale, on oma võimupiirist üle astunud; hakates 18. jaanuarist olevat Maakonna-valitsusel õigus omalt poolt vallasekretäri määrata, mispärast ta Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. põhjal otsustas: Paatsalu valla Nõukogu otsus 17. detsembrist 1921. a. protokoll nr. 8. p. III vallasekretäri valimise asjas tühjaks tunnistada.

Selle otsuse peale on Paatsalu valla Nõukogu volinikud Priidik Jungermann ja Jaan Einluht annud revisjonikaebuse, milles nad paluvad rahukohtuniku otsuse tühjaks tunnistada.

Revisjonikaebuses seletavad kaebaja volinikud järgmist: 1) Valla-kogukonna Seaduse § 26. põhjal olevat kõrgemale asutusele õigus antud määrata vallasekretäri, kui Vallanõukogu kuu aja jooksul seda ei tee; seda seadust olevat rahukohtunik niiviisi seletanud, et Valla-nõukogul ei olevat õigus määrata vallasekretäri valimise ajaks pikemat kui ühe kuu ajalist tähtaega, määramispäevast arvates. Kaebajate arvamise järele andvat see seadus ülemusele õiguse sekretäri määrata, ja kui ülemus oleks 20-daks jaanuariks sekretäri ära määranud, siis ei oleks Valla-nõukogul 20. jaanuaril enam võimalust olnud teist sekretäri valida; 2) Valla-kogukonna Seaduse § 26-das olevat ette nähtud juhtumused, kus vallasekretäri ülepea ei ole. Paatsalu vallas aga olevat endine sekretär, tema enese nõusolekul, ajutiselt ametisse jäetud. Ülemus ei võivat aga oma määramisõigusega Valla-nõukogu valimisõigust takistada, nagu juba end. Vene Senati 2. dep. oma käsus 8. II. 1902. a. nr. 695 olevat seletanud; 3) Valla-nõukogu ei olevat süüdi, et 1921. a. 17. dets. valimised määrati 1922. a. 20. jaanuari peale. Valla-nõukogu olevat otsustanud valimistest kahes aja-

lehes kuulutada, aga detsembri lõpul, pühade ajal, olnud raske kuulutusi ajalehisse panna. Valimis-tähtaeg olevat viibinud mitte Valla-nõukogu hooletuse, vaid asjaolude tõttu, ja niisugusel korral ei olevat ka Vene Senat leidnud ülemusel õiguse olevat valimisõigust omale jätta (V. Sen. 2. dep. käsk 27. nov. 1896. a. nr. 6446).

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et revisjonikaebus tuleb rahuldada, rahukohtuniku otsus tühistada ja Maakonna-valitsuse protest tagajärjeta jätta, sest Valla-kogukonna Seaduse § 26. järele on Valla-nõukogu kohustatud ühe kuu jooksul, endise sekretäri ametist lahkumise päevast arvates, uue sekretäri valima, ja kui Nõukogu seda seaduse nõudmist ei täida, oli talurahva-asjade komissaril õigus omalt poolt vallasekretäri nimetada. Omavalitsuse Ajutise Järelevalve-seaduse § 12. põhjal (R. T. nr. 78—1919) läksid talurahva-asjade komissari õigused üle Maakonna-valitsusele. Järjekult on praegusel ajal Maakonna-valitsusel õigus Valla-kogukonna Seaduse § 26. ettenähtud juhtudel vallasekretäri nimetada. Aga kui Maakonna-valitsus ei ole seda oma õigust, nagu käesoleval juhul, mitte tarvitanud, ei kaota Valla-nõukogud oma õigust vallasekretäri valida. Maakonna-valitsuse protestis väljendatud arvamine, et Valla-nõukogu kaotab seesugusel juhul ülepea õiguse vallasekretäri valida, on ekslik.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35. põhjal **otsustas** Riigikohus: Tallinna-Haapsalu 2. jaosk. rahukohtuniku otsus 18. jaanuarist 1922. a. tühistada ja Lääne Maakonna-valitsuse protest Paatsalu valla Nõukogu otsuse vastu 17. dets. 1921. a. protokoll nr. 8. p. III tagajärjeta jätta.

Nr. 42.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. mail 1922. a.

Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse revisjoniprotest Rakvere-Paide Rahu-kogu otsuse peale 13. juunist 1921. a. Paide Linnavolikogu otsuse peale 28. aprillist 1921. a. Praäma mõisa turbaraba pärast tõstetud protesti asjas.

Eesistuja riigikohtunik M. Taevere, **ettekandja** riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesoleva asja kaebuse piirides läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus:

18. mail 1921. a. andis Omavalitsuse-asjade Peavalitsus Rakvere-Paide Rahu-kogule protesti, milles p. 1. all seletas, et Paide Linnavolikogu 28. aprillil s. a. tunnistas p. 1. all Praäma mõisa turbaraba küsimuses vastuvõetuks linnavoliniku Venda ettepaneku, mille hääletamisest osa võtsid ainult 10 volikogu liiget, kuna teised volinikud erapooletuks jäid. Linnaseaduse § 61., 72. üldise mõtte järele ei või linnavolinikud kohuste täitmisest, mis seadus nende peale paneb, kõrvale hoiduda, ja sellepärast ei ole neil muu seas ka õigust küsimuste otsustamise juures, mida

nende juuresolekul arutatakse, erapooletuks jääda. Peaksid nad seda tegema, siis tuleb nende peale vaadata, kui selle otsuse tegemise juures mitte olevate ja sellega Linnavolikogu koosolekult puuduvate peale. 1917. a. 9. juuni Linnaseaduse § 70. järele nõutakse Paide Linnavolikogu kvoorumi jaoks vähemalt poolte volinikkude koosviibimist nende üldarvust. Et Paide linnavolinikkude arv seaduse järele 20 peale kindlaks on määratud, et Paides peale selle Linnaseaduse § 120. põhjal kuni uue Linnavalitsuse moodustamiseni Linnavolikogu koosolekutest linnavolinikkude õigustega osa võtab ametis olev väljaspool Linnavolikogu valitud ja praegusesse koosseisu mittekuuluv linnanõunik K. Dreifeldt ja et sellepärast Linnaseaduse § 70. ettenähtud kvoorumi kindlaksmääramise juures arvesse tuleb võtta nii volinikkude üldarvu kui ka § 120. äratähendatud Linnavalitsuse liikmeid, kes Volikogu koosseisu ei kuulu, kellel aga Volikogu koosolekutel volinikkude õigused on, siis läheb Linnaseaduse § 70. järele Paide Linnavolikogu koosoleku kvoorumi jaoks $\frac{20 + 1}{2} = 11$ isiku koosviibimist tarvis. Neil põhjustel leiab Omavalitsuse-asjade Peavalitsus, et Venda ettepanekut, mis 10 häälega, ilma vastuhäälteta otsustatud, ei või vastuvõetaks tunnistada; Rahukogu leidis, et endise Volikogu poolt valitud linnanõunik Dreifeldt, kui teda volikogu koosolekul ei ole, Volikogu seadusliku kvoorumi peale mõju ei avalda. Linnanõunikul Dreifeldt'il on õigus Volikogu istungitest osa võtta linnavoliniku õigusega, kui ta on ilmunud, kuid mitteilmumise puhul peab loetama Volikogu koosseisuks tema seaduslik koosseis, Paide kohta 20 liiget. Kuid edasi on näha, et sellest Volikogu istungist on osa võtnud 16 liiget, ja ei ole mitte näha, et Prääma turbaraba küsimuse arutamiseks mõni volinik ei olnud ilmunud või selleks ajaks oli ära läinud. Kui aga kuusteistkümmend volinikku koos olid, siis oli iga tahes kvoorum koos ja 10 häälega tehtud otsus peab loetama seaduslikuks otsuseks. Riigikohus on Tartu Linnavolikogu otsuse peale antud administratiiv-protesti arutamisel ka leidnud, et erapooletute peale ei saa mitte kui äraolijate peale vaadata. Sellepärast ja Adm. Kohtu Sead. § 21., 22. põhjal otsustas Rahukogu: Siseministeriumi protest Paide Linnavolikogu otsuse kohta 28. aprillist 1921. a. protokollis tähendatud päevakorra punkt 1. kohta tagajärjeta jätta.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Omavalitsuse-asjade Peavalitsus tähendatud Rahukogu otsuse ära muuta ja Peavalitsuse protesti rahuldada järgmistel põhjustel: Et Linnavolikogude Valimisseaduse järele Paide Linnavolikogu liikmete arv 20 peale kindlaks on määratud, et Linnaseaduse § 120. järele Linnavalitsuse liikmetel, kes Volikogu koosseisu ei kuulu, Linnavolikogu koosolekuil voliniku õigused on, sellega neid kvoorumi kindlaksmääramisel arvesse tuleb võtta, leiab Peavalitsus, et Rahukogu seletus, nagu tuleks kvoorum sel korral, kui tähendatud Linnavalitsuse liikmed koosolekul ei viibi, volinikkude seadusliku arvu järele kindlaks määrata, maksva Linnaseaduse määrustest mingit tuge ei leia. Rahukogu seletustest tuleb järeldada, et nimetatud Linnavalitsuse liikmeid kvoorumi kindlaksmääramisel arvesse tuleb võtta siis, kui nad koosolekul viibivad; oma otsuses Paide Linnavalitsuse liikmete valimise asjus (Rahukogu otsus 13. junnist s. a.) aga kaitseb Rahukogu vastuksa seisukohta. Millega säärast lahkuminevat otsuste motiveerimist seletada, ei ole Peavalitsusele arusaadav.

Riigikohus leiab Rahukogu otsuse õige olevat: Paide linnavolinikkude nimekiri on Linnaseaduse § 55. korras „Riigi Teatajas“ nr. 14—1921. a. avaldatud. Selle nimekirja järele on Paides linnavolinikke 20. Et Linnavolikogu otsustusevõime-

line oleks, nõutakse Linnaseaduse § 70. põhjal, et pooled volinikkude üldarvust koosolekul viibiksid. Järjekult on Paide Linnavolikogu otsustusevõimeline, kui 10 volinikku koosolekule on ilmunud. See on Paide kohta minimaalne kvoorumiks tarvisminev arv. Ja see arv on kindel ja muutumatu käesoleva 3 aasta kohta, s. o. kuni uute valimiseni. Kuigi nõus olla Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse arvamiseaga, et endise Linnavolikogu poolt väljastpoolt linnavolinikke valitud linnavalitsuse-liige võib osa võtta uue Linnavalitsuse liikmete valimistest ühes uute linnavolinikkudega, missugust arvamist toetab ka Vene Senati otsus 31. 3. 1897. nr. 4432, siiski ei tule säärast isikut Linnaseaduse § 70. ettenähtud kvoorumi kindlaksmääramisel arvesse võtta, sest see käiks § 70, vastu, nagu seda eespool ettetoodud seletustest Linnavolikogu minimaalse kvoorumi ehk tarbarvu kohta võib järeldada.

Kuid igatahes olid Prääma turbaraba küsimuse arutamisel 20 liikmest 16, ja 10 häälega tehtud otsus tuleb seaduslikus koosseisus tehtud otsuseks lugeda, kuigi teised liikmed otsuse tegemisel erapooletuks jäid, sest nagu see juba Riigikohtu poolt Tartu Linnavalitsuse liikmeile ja linnasekretärile 30% elukalliduse palgalisa määramise asjas (ajakiri „Õiguse“ nr. 5 — 1922. a. lisas nr. 33) ära seletatud, tuleb iga täisõiguslist linnavolinikku, kui ta koosolekule on ilmunud, koosolekul viibijaks lugeda niikaua, kuni ta sealt ei ole lahkunud.

Kõige selle pärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse revisjoniprotest tagajärjeta jätta.

Nr. 43.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. mail 1922. a.

Jaan Danieli revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 20. aug. 1921. a. tema lapsi Viljandi linna Koolivalitsuse korralduse järgi saksa era-ühiskooli panna mittelubamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokurööri abi k. t. K. Luud.

25. juulil 1921. a. nr. 765. all teatas Viljandi linna Koolivalitsus J. Daniel'ile et Hariduse-nõukogu ei leidnud õmal 1921. a. 23. juuli koosolekul võimalikuks temale, Daniel'ile, lubada lapsi kohalikku saksa era-ühiskooli panna.

Selle korralduse peale andis J. Daniel 4. aug. 1921. a. Viljandi-Pärnu Rahukogule kaebuse, milles palus Viljandi linna Koolivalitsuse korralduse 25. juulist 1921. a. nr. 765 tühistada ja Koolivalitsusele ette kirjutada tema lapsed avalikus algkoolis käimisest vabastada, sest tema ei olevat Koolivalitsust palunud lubada oma lapsi saksa eragümnaasiumi panna, vaid olevat palunud neid, s. o. oma poegi Eugenit, 9½ a. vana, ja Leonidi, 8 a. vana, avalikus algkoolis käimisest vabastada, teatades, et nad saavad õppima kohalises saksa eragümnaasiumis. Koolivalitsus ei olevat, kaevatud otsust tehes, tähele pannud, et Kooliseaduse § 4. põhjal algkoolid jagunevad õpilaste

emakeele järele eesti-, saksa-, vene- või muukeelseiks ja et lapsed õpivad oma emakeelseis koolides, et laste emakeeleks loetakse nende kodukeel, mida nad kõige paremini oskavad, ja et seal, kus emakeelset kooli ei ole, võivad nad õpetust saada erateel kas kodus või muukeelses koolis (§ 6), ning et lapsed, kes kodus, erakoolides või muul teel õpetust saavad, mis mitte alamal ei seisa avaliku algkooli õpetusest, vabastatakse avalikus algkoolis käimisest Koolivalitsuse poolt (§ 10). Samuti olhud Koolivalitsusel teada, et tema perekonna kodu- ja laste emakeel on vene keel, et venekeelset algkooli Viljandis ei ole ja et saksa eragümnaasium ainuke muulaste kool Viljandis on, mis Valitsuse poolt registreeritud.

Viljandi-Pärnu Rahukogu, kes 20. aug. 1921. a. Jaan Daniel'i kaebuse ülal-tähendatud Viljandi linna Koolivalitsuse korralduse peale läbi arutas, leidis, „et asja-olud vaidlust ei tekita. Selge on, et kaebaja naine ei ole eestlane ja et tema kodune keel on vene keel, ka see, et Viljandis venekeelset algkooli ei ole, küll aga peale eestikeelsete veel saksakeelne algkool. — Kaebaja arvab omal, kui mitte-eestikeele-lise perekonna peal, õiguse olevat oma lapsi õppima panna venekeelsesse algkooli, selle puudusel aga igasse teise mitte-eestikeelsesse kooli, ilma selleks linna Kooli-valitsuselt luba küsimata, kuna aga viimane sellel arvamisel on, et kaebaja lapsi küll ilma küsimata venekeelsesse kooli panna, teistesse koolidesse neid ainult Koolivalit-suse loaga võib mahutada. Nähtavasti on kaebaja selle juures arvamisel, et sõnaga „muukeeleline“ kool tuleb mõista iga kooli, kus riigikeel, eesti keel, õppekeeleks ei ole, lühidalt, et muukeeleline umbes seda tähendab, mida Vene valitsuse aegu „инородный“ tähendas, kus kõik keeled peale valitseva vene keele „инородные“ olid. Algkoolide Seadust läbi kaaludes leidis Rahukogu, et selle seaduse § 4. järele selge on, et sõnaga „muukeeleline“ mitte seda ei ole tahetud ütelda, mida kaebaja arvab, vaid et see sõna vene keelde tõlkida tuleks „на другомъ языкѣ“. Kui sõna „muukeeleline“ nii mõista, siis peab Algkoolide Seaduse § 6. ja 7. põhjal küll arvama, et vene keele rääkijal perekonnal, kui tal venekeelset kooli käepärast ei ole, laste teise kooli — tema jaoks muukeelsesse — paigutamiseks Koolivalitsuse nõusolekut tarvis läheb.

Võib olla, et perekonna-isadele seadus mõnelgi puhul vabaduse kitsendusena ränk tundub, aga seadus on maksev ja tema tuleb täita ränkuse peale vaatamata; tema § 10. näit. annab Koolivalitsusele võimu ka kodust laste õpetamist kontrollida, ja kontrolli teostamiseks peab Koolivalitsusel loomulikult õigus olema koduõpetaja tagandada, kelle teguviis Koolivalitsust ei rahulda.

Nendel põhjustel otsustas Rahukogu: Jaan Daniel'i kaebus tähele panemata jätta.“

Selle Rahukogu otsuse peale andis Jaan Daniel tähtajal Riigikohtule revis-ionikaebuse, milles palus kaevatud otsuse tühistada ja ette kirjutada, et tema lapsed algkoolis käimisest vabastataks, põhjendades oma kaebuse järgmiselt:

„Avalikkude Algkoolide Seaduse järele jagunevad algkoolid õpilaste emakeele järele eesti- ja muukeelseiks koolideks. Eestikeelsed algkoolid, mis üleval peetakse riigi- ja omavalitsuse-asutuse poolt, kannavad avalikkude algkoolide nime, kuna muu-keelseid era-ühiskoolideks või algkoolideks nimetatakse ja peetakse üleval eraisikute ehk seltskondlikkude ühingute kulul. Avalikus algkoolis on kohustatud õppima kõik õpilased, kelle emakeeleks eesti keel on, ja loobuda võib ainult mõjuvatel põhjustel Koolivalitsuse loaga (§ 7).

Kõik teised õpilased õpivad oma emakeelsetes koolides, aga need, kelle jaoks, nende vähese arvu pärast, emakeelset kooli ei ole korraldatud, võivad õpetust saada

erateel kas kodus või muukeelses koolis (§ 6). Avalikus koolis käimisest vabastab Koolivalitsus neid lapsi, kes kodus, erakoolis või muul teel õpetust saavad, mis mitte alamal ei seisa avaliku algkooli õpetusest (§ 10).

Kõigest sellest on näha, et Koolivalitsuselt peab luba paluma erakoolis õppimiseks ainult nende õpilaste kohta, kes on kohustatud õppima avalikus algkoolis, kuna õpilaste kohta, kes kohustatud ei ole avalikus algkoolis õppima, seda ainult siis võib teha, kui nende jaoks oma emakeelset kooli ei ole või kui selle kooli õpetuse tasapind alamal seisab avaliku algkooli omast (§ 10).

Minu laste emakeel ei ole mitte eesti keel, vaid vene keel, ja selle tõttu ei ole nad kohustatud avalikus algkoolis õppima; emakeelset kooli nende jaoks nende elukohas ei ole ja nad võivad õppida muukeelses algkoolis (§ 6), mis siin saksa eragümnaasiumi nime kannab, milles õpetus mitte alamal avalikku algkooli ei seisa. Koolivalitsuselt selleks luba tarvis ei ole, sest et § 6-ndas on see luba juba ette nähtud, ilma Koolivalitsuse iseäralise loata.

Nähtavasti sattus Rahukogu eksiteele selle tõttu, et ta avalikkude algkoolide ja teiste erakoolide õpilaste õiguste ja kohuste vahel mingisugust vahet ei teinud, tähele panemata jättes, et § 7. räägib avalikkudest algkoolidest, kus õpilaste emakeeleks eesti keel on, kuna minu laste kohta on maksvad § 4. märkus 6. ja 10., mis muukeelsetest õpilastest räägivad.“

Käesoleva asja läbi arutades, prokuröri arvamise ära kuulates ja Jaan Daniel'i revisjonikaebuses ettetoodud Avaliku Algkooli Seaduse § 4., 6., 7. ja 10. tõlgitsemise, kui selle seadusega koosõlas oleva, õigeks tnnnistades, leiab Riigikohus, et kaevatud Rahukogu otsus ja samuti Viljandi linna Koolivalitsuse korraldus 25. juulist 1921. a. nr. 765 tuleb tühistada, sest Viljandi linna Koolivalitsus oleks võinud Jaan Daniel'i lastele (kelle emakeel on vene keel ja kelle jaoks Viljandis emakeelset kooli ei ole korraldatud) õppimise Viljandi saksa eragümnaasiumis ära keelda ainult siis, kui selle kooli õpetuse tasapind seisab alamal avaliku kooli oma, kuna aga viimane asjaolu, nagu asjatoimetusest selgub, keelu põhjuseks ei ole olnud.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 20. augustist 1921. a. ära muuta ja samuti ära muuta Viljandi linna Koolivalitsuse korraldus 23. juulist 1921. a. Jaan Daniel'ile mitte loa andmise asjus lapsi kohalikku saksa eraühiskooli panna.

Nr. 44.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

23. mail 1922. a.

Nikolai Sipelgas'e revisjonikaebus Rakvere-Paide II jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 2. septembrist 1921. a. Sipelgas'e kaebuse Anna valla Nõukogu otsuse peale enampakkumise korra rikkumise pärast tagajärjeta jätmise asjas.

Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. Arro, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, prokuröri abi k. t. K. Luud.

Nikolai Sipelgas palus Rakvere-Paide 2. jaosk. rahukohtunikku ära muuta Anna valla Nõukogu otsuse, millega 17. mail 1921. a. Vana-Eivere koolimaja hoonete müümine enampakkumise teel oksjonipidaja Joosep Viita läbi Hugo Söödile 10.560 m. eest õigeks tunnistati. Sipelgase seletuse järele ei talitanud oksjonipidaja Viita tarviliselt erapooletult. Peale Hugo Söödi 10.560-margalist pakkumist olevat tema pakunud 10.570, kuid Viita pole võtnud tema pakkumist sugugi arvesse ja lõonud hoobi ära peale tema pakkumist, tähendades sealjuures: „Sinu 70 on hiljaks jäänud.“ Ka ei lugenud Viita üldse esimest, teist ja kolmat korda, vaid tal ei olnud mingit muud sõna kui „aga nüüd“. Asja 2. sept. 1921. a. läbi vaadates leidis rahukohtunik, et vaidlus selles asjas puutub küsimusse, kas Eivere koolimaja müümise ajal löödi kolmas kord haamriga pärast kaebaja Sipelgase 10.570-margalist enampakkumist või enne. Tunnistaja Kelder seletab seda asja nii, et pärast esimest ja teist korda ütlemist ja haamriga löömist on oksjonipidaja Viita hoiatanud ostjaid sõnadega „kas nüüd“, „kas nüüd“, ja kui enampakkujaid ei ole olnud, siis lõonud haamriga kolmat korda, ja selle löömishoobiga on kõlanud kaebaja Sipelgase enampakkumine 10 m., s. o. 10 570 marka. Sellest selgub, et kaebaja Sipelgase enampakkumine ei ole mitte enne kolmat korda haamriga löömist olnud, vaid ühel ajal löömisega, ja sellepärast oli oksjonipidajal Viital õigus temale ütelda, et „sinu seitsekümmend on hiljaks jäänud“, mida ka tõeks peab lugema, selle poolest, et Viita on enampakkumist tüki aega oodanud, lugedes „üks, kaks“ ja „kas nüüd“, „kas nüüd“, mispeale aga Sipelgas enne kolmat korda löömist ei ole vastanud. Mis puutub sõna „kolmesse“, mida kaebaja ja tunnistaja ei ole kuulnud, siis pole see sugugi tähtis, sest iseenesest pidi arusaadav olema, et pärast esimest, teist ja „kas nüüd, kas nüüd“ tuleb kolmas hoop, millega enampakkumine pidi lõpetatama, ja seda lõpetamist ei võinud muuta ka sõna kolm, kui ta oleks öeldud olnud, sest kolm oleks pidanud ka ühes hoobiga üteldud olema, nagu Sipelgase enampakkumine „seitsekümmend“. Sellepärast ja ka tähele pannes, et maja müümine on Anna valla kasuks sündinud, kelle ametnikud ise ka müüjad olid, ja et oksjoni juures olijad ja tema komisjoni liikmed on müümiskorra õigeks tunnistanud oma protokolliga 17. maist 1921. a., juhteks võttes Adm. Kp. K. § 4., 21. ja 22. otsustas rahukohtunik: Nikolai Sipelgase kaebus tagajärjeta jätta. Oma revisjonikaebuses palub Nikolai Sipelgas Riigikohtu ära muuta rahukohtuniku otsuse ja tühjaks tunnistada Anna valla Nõukogu poolt 17. V. 21. a. toi-

mepandud Eivere valla koolimaja müük sel põhjusel, et enampakkumine ei ole mitte seaduslikku rada käinud.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et kaebus tuleb rahuldada. Ts. Kp. S. § 1053 ja 1054-ndas on enampakkumise kord kindlaks määratud; sellest korrast tuleb täpsalt kinni pidada, et kellegi huvisid ei rikutaks. Käesoleval juhul ei ole aga sellest korrast täpsalt kinni peetud. Tunnistaja Kelderi ütluse järele on väljapakkuja Viita küll ütelnud esimest ja teist korda, aga edasi ainult „aga nüüd“, „aga nüüd“. Sipelgas pakkus „aga nüüd“ ütlemise ajal juurde ja tema hüüe ja haamrihoop läksid kokku. Kolmat korda kuulda ei olnud.

Ts. Kp. S. § 1054. kirjutab ette, et pärast, kui hinna juurdepakkumine ära jääb, ütleb väljapakkuja kolm korda sõnad „kas keegi rohkem“ ja alles siis, kui pärast kolmandat korda keegi hinda juurde ei ole pakkunud, lööb haamriga, mille järele hinna juurdepakkumist enam vastu ei võeta. Väljapakkuja Viita on küll esimest ja teist korda ütelnud, kuid kolmanda ütluse ära jätnud. Kaebajal, Sipelgasel, on täiesti õigus, kui ta väidab, et väljapakkuja poolt tarvitatud sõnad esimest ja teist korda andsid temale põhjuse oodata seaduses ettekirjutatud järgnevaid sõnu „kolmat korda“, et siis oma õigust hinna juurdepakkumiseks tarvitada, kuid need sõnad ei järgnenud, vaid järgnes haamrihoop pärast sõnu „aga nüüd“.

Sellega oli kaebajal võimalus võetud seaduses teatavate sõnade ütlusest tingitud momendil hinda juurde lisada.

Riigikohus ei või rahukohtuniku arvamist, et kirjeldatud asjaolu ei pidanud tähtis olema, omaks võtta. Väljapakkuja oli enne seda sõnad „esimest ja teist korda“ tarvitanud ja et ta pärast seda nende sõnade asemel arvas heaks tarvitada „aga nüüd“, ei võinud kaebaja kuidagi viisi arvata, et seaduses ettekirjutatud kord on ühe korraga ära muudetud. Ts. Kp. S. § 1054. järele on õigus veel pärast sõnu „kolmas kord“, kuigi enne kolmandat korda haamriga löömist, juurdepakkumist teha. Et toimingut võidaks maksvaks lugeda, selleks on tarvis, et seaduses ülesseatud selle toiminguga ettevõtmiseks vormilised tingimused täpsalt täidetak. Käesoleval juhul ei ole seda tehtud ja tuleb kaevatud enampakkumise toimetust tühistada.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Rakvere-Paide 2. jaosk. Rahukohtuniku otsus 2. septembrist 1921. a. ära muuta ja Anna valla Eivere koolimaja hoonete enampakkumise toimetust 17. maist 1921. a. tühistada.

Nr. 45.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

23. mail 1922. a.

Aleksander Sepp'a revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 5. oktoobrist 1921. a. tema kaebuses Viljandi Maakonna-valitsuse otsuse peale 12. augustist 1921. a. teenistusest vabastamise asjas.

Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. Arro, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Aleksander Sepp'a revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest kaevatud Rahukogu otsuse äramuutmiseks puudub alus.

Riigiteenistuses olevate ametnikkude kohta maksev Teenistuseseadus (V. S. K. III k.) ei ole meil senini seadusandlisel teel laiendatud omavalitsuse-asutustes teenivate ametnikkude peale. Ei ole meil ka erilist omavalitsuse-ametnikkude teenistuseseadust senini välja antud, milles oleks ette nähtud omavalitsuse-asutuste mittevalitavate ametnikkude teenistusest lahtilaskmise kord. Aluseta on ka kaebaja toetumine ses mõttes Vene Semstvoseaduse § 117. peale, et S. K. III köide on omavalitsuse-asutustes teenivate ametnikkude kohta maksev, sest tähendatud paragrahvis ei räägita sõnagi mittevalitavatest semstvo-ametnikkudest (Sead. ja Korr. Kogu 8. juulist 1917. a. nr. 157 § 870). Sellest, et meil omavalitsuse-asutustes teenivate mittevalitavate ametnikkude kohta mingit eri-teenistuseseadust veel välja ei ole antud ja et nende peale ka S. K. III köide pole laiendatud, tuleb järeldada, et omavalitsuse-asutused ja neis teenivad mitte-valitavad ametnikud on teenistuselepingulises vahekorras, mispärast nende ametnikkude teenistusest vabastamine võib sündida ainult B. E. S. § 4186. ettenähtud korras, nagu seda ka Rahukogu kaevatud otsuses õigesti tähendab.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Aleksander Sepp'a revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 46.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16. juulil 1922. a.

August Jürgensoni revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 3. okt. 1921. a. kaebuse asjas Tartu Maakonna-valitsuse otsuse vastu 12. märtsist 1921. a. Rannu mõisast planeeritud krundi nr. 24 üle.

Eesistuja abiesimees J. Arro, ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Tartu-Võru Rahukogu oma otsusega 3. oktoobrist 1921. a. jättis Adm. K. K. § 9. ja 44. põhjal läbi vaatamata August Jürgensoni kaebuse Tartu Maakonna-valitsuse otsuse vastu 12. märtsist 1921. a., leides, et kaevatud otsus on kaebajale teada olnud mitte hiljem kui 2. aprillil 1921. a., nagu toimetuse juures olev kaebaja poolt Omavalitsuse-asjade Peavalitsusele avaldatud palvekiri tõendab, kaebus on aga Tartu postkontori jõudnud 7. mail 1921. a., nagu postitempel toimetuse juures oleva kirjaümbriku peal tõendab, ja on Rahukogusse jõudnud 9. mail 1921. a., seega sisse antud peale ühe kuu ajalist tähtaega.

Oma revisjonikaebuses palub August Jürgenson Riigikohut Rahukogu otsus ära muuta ja asi Rahukogule sisuliseks läbivaatamiseks tagasi saata. Kaebuses selgitatakse, et Adm. K. K. § 9. tehakse vahet kaebuse tõstmise tähtaja arvamisel asjaosalistele teadaantavate ja mitte-teadaantavate korralduste ja määruste vahel ja olevat õigus kaevata ühe kuu aja jooksul kaebaluse määruse [kaebajale teadaandmisest arvates.

Käesoleval juhtumisel olevat Tartu Maakonna-valitsuse otsus 12. märtsist 1921. a. temale, kaebajale, kuulutatud Rannu Vallavalitsuse kaudu ühes kaebuse tõstmise korra äraseletamisega 7. aprillil 1921. a., nagu kaebusele juurde lisatud Rannu Vallavalitsuse tunnistus 31. okt. 1921. a. nr. 2076 tõendab; Maaseaduse elluviimise asjas Valla-nõukogude otsuste peale tõstetud kaebuste läbivaatamisel tehtud otsused olevat Maakonna-valitsuste poolt senini kaebajatele järjekindlalt Vallavalitsuste läbi ühes kaebuse tõstmise korra äraseletamisega kuulutatud.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et August Jürgensoni kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Riigikohus leiab, et kaevatud Maakonna-valitsuse otsus 12. III. 1921. a. on kaebajale 2. apr. 1921. a. teada olnud, sest sel päeval on tema Maakonna-valitsuse otsuse vastu Omavalitsuse-asjade Peavalitsusele kaebuse alla kirjutanud (Rahukogu toim. lhk. 14). Et see nii on olnud, tõendab ka see asjaolu, et tänasel päeval arutusel oleva toimetuse juures nr. 445—1922. a. on Tartu-Võru Rahukogu toimetuse nr. 184—1922. a. Oskar Tõlpi kaebuse asjas sellesama Maakonna-valitsuse otsuse vastu olemas. Selles Rahukogu toimetuses (lhk. 2) on ära kirjas Tartu Maakonna-valitsuse otsus 12. märtsist 1921. a. nr. 37¹, mis kaebajale Jürgensonile on välja antud juba 21. märtsil 1921. a. nr. 625 all. Kaebaja väide, et temale on Maakonna-valitsuse otsus kuulutatud alles 7. apr. 1921. a. ja sellepärast kaebuse tähtaeg lõppes 7. mail 1921. a., on ilma seaduslike

aluseta. Kuskil seaduses ega määrustes ei ole ära tähendatud, missuguses korras tehakse Maakonna-valitsuse otsused maaref. teostamise asjas asjaosalistele teatavaks. Kui ka Maakonna-valitsus oma otsused kuulutab asjaosalistele Vallavalitsuste kaudu, ei kõrvalda see asjaolu võimalust, et asjast huvitatud isikud ka muul teel, nagu käesoleval juhtumusel Maakonna-valitsuse otsusest ärakirja väljavõtmisega, ennast tutvustaksid, enne kui see otsus neile Vallavalitsuse kaudu kuulutatakse, Maakonna-valitsuse otsusega. Niisugusel juhtumusel tuleb tähtaeg arvata juba sellest päevast peale, millal otsuse ärakiri on asjast huvitatud isikule kätte antud. Maakonna-valitsusel ei ole niisugusel juhtumusel tarvis oma otsust neile, kes ärakirja otsusest on võtnud, kuulutada, ja kui ta seda siiski teeb, ei või see asjaolu põhjuseks olla, arvata tähtaega sellest päevast, millal otsus kuulutatud, ja mitte sellest päevast, millal kaebaja otsuse kätte sai. Sellepärast leiab Riigikohus, et Rahukogu otsus käesolevas asjas täitsa õige on ja selle tühistamiseks põhjusi ei ole, mispärast Adm. K. K. § 35 põhjal Riigikohus **otsustas**: August Jürgensoni revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 47.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16. juunil 1922. a.

Nehemie Hoff'i voliniku vann. adv. Jaan Temanti kaebus rahaministri otsuse peale 15. sept. 1920. a. Tolliseaduse rikkumise eest määratud karistuse asjas.

Eesistuja abiesimees J. Arro, ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

19. novembril 1919. a. leiti Tallinna sadamas aurulaev „Kalevipoja“ peal ärasõitvate reisijate багаaši läbivaatamisel reisija Manuel Krassinski (Graschinski) sumadanist 33 tuhku- ja 33 teist parkimata nahka, mille peale Krassinskil väljaveotuba ei olnud.

Selle asja kohta toimepandud juurdlusel tehti selgeks, et Krassinskiilt äravõetud nahad olid temale antud tema naisevenna Nehemie Hoffi poolt, kes Viljandis elab ja kes seletas, et tema tahtnud saata oma õemehe Krassinskiga need nahad kingituseks õdedele, kes Inglismaal elavad. Seda, et niisuguse väikese partii nahkade peale oli väljaveo-litsentsi vaja, tema, kaebaja, ei teadnud ja ei tahtnud nahku ka mitte salakaubana välja viia.

26. aprillil 1920. a. tegi Tallinna Tollinõukogu selles asjas järgmise otsuse: „Kauba nimekirjas nr. 653 mainitud 34 marder- ja 38 hermeliininahka salakaubaks lugeda. Süüdlasele Nehemie Hoffile nahkade salajase väljaviimise eest Tolliseaduse § 1065. põhjal nende kahekordne väärtus (80.600 mk.) kaheksakümmend tuhat kuusada marka trahviks määrata ja kõik nahad konfiskeerida.“

Selle Tollinõukogu otsuse vastu andis Nehemie Hoffi volinik¹ vann. adv. Jaan Temant 21. mail 1920. a. rahaministrile kaebuse, milles palus korralduse teha,

et Krassinski käest äravõetud nahad asjatundjate poolt uuesti hinnataks; pärast seda palub asja uuesti läbi vaadata, Tollinõukogu otsuse tühistada, tema volitaja Nehemie Hoffi trahvist vabastada ning Krassinski käest äravõetud nahad Hoffile tagasi anda.

15. septembril 1920. a. jättis rahaminister selle kaebuse tähele panemata.

Rahaministri otsus kuulutati Nehemie Hoffi volinikule, vann. adv. J. Temantile allkirja vastu 1. okt. 1920. a.

10. apr. 1922. a. tegi rahaminister selles asjas järgmise resolutsiooni: „Silmast pidades, et edasikaebamise korrast ja tähtajast ei ole Tolli Peavalitsuse poolt kaebajale kuulutatud, määrata edasikaebamiseks uus tähtaeg, s. o. 3 nädalat, peale selle otsuse kuulutamist.

15. aprillil 1922. a. Riigikohtus saadud kaebuses palub Nehemie Hoffi volinik vann. adv. J. Temant Riigikohut rahaministri otsus 15. sept. 1920. a. tühistada kõigis osades ja kõigi tagajärgedega, tema volitaja trahvist vabastada ja äravõetud nahad tagasi andma kohustada. Ühtlasi palub rahaministri otsuse täitmise kuni asja lõpliku otsustamiseni seisma panna. Kaebuses palutakse selle tõenduseks, et Krassinski nahad vastu võttis selle tingimusega, et ta ise väljaveo-luba muretseb, kui seda tarvis, tunnistajad Abram Eliaseri, Juda Itsoki ja Mennel Krassinski üle kuulata.

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 2. maist 1922. a. on Adm. K. K. § 13. põhjal rahaministri otsuse täitmine esialgselt seisma pandud.

Asja arutamisele Riigikohtusse oli ilmunud kaebaja volinik vann. adv. Temant. Kaebelune ei ka järelvalve-asutus ei ilmunud. Kaebaja volinik toetas kaebust ja seletas, et kauba peremeheks käesoleval juhtumusel tuleb lugeda Krassinskit, kes salakauba-veos süüdi on, kes aga ei ole vastutusele võetud. Kaebaja volinik ütles enese lahti nahkade tagasinõudmisest, sest arvates nahkade üleandmise ajast Krassinski ei ole tema volitajal nende nahkade peale enam omanduse-õigust.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Nehemie Hoffi voliniku kaebus tuleb rahuldada ja rahaministri poolt kinnitatud Tallinna Tollinõukogu otsus tühistada järgmistel põhjustel: 1) Riigi Teatajas nr. 64—1919. a. avaldatud Vabariigi Valitsuse poolt 15. aug. 1919. a. vastu võetud Ajutiste Määruste Väliskauplemise kohta § 3. järele oli igasugune kaupade väljavedu ilma Väliskaubanduse-nõukogu loata Eesti Vabariigi piiridest keelatud. Krassinski juurest leitud nahkade väljaveoks luba ei olnud; 2) nahkade omanikuks tuleb käesoleval juhtumusel lugeda mitte Nehemie Hoffi, vaid Krassinskit, kelle asjad Tolliseaduse § 711. põhjal läbivaatamise alla käisid, kusjuures tuli tähele panna sellesama seadustiku § 1020, 1021 ja 1037, sest Krassinski oli käesoleval juhtumusel Eesti Vabariigi piiridest ärasõitja reisija ja ei tahtnud mitte mööda minnes tolliasutustest salaja üle piiri minna, vaid tolliasutustel oli täieline võimalus kõiki tema asju läbi vaadata. Iga reisija aga vastutab nende asjade eest, mis temal ligi on, ja ei või teisi isikuid tema eest vastutavaks teha.

Käesoleval juhtumusel ei ole Krassinski vastutusele võtmata jätmine ja Nehemie Hoffi karistamine mitte seaduslik.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. põhjal otsustas Riigikohus: Tallinna Tollinõukogu otsus 26. aprillist 1920. a., mis kinnitatud on rahaministri resolutsiooniga 15. sept. 1920. a. Nehemie Hoffi karistamise asjas rahatrahviga 80.600 marga suuruses, ära muuta, muus osas kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 48.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16. juunil 1922. a.

Harjumaa Kiutöoliste Ühisuse asutajate Johannes Suusteri, Johannes Vesangi ja Oskar Elleri kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu registreerimis-osakonna otsuse peale 5. maist 1922. a. ühisuse registreerimata jätmise asjas.

Eesistuja abiesimees J. Arro, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, prokuröri abi K. Luud.

5. mail 1922. a. Tallinna-Haapsalu Rahukogu, läbi vaadates Harjumaa Kiutöoliste Ühisuse põhikirja registreerimise asja, otsustas: „läbivaatamata jätta“ Harjumaa Kiutöoliste Ühisuse põhikiri, tähele pannes, et ühisus on puhtpoliitiline ja mitte ei selgu põhikirjast, missuguste abinõudega ja missugusel alusel „proletariaadi klassi võitluse lõpusihi teostamine“ (§ 1) sünnib. Sarnase seltsi registreerimiseks tuleb Siseministeeriumi heaksarvamine kohtule ette panna.

Selle otsuse peale antud revisjonikaebuses palusid Harjumaa Kiutöoliste Ühisuse asutajad Johannes Suuster, Johannes Vesang ja Oskar Eller Riigikohut ültähhendatud Rahukogu otsus ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks läbivaatamiseks teises kohtu koosseisus, seletades, et kaevatud otsus olla ebaõige, sest 1) kohus olla asja sisuliselt läbi vaadanud, kuna otsuses on öeldud, et ta läbi vaatamata jäetakse; 2) on põhikirja § 2. selgesti öeldud ja üles loetud kõik abinõud, millega ühisus tahab oma eesmärgi kätte saada ja muu seas ka proletariaadi klassivõitluse lõpusihti teostada, mispärast ei olevat õige, nagu ei selguks, missugustel alustel selleski suhtes ühisuse tegevus sünnib.

3) Proletariaadi klassivõitluse lõpusihi teostamine võib ju kohtule tume paista ja kohus võib seda „poliitilise seltsi“ ülesandeks nimetada. Kuid kuna tegevusabinõud põhikirjas täpisealt on üles loetud, ei ole mingit põhjust niisuguseks arvamiseks. Pealegi ei ole kuskil seaduses kirjutatud, et tööliste ametiühisused ei tohi ka poliitilist võitlust pidada. Vastupidi, Eesti Vabariigis registreeritud põhikirjade järele on suuremal osal neist ka poliitiline võitlus kui üks tegevusharu tööliste olukorra parandamiseks üles võetud.

4) Eestis on ühinemisevabadus Põhiseaduse järele üldine kõigi rahvaklasside algõigus. Ei ole mingit normaalset põhikirja ega piirid, mille järele üks või teine liik ideelisi ühisusi, seltsisid või parteisid peaks oma tegevuse korraldama, niipalju, kuipalju see tegevus seaduses pole keelatud.

Ei ole pealegi määrust, mille järele ühisust võib asutada ainult siseministri loal, kui nad olekski „puhtpoliitilised“, nagu kohus ütleb. Kuid põhikirjast (mis pealegi kohtu poolt läbi vaatamata jäetud) ei ole ka mitte näha, et asutatav ühisus oleks mingil viisil poliitiline partei.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest Harjumaa Kiutöoliste Ühisuse

põhikirja registrisse sissekandmiseks puudub alus (§ 21 p. 2 Reg. s. R. T. nr. 18—19) Seltside, Ühisuste ja nende Liitude Registreerimise Seaduse § 11 p. 1 nõuab, et registreeritavas põhikirjas peab seltsi, ühisuse ehk nende liidu eesmärk ära tähendatud olema. Arusaadav, et see eesmärk peab selgelt ja täpsalt, ilma peidetud tagamõtteta, ära tähendatud olema. Nagu Harjumaa Kiutööliste Ühisuse põhikirjast (§ 1) näha, on selle ühisuse eesmärgiks „võidelda tööliste klassi poliitilis-majanduslise olukorra parandamise ja proletariaadi klassivõitluse lõpusihi teostamise eest“. Tähendatud eesmärgis räägitakse „proletariaadi klassivõitluse lõpusihi teostamisest“, kuna „lõpusiht“ ise, mille teostamise eest Harjumaa Kiutööliste Ühisus kavatseb võidelda, on määramata jäänud, mispärast kohtul on võimatu seisukohta võtta küsimuses, kas „proletariaadi klassivõitluse lõpusihi teostamine“ on maksvate seaduste poolt lubatud või mitte. Tuleb juurde lisada, et Rahukogu oleks pidanud ülaltähendatud ühisuse asutajate palve tagasi lükkama, aga mitte „lähivaatamata jätma“ (§ 13), aga nagu asjatoimetusest näha, on Rahukogu palvet ikkagi sisuliselt läbi arutanud ja ühisuse registrisse sisse kandmata jätnud, mispärast sel asjaolul ei ole iseäralist tähtsust, seda rohkem, et ka Riigikohus kaebuste puhul sääraseid asju sisuliselt arutab (§ 21).

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: Seltside, Ühisuste ja nende Liitude Registreerimise seaduse § 21. p. 1 põhjal Harjumaa Kiutööliste Ühisuse asutajate Johannes Suusteri, Johannes Vesangi ja Oskar Elleri kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 49.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

30. juunil 1922. a.

Vardi Rahvaraamatukogu Seltsi asutajate Rudolf Kolli, J. Herbergeri ja O. Tomsoni revisjonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 2. juunist 1922. a. Seltsi põhikirja mitteregistreerimise pärast.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, riigikohtu prokurör R. Rägo.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, I) et Tallinna-Haapsalu Rahukogu jättis Vardi Rahvaraamatukogu Seltsi registrisse sisse kandmata sellepärast, 1) et tema põhikirja § V all sissetulekute hulgas olevat ette nähtud võiduloosimised, missuguseid aga ainult Riigivalitsuse igakordse sellekohase loaga toime pannakse, 2) et peakoosolekute kokkukutsumise kord olevat puudulik, sest § XVIII all tarvitatud sõna „aegsasti“ ei ütlevat mitte midagi, ja 3) et likvideerimis kord puuduvat; II) et Seltside, Ühisuste ja nende Liitude Registreerimise Seaduse § 17. põhjal peab Rahukogu registreerimispalve tagasilükke otsuses üksikasjaliselt ära tähendama, missugustele seaduseparagrahvidele põhikiri ei vasta ja mis suhtes ta neile vastu käib, kuna käesolevas asjas Rahukogu seda nõuet ei ole täitnud; III) et Vardi Rahvaraamatukogu Selts tuleb sellekohasesse registrisse sisse

kanda, sest 1) ei ole õige Rahukogu arvamine, et seltsi likvideerimiskord põhikirjas ei ole ette nähtud — see kord on § XXIII ette nähtud, 2) Registreerimise Seaduse § 5. nõuab peakoosolekute kokkukutsumise korra äratähendamist, missugune nõue on põhikirja § XVIII-as täitmist leidnud, ja sõna „aegsasti“ tarvitamisel ei ole säärast tähtsust, mis takistaks seltsi registreerimist, sest kui see sõna põhikirjast välja jätta, siiski on üldtähendatud paragrahvis peakoosolekute kokkukutsumise kord tarviliselt ära tähendatud, ja 3) kui võiduloosimise toimepanemiseks igakordset valitsuse luba tarvis on, siis loomulikult ei saa seda ilma loata toime panna, olgugi et ta seltsi sissetulekuallikate hulka on üles võetud.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: käesoleva kaebuse rahuldamiseks, Seltside, Ühisuste ja nende Liitude Registreerimise Seaduse § 21. p. 2. põhjal Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus 2. juunist 1922. a. ära muuta ja Vardi Rahvaraamatukogu Seltsi Tallinna-Haapsalu Rahukogu sellekohasesse registrisse sisse kanda.

Nr. 50.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

30. juunil/8. juulil 1922. a.

Küti valla voliniku Rudolf Meieri revisjonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 31. augustist 1921. a. Küti valla kaebuses Viru Maakonna-valitsuse ja Nõukogu otsuste peale teede parandamise ja kor-rashoiu kohustuse pealepanemise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusepp, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigi-kohus, et Küti valla voliniku Rudolf Meieri revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest et Rakvere-Paide Rahukogu poolt täiesti õigesti on Küti valla voliniku kaebus tähele panemata jäetud ja otsustatud toimetust selles asjas ära lõpetada Adm. K. K. § 9. ja 21. põhjal, sellepärast et Maakonna-nõukogu otsus 26. jaanuarist ja ringkiri 28. veebruarist 1921. a. on Valla-nõukogule teatavaks saanud 29-dal mail 1921. a., aga mitte 27. juunil 1921. a., nagu Rahukogule antud kaebuses tõendatakse.

Revisjonikaebuses esiletoodud väide, et Vallavalitsus ja mitte Valla-nõukogu olevat süüdi selles, et Maakonna-valitsuse kiri 28. II. 1921. a. nr. 1289 alles 27. juunil Valla-nõukogule kuulutati, ja et sellepärast tulevat kaebuse andmise tähtaega arvata 27. juunist 1921. a., ei ole õige, sest Vallavalitsus on Nõukogu täidesaatev organ ja peab selle eest hoolt kandma, et sissetulnud korraldused ja teadaanded, mis Nõukogule peavad ette pandama, Nõukogule õigel ajal teada antaks.

Sellepärast ei või Küti valla voliniku palvet: 1) tunnistada kaebus Rakvere-Paide Rahukogule tähtajal sisseantuks ja 2) tühistada Rahukogu otsus 31. aug. 1921. a. ja Viru Maakonna-valitsuse ning Nõukogu otsused ja korraldused kõige järeldestega, mlte rahuldada.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35. põhjal **otsustas** Riigikohus: Küti valla voliniku Rudolf Meieri revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 51.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. augustil 1922. a.

Andres Grünbergi voliniku vann. adv. Johannes Ostrati kaebus Põllutöö-ministeeriumi käsu peale 8. sept. 1921. a. „Bokardi“ kohast väljatõstmise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Andres Grünbergi volinik vann. adv. Johannes Ostrat palub omas 30. sept. 1921. a. Riigikohtule antud kaebuses tühistada Põllutöö-ministeeriumi käsk 8. septembrist 1921. a. nr. 3849, mis tema volitajale on kuulutatud 15. septembril 1921. a. Valga maakonna politsei-ülema korraldusel ja mille järele tema volitaja kahe nädala jooksul „Bokardi“ kohast nr. 24. peab lahkuma. Peale selle palub kaebaja volinik kaevatud Põllutöö-ministeeriumi käsu täitmise esialgselt seisma panna.

Kaebusele ärakirjas juurdelisatud rendilepingust on näha, et „Bokardi“ maa-koht on kaebaja Grünbergi käes rendil Põllutöö-ministeeriumiga sõlmitud rendilepingu alusel kuni 1. maini 1922. a. Lepingu § 9. järele lõpeb see leping ilma iseäralise etteütlemiseta.

Kaevatud Põllutöö-ministeeriumi korraldus 8. sept. 1921. a. nr. 3849 Valga maakonna politsei-ülema nime peale, mis kaebusele ärakirjas juurde on lisatud, käib järgmiselt: „Põllutöö-ministeerium palub korralduse teha, et Helme mõisa järele kuulavas „Bokardi“ karjamõisas elavale A. Grünbergile allkirja vastu kuulutataks, et tema kahe nädala jooksul lahkuks „Bokardi“ kohast nr. 24. ühes varandusega ja temast ärarippuvate isikutega; tähtajaks mittelahkumise korral võetakse ta R. N. S. § 29. järele vasiutusele.“

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 5. oktoobrist 1921. a. on palve, kaevatud korralduse täitmine seisma panna, tähele panemata jäetud, sest et kaevatud korralduses on ainult öeldud, et kaebaja R. N. S. § 29. põhjal vastutusele võetakse, kui ta kahe nädala jooksul koha pealt ei lahku, ja et mingit otsust, mille täitmist võiks seisma panna, ei ole olemas.

Kaesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohtus, et A. Grünbergi voliniku kaebus tuleb rahuldada ja kaevatud Põllutöö-ministeeriumi korraldus tühistada, sest Maaref. T. M. § 123. on öeldud, et kui riigimaa rentnik ei täida renditingimusi, on Põllutöö-ministeeriumil õigus nõuda kohtu korras lepingu tühjaks tunnistamist, rentniku lahkumist koha pealt ja kahjutasu. Kui Põllutöö-ministeerium leiab, et rendileping millegi pärast tuleb ära lõpetada, ei või ta seda ise teha ega oma otsust politsei kaudu täitma hakata, vaid peab kaebusega pöörama vastava kohtu poole.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. põhjal otsustas Riigikohtus: Põllutöö-ministeeriumi korraldus 8. septembrist 1921. a. nr. 3849. Valga maakonna politsei-ülema nime peale tühjaks tunnistada.

Nr. 52.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

30. juunil/25. augustil 1922. a.

Viljandi Maakonna-valitsuse administratiiv-osakonna juhataja Jüri Nurmbergi revisjoniprotest Viljandi-Pärnu 6. jaosk. Rahukohtuniku otsuse peale 27./28. oktoobrist 1921. a. Tarvastu valla Nõukogu poolt valitud tuluhindamise-komisjoni liikmete valimise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Viljandi Maakonna-valitsuse administratiiv-osakonna juhataja seletab oma protestis 14. IX. 1921. a. nr. 1877. Viljandi-Pärnu VI jaosk. rahukohtunikule, et Vabariigi Valitsuse poolt 12. aprillil 1920. a. vastuvõetud Tulumaksu-seaduse („Riigi Teataja“ 1920. a. nr. 63./64.) § 24. põhjal asutatud valla tuluhindamise-komisjoni liikmed valitakse Valla-nõukogu poolt ja sama seaduse § 27. järele kestavad tähendatud komisjoni liikmete volitused 1 aasta. Selle seaduse täitmiseks on Tarvastu valla Nõukogu oma koosolekul 8. märtsil 1921. a. prot. nr. 8. p. V valinud 7-liikmelise komisjoni, kes ka oma kohuste täitmisele on asunud. Kuid Tarvastu valla Nõukogu oma otsusega 10. aug. 1921. a. nr. 24. p. 8. § 5. on valinud uued tuluhindamise-komisjoni liikmed, vaatamata selle peale, et uued Valla-nõukogu valimised ei katkesta tuluhindamise-komisjoni liikmete volitusi, mis 1 aasta kestavad, ja oma otsusega 10. septembrist s. a. nr. 25. p. X tõrgub täitmast administratiiv-osakonna, kui järelvalve-asutuse, eeskirja 20. augustist s. a. nr. 1711. Seepärast palub Maakonna-valitsuse administratiiv-osakond kohut Tarvastu Valla-nõukogu otsuse 10. sept. s. a. nr. 25. p. X tühjaks tunnistada ja Valla-nõukogule ette kirjutada osakonna eeskirja 20. augustist s. a. nr. 1711. täita.

Asjaolusid läbi vaadates leidis rahukohtunik, et kuna valla tuluhindamise-komisjoni liikmed Valla-nõukogude poolt valitakse, siis peavad ka nende liikmete valijate, s. o. Nõukogude volituste lõppemisel — lõppenuks tunnistama nende poolt valitud komisjoni liikmete volitused. Mis sellesse puutub, et Tulumaksu-seaduse § 27. põhjal valitud tuluhindamise-komisjoni liikmete volitused 1 aasta kestavad, siis tuleb seda selles mõttes seletada, et käesoleval-aastal uuesti valitud Valla-nõukogude poolt valitud tuluhindamise-komisjoni liikmete volitused ainult aasta võivad kesta, kuna Nõukogude eneste ja nende poolt valitud ametnikkude, peale tuluhindamise-komisjoni liikmete volitused Valla-nõukogude Valimise Seaduse § 74. põhjal kestavad kuni 1. jaanuarini 1924. a. — Seega on Tarvastu valla Nõukogu poolt 10. augustil s. a. tuluhindamise-komisjoni liikmed õiglasel alusel valitud, mispärast Viljandi Maakonna valitsuse administratiiv-osakonna juhataja protest tagasi tuleb lükata. Sellepärast rahukohtunik otsustas: Viljandi Maakonna-valitsuse administratiiv-osakonna juhataja protest 14. septembrist s. a. tagajärjeta jätta.

Riigikohtule antud revisjoniprotestis palub Viljandi Maakonna-valitsus rahukohtuniku otsuse ära muuta ja tühistada Tarvastu valla Nõukogu otsused 10. augustist 1921. a.

nr. 24. p. VIII § 5. ja 10. septembrist 1921. a. nr. 25. p. X. Revisjonikaebuses tuuakse needsamad väited esile, mis rahukohtunikule antud protestis on ette toodud.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et revisjoniprotest tuleb rahuldada ja rahukohtuniku otsus ja kaevatud Tarvastu valla Nõukogu otsused tulevad tühistada, sest Tulumaksu-seaduse § 27. põhjal valitud tuluhindamise komisjoni liikmed tulevad arvata valituks ühe aasta peale, nimelt kalendri-aasta 1. jaan. kuni 31. detsembrini. Kui ka Valla-nõukogu liikmete volitused lõpevad enne aasta lõppu, ei lõpe Nõukogu liikmete volitustega tuluhindamise-komisjoni volitused. Uus Valla-nõukogu valib küll tuluhindamise-komisjoni, aga see komisjon algab oma tööd 1. jaan. järgmisel aastal.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Viljandi-Pärnu 6. jaosk. rahukohtuniku otsus 27./28. oktoobrist 1921. a. ja Tarvastu valla Nõukogu otsus 10. septembrist 1921. a. protokoll nr. 25. p. X tühistada.

Nr. 53.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. augustil 1922. a.

Aleksander Mikiveri revisjonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 26. septembrist 1921. a. tema kaebuses Viru Maakonna-valitsuse otsuse vastu 23. maist 1921. a. Arkna mõisa vesiveski enampakkumise teel väljarentimise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Aleksander Mikiver palub oma revisjonikaebuses Riigikohut: 1) ära muuta Rakvere-Paide Rahukogu otsus 26. sept. 1921. a., millega tema kaebus Viru Maakonna-valitsuse otsuse peale 23. maist 1921. a. Arkna vesiveski väljarentimise asjas on tagajärjeta jäetud, ja 2) tema poolt tähendatud Viru Maakonna-valitsuse otsuse vastu antud administratiiv kaebus rahuldada.

Asjaoludest on näha, et Arkna vesiveski on Vabariigi omandus ja Viru Maakonna-valitsuse poolt rendile võetud Põllutöö-ministeeriumi käest ja viimase loaga 30. aprillil 1921. a. enampakkumise teel välja renditud, aga mitte kaebajale Aleksander Mikiverile, kes enampakkumisel kõige kõrgema hinna pakkus, vaid teisele isikule, kes vähem pakkus kui Mikiver. Veski väljarentimine sündis Maakonna-valitsuse poolt selleks valitud komisjoni poolt. 19. mail 1921. a. andis Mikiver tähendatud komisjoni tegevuse peale Maakonna-valitsusele protesti, paludes protesti maakonnanõukogule ette panna. 23. mail 1921. a. jättis maakonnavalitsus selle protesti tähele panemata. Maakonna-valitsuse otsuse vastu andis Mikiver 13. juunil 1921. a. kaebuse Rakvere-Paide Rahukogule, milles palus Maakonna-valitsuse otsus tühistada ja Maakonna-valitsusele ette kirjutada, uus Arkna vesiveski väljapakkumine välja kuulutada või see küsimus Maakonna-nõukogule ette panna arutamiseks. Rakvere-Paide Rahukogu jättis kaebuse tagajärjeta. Oma otsust põhjendab Rahukogu järgmiselt:

„Käesoleva asja läbi vaadates, leidis Rahukogu, et Aleksander Mikiveri kaebus selles asjas tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: 1) kaebaja ei ole oma kaebuses tähendanud, missuguseid nimelt maksvaid seadusi ehk seadusejõulisi määrusi Viru Maakonna-valitsus Arkna mõisa veski väljarentimisel on rikkunud, ja kohus ei leia asjas kogutud andmete põhjal sugugi tõendatud olevat, et käesoleval juhtumusel Maakonna-valitsuse tegevuses mingisuguseid maksvate seaduste ehk seadusejõuliste määruste rikkumisi administratiiv-asjus ette oleks tulnud, mispärast kaebajal, Mikiveril, alus puudub Administr.-kohtu Korra § 2. põhjal kaebust tõsta Maakonna-valitsuse otsuse vastu 23-dast maist 1921. a., millega Mikiveri protest Arkna mõisa veski väljarentimise asjus tagajärjeta jäetud, sest Maakonna-valitsus oli õigustatud tähendatud protesti tagajärjeta jätma sel põhjusel, et veski väljarentimine enampakkumise teel on kokkukõlas Maakonna-valitsuse otsusega 21-st veebruarist 1921. a. sündinud ja selleks volitatud komisjoni poolt eespool-tähendatud otsuses ettenähtud korras toimetatud, nagu käesolevas asjas kohtule ettepanud dokumentidest näha; 2) käesoleval juhtumusel näib kaebaja Mikiver veski väljarentimisest isiklikult huvitatud olevat ja veski rendile mitteandmisega kaebajale võivad küll tema erahuvid puudutatud olla, missugusel korral aga Maakonna-valitsuse tegevus ei või üldse administratiiv-kohtu korras arutusele tulla, sest veski väljarentimine Maakonna-valitsuse poolt ei kuulu mitte üldiste administratiiv-korralduste hulka, mis vastavate seadustega Maakonna-valitsuste peale pandud, vaid sel puhul tekkinud vahakord kaebaja Mikiveri ja Viru Maakonna-valitsuse vahel tuleks nende era-asjaks lugeda ja võiks ainult era-õiguse alusel tsiviilkohtupidamise korras lahendatud saada; 3) kaebaja seletus kaebuses, et Maakonna-valitsus olevat oma tegevusega maakonna üldisi huvisid rikkunud, ei või arvesse võetud saada, sest kaebajal Mikiveril ei ole Administr.-kohtu Korra § 3. põhjal õigust maakonna huvide pärast kaebust tõsta, vaid kaevata võib tema ainult siis, kui isiklikult tema õiguslised ja varanduslised huvid administratiiv-asjus seadusevastaselt puudutatud oleksid; pealegi on sellekohasest märkusest Maakonna-valitsuse ja kolmanda isiku Tauki vahel tehtud rendilepingu ära kirjalikult näha, et riigimaade ülem selle rendilepingu kinnitanud, missugune asjaolu põhjust annab arvata, et veski väljarentimisega Taukile ei ole ei maakonna- ega riiklisi huvisid rikutud; 4) mis puutub veel kaebaja palvesse, et Maakonna-valitsust kohustataks Arkna veski rendileandmist pakkumise teel uuesti välja kuulutama või seda küsimust Maakonna-nõukogule läbi vaatamiseks ette kandma, siis puudub niisuguse palve rahuldamiseks alus põhjustel, mis eespool juba tähendatud, ning sellepärast, et kaebajal enesel on vaba voli ja võimalus igal ajal igasuguste sooviavaldustega ja protestidega otsekohe Maakonna-nõukogu poole pöörata, oma avaldusi näit. kirjalikult Maakonna-nõukogu nime peale sisseandes, kui mitte Maakonna-valitsuse kaudu, siis Maakonna-nõukogu esimehe läbi.“

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Aleksander Mikiveri revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest Rahukogu otsus on kokkukõlas seadusega. Vene Kubermangu- ja Maakonna-valitsuse Seaduse (Положеніе о губ. и уѣзд. земск. учрежден. V. S. K. II k.) § 2. p. 2. järele on omavalitsuse-asutuste ülesandeks omavalitsuse-asutuste kapitalide ja varanduse valitsemine; sellesama seaduse § 4. järele võivad need asutused lepinguid sõlmida ja kohustusi oma peale võtta; § 127. järele on eraisikutel, kui nende eraõiguslised huvid omavalitsuse korraldustega on rikutud, õigus nõudmistega nende asutuste vastu tsiviilkohtus esineda üleüldises korras. Kui kaebajal Mikiveril Arkna veski temale mitte-rendileandmise asjas on mingisuguseid nõudmisi Viru Maakonna-valitsuse vastu, võib

ta oma nõudmisega tsiviilkohtus esineda, ja niisugused asjad ei või lahendust leida administratiiv-kohtus.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Aleksander Mikivere revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 54.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. augustil 1922. a.

Viljandi Elektriseltsi juhatuse revisjonikaebus Valga II jaosk. rahu-kohtuniku otsuse peale 12. detsembrist 1921. a. tähendatud Seltsi kaebuses Taagepera valla Nõukogu otsuse peale 27. septembrist 1921. a. nr. 8. p. 10. tööstusemaksu asjus.

Eesistuja osakonna juhataja {P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus: Valga II jaoskonna rahukohtunik on oma otsusega 12. XII. 21. a. Viljandi Elektriseltsi juhatuse kaebuse, mis Taagepera valla Nõukogu otsuse peale 27. sept. 1921. a. prot. nr. 8. p. 10. antud, tagajärjeta jätnud sel põhjusel, et nimetatud kaebus Valla- ja Maakonna-omavalitsuse Sissetulekute jne. Ajutise Sead. (R. T. nr. 18/19—20. a.) § 58. põhjal Valla-nõukogule otsustamiseks pidi antama. Kuid seda rahukohtuniku arvamist ei või õigeaks tunnistada.

Kaebus on tõstetud Taagepera valla Nõukogu otsuse peale 27. sept. 1921. a., millega Viljandi Elektriseltsilt laualõikamise-veski sissetulekust on täiendavalt tööstusemaks määratud 120.000 marga suuruses, kuna Taagepera valla Nõukogu esimese otsuse järele 22. III. 21. a. veski pealt valla 1921. a. väljaminekute katteks juba 60.000 marka tööstusemaksu oli kindlaks määratud. Võimalus, niisugust järelmaksu tagant järele võtta, on seaduse § 62. ette nähtud, ja nimelt, kui ilmsiks tuleb, et maksu- maksjale liiga väike maks on määratud, aga niisugusel korral on nimetatud paragrahvi järele maksumaksjal õigus antud otsekohe administratiiv-kohtu korrast kaebust tõsta, mööda minnes seaduse § 58. ettekirjutatud korrast, enne oma kaebusega Valla-nõukogu poole pöörata.

Selle järele on Viljandi Elektriseltsi juhatuse õieti talitanud, kui ta oma kaebusega rahukohtuniku poole pööras, kes tema kaebuse oleks pidanud sisuliselt läbi vaatama. Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Valga II jaosk. Rahukohtuniku otsus 12. detsembrist 1921. a. tühistada ja asi uueks otsustamiseks saata Valga I jaosk. rahukohtunikule.

Nr. 55.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. augustil 1922. a.

Lääne Maakonna-valitsuse administratiiv-osakonna juhataja Lembit Davidoff'i revisjoniprotest Tallinna-Haapsalu 2. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 20. detsembrist 1921. a. Luiste valla Nõukogu 1921. a. 10. nov. otsuse tühjastunnistamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Uuesti valitud Luiste valla Nõukogu koosolekul 10. nov. 1921. a. Luiste vallamajas on koosolekut juhatanud Valla-nõukogu poolt selleks valitud koosolekujuhataja Oskar Riiberg ja protokollkirjutajaks valitud Tõnis Aro.

Tallinna-Haapsalu 2. jaosk. rahukohtunikule antud protestis nõudis Lääne Maakonna-valitsus Luiste valla Nõukogu 1921. a. 10. nov. koosoleku protokollitühistamist täies ulatuses, s. o. kõigi sel päeval tehtud otsustega Valla-nõukogude Valimise Seaduse (R. T. nr. 26/21. a.) § 76. rikkumise pärast, mis määrab, et „vallanõukogu koosolekuid juhatab vallavanem ehk tema abi ja kirjutab protokollitallasekretär. Neil kordadel, kui vallavalitsuse tegevus arutatakse, juhatab nõukogu koosolekut nõukogu liige, kes igal üksikul korral selleks valitakse, ja kirjutab protokollit nõukogu poolt valitud isik.“

Seega juhatab uut Valla-nõukogu koosolekut vana vallavanem ja protokollit kirjutab endine valla sekretär.

Rahukohtuniku otsusega 20. XII. 21. a. on Lääne Maakonna-valitsuse protest tagajärjeta jäetud.

Rahukohtunik konstateerib oma otsuses, et Valla-nõukogu koosoleku protokollit 10. nov. 1921. a. on näha, et vana vallavanem Hans Emmo on koosoleku avanud ja pannud ette koosoleku juhatajat valida; Nõukogu liikmete seast on valitud koosoleku juhatajaks Oskar Riiberg ja protokollit kirjutajaks Tõnis Aro. Sel koosolekul olid muu seas vallavanema ja ta abide ja tallasekretäri valimised ja nendele palga määramine; tallasekretäri valimisel kukkus endise sekretäri Julius Kuurmanni kandidatuur läbi, otsustati sekretäri valimised ajalehtedes välja kuulutada, kusjuures endise sekretäriaga kokku lepiti, et tema täidab sekretäri kohuseid kuni uue sekretäri valimiseni, õigusega ka peale uue sekretäri valimist vähemalt üks kuu aega praegust korterit küttega tasuta tarvitada; lõpuks valiti erapooletu komisjon endise vallavalitsuse käest asjaajamise ja valla varanduse vastuvõtmise juurde.

Rahukohtunik leidis, et Maakonna-valitsuse poolt ettetoodud põhjused ei või aluseks olla Valla-nõukogu otsuste tühjastunnistamiseks: „Nõukogu arutusel olid muu seas küsimused, mis põhjust andsid senisele vallavanemale ennast nõukogu juhatamisest tagandada ja Nõukogu enda liikmete seast juhatajat ja protokollit kirjutajat valida. Sel juhtumisel on talitatud täiesti kokkukõlas Valla-nõukogude Valimise Seaduse § 67. mõttega. Peale Vallavalitsuse tegevuse arutuse võib veel mitmeid muid juhtumusi ette tulla, kus vallavanemal ehk ta abil Nõukogu koosolekut juhatada

ja vallasekretäriil protokollil kirjutada seaduse mõtte järele ehk mingi isikliku takistuse tõttu võimatu oleks; need põhjused võivad olla varandusliste huvide vastolud, haigus või muud ettenägemata juhtumised; sellepärast ei või nimetatud seaduse § 76. mitte nõnda seletada, et Vallavalitsuse tegevuse arutamine oleks ainus juhtumus, kus Nõukogul õigus on enda liikmete seast juhatajat ja protokollil kirjutajat valida.“

Rahukohtuniku otsuse vastu on Lääne Maakonna-valitsuse volinik administratiiv-osakonna juhataja L. Davidoff Riigikohtule revisjoniprotesti annud. Ta seletab, et rahukohtuniku oletused, nagu oleksid Nõukogu koosolekul arutamisel olnud muu seas küsimused, mis põhjustel endine vallavanem ei võinud koosoleku juhatajaks olla, ei ole millegagi põhjendatud. Pealegi olevat Valla-nõukogu, ilma et koosoleku juhataja oleks ette pannud protokollil kirjutaja valimist, viimase valinud. Kõik ettepanekud Nõukogu koosolekul peaks koosoleku juhataja järjekorras hääletamisele panema. Ettepanek olevat tehtud ainult koosoleku juhatajat valida, kuna protokollil kirjutaja asjus keegi ettepanekut ei olevat teinud. Siis loomulikult peaks protokollil kirjutama vallasekretär, mitte aga nõukogu poolt valitud protokollikirjutaja. Maksvate seaduste järele kestavad endise vallavalitsuse volitused seni, kui tema uuesti valitud vallavalitsusele asjaajamise üle on annud; asjaajamise üleandmine ei või enne sündida, kui järelvalve asutuse poolt on Vallavalitsusele teada antud, et uute Vallavalitsuse liikmete valimine Valla-nõukogu poolt seaduslikult toimetatud. Siis oleks loogiliselt pidanud eespool nimetatud uut Valla-nõukogu koosolekut juhatama vana vallavanem ja protokollil kirjutama valla-sekretär.

Kõikidel ettetoodud põhjustel palub protesteerija rahukohtuniku otsuse ära muuta ja Luiste valla Nõukogu otsuse 10. XI. 21. a. täies ulatuses tühjaks tunnistada.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus: Maakonna-valitsuse arusaamine Valla-nõukogude Valimise Seaduse § 76. on õige ja tuleb ka õigeks tunnistada; protesteerija väide, et rahukohtunik ei ole ära tähendanud, mille peale ta põhjendab oma oletusi põhjustest, mis vallavanemat takistasid koosoleku juhatajaks olemast. Kuid kõige selle peale vaatamata ei leia Riigikohus, et käesoleval juhtumisel Maakonna-valitsusel küllalt põhjust oleks olnud järelvalve korras kaevatud vallanõukogu otsuse tühistamist nõuda. Asjaajamise juures seaduses ettenähtud vormide mittetäpise täitmine ei tohi iga kord tingimata põhjuseks olla tehtud otsuste tühistamiseks järele-valveasutuste nõudmiste peale. Järelevalve seadus (R. T. nr. 78/1919. a.) on Maakonna-valitsuse peale valla-omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse järelevalvamise pannud. Kui vormiviga asjaajamise juures on juhtunud mingisuguse arusaamutuse tagajärjel, mitte sihilikult, ja kui sellel veal mingi korrarikumise tagajärgi ei olnud ja tehtud otsused mitte seadusevastased ja riigi ja avalikkudele huvidele mitte kahjulikud ei ole, siis puudub järelvalve asutustel tarvilik alus sarnaste otsuste tühistamist nõuda ja kohtul neid tühistada. Et sellest asjaolust, et seaduslikus korras ja arvul kokkutulnud Valla-nõukogu koosolekul endine vallavanem vabatahtlikult koosoleku juhatamisest loobus, oleks korrarikumine tekkinud ja seadusevastased otsused tehtud, mis sunniks nende tühistamist nõudma, ei ole protesteerija järelvalve asutus ei väitanud ega selle peale tähendanud. Niisuguste asjaolude tõttu ei leia Riigikohus võimalikuks maakonna-valitsuse protesti rahuldada. Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Lääne Maakonna-valitsuse administratiiv-osakonna juhataja Lembit Davidoff'i revisjoniprotest tagajärjeta jätta.

Nr. 56.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. augustil 1922. a.

Evald ja Karl Rennenkampffide ja teiste voliniku vann. adv. V. Johanson'i kaebus Põllutöö-ministeeriumi poolt võrandatud mõisate ülevõtmiseks väljaantud juhatuskirja seadusevastaseks ja maksvusetuks tunnistamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Evald ja Karl Rennenkampffide, Adda, Marietta ja Benita Wrangellite, Ulrich Bremeni, Wilhelm Nerlingi, Anna Nerlingi, Konstantin Bremeni, Leopold Korffi, Valter Schillingi, Evald Wetter-Rosenthali, Egmont Breverni, Otto Liliensfeldi, Alice Wetter-Rosenthali, Klas Rammi, Aleksander Dehni, Aleksander Schillingi, Sophie Taube, Eduard Glanstroemi ja Emmeline Stackelbergi volinik vann. adv. Viktor Johanson palub Riigikohtu 22. mail 1920. a. saadud kaebuses: tunnistada Põllutöö-ministeeriumi „juhatuskirja“ võrandatud mõisate ülevõtmiseks, niisama Põllutöö-ministeeriumi ringkirja 3. märtsist 1920. a. Nr. 4454 seadusevastaseks ja maksvusetuks ja täitmise alla mitte kuuluvaks. Ei peaks Riigikohus võimalikuks leidma täita palvet täies ulatuses, siis palub maksvusetuks tunnistada Riigikohtu poolt seadusvastaseks leitud „juhatuskirja“ osa, iseäranis § 5 märkuse 6, 9, 10, 12, 17, 19 märkuse 22—26.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Evald Rennenkampff'i j.t. voliniku kaebus tuleb tagajärgeta jätta järgmistel põhjustel: Adm. K. K. § 3 põhjal (R. T. Nr. 10—1919. a.) on õigus administratiivkohtus kaebusi tõsta kõigil isikuil, seltsidel, ühingustel ja omavalitsuse-asutustel, kui nende õiguslised või varanduslised huvid administratiiv-asjus on seadusevastaselt puudutatud. Käesoleval juhtumisel ei ole kaebajate poolt mingisugust fakti ette toodud selle tõenduseks, et nende varanduslised või õiguslised huvid põllutöö-ministri juhatuskirjaga ehk ringkirjaga oleksid seadusevastaselt puudutatud. Kaevatud juhatuskiri ja ringkiri on antud Põllutööministeeriumi poolt temale alluvaile ametnikule nende järele käimiseks. Seni kui juhatuskirja ehk ringkirja teostamisega ei ole kellegi õiguslised või varanduslised huvid seadusevastaselt puudutatud, ei ole seaduslist põhjust neid ära muuta. Kui asuda kaebajate seisukohal ja tunnistada juhatuskiri ja ringkiri seadusevastaseks ja äramuutmise alla käivaks, oleks see Riigikohtu poolt Põllutöö-ministeeriumi sisemisse asjaajamisse segamine. Administratiivkohtu kord, mille järele Riigikohtu administratiiv-osakond peab käima, ei anna Riigikohtu administratiiv-osakonnale seesugust õigust. Ka endisel Vene Senatil ei olnud seesugust õigust; Riigikohtu administratiiv-osakonnal on aga Riigikohtu Seaduse § 17 põhjal (R. T. Nr. 82/83—19. a.) endise Vene Senati 1, 2, 3 ja 4 departemangu õigused (Sen. As. Kor. 1917. a. väljaanne).

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Evald ja Karl Rennenkampffide j. t. voliniku vann. adv. V. Johanson'i kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 57.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. augustil 1922. a.

Johan Hütt'i revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 19. detsembrist 1921. a. tema kaebuses Võru Maakonna-valitsuse otsuse vastu 10. novembrist 1921. a. Piirimaa mõisast planeeritud krundi nr. 23 peale maasaajate määramise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus:

Tartu-Võru Rahukogu otsusega 19. XII. 21. a. on Johan Hütt'i kaebus Võru Maakonna-valitsuse otsuse vastu 10. nov. 1921. a. tagajärjeta jäetud. Sellega on nimetatud Võru Maakonna-valitsuse kui ka Kioma Valla-nõukogu otsused (viimane 12. III. 21. a.) maksvaks jäänud, milledega Johan Hütt Kioma mõisa järele olevast Piirimaa karjamõisast planeeritud krundi nr. 23 peale, Johan Haidaku juurde, kaastööliseks oli määratud.

Johan Hütt on 1910. a. saadik Kioma mõisa järel oleva „Hattiko“ kandikoha pidaja olnud; see koht aeti planeerimisel metsavahi krundi nr. 27 külge ja Johan Hütt'i palve — sel korral, kui ei peaks võimalik olema temale seda krunti edaspidamiseks jätta, siis ta uuesti planeeritud koha nr. 23. peale esimeseks vastutajaks ja korraldajaks määrata, J. Haidak aga teiseks poolnikuks, — lükati tagasi sel põhjusel, et temal, Johan Hütt'il, oleks esimese järgu eesõigus ainult enne tema käes pidada olnud kandikoha „Hattiko“ maast planeeritud krundi saamiseks, kuna tal teiste Kioma mõisast või selle Piirimaa karjamõisast planeeritud kruntide saamiseks mingisugust eesõigust pole; Johan Haidak on lahingutest osavõtnud sõdur ja M. T. M. § 77¹ järele maasaamiseks kaheksandas järgus eesõigustatud, kuna Johan Hütt'il krundi nr. 23 peale ainult üheksanda järgu õigus võiks olla, ja et kaebaja Hüttil käes enne pidada olnud kandikoht „Hattiko“ on planeeritud metsavahi koha külge, mis Maaseaduse järele väljajagamise alla ei käi.

Asjaolude järele tuleb lahendada küsimus: kas kaotab väikekoha rentnik oma õiguse esimeses järjekorras maa saamiseks, kui tema käes rendil olnud koht planeerimisel riikliste huvide otstarbel metsavahi-koha külge aeti ja väljaandmisele enam ei tulnud?

Selle küsimuse lahendamiseks on otsustava tähtsusega Maaseaduse § 22, mille järel „riigistatud maade saamiseks, mis seni väiketaludena rendil olnud, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võib riik maid uuesti kruntida § 17 ja 18 alusel“.

See seadus näeb ette, et seni väiketaludena rendil olnud maad planeerimise alla käivad. On see aga nii, siis peavad nende kohta ka kõik planeeritud maade väljaandmise kohta maksvad määrused maksvad olema.

Kui Maaseaduse § 22 määrab, et riik maid, mis väiketaludena rendil olnud uuesti võib kruntida, siis on sellega võimalus olemas, et väiketaludena kasutatud maad planeerimisel mitte ainult oma piirides ei muudeta ja väiksemateks ehk suuremateks ei tehta, vaid ka, nagu käesoleval juhul, et neid mõne teise maatükiga ühendatakse ja nemad selle järele oma olemise kui iseseisvad ühikud kaotavad. Sellest rippumata on aga seadus¹ väiketalude rentnikkudele maade saamiseks eesõiguse annud.

Sellele nõudele vastavad ka Maareformi Teostamise Määruste § 77¹ ja 78 (R. T. nr. 17—1921. a.). Need teevad vahet väikekohtade rentnikkude maasaajate nimekirja ülesvõtmise õiguse vahel ühelt poolt ja sama isikuse krundivalimise õiguse vahel teiselt poolt.

Kuna kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel väikekohtade rentnikud Maar. T. M. § 77¹ p. l. järele esimesse järjekorda peavad paigutatama, on neile Maar. T. M. § 78 põhjal valimis-õigus antud ainult nende käes olnud maast planeeritud kohtade peale, kusjuures „valimise ja liisu alla ei käi koht, mille piirides asub mõne maasaajate nimekirja võetud isiku majapidamine, kui see isik soovi avaldab seda kohta omale saada ja kui tema majapidamine asus sellel kohal enne 11. novembrit 1918. a.“ (M. T. M. § 78, märkus 2).

§§ 77¹ ja 78 sisust on näha, et väikekohtade rentnikud võetakse kandidaatide nimekirja esimeses järjekorras, selle peale vaatamata, kas nad oma sooviavaldamistel maa saamiseks nende käes olnud väikekohtade peale pretendeerivad või mitte, ja et nende käes rendil olnud kohad ainult siis valimise alla ei tule, kui nende rentnikud soovi avaldavad neid kasutada.

Oma otsuse tegemisel on Rahukogu tähele panemata jätnud, et maasaajate nimekirja pääsmise õigus ja krundivalimise õigus ei ole mitte üks ja sama õigusline norm ega õiguse mõiste, ja on selle järele Haidakule, kui sõdurile, VIII järgu eesõiguse annud maa saamiseks krundil nr. 23, kuna ta kaebaja Johan Hütt'ile mingisugust eesõigust nimetatud krundi peale ei anna, välja minnes sellest, et tema endine krunt planeerimisel krundi nr. 27. sisse on läinud, ta krunti nr. 23. aga kunagi enne ei ole pidanud.

See Rahukogu vaade, nagu eespool näidatud, ei leia seaduses alust, ja tema otsus tuleb ära muuta.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus² Adm. K. K. § 35 põhjal Tartu-Võru Rahukogu otsus 19. dets. 1921. a. tühistada ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 58.

ADMINISTRATIV-OSAKOND.

31. augustil 1922. a.

Johan Rägo kaebus Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale 23. veebr. 1922. a. Igaste savilöövi väljarentimise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Igaste savilööv renditi kinnisel enampakkumisel 6. aastaks välja Valgamaa riigimaade ülema kantseleis 12. dets. 1921. a. (kell 3 p. l.). Alusrendiks oli määratud 5000 mk. aastas. Enampakkumisest oli avaldatud Riigi Teataja lisas nr. 108—3. dets. 1921. a. Peale selle olid selle üle kuulutused ilmunud „Postimehes“ ning „Lõuna-Eestis“ ja vastav kuulutus välja pandud Igaste mõisas.

Pakkumisele olid ilmunud kaks isikut, nimelt Frits Vares ja Villem Vares, mille järele Igaste mõisa savilööv enampakkujale Villem Varessele 6 a. peale rendile anti 6000 marga eest aastas.

Enampakkumis-päeval ilmus komisjoni ette Igaste kivilöövi tolleaegse rentniku Johan Rägo alaealine poeg ja tõi isa poolt pakkumiskirja kaasa, kus seaduses ettenähtud tempelmargid puudusid, mille põhjal kiri ka arutusele ei võetud. Et Johan Rägo poeg, 14 aastat vana, alaealine ja temal isa poolt seaduslik volitus pakkumisest osavõtmiseks puudus, otsustas komisjon ta pakkumiselt kõrvaldada.

Igaste mõisa savilöövi rentnik Johan Rägo avaldas Põllutöö-ministeeriumi ees protesti selle üle, et enampakkumisest ei olnud koha peal teatatud.

Toetudes vana rendilepingu § 20 peale, mille järele rendi aja lõppul rentnikul eesõigus on ettevõtte uuesti rendile saamiseks, palus Rägo temale savilöövi kuueks aastaks edasi rentida.

Põllutöö-ministeeriumi Maakorraldus Peavalitsus on 23. II. 22. a. nr. 167 all Johan Rägole teatanud, et kuna kivilöövi väljarentimine on sündinud seaduslikus korras, on tema palve tähele panemata jäetud.

Omas Riigikohtule antud kaebuses leiab Rägo, et Valga riigimaade ülem, samuti ka Maakorralduse Peavalitsus rendilepingu § 20 vastaselt on talitanud ning tema õigustest vaikides mööda läinud, ja palub ära muuta Maakorralduse Peavalitsuse otsuse 23. II. 22. a. nr. 167 ja tühistada Valgamaa riigimaade ülema poolt 12. XII. 21. a. korraldatud Igaste savilöövi enampakkumise.

Kohtuistungil 31. augustil 1922. a. toetas kaebaja J. Rägo kaebust ja tähendas, et seaduse järele oleks pidanud savilöövi pakkumine avalikult välja kuulutama mitte vähem kui 1—6 kuud. Et tema poolt saadetud pakkumiskiri ilma tempelmakсутa oli, ei või mõõduandev olla, sest temal, kui endisel rentnikul, oli kautsjon sisse makstut ja sellest oleks võidud tempelmaks maha arvata.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja A. Villmann palus kaebuse läbi vaatamata jätta, kui Riigikohtule mitte alluva, sest kaebaja õigused käesolevas asjas põhjenevad rendilepingu peal ja vaidlust selle üle võib era-õiguse alal tsiviilteel lahendada, kuna avalik-õiguslisi huviseid kaebajal ei ole. Asja sisulise otsustamise korral palus

kaebuse tagajärjeta jätta, seletades, et kivilööv on välja antud enampakkumise teel, nagu seda nõuab obrokiseadus, ja kui kaebaja Rägo enampakkumisest osa ei võtnud, siis on tema selles ise süüdi. Tema poolt esitatud pakkumiskiri, kui ilma tempelmaksuta, ei vastanud seaduse nõuetele, mispärast riigimaade ülem, seda kirja vastu võtmata jättes, õieti on toimetanud.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus:

Ei või õigeks arvata Põllutöö-ministeeriumi esindaja vaadet, nagu oleks käesoleval juhul tegemist ainult rendilepingu rikkumisega ja vaidlust selle üle võiks eraõiguse alal tsiviil teel lahendada.

On ekslik arvata, et riik, varanduslik-õiguslisest tegevusest osa võttes, teotseb iga kord kui fiskus. Ainult niisugustel kordadel, kui riik õiguslisi toiminguid sõlmib või õigusi omandab, mis majandusliselt ja õigusliselt tema kõrgemast võimust rippumatud on, ja kus ta teiste asjaosalistega ühetaolisises seisukohas teotseb, seisab riik kui fiskus era-õiguslisel alal.

Kaebaja Johan Rägo kaebus jaguneb kahte osasse. Esiteks kaebab ta selle üle, et enampakkumine oli ette võetud, ilma et kuulutused oleksid seaduslikus korras tehtud olnud, ja teiseks, et enampakkumise tingimustesse ei olnud üles võetud tema eesõigus ettevõtte uuesti rendile saamiseks, missugune õigus temal, kui rentnikul, rendilepingu § 20 põhjal oli kindlustatud. Viimasel juhul on tegemist rendilepingu rikkumisega, ja seesugusel korral oleks Rägo tsiviilkohtu teel rendilepingu rikkumise pärast teise rendilepingu-osalise vastu, s. t. Põllutöö-ministeeriumi vastu, võinud kaevata. Teisiti aga on lugu esimese kaebuse põhjusega.

Igaste mõisa kivilööv on enampakkumise teel välja renditud. See väljarendimine sündis Põllutöö-ministeeriumi korraldusel, riigivõimu teostades (Maas. § 28, Maar. T. M. § 129 ja 130), koguni rippumatult rendilepingust, mis oli tehtud nimetatud löövi kohta Põllutöö-ministeeriumi ja J. Rägo vahel. Iga kodanik, mitte ainult rentnik J. Rägo, on huvitatud ja sellepärast ka õigustatud nõudma, et seadusest, mis enampakkumise kohta käivad, täpsalt kinni hoiaks. Sellest seisukohast välja minnes tuleb tunnistada, et käesolev asi allub administratiivkohtule.

Kaebaja Johan Rägo tähendab, et kuulutused kivilöövi enampakkumisest mitte õieti ja mitte õigel ajal ei olnud avaldatud. See väide leiab toetust asjaoludest: obrokiseaduse (V. S. K. K. VII) § 74 põhjal peab riigi päralt olevate objektide enampakkumise teel väljaandmise päev, niisama ka ligemad tingimused avalikult 1—6 kuud enne enampakkumist välja kuulutatud olema.

Käesoleval juhul ei ole seda tehtud, sest Igaste mõisa kivilöövi väljapakkumisest 12. XII. 1921. a. k. 3 p. I. avaldati Riigi Teatajas 3. dets. 1921. a. (R. T. lisa nr. 108—1921. a.), seega ainult 9 päeva enne enampakkumist. See on kahtlemata tähtis seaduse rikkumine.

Säärase lühikese tähtaja juures on väga võimalik, et mitte kõik asjast huvitatud isikud õigel ajal väljapakkumispäevast teada ei saa ja neilt selle läbi võimalus on võetud enampakkumisest osa võtta. Selle all võivad kannatada mitte ainult eraisikute, vaid ka Riigi huvid.

Seesuguse seadusenõude rikkumisega toime pandud enampakkumine ei või maksvaks jääda.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal: Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse otsus Igaste mõisa kivilöövi väljarenti-

mise asjas, millest Johan Rägole on teada antud kirjaga 23. veebr. 1922 a. nr. 167. tühjaks tunnistada, niisama tühjaks tunnistada Valgamaa riigimaade ülema poolt 12. dets. 1921. a. korraldatud nimetatud kivilöövi enampakkumine. Põllutöö-ministeeriumi kohustada uut Igaste mõisa kivilöövi väljapakkumist ette võtma seaduses ettenähtud korras.

Nr. 59.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

22. septembril 1922. a.

Aleksander Hermanni voliniku vann. adv. Johan Seppa revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 17. nov. 1921. a. tema kaebuses Valga Maakonna-valitsuse otsuse vastu 25. apr. 1921. a. Rebase karjamõisast planeeritud krundi nr. 86. asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Aleksander Hermanni kaebus tuleb rahuldada järgmistel põhjustel:

Karula Valla-nõukogu protokollis nr. 7. p. VI. 7. aprillist 1921. a. on ära tähendatud, et „krundi nr. 86. põliseks kandidaadiks jääb Aleksander Hain ja ajutiselt tema juurde Aleksander Hermann, kes omavahel liisku tõmbasid“.

Rahukogu järelepärimise peale on Karula Valla-valitsus 31. oktoobril 1921. a. nr. 3025 all vastanud (vastusele on alla kirjutanud vallavanem ja sekretär), et Karula Vallavalitsus teatab, et riigimaade ülema esindaja ja Valla-nõukogu ettepanekul oli Aleksander Hermann nõus liisku tõmbama.

Rahukogu on kaebaja voliniku palve, tunnistajaid ette kutsuda tõenduseks, et kaebaja peale on loosivõtmisel survet avaldatud, tagasi lükanud sel põhjusel, et tähendatud dokumenti ei saa tunnistajatega ümber lükata. Seda põhjendust ei või õigeks lugeda. Ainult niisuguste ametiasutuste poolt väljaantud dokumentide sisu ei saa tunnistajate läbi ümber lükata, mis ametiasutuste poolt, kui nende kompetentsi piiridesse käivad, on välja antud. Kõne all oleva Valla-valitsuse tunnistuse kohta ei või seda ütelda. Kruntide väljaandmine sündis Valla-nõukogu koosolekul, ja Valla-valitsus ei ole see asutus, kelle peale seadus on kohustuse pannud tõendada, mis Valla-nõukogu koosolekul sündis. Valla-nõukogu koosolekute üle tehakse protokollid, ja need sisaldavad tõendusi selle kohta, mis koosolekul on sündinud ehk ette võetud. Kõne all olev Vallavalitsuse tunnistus sisaldab seega mitte enam kui vallavanema ja sekretäri väljaspool kohut antud ütlusi, mille vastu kaebajal oli õigus omalt poolt tõendusi ette tuua. Valla-nõukogu protokoll 7. aprillist 1921. a. tõendab, et Aleksander Hain ja Aleksander Hermann omavahel liisku tõmbasid. Asjaolud, mis liisu-

tõmbamise eel või liisutõmbamisega koos käisid, ei ole Valla-nõukogu protokollis ära tähendatud, ja seadus ei keela neid asjaolusid tunnistajate läbi välja selgitada.

Karula Valla-nõukogu protokoll nr. 5. § 16 järele 11. ja 12. aprillist 1920. a. oli Aleksander Hermannile ja Aleksander Hainile, kui sõduritele, Karula mõisa planeerimata maadest üks krunt kahele antud sellepärast, et nende inventari ja jõudu üksinda terve krundi pidamiseks ei jatkunud.

Maaseaduse § 16. näeb ette, et maad võib välja anda harimiseks mitte ainult neile, kes seda maad üksikult, vaid ka neile, kes seda teistega koos pidada soovivad.

Akti toimetuses ei leidu selle kohta andmeid, et 7. aprillil 1921. a., kui planeeritud kruntide väljaandmist toimetati, Aleksander Hermann ja Aleksander Hain soovi oleksid avaldanud ühe krundi koospidamisest edaspidi loobuda, ja et sellepärast oleks küllalt põhjust olnud neid sundida omavahel selle krundi pärast liisku tõmmata laskma.

Oma põhistes tähendab Rahukogu, et Karula Vallavalitsuse teate põhjal Rahukogu järelpärimise peale on tõendanud, et Hermann ja Hain omavahel liisutõmbamiseks nõusolekut avaldasid, ja edasi, et Hermann ei ole millegagi tõendanud, et ta loositõmbamise vastu on vaielnud. Nagu ülevalpool seletatud, on kaebaja volinik palunud tunnistajaid üle kuulata tõenduseks, et kaebaja loosi vastu on vaielnud, kuid Rahukogu jättis tema palve rahuldamata ilma seaduslise aluseta.

Kõige sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35. põhjal: Tartu-Võru Rahukogu otsus 17: novembrist 1921. a. tühistada ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 60.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

28. septembril 1922. a.

Hans Siigi ja Jeannot Gamratise kaebused Rekvireerimise ja Kahjude Hindamise Peakomisjoni otsuse peale Tallinna linna Rekvireerimise ja Kahjude Hindamise Komisjoni poolt määratud tasusumma vähendamise pärast.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Hans Siig ja Jeannot Gamradis paluvad muuta Rekvireerimise ja Kahjude Hindamise Peakomisjoni otsuse 8. dets. 1920. a., mis võõrastemaja ja restoran „Hôtel de Russie“ Tallinnas tehtud kahjude hindamise kohta käib, järgmistel põhjustel:

1) Tallinna linna Rekvireerimise ja Kahjude Hindamise Komisjon määras neile tasu Sõjaministeeriumi arvel 71.706 marka 34 penni. Selle otsuse peale olid kaevanud ainult nemad, kaebajad, paludes neile määratud tasusummat suurendada; Peakomisjon, vähendades neile mõistetud summat 27.143 marga peale, ilma kellegi protestita, on rikkunud sellega Tsiviilkohtu-pidamise Seadust.

2) Peakomisjon määranud uue komisjoni uue hindamise ettevõtmiseks, ilma kaebajatele sellest teatamata, nii et neil võimalik pole olnud nende komisjoniliikmete määramise vastu protesti avaldada või omalt poolt eksperte ette panna. Sellega olevat neilt igasugune võimalus võetud ülevaatusel endi kasusid kaitsta. Ja nii tuli, et kuna esimese hindamise olid toime pannud eriteadlased ehitusasjades, oli teine hindamine ette võetud komisjoni poolt, mille liikmed olid üks liiniohvitsner, kaks kantsleiametnikku ja riigikontrolli esindaja, s. t. isikud, kes ehituse asjas vähikud on.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus:

1) Rekvireerimiskomisjonide hindamised tulevad lõpuliku tasusumma kindlaksmääramiseks Peakomisjoni läbivaatamiseks saata (Rekv. Määr. § 2. ja 19. R. T. nr. 14/19 a.), välja arvatud juhtumised, mis selle määruse § 16. ette nähtud. Arusaadav, et see määrus annab Peakomisjonile õiguse, ilma et keegi oleks protestinud rekvireerimiskomisjoni poolt määratud summa vastu, viimast vähendada, kui Peakomisjon kindlaks teeb, et määratud summa ei vasta tööoludele. Sellepärast ei ole mingit seaduse rikkumist selles, et Peakomisjon rekvireerimiskomisjoni poolt määratud summat vähendas, kuigi sellekohane protest puudus.

2) Kaebajate teine väide, et uus hindamine võeti ette ilma et nemad oleksid võinud oma huvisid kaitsta, leiab kinnitamist. Rekvireerimise määruse § 12. kohustab mitte vähem kui üks nädal enne istumist, kus asjade hindamine arutusele tuleb omanikule komisjoni istumise päevast teada andma ja § 13 annab omanikule õiguse seletusi anda kui ka ära kuulata lasta asjatundjate ja tunnistajate ütlusi. Määruse § 12. esimene osa, rääkides omaniku arutusele väljakutsumisest, tarvitab küll sõna „võib“, sellega nagu näidates, et omaniku väljakutsumine või mitte väljakutsumine on seaduseandja poolt komisjoni vaba äranägemise hooleks antud. Kuid säärane järeldus seisaks vastolus nimetatud paragrahvi viimase osaga ja § 13-ga. Nähtavasti on siin tegemist seaduse ebatäpisealusega. Kindel on, et seaduseandja on tahtnud omanikule võimaluse anda oma huvisid kaitsta ja tema mitte-väljakutsumine koosolekule, kus hindamine ette võetakse, tähendaks selle võimaluse kaostamist; võib arvata, et seaduseandja siin neid juhtumusi silmas pidas, kus omanik eemal viibib ja võimalik ei ole tarviliku kiirusega temale rekvireerimisest ja hindamisest teatada. Kui aga omanikud ja kahjusajad, nagu käesoleval juhtumusel, koha peal viibivad ja tehtud hindamise õigluse vastu vaidlevad, siis peab oletama, et tingimata teine osa § 12. tarvitusele tuleb võtta.

Seda siin ei ole tehtud ega kaebajaid uue hindamise juurde mitte välja kutsutud. Et kaebajatele võimalus anda määruses ettenähtud korras endi huvisid kaitsta, tuleb kaebus rahuldada.

Sellepärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. põhjal Peakomisjoni rekvireerimise ja kahjude hindamise asjus otsus 8. detsembrist 1920. a. tühistada ja asi nimetatud Peakomisjonile tagasi saata uueks otsustamiseks.

Nr. 61.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

29. augustil 28. septembril 1922. a.

Riigikontrolöri protest Metsade Peavalitsuse korralduse peale 11. veebr. 1922. a. Kaelaste mõisa metsa 1919. a. kasutamata jäänud raielangi endisele omanikule vabaks andmise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Koosolekul 8. juulil 1920. a. otsustas Vabariigi Valitsus neile Maaseadusega riigistatud mõisate endistele omanikkudele, kes 1919. a. kasutamise normi oma metsas ei ole ära tarvitanud, see vabaks anda, kui metsa-ametnikkude palgad kuni 1. maini 1920. a. ära on makstud.

See otsus oli Põllutöö-ministrile teatatud Vabariigi Valitsuse asjade valitseja vahikirjaga 12. juulist 1920. a. nr. 4.696.

Ülevalltähtendatud otsust omale kohustavaks pidades korraldas Metsade Peavalitsus tema täitmist ja töötas seks välja üksikasjalised juhtnöörid, mis ta kõigile metsaülematele ringkirjaliselt kätte saatis. Kasutamata jäänud 1919. a. raielankide vabaksandmine endistele mõisa omanikkudele sündis algusest peale Riigikontrolli teadmisel. Ühtlasi Riigikontrolli tsiviil-osakonna vahikirja tõttu 7. detsembrist 1920. a. nr. 3388/7955 tehti Metsade Peavalitsuse poolt 20. samal detsembril kõigile metsaülematele ülesandeks igast 1919. a. kasutusnormi vabaksandmisest Riigikontrollile teatada.

Sama otsuse põhjal korraldas eriti Metsade Peavalitsus 11. veebruaril 1922. a. nr. 4463. all Pärnu maakonna metsaülemale alluva Kaelaste mõisa 1919. a. metsalangi kasutamata osa 2.40 tiinu selle mõisa endisele omanikule Karl Brandtile vabaks anda.

Tähtendatud viimase korralduse vastu esines riigikontrolör 12. aprillil 1922. a. nr. 497/2592 all Riigikohtus protestiga, milles palub Metsade Peavalitsuse korralduse 11. veebruarist 1922. a. Kaelaste mõisa omanikule 1919. a. kasutamata metsalangi vabaks andmise kohta, kui seadusevastase, tühjaks tunnistada ja selle korralduse teostamise esialgu seisma panna. Seda protesti põhjendas riigikontrolör sellega, et peale Maaseaduse jõusseastumist ei oleks võinud Kaelaste mõisa endisele omanikule tasuta 1919. a. kasutamata metsalangi vabaks anda, sest metsad on Maaseaduse maksmapanemisega Riigi omanduseks läinud, ja Riigi varanduse tasuta väljajagamine võib ainult eriseaduse põhjal sündida, mida aga käesoleval korral ei ole olnud.

Sisseantud protesti tõttu otsustas Riigikohus administratiiv-osakonna korraldavaile koosolekuil 10. mail ja 31. juulil 1922. a. Põllutöö-ministeeriumilt protesti asjas seletust nõuda ja, kui see oli esitatud, asjale käik anda administratiiv-kohtu korras, riigikontrolöri palve, Metsade Peavalitsuse korraldus esialgu seisma panna, tagajärjeta jätta ja asi s. a. 29. augustil avalikul kohtuistungil arutusele määrata.

Asja arutusel Riigikohtu avalikul kohtuistungil toetas Riigikontrolli esindaja sisuliselt protestist esile toodud väiteid ja arvas ühtlasi, et Riigikontroll vormiliselt on õigustatud käesolevas asjas protestiga Riigikohtus esinema.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja ja Riigikohtu poolt asjast huvitatuks tunnistatud kolmanda isiku, Kaelaste mõisa endise omaniku Karl Brand'ti, volinik, kes peatusid kõige pealt vormilise küsimuse juures, kas on Riigikontrollil õigus arutusel olevas asjas Riigikohtus protesti tõsta, seletasid, et Riigikontrollil see õigus puudub, ja palusid asja protesti alusel sisuliselt läbi vaatamata jätta.

Asjaosaliste poolt ettetoodud andmed ja väited läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et enne käesoleva asja sisulisele arutamisele asumist tuleb lahendada küsimus, kas Riigikontroll üldse on õigustatud Põllutöö-ministeeriumi Metsade Peavalitsuse korralduste vastu Riigikohtus administratiiv-kohtu korras protesteerima ja et selle küsimuse otsustamisel tuleb järgmisi seaduse määrusi ja nendest tingitud järeldusi mõõduandvaiks pidada.

Ajutise Valitsuse poolt 12. 11. 1919. a. (R. T. nr. 10—19. a.) vastuvõetud Administratiiv-kohtu Korras § 2-es on ära tähendatud need valitsuse- ja omavalitsuse-asutused, nende esimehed, liikmed ja üksikud ametnikud, kelle tegevuse, otsuste, korralduste ja määruste vastu võib administratiiv-asjus protesteerida ja kaevata, kui need maksvate seadustega kokku ei käi. Nende asutuste seas on ka üksikud ministeeriumid ja nende osakonnad.

Sama sead. § 3 teeb vahet protestide ja kaebuste vahel ja annab protestimisõiguse valitsuse komissaridele ja teistele ametnikkudele, kellele sead. järele ülesandeks on tehtud omavalitsuse- ja teiste riigiasutuste seaduslikkuse järele valvata. Maapäeva poolt 5. II. 1919. a. vastuvõetud Eesti Riigikontrolli Ajutise Seaduse § 1 järele (R. T. nr. 9—1919. a.) on Riigikontrolli ülesandeks kõigi asutuste, ametikohtade, ettevõtete ja majapidamiste järelevalvamine nende käes olevate riigivaradega ümberkäimise, nende eelarvete täitmise ja nende majapidamise seadusepärasuse ning otstarbekohasuse suhtes. Kui sellest üldsest Riigikontrolli ülesandest välja minna ja seda mõõduandvaks pidada, siis tuleks küll järeldada, et ka Riigikontroll nende asutuste hulka kuulub, kellele Administratiiv-kohtu Korra § 3. järele on administratiiv-asjus protestimisõigus antud. Selle juures tuleb aga tähele panna, et Administratiiv-kohtu Korra § 1 määrab, et kohtulik võim administratiiv-asjus on ainult rahukohunikudel, Rahukogudel ja Riigikohtul, kuõa sama seaduse § 4., 5. ja 6. lähemalt kindlaks teevad, missuguste asutuste ja ametnikkude vastu protestid ja kaebused just igapähele tähendatud kohtuasutustest alluvad; nende asutuste seas aga ei ole nimetatud üksikuid ministeeriume ega nende osakondi protestide alluvuse suhtes. Järjekult ei allu protestid üksikute ministeeriumide ja nende osakondade vastu administratiiv-kohtutele, nende hulgas ka Riigikohtule. Kui selle juurde jääda, mis Adm. K. K. otsekoheselt on öeldud, siis tuleb järeldada, et selle seaduse § 4. ja 5. järele on võimalik üksikute ministeeriumide ja nende osakondade otsuste, määruste ja korralduste peale kaevata eraisikutel, seltsidel ühingustel ja omalitsuse-asutustel, aga mitte protestida nende vastu Administratiiv-kohtu Korras Riigikontrollil või mõnel teisel riiklikul asutustel, ja et sama seaduse § 2. ja 3. üldiselt väljendatud mõiste tuleb seega vastavalt kitsendatuks lugeda.

Riigikontrolli poolt esitatud protest ja tema toetuseks kohtuistungil ettekantud väited tõstavad üles küsimuse, kas pole siin tegemist seaduse ebatäpilsusega, mis seaduse tõlgendamise teel tuleb kõrvaldada ja parandada: Administratiiv-kohtu

Korra § 2 loeb üles asutused ja ametnikud, kelle korralduste vastu võib kaevata ning protestida, ja nende asutuste hulgas on ka üksikud ministeeriumid ja nende osakonnad tähendatud; sama seaduse § 3 teeb kindlaks isikud, kes on õigustatud protestidega esinema, ja nende hulka mahub oma ülesannete poolest ka Riigikontroll; kui siiski seaduse § 6. p. 1 on ära tähendatud Riigikohtule alluvaks ainult kaebused üksikute ministeeriumide ja nende osakondade korralduste vastu, kuna protestid on nimetamata jäetud, siis ehk tuleb oletada, et siin sõna „protestid“ on lihtsalt vahele jäänud, ilma et seaduseandja seda tõesti oleks tahtnud; seesugusel korral peaks Riigikohus juhtumisi väljajäänud sõna seaduse tõlgendamise teel ka § 6. kohta maksvaks pidama ja vastavalt sellele nimetatud § 6. p. 1. Riigikohtule alluvaks lugema mitte üksi kaebused, vaid ka protestid üksikute ministeeriumide ja nende osakondade korralduste vastu, kui ka sõna „protestid“ seaduse tekstis tegelikult puudub.

Seesugune seaduse tõlgendamise võte on teoreetiliselt üldse küll õigustatud ja kõrgemate kohtute tegevuses vastavatel tingimustel tarvitav, kuid arutusel olevas küsimuses on võimatu seda seaduse tõlgendamise võtet tarvitusele võtta niihästi seks tarvilikkude andmete puudusel kui ka asjaolu järgmise iseloomu tõttu.

Nagu juba ülal tähendatud, on Administratiiv-kohtu Korra § 4., 5. ja 6-das lähemalt ära määratud, missugused asutused ja ametnikud alluvad protestide ja kaebuste suhtes eriti rahukohtunikkudele, Rahukogudele ja Riigikohtule, kusjuures § 4. märkuses, mis ka § 5. ja 6-da kohta käib, on öeldud, et kõikide teiste asutuste ja ametnikkude alluvus administratiiv-kohtutele määratakse vastavates seadustes ära. Selle märkusega on kõrvaldatud ültähendatud seadusetõlgendamise õigusline võimalus sõnade väljajäämise eeldusel, seda enam, et sääraseks eeldamiseks kindlad andmed puuduvad.

See märkus teeb positiivselt kindlaks, et administratiiv-asjus iga § 4., 5. ja 6-das tähendamata asutuse ja ametniku alluvust protestide ja kaebuste suhtes rahukohtunikkudele, Rahukogudele või Riigikohtule võib täiendavalt maksma panna üksnes vastava seaduse kaudu. Ühtlasi on sellega kõrvaldatud ka õigusline võimalus tähendatud alluvuse laiendamiseks ehk täiendamiseks seaduse tõlgendamise teel analoogia alusel või sõnade vahelejäämise eeldusel, seda enam, et seesuguseks eeldamiseks iga-sugused kindlad andmed puuduvad.

Et Administratiiv-kohtu Korra § 6. p. 1. üksikute ministeeriumide alluvus Riigikohtule nimelt protestide suhtes tegelikult määramata on, siis tuleks seda alluvust maksvaks tunnistada ainult sel korral, kui vastav vahekord väljaspool Administratiiv-kohtu Korra Seadust mõnes teises seaduses küllalt selgesti oleks kindlaks määratud. Säarast määrust aga praegu Eestis maksvates seadustes ei leidu.

Eriti puudub seesugune määrus ajutises seaduses Eesti Riigikontrolli kohta. Selle seaduse § 12. on üles loetud Kontroll-nõukogu ülesanded, kuid nende seas ei ole administratiiv-kohtusse protestimine üksikute ministeeriumide ega nende osakondade korralduste vastu ette nähtud.

Samuti puudub vastav määrus Asutava Kogu poolt 21. oktoobril 1919. a. vastuvõetud Riigikohtu Seaduses. Selle seaduse § 17. on eriti üles loetud ettepanekud, millega Riigikontroll võib Riigikohtus esineda, kuid nende seas on protestide tõstmine ka nimetamata.

Ka endiste Vene Senati ja Vene Riigikontrolli Asutuse Seadustes (V. S. K. k. I. j. 2.) ning Vene Arveseadustikkude Kogus (V. S. K. k. VIII. j. 2.) puuduvad määrused, mis Riigikontrolli õigustaksid Administratiiv-kohtu Korras teiste riikliste

keskasutuste korralduste vastu niisuguste protestidega esinema, mis Eestis Administratiiv-kohtu Korra Seaduses on ette nähtud või Senatit õigustaksid seesuguste protestide arutamisele asuma.

Eriti Vene Senati Asutuse Seaduse § 22. p. 3. lit. a (1917. a. väljaanne) tähendatud ministrite ja nende vääriliste teiste riikliku või nukandjate vahelised lahkarvamised, mis endise Vene Senati esimesele departemangule allusid, on oma aluse ja sisu poolest sedavõrt iseloomulised, et neid meie Administratiiv-kohtu Korras ettenähtud protestide sarnasteks ei või lugeda. Sama paragrahvi p. 6. lit. b tähendatud Vene Riigikontrolli Nõukogu ja Sõjaväe- ning Admiraliteedi-nõukogude vahel tekkinud lahkarvamised, mis ka endise Vene Senati esimesele departemangule alluvad, kanti Senatile ette ainult arvete revideerimise alal ja pealegi puutusid Vene Riigikontrolli lahkarvamistesse niisuguste endiste Vene keskasutustega, mille sarnaseid Eestis ei ole. Ka Eesti V. Põhiseaduse § 55., mis kontrolli teostamise kohta käib, ei anna põhjust Riigikohtule proteste üksikute ministriumide ja nende osakondade tegevuse peale arutusele võtta. Puuduvad aga Eestis praegu maksvates seadustes niisugused määrused, mis administratiiv-asjus üksikute ministriumide ja nende osakondade alluvust Riigikohtule protestide suhtes nende korralduste vastu kahtlemata kindlaks teeksid, siis tuleb sellest järeldada, et kuni sellekohase seaduse väljaandmiseni ei ole Riigikohus ka õigustatud tähendatud proteste arutusele võtma.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 6. põhjal otsustas Riigikohus: Riigikontrolöri protest läbivaatamiselt kõrvaldada.

Nr. 62.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

9. oktoobril 1922. a.

Siseministri seletusepärimine peremeheta jaanud juriidiliste isikute varanduste likvideerimise kohta.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Siseminister esines Riigikohtus seaduse seletusepärimisega 28. aug. 1922. a. nr. 1031 all, milles palub vastust anda küsimuse peale, kuidas peab sündima seltside varanduste likvideerimine — välja arvatud aktsiaseltsid ja osahüüngud, millede kohta käib, „Riigi Teatajas“ nr. 55/56 — 1920. a. avaldatud seadus 7. apr. 1920. a. nr. 149 — kes Seltside Registreerimise Seaduses 21. märtsist 1919. a. (Riigi T. nr. 18—1919. a. seadus nr. 44) ettenähtud tähtaja vältel ega ka hiljemini oma põhikirju Vabariigi kohtutes registreerida ei ole lasknud, — kas kohtulikis korras, kohtu poolt nimetatud hooldajate läbi, või tuleb seda toimetada administratiiv-korras, valitsusevõimude poolt nimetatud ja nende kontrolli all töötavate likvideerimiskomisjonide läbi.

Nagu siseministri seletusepärimisest näha, on selle küsimuse ülesvõtmiseks põhjust annud järgmised asjaolud:

On olemas mitu seltsi, kellel on kinnis- ja vallasvara meie Vabariigi territooriumil, kes aga Seltside Registreerimise Seaduses 21. märtsil 1919. a. (Riigi Teataja nr. 18—1919. a. seadus nr. 44) ettenähtud tähtja vältel ega ka hiljemini oma põhikirju meie kohtutes registreerida ei ole lasknud, ega enesest kõige meie Vabariigi kestusel üldse mingisuguseid elumärke pole annud. Seltside Registreerimise Seaduse § 1. märkuse põhjal tulevad need seltsid lugeda oma tegevuse jäädavalt lõpetanuks. Mõnede nende seltside põhikirjad ei sisalda enestes mingisuguseid määrusi seltsi varanduse likvideerimise üle, teiste põhikirjades on öeldud, et seltsi lõpetamise korral tema varanduse edaspidise saatuse peab ära määrama seltsi peakoosolek. Peakoosolekut ei ole aga võimalik enam kokku kutsuda, sest selts on oma tegevuse lõpetanud juba mitme aasta eest ja selle tõttu ei ole enam olemas seltsi liikmeid, kes õigustatud oleksid peakoosolekust osa võtma; pealegi on endised seltsi liikmed laiali sõitnud ja nende elukohad teadmata, nõnda et neid võimatu oleks kokku kutsuda.

Siseministeeriumi teadaande põhjal pööras Kohtupalati prokurör ühe säärase seltsi varanduse likvideerimise asjas ettepanekuga Tallinna-Haapsalu Rahukogu poole Kp. S. § 1941. põhjal palvega, hoolekandjad nimetada tähendatud seltsi varanduse likvideerimiseks. Seda asja läbi arutades leidis Rahukogu, et Riigikohtu seletamise järele kohtute alla käib küll hooldajate nimetamine juriidiliste isikute varanduste valitsemiseks, aga mitte hooldajate nimetamine varanduste likvideerimiseks, ja otsustas prokuröri ettepaneku tagajärjeta jätta. Selle otsuse vastu prokurör edasikaebuse korras ei protesteerinud.

Siseministri arvamise järele ei vabasta otsekohe seaduse puudumine riigiasutusi nende peale pandud kohuste täitmisest, sest nagu ei ole kohtutel õigust keelduda asja otsustamast sel põhjusel, et puudub seadus, mis käiks otsekohe käesoleva asja kohta, samuti ei või riigiasutused jätta saatuse hooleks ja lasta hävida suurtel varandustel ainult sel põhjusel, et puudub seadus, mis otsekohe ära määraks, kes riigiasutustest kohustatud on nende varanduste eest hoolitsema, vaid otsekohe seaduse puudumisel peab seda tegema see riigiasutus, kes üldise seaduse mõtte järele selleks kõige kohasem.

Kõige rohkem vastaks meie seaduste mõttele, iseäranis nende seaduste mõttele, mis ära määravad võimupiirid administratiiv-võimu ja kohtuvõimu tegevuse vahel, kui likvideerimine sünniks kohtuvõimu kontrolli all.

Seadusega 21. märtsist 1919. a. nr. 44 on seltside registreerimine administratiiv-võimudelt üle viidud kohtu võimkonda. Selle seaduse mõte ei jäta kahtlust, et seltside tegevus üldse on tahetud vabastada administratiiv-võimude eestkoste alt. Riigikohtu seletuse järele peab hooldajate nimetamine peremeheta jäänud juriidiliste isikute varanduste valitsemiseks sündima kohtulikis korras. Varanduse valitsemise ja varanduste likvideerimise mõisted ei lähe aga omavahel mitte põhimõtteliselt lahku. Sellepärast, kui hooldajate nimetamine varanduse valitsemiseks peab sündima kohtulikis korras, ei näita mitte õige olevat, kui sellesama varanduse likvideerimisele asumisel peaks kohtulik hoolekannet lõpetatama ja asemele seatama administratiiv-võimude poolt nimetatud likvideerimiskomisjon.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohtu, et ülesvõetud küsimuse kohta on vastus osalt juba antud Riigikohtu tsiviil-osakonna otsuses nr. 4., 10. märtsist 1920. a., Kohtuministeeriumi seletusepärinise asjas selle kohta, kes võib esindajata jäänud juriidilise isiku varanduse üle seada hoolekannet hoiukohtu määruste korras Ts. Kp. S. § 1940. ja järgmiste põhjal, kus

Riigikohus otsustas seletada, et Kohtuministeeriumi poolt ettepanud küsimuse peale tuleb jaatavalt vastata. Kohtu poolt nimetatud hooldajate kohustused nende hoole alla antud varanduste kohta on ära tähendatud B. E. S. § 518. ja 519., kus on öeldud, et hooldaja peab tema kätte antud varandust kaitsma ja valitsema (beschützen und verwalten). Varanduse valitsemise ja varanduse likvideerimise mõisteid ei saa aga põhimõtteliselt mitte lahutada, sest et likvideerimine on üks osa valitsemisest, iseäranis veel sel korral, kui likvideerimine seaduse järele on lubatud või ette kirjutud. „Riigi Teatajas“ nr. 18—1919. a. avaldatud seltside, ühingute ja nende liitude registreerimise korra kohta käiva 1919. a. 21. märtsi seaduse § 1. märkuses on öeldud, et seltsid, ühingud ja nende liidud, kes enne selle seaduse väljaandmist asutatud ja oma tegevust alganud, kuid Eesti Vabariigi kohtutes veel ei ole registreeritud, peavad oma tegevuse lõpetama, kui nad kuue (6) kuu jooksul selle seaduse väljakuulutamise päevast arvates registreerimispalvega kohtus ei ole esinenud, kusjuures Kohtuministeeriumile on õigus antud eeltähendatud tähtaega üksikuil juhtudel pikendada. Kui nüüd seadus ette kirjutab, et selts ehk ühing oma tegevuse peab lõpetama, ja selts ehk ühing, kes juriidilist isikut moodustab, on ilma esindajata jäänud, võivad seltsi tegevust lõpetada ainult kohtu poolt nimetatud hooldajad ja et niisugusel korral käib seltsi tegevuse lõpetamisega ka seltsi varanduse likvideerimine kaasas, ei või kahtlust tõusta selle kohta, et see kõik peab sündima kohtu kontrolli all, kelle poolt hooldajad on nimetatud. Et varanduse likvideerimist seesugusel korral tuleks toimetada eraldi seltsi tegevuse lõpetamisest administratiiv-korras, valitsusevõimude poolt nimetatud ja nende kontrolli all töötavate likvideerimiskomisjonide läbi, ei ole seaduses ette nähtud. Et seaduseandja seda nii on mõelnud, on näha ka „R. T.“ nr. 18—1920. a. avaldatud Vene Valitsuse poolt kinnitatud aktsiaseltside ja osaühingute valitsemise kohta käivast seadusest nr. 149. See seadus on välja antud, nagu tema sisu näitab, „R. T.“ nr. 18—1919. a. avaldatud registreerimisseaduse täienduseks. Selle seaduse järele võetakse, kui aktsiaseltsid ja osaühingud ennast seni seatud korras ei ole registreerinud Eesti Vabariigi kohtutes ja nad kahe kuu jooksul selle seaduse väljakuulutamise päevast arvates peakoosolekut ei ole kokku kutsunud, nende ettevõtted ja varandused Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi ettepanekul vastava kohtu poolt hoolekande alla, kui peremeheta jäänud varandused, Ts. Kp. S. § 1940—1946 korras. Selle seaduse § 9. ja 10. järele võivad hooldajad nende hoole alla antud ettevõtteid peale muu ka likvideerida, töötades sealjuures vastava hoolekohtu kontrolli all. Selles seaduses on üldisest korrast ainult see erand tehtud, et hoolekande alla võtmine sünnib Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi ettepanekul. Ainult Vene Valitsuse poolt kinnitatud aktsiapankade kohalikkude osakondade likvideerimise kohta käivas seaduses, mis avaldatud „R. T.“ nr. 47., 14. juunist 1922. a., on erand sellest üldisest likvideerimiskorrast tehtud ja rahaministrile õigus antud nende aktsiapankade osakondade tegevust oma äranägemisel lõpetada ning selleks Krediidiseaduse X jao § 129. ettenähtud korras likvidaatorid nimetada.

Kui erandeid „Riigi Teatajas“ nr. 18—1919. a. avaldatud Seltside Registreerimise Seaduse § 1. märkuses ettenähtud seltside ja ühingute ja nende liitude tegevuse lõpetamise korrast ei ole seaduses ette nähtud.

Kõige selle ja Val. Sen. Korr. 1917. a. väljaanne § 76. p. 10., Min. Korraldus § 176. p. 6. ja Riigikohtu Seaduse § 17. põhjal otsustas Riigikohus ettepanud küsimuse peale vastata, et seltside varanduste likvideerimine — välja arvatud aktsiaseltsid ja osaühingud, mille kohta käib „Riigi Teatajas“ nr. 55/56—1920. a. avaldatud

seadus 7. apr. 1920. a. nr. 149, — kes Seltside Registreerimise Seaduses 21. märtsist 1919. a. (Riigi Teataja nr. 18—1919. a. seadus nr. 44) ettenähtud tähtaja vältel ega ka hiljemini oma põhikirju Eesti Vabariigi kohtutes registreerida ei ole lasknud, peab sündima kohtulikus korras, kohtu poolt nimetatud hooldajate läbi.

Nr. 63.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

17. oktoobril 1922. a.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik T. Vares, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Pangamaja G. Scheel ja Ko. kaebuse Otsekoheste Maksude Peakomitee otsuse peale 29. detsembrist 1921. a. 1920. a. operatsiooni-aasta eest lisa-ärimaksu nõudmise asjas.

Ühes 1920. tegevuse-aasta aruandega esitas pangamaja G. Scheel ja Ko. Iseäralisele Tulu- ja Ärimaksu Komiteele arve, milles tema poolt oli välja arvutatud pangamaja 1920. tegevuse-aasta maksualune kasu 15.888.811 marga 43 p. suuruses ja temalt 1921. maksuaastal järgnev lisa-ärimaks 1.901.657 marga 50 p. määral.

Aruannet läbi katsudes otsustas Iseäraline Tulu- ja Ärimaksu Komitee alustel, mis komitee protokollis 14. oktoobrist 1921. a. üksikult tähendatud, juurde arvata summadele, mis pangamaja arves üles antud: 1920. tegevuse-aasta maksualusele kasule 138.723.040 mk. 63 p. ja 1921. maksu-aasta lisa-ärimaksule 16.646.764 mk. 50 p. Sellele vastavalt määras Iseäraline Tulu- ja Ärimaksu Komitee pangamaja G. Scheel ja Ko. kohta kindlaks: 1920. tegevuse aasta kogu maksualuse kasu 154.611.852 marga 06 p. peale ja 1921. maksu-aasta kogu lisa-ärimaksu 18.548.423 marga peale.

Tähendatud juurdearvutamisel oli Iseäralise Tulu- ja Ärimaksu Komitee poolt pangamaja G. Scheel ja Ko. 1920. tegevuse-aasta maksualune kasu eriti suurendatud 118.204.614 marga 79 p. määral selle läbi, et Komitee pangamaja 1920. a. lõpubilansis läbiviidud välisvaluuta ja välismaa sularaha ülejäägi hindamise vastu võetamatuks tunnistas ja selle ümber arvas Tallinna börsi hindade järele 30. dets. 1920. a., s. o. bilansi tegemise päeval.

Iseäralise Tulu- ja Ärimaksu Komitee poolt tehtud väljaarvutusega tema pea-osades ei olnud pangamaja G. Scheel ja Ko. rahul ja kaebas vastavalt selle üle edasi Otsekoheste Maksude Peakomiteele. Eriti oli edasikaebuses tõstetud vaidlus ka Komitee poolt toimepandud välisvaluuta ja välismaa sularaha väärtuse ümberhindamise kohta Tallinna börsi kurside järele 30. detsembrist 1920. a., ja nimelt järgmistel põhjustel:

1. Välisvaluutat ümber hinnates Tallinna börsi kursside järele 30. detsembril 1920. a. on Iseäraline Tulu- ja Ärimaksu Komitee alusaks võtnud Ärimaksu-seaduse

käsitamise instruksiooni § 55. p. 5. määruse ja talitanud analoogiliselt protsent-paberite hindamisele; sel talitusel puudub seaduslik alus; tähendatud määrus käib ainult protsentpaberite kohta ja Komitee ei võinud seda aluseks võtta ka välismaa rahatähtede hindamisel, neid väärt-paberitega ühesarnasteks lugedes, sest end. Vene Senati otsustega on mitmekordselt seletatud ja kinnitatud, et maksu- ja poshliniseadusi ei või laiendavalt tõlgendada, järgnevalt ei või ka neid normisid analoogia alusel täiendavalt maksualuse kahjuks käsitada.

2. Maksva Otsekoheste Maksude Seaduse § 518-das on välisraha ümber-arvutamiseks kindel kurss määratud; praegustel oludel, kus välisraha hind alalõpmata kõigub, on aga võimatu välisvaluutat selle kindla kursi järele hinnata; ühtlasi ei ole ka Otsekoheste Maksude Seaduse § 518. vastav muutmine meil seaduseandlikus korras läbi viidud; sellest järgneb, et vastavate seaduste puudusel, mis välisvaluuta hindamise küsimust reguleeriks, oli pangamajal õigus bilansi kokkuvõtmisel täiesti vabalt ja oma teadmise järgi välisvaluuta hindamise aluseks seda kurssi võtta, mille ta kaubanduslistele nõuetele vastavaks tunnistas; pangamaja on käesolevas asjas ainult oma õigust ära kasutanud, selle juures ajakohase ettevaatlikkuse nõudeid tarvilikult silmas pidades.

3. Iseäralise Tulu- ja Ärimaksu Komitee nõudmisel, et pangamaja välisvaluuta ümber hinnataks Tallinna börsi kursside järele 30. detsembril 1920. a., puudub mitte üksnes õigusline, vaid ka kaubandusline alus; on ju üldiselt teada, et mitmesuguste välisvaluutade hindamise vaheldus Tallinna börsi kursside järgi ei vasta maailma-turul oleva kursside vaheldusele; peale selle ei või neid kurse välisraha ümberhindamise aluseks võtta ka sellepärast, et Tallinna börsil ei ole kõiki välisvaluutasid müügil; lõpuks on igale ärimehel kohustusliku ettevaatlikkuse seisukohast täiesti lubamatu aasta lõpubilansi aluseks võtta juhuslikult kõrged 30. detsembri börsi kurse.

Ülaltoodud põhjustel palus pangamaja G. Scheel ja Ko. Otsekoheste Maksude Peakomiteed ära muuta Iseäralise Tulu- ja Ärimaksu Komitee otsuse 14. oktoobrist 1921. a. eriti ka selles osas, mis puutub pangamaja välisvaluuta ja välismaa sularaha väärtuse ümberhindamisse Tallinna börsi kursside järele 30. detsembril 1920. a., ja jätta pangamaja poolt tarvitatud hinnad muutmata, või selle palve mittetäitmisel tunnistada tähendatud välisvaluuta ümberhindamise aluseks kas Tallinna börsi kursid 26. veebruaril 1921. a. või Eesti Panga poolt tema 1920. a. lõpubilansi tegemisel tarvitatud kursid, niipalju kui viimased pangamaja poolt käsitatud kurssidest kõrgemad on.

Pangamaja G. Scheel ja Ko. edasikaebust läbi arutades otsustas Otsekoheste Maksude Peakomitee 29. detsembril 1921. a. kaebuse osas, mis puutub välisvaluuta ja välismaa sularaha väärtuse ümberhindamisse Iseäralise Tulu- ja Ärimaksu Komitee poolt, rahuldamata jätta järgmistel põhjustel:

1. Väide, et Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 5 analoogiline tarvitamine ei ole lubatud, sest et Ärimaksuseadust ei või laiendavalt seletada, ei vasta praeguse aja tegelikkudele oludele; pankade tegevuses on nüüd väärt-paberite asemel esimesele plaanile tekkinud opereerimine valuutaga, ja nii on nüüd valuuta oma iseloomu tõttu börsi-ilmas sarnastatud väärt-paberitega, mis-pärast analoogia käsitamine ei esine siin ülekohtuna ja vastab üldse Ärimaksu-seadustele kui ka praeguse aja reaol-oludele.

2. Otsekoheste Maksute Seaduse § 518. tähendatud 'kindlail hindadel ei ole küll praeguse aja kohta mingit tähtsust, aga sellest ei või mitte järeldada, et iga pank võib valuutat hinnata oma vaba äranägemise järele.
3. Praegu on Vabariik kõigi Eesti Panga osatähtede omanik ja see pank esineb sõna tõsisel mõttes riikliku asutusena, mis on maksustamisest vaba, ja seepärast ei ole mingit alust Eesti Panga tegevust, arvepidamist ja bilansi kokkuseadmist maksustamise seisukohast võrrelda era-pangaasutuste tegevusega.

Ülaltoodud Otsekoheste Maksude Peakomitee otsuse peale, nimelt osas, mis puutub välisvaluuta ja välismaa sularaha väärtuse ümberhindamisse, esines pangamaja G. Scheel ja Ko. seatud korras kaebusega Riigikohtule, milles, taiendavalt ennemini ettekantud põhjustele, toetab oma kaebust ka järgmiste väidetega:

1. Ainuke seadusemäärus, mis välisvaluuta hindamise küsimust reguleerib, on ka praegu veel maksev Otsekoheste Maksude Seaduse § 518; oma otsusega on Otsekoheste Maksude Peakomitee selle määruse mõtet oluliselt rikkunud.
2. Kuigi praeguste olude tõttu võimatu on tähendatud Otsekoheste Maksude Seaduse § 518. määrust välisvaluuta hindamiseks käsitada, siis järgneb sellest ainult tarvidus seda määrust uue seaduse väljaandmise teel vastavalt muuta, mingil tingimusel aga ei anna see asjaolu maksu asutustele õigust oma heaksarvamise järele Maksuseaduse määrusi, käesolevas asjas nimelt Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 5 määrust, mis ainult protsentpaberite hindamist reguleerib, laiendada ka teiste juhtumuste peale, käesolevas asjas välisvaluuta hindamise peale, mis selles määruses ei ole ette nähtud.
3. Kuigi oletada, et ülal tähendatud instruksiooni § 55. p. 5 võib pangamaja päralt oleva välisvaluuta hindamiseks tarvitada, siis on ka sel korral Peakomitee tähendatud seadusemäärust oluliselt rikkunud; nimetatud paragrahvi punkt käib järgmiselt: „Protsentpaberid antakse üles nende ostuhinna järele, kui aga viimane börsi hinnast kõrgem, siis börsi hinna järele bilansi tegemise päeval.“ Järgnevalt Iseäraline Tulu- ja Ärimaksu Komitee oli kohustatud esimeses joones välisvaluuta ostuhinna kindlaks tegema ja oli õigustatud bilansi tegemise päeva börsi-kurssi ainult siis tarvitama, kui viimane ostuhinnast madalam on. Küsimuse kohta, kas maksuametid on kohustatud omal algatusel ostuhinde kindlaks tegema, on end. Vene Senat, muude sellekohaste otsuste seas, ka oma käsus 20. aprillist 1915. a. nr. 4987 alljärgnevad juhtnõõrid-seletused annud: „Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 5 tõelisele mõttele vastavalt peavad väärtpaberid, mis aasta lõpuks aruandvate ettevõtete portfelli jäävad, bilansis nende ostuhinna järele üles antud olema; kui aga viimane hind kõrgem on, kui börsi hind bilansi tegemise päeval, siis tulevad nad üles anda börsi hinna järele nimetatud päeval. Vastavalt sellele on Kroonu Palat kohustatud aasta lõpuks aruandvate ettevõtete portfelli jäänud protsentpaberite börsihinna järele ümberhindamise suhtes, Otsekoheste Maksude Seaduse § 525. jõul, nimetatud ettevõtete juhatustelt tähendatud protsentpaberite täpise hinnad nõudma ja ainult sel korral, kui juhatuse selle Kroonu Palati nõude täitmisest loobub või teatab, et tal võimalik ei ole nende paberite täpise ostuhinda välja arvutada, võib Kroonu Palati üldkomitee ülemaltähendatud protsentpaberite ümberhindamist nende börsihinna järele ette võtta.“ Eeltoodud põhjustel oli Peakomitee kohustatud, kui oletada, et käesoleval juhtumusel instruksiooni § 55. p. 5 tarvitamine lubatud on, Iseäralise Tulu- ja Ärimaksu Komitee poolt

tehtud viga parandama, s. o. pangamajalt välja nõudma andmed välisvaluuta ostuhinna kohta ja nende andmete najal pangamajalt nõutava lisa-ärimaksu kindlaks tegema.

4. Tõenduseks, et pangamaja bilansis välisvaluuta hindamiseks kurssi mitte omavoliliselt ei ole tarvitanud, tuleb tähendada, et kui 1920. a. keskmise välisvaluuta kursi väljaarvutamisel aluseks võtta enne Tallinna börsi avamist Rahaministee-riumi poolt kindlaks määratud ostuhinnad ja börsi avamise ajast, s. o. 1920. a. maikuu lõpust, börsi hinnad, siis on pangamaja poolt välisvaluuta hindamise aluseks võetud kursid umbes niisamasugused või veel madalamad kui tähendatud keskmine 1920. a. välisvaluuta kurss.

Eeltoodud põhjustel palub kaebaja Riigikohtu: 1) ära muuta Otsekoheste Maksude Pekomitee otsus 29. detsembrist 1921. a. osas, mis puutub pangamaja G. Scheel ja Ko. kaebusesse Iseäralise Tulu- ja Ärimaksu Komitee poolt tehtud pangamaja välisvaluuta ja välismaa sularaha ümberhindamise üle ja kohustada Otsekoheste Maksude Peakomiteed pangamaja poolt tema 1920. a. bilansis tähendatud välisvaluuta hindamise õigeaks tunnistama; 2) juhtumusel, kui ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 5 tarvitamine välisvaluuta hindamisel Riigikohtu poolt õigeaks tunnistatakse, kohustada Otsekoheste Maksuda Peavalitsust seda hindamist teostama sel alusel, mis välisvaluuta ja välismaa sularaha sel momendil maksis, kui pangamaja selle oli omandanud.

Pangamaja G. Scheel ja Ko. kaebust Riigikohtule esitades kandis Otsekoheste Maksude Peavalitsus ühtlasi täiendavalt ette järgmised asjasse puutuvad seletused:

1. Kaebaja poolt ettetoodud väidet, et Otsekoheste Maksude Peakomitee otsusega käesolevas asjas on rikutud Otsekoheste Maksude Seaduse § 518, ei saa põhjendatuks lugeda; tähendatud paragrahv puutub ainult välismaa seltsidesse, mille juhatus asub välismaal ja mille terve aruandvus peetakse välisvaluutas, kuna pangamaja G. Scheel ja Ko. esineb kodumaalise ettevõttena.

2. Maksuseadus nõuab, et niihästi protsentpaberid kui ka kõik teised väärtused peavad näidatud olema omahinna järele, ja kui viimane ei ole teada või seda ei või kindlaks teha, siis bilansi kokkuseadmise päev börsikursi järele.

3. Mis puutub tähendusse, et pangamajalt oleks pidanud enne nõudma, et tema näitaks valuuta ülejäägi väärtuse ostuhinna järele, vastavalt end. Vene Senati käsule 20. aprillist 1915. a. nr. 4987, siis tuleb ütelda, et see nõudmine ei olnud ettevõttele esitatud, kui mitte täidesaadetav. Valuuta väärtuste pea-arvetel, nimelt arvetel „Nostro“ ja „Loro,“ arvutati üks välisvaluuta teise ümber ilma Eesti marga abita (naelsterlingid kroonidesse, kroonid Saksa markadesse jne.) muidugi selle börsi hindadega, kus toiming oli tehtud; pealegi ei noteeritud Eesti marka välismaa börsidel; ka ei olnud Eestis kuni 1920. a. maikuu lõpuni (kuni Tallinna börsi avamiseni) Eesti marga börsihindasid.

4. Kaebaja väide, et pangamaja G. Scheel ja Ko. poolt läbiviidud valuutahindamine vastab keskmisele 1920. a. kursile, võib õige olla ainult sel tingimusel, kui tähendatud keskmise kursi väljaarvutamisel võtta aluseks niihästi Tallinna börsi kursid 1920. a. teisel poolel kui ka Eesti Panga poolt sama aasta esimesel poolel määratud hinnad; kuid hinnad, mis Eesti Panga poolt määrati mitmesuguste finantsriiklike kaalutluste põhjal, olid tegelikkudest hindadest palju madalamad ning nendega mingisuguseid operatsioone ei tehtud, ja sellepärast ei tule neid keskmiste väljaarvutamisel ka arvesse võtta; kui aga pangamajal G. Scheel ja Ko. 1920. a.

ülejäänud välisvaluuta ümber hinnata sama aasta Tallinna börsi tegeliku keskmise kursi järele (börsi avamise päevast 1920. a. maikuu lõpul arvates), siis annab see ümberhindamine, võrreldes pangamaja hindamisega, juurdekasvu 108.460.079 marga võrra.

Riigikohtu istungil toetas kaebaja volinik vann. adv. Maks Bock kaebust täies ulatuses ja lisas asja seletuseks täiendavalt juurde, et pangamaja G. Scheel ja Ko. ei ole iialgi tõrkunud tema päralt oleva välisvaluuta ostuhindasid maksuasutustele üles andmast ja võib ka tegelikult neid üles anda, kuid senini ei ole maksu asutused neid andmeid pangamajalt nõudnud.

Samuti toetasid Riigikohtu istungil Otsekoheste Maksude Peakomitee volinikud rahaministri abi Konstantin Rosendorff ja vann. adv. Rudolf Paabo täies ulatuses Peakomitee ülaltoodud seisukohta käesolevas asjas ja juhtisid selle kaitseks Riigikohtu tähelepanu täiendavalt ka Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 3,4 ja 9 peale.

Asja arutusele asudes leidis Riigikohus, et selle otsustamiseks tuleb mõõduandvaks pidada järgmised seadusjõulised määrused ja neist tingitud õiguslikud järeldused:

1. Avalikult aruandvate ettevõtete maksualuse kasu õige väljaarvutamine eeldab muu seas selle seadusliku nõude täitmist, et ilma erandita kõik väärtused, mis tähendatud ettevõtete ostu-müügi operatsioonide objektiks olnud tuleb ettevõtete aruannetesse ja bilanssidesse kõige pealt nende ostuhinnas ehk omahinnas üles võtta. See üldine kohustuslik hindamise alus on kategooriliselt kinnitatud Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. määrustes punktis 5 eriti protsentpaberite hindamise kohta ja punktis 6 kõikide teiste müügi otstarbel omandatud väärtuste hindamise kohta. Selle nõude alal kinnitavad mõlemad tähendatud määrused täiesti üht ja sama hindamiskorda ilma mingisuguse lahkuminekuta. Samuti täies kokkukõlas kinnitavad mõlemad määrused, et niihästi protsentpabereid kui ka kõiki teisi müügi otstarbel omandatud väärtusi ei või ettevõtte bilansi iialgi kõrgemas väärtuses üles võtta kui nende ostuhind ehk omahind. Vahe mõlemate määruste vahel tekib ainult küsimuse reguleerimisel, kuidas talitada, kui protsentpaberite või muude väärtuste tegelik hind on pärastpoole alla tema ostuhinna ehk omahinna langenud. Selles küsimuses kinnitab instruksiooni § 55. p. 5 et tegeliku hinna langemise korral tuleb protsentpabereid bilansis hinnata börsi kursi järele ettevõtte tegevuseaasta viimasel päeval, kuna punkt 6 määrab, et kõikide teiste väärtuste hinna alanemise korral tuleb nende alanenud tegelik hind eriti selgeks teha ja bilansi võtmisel vastavalt tõendada. Tähendatud vahel puudub kahtlemata põhimõtteline tähtsus; see vahe on üksnes tehnilistest võimalustest tingitud; protsentpaberite tegeliku hinna ilmeks on just börsi kursid, ja sellepärast kohustab instruksioon hinna alanemise korral nimelt neid kurse mõõduandvaks pidama, kuna teiste väärtuste suhtes puuduvad samasugused üldised tegeliku hinna kindlakstegemise võimalused ja selle tõttu tuleb nende alanenud hindu eriti selgeks teha ja vastavalt tõendada.

2. Eeltoodud seadusjõulised määrused tulevad vastavalt juhteks võtta ka käesoleva asja otsustamisel. Metallraha vaba läbikäigu puudusel on paberraha praegu kaubaks muutunud, mille hinnad samuti ja osalt ka enam kõikuvad kui teiste kaupade hinnad. Sellepärast on pangaasutused, kes praegu välisvaluutaga opereerivad, kohustatud ka nende hindamise suhtes ülaltähendatud määrusi täpselt täitma. Et välisvaluuta, samuti kui protsentpaberid, tegeliku hinna ustavamaks ilmeks on just börsi kursid, siis peab järeldama, et välisvaluuta hindamist bilansi kokku-

seadmisel tuleb avalikult aruandvail ettevõtetel toimetada nimelt neil alustel, mis Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 5 protsentpaberite hindamiseks on määratud. Küsimusel, kas välisvaluuta hindamist toimetada instruksiooni § 55. punkti 5. või sama paragrahvi punkti 6. alusel puudub, nagu ülemal seletatud, põhimõtteline tähtsus; puht-tehniliste võimaluste tõttu tuleb aga siin asjakohaseks tunnistada just neid aluseid, mis instruksiooni § 55. punktis 5. tähendatud, sest et nad saavutavad välisvaluuta hindamises rohkem selgust, kindlust ja lihtsust kui sama paragrahvi punktis 6 tähendatud enam üldised alused. Samuti ei tähenda instruksiooni § 55. p. 5 tarvituselevõtmine välisvaluuta hindamisel mingisugust Maksu-seaduse lubamata laiendamist maksualuste kahjuks, sest et, nagu juba öeldud, instruksiooni § 55. p. 5 pakub välisvaluuta hindade piiramises tehniliselt enam selgust ja kindlust kui sama paragrahvi punkt 6, millega ta põhimõtteliselt täiesti kokkukõlas on; hindade piiramine aga on sellal alal üksnes maksualuste kasuks, mitte aga nende kahjuks.

Nõnda tuleb seda Iseäralise Tulu- ja Ärimaksu Komitee poolt käesolevas asjas võetud ja Otsekoheste Maksude Peakomitee poolt kinnitatud seisukohta, et välisvaluuta hindamisel peab juhtnõõriks olema Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 5 määrus, täiesti õigusepäraseks ja välisvaluuta hindamise iseloomule vastavaks pidada, kuna pangamaja G. Scheel ja Ko. arvamisel, et välisvaluuta hindamisel võib iga panga-asutus neid hindu ehk kursse tarvitada, mis tema teades kaubanduslistele nõuetele vastavad, puudub täiel mõõdul seaduslik alus.

3. Käesolevas asjas välisvaluuta hindamisel õieti instruksiooni § 55. p. 5 määrust kohustuslikuks juhtnõõriks tunnistades on aga Otsekoheste Maksude Peakomitee väärsammu selles astunud, et ta ise selle määruse täitmisest on kõrvale astunud. Tähendatud instruksiooni määruse põhjal oleks pidanud maksualuse kasu väljaarvutamisel välisvaluuta ülejääk arahinnatama kõige pealt tema ostuhinna järele, ja üksnes neil kordadel, kui selgunud oleks, et ostuhind börsi hinnast kõrgem on, ehk kui ostuhinna kohta täpsad andmed oleksid puudunud, oleks pidanud tarvitusele võtma vastavaid Tallinna börsi kursse pangamaja bilansi tegemise päeval. Selle asemel on Peakomitee otse vastupidi talitanud: ilma et pangamajalt G. Scheel ja Ko. välisvaluuta ostuhindu järelegi küsida, on Peakomitee pangamaja poolt ette pandud välisvaluuta hindade kõrgendamise kuni 1920. a. 30. detsembri börsihindadeni täiel mõõdul maksuma pannud. Kas selle juures ei olnud välisvaluuta ilma seadusliku aluseta tema ostuhinnast kõrgemalt hinnatud ja kas sellega ei olnud oluliselt rikutud instruksiooni § 55. p. 5 põhinõue — ostuhinnast ei üalgi kõrgemale astuda —, selle küsimuse on Peakomitee täiesti selgitamata jätnud. Seletust, et pangamajalt ei ole sellepärast välisvaluuta ostuhindu nõutud, et see nõudmine ükskõik täidesaadetav ei ole, ei või küllaldaselt põhjendatuks tunnistada. Vähemalt Tallinna pangamaja poolt otse sisseostetud välisvaluutade kohta on täiesti võimatu eeldada, et ka nende ostuhindu on pangamajal võimatu üles anda. Aga ka üldse ei olnud säärane eeldus käesolevas maksustamisküsimuses sugugi asjakohane. Järjekindel ja täpisealne maksustamiskord nõudis seda, et pangamajalt igatahes oleks välisvaluuta ostuhinnad järele küsitud ja alles siis, kui oleks selginud, et need hinnad börsi hindadest kõrgemad on, ehk kui vastavaid täpiseid andmeid ei oleks saadud, ainult siis oleks Peakomitee pidanud tarvitusele võtma Tallinna börsi hinnad pangamaja bilansi tegemise päeval.

Sellest järgneb, Otsekoheste Maksude Peakomitee otsuses 29. detsembrist 1921. a. käesolevas asjas on sedavõrt oluliselt rikutud Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 5 nõudeid, et peab tähendatud otsuse ära muutma ja seega Peakomiteele võimaluse andma neid nõudeid samas asjas täpsalt täitmisele võtta.

4. Käesolevas asjas kandsid mõlemad asjaosalised pooled oma hindamiste toetuseks või vastase poole hindamiste arvustamiseks Riigikohtule ette rea andmeid Tallinna börsi 1920. ja 1921. a. keskmistest välisvaluuta kurssidest mitmesugustes kombinatsioonides. Kõik need keskmiste kursside kombinatsioonid võivad kaubanduslisest seisukohast väga tähtsad olla, kuid käesolevas maksustamisküsimuses puudub neil igasugune õigusline tähtsus. Välisvaluuta hindamise aluseks käesolevas asjas peab kõige pealt võetama selle valuuta eest tegelikult makstud ja seatud korras täpsalt noteeritud ostuhind, või kui viimane börsi hinnast kõrgem on või andmed tema kohta puuduvad, siis Tallinna börsi hind bilansi tegemise päeval. Need kaks alust on ainukesed, mille põhjal tuleb maksutamise suhtes õigusline välisvaluuta hindamine toime panna. Kõik keskmised börsikursid või oletatud hinnad aga tulevad selles hindamises täiesti tarvitamata jätta.

5. Otsekoheste Maksude Seaduse § 518. ei või seadusliku kindla kursi määrusena käesolevas asjas mingisugust tarvitust leida, sest et see puutub ainult välismaa seltsidesse, mille juhatus asub välismaal ja mille terve aruandvus peetakse välisvaluutas, kuna aga pangamaja G. Scheel ja Ko. on kodumaaline pangasutus. Peale selle ei anna tähendatud § 518. üldse mingisuguseid valuuta kurssse. Vene keisri käsud 15. augustist ja 21. novembrist 1897. a., mille peale § 518. on juhatus tehtud, määravad ametlikult kindlaks ainult seda vahekorda, mis uue Vene kuld-rubla ja teiste riikide mitmenimeliste kuldrahade vahel kohustuslikult olemas vastavalt neis sisalduvale puhta kulla kvandumile ja millel tähendatud metallrahade börsihinnaga midagi ühist ei ole. Et Eestis senini riiklikku kuldmarka olemas ei ole, siis ei või meil tähendatud määrus ka kuldrahade väärtuse kohustusliku vahekorra reguleerimiseks panagaasutuste bilanssides tarvitust leida.

6. Ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 3,4 ja 9 sisaldavad määrusi aruandvate ettevõtete bilansside täpsuse ja täielikkuse kohta ja nende võlgade ülesvõtmise kohta bilanssi, mis ettevõtetel saada või maksta on, ja selle tõttu ei puutu need määrused otsekohevalt käesolevasse asjasse.

Ülaltoodut silmas pidades, prokuröri arvamise ära kuulates ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2 peale põhjenedes **otsustas** Riigikohus: Otsekoheste Maksude Peakomitee otsus 29. detsembrist 1921. a. ära muuta osas, mis puutub pangamaja G. Scheel ja Ko. tegevuseaastast ülejäänud välisvaluuta ja välisvaluuta sularaha ümberhindamisse Eesti markadesse, ja asi nimetatud Peakomitee tagasi saata uueks otsustamiseks tähendatud osas.

Nr. 64.

ADMINISTRATIV-OSAKOND.

17. oktoobril 1922. a.

Miina Pistmani kaebus Rahaministeeriumi otsuse peale 8. okt. 1921. a. tema kaebuses Tolli Peavalitsuse otsuse peale temalt konfiskeeritud kleidi asjus.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik T. Vares, Riigikohtu prokuröri abi. k. t. K. Luud.

23. augustil 1921. a. Soomest tagasi tulnud lõbureisijaid aurik „Endlalt“ Tallinna sadamas maale lastes võttis kohalik tollivalve isiklikul läbiotsimisel reisijal Miina Pistmannil seljast ära kleidi, seda ärapeidetuks tunnistades. Silmas pidades, et Miina Pistmannil oli seljas kleidi moodi kokkuõmmeldud tükk siid-riiet, mille olemasolemist tema tollilaua juures pakkide läbivaatamisel ei teatanud ja mis temalt isiklikul läbiotsimisel ära võeti, otsustas Tallinna Tollivalitsuse Nõukogu 13. sept. 1921. a. tähendatud kleidi vormis kokkuõmmeldud siidriide Tolliseadustiku § 1022. põhjal konfiskeerida.

Selle peale andis Miina Pistmann kaebuse rahaministrile, milles seletas, et temalt äravõetud riie tema ainuke kleit oli, mille ta Helsingis ise hädapärast valmistanud endise kõlbmatuks saanud ja ärahävitatud kleidi asemele, ja et selle kleidi äravõtmise tõttu tema sunnitud oli Tallinnas tollimajast aluskuue väel koju minema, ja palus Tollivalitsuse Nõukogu otsuse 13. septembrist 1921. a. ära muuta ja temalt äravõetud kleidi temale tagasi anda.

See kaebus oli rahaministri otsusega 8. oktoobrist 1921. a. rahuldamata jäetud.

Tähendatud rahaministri otsuse peale esines Miina Pistmann seatud korras kaebusega riigikohtule, kus kannab uuesti ette eeltoodud palve ja seletab, et kleiti, mis temal ainuke seljas ja üldse kaasas oli ja mida ta avalikult kandis, ei oleks võidud mitte salakaubaks tunnistada ega temalt ära võtta, teda alusriiete väele jättes.

Sisseantud kaebust Riigikohtule ette kandes toetab rahaminister oma otsust 8. oktoobrist 1921. a., seda sellega põhjendades, et käesoleval juhul konfiskeeritud asi mitte kleit ei olnud, vaid kleidi moodi kokkutraageldatud riie, mis isiklikul läbiotsimisel ärapeidetult leitud.

Asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Miina Pistmanni kaebus tuleb rahuldada järgmistel põhjustel: Revideerimise suhtes tollivalve poolt lahutavad Tolliseadustiku § 713. ja 716. kõik reisijatel kaasasolevad asjad kahte (2) liiki: esimesse liiki on määratud asjad, mis juba tarvitusel olnud ja mida reisijale tingimata tarvis — neid lastakse sisse tollita, ja teise liiki kõik muud reisijal kaasas olevad asjad — need käivad tollimaksu alla tariifi järele või langevad konfiskatsiooni alla, kui nad on salatud ehk varjatud neil tingimustel, mis Tollisea-

dustiku § 1022. on tähendatud. Esimesse liiki kalduvad ja seega tollist vabastatud asjad on lähemalt üles loetud Tolliseadustiku § 715. ja nende hulgas on ka tähendatud tarvitusel olnud riided sel aryl, mis harilikust reisija tarvidusest üle ei käi. Käesolevas asjas on tegemist kleidiga, mis reisijal naisterahval ainukesena seljas oli ja mille sissetoomine Eestisse üldse keelatud polnud. Et see kleit ainuke ja just seljas oli — seega on juba kindlaks tehtud, et ta tarvitusel oli olnud ja teda reisijale tingimata vaja oli. Ühtlasi on seega kõik tingimused täidetud, mis Tolliseadustiku § 713.—715. seks määratud, et asja tollita ja takistamata sisse lasta. Tolliseadustiku § 717. juhatus õmbluse revideerimise üle on maksev reisijate teiste riiete kohta, mitte aga nende riiete kohta, mis reisijal ainukesena seljas on, oma ülesandele — ihukat- teks olla — vastavad ja mida tollivalve reisijalt igatahes ära võtta ei või. Arvamisel, et ka kleiti, mis ainukesena seljas on, tollivalve võib ära võtta ja konfiskeerida, puudub seaduslik alus. Venes, kus meil praegu maksev Tolliseadustik loodud ja kus teda mitmed aastakümned teostati, ei tekkinud sisuliselt iialgi põhimõttelist kahtlust selle kohta, et ihukate inimesele tingimata tarvilik on ja et tollivalves tuleb see reisijatele igatahes jätta. Siiski on see küsimus seaduses ka vormiliselt otsustatud. Rahukohtu Nuhtlusseadustiku § 43. keelab ära, arresti või rahatrahvi ähvardusel, igasuguseid teisi avatlevaid tegutsemisi avalikkudes kohtades. Selle keelu alla käib ka avalikkudes kohtadesse ilmumine sedavõrt puudulikul ihukattel, mis kõlblusele haavav. Tähendatud keeld on üldine ja ei tee erandit reisijatele, kes tollivalve poolt on sisse lastud. Järgnevalt on samuti erandita keelatud ka niisugune tolliameti talitamine, mis reisijaid sunnib tollimajast koju minnes ehk sõites tähendatud Nuhtlusseadustiku määruse vastaselt paratamata tegutsema.

Selle ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: rahaministri poolt 8. oktoobril 1921. a. kinnitatud Tallinna Tollivalitsuse Nõukogu otsus 13. septembrist 1921. a. tühistada ja Tallinna Tollivalitsust kohustada Miina Pistmannile temalt 23. augustil 1921. a. äravõetud kleidi tagasi andma.

Nr. 65.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

17. oktoobril 1922. a.

Kaubamaja „Merkatori“ omanikkude Evald Ammende j. t. voliniku vana adv. Tõnis Kalbuse kaebus Rahaministeeriumi otsuse peale välismaa veinide ja likööridega kauplemise loa mitte-väljaandmise pärast.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik T. Vares, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

2. aprillil 1922. a. otsustas rahaminister kaubamaja „Merkatori“ kaasomaniku Evald Ammende palve, nimetatud kaubamajale välismaa veinide ja napside kaupluse avamist Pärnus lubada, rahuldamata jätta, sest et Pärnus juba neli seesugust kauplust olemas, milledest peaks jätkuma.

Selle otsuse peale esines kaubamaja „Merkatori“ omanikkude Evald Ammende, Edgar Ammende, Hermann Kudschuse ja Kristjan Freibergi volitusel vann. adv. Tõnis Kalbus seatud korras kaebusega Riigikohtule, milles palub rahaministri otsuse käesolevas asjas ära muuta ja Rahaministeeriumi kohustada kaubamaja „Merkatorile“ välismaa veinide ja likööridega kauplemist Pärnus lubada. Oma palvet toetab kaebaja volinik järgmiste väidetega: 1) Rahaministri äraütleva otsuse põhjendus ei vasta tegelikule seisukorrale: Pärnus on neljal kauplusel luba ainult kodumaa veine ja likööre müüa, mitte aga välismaa veinide ja likööridega kaubelda; 2) Pärnu Linnavalitsus on dokumentaalselt tunnistanud, tema poolt ei olevat takistust selleks, et kaubamaja „Merkator“ Aktsiisivalitsuselt sellekohase loa saamise korral avab Pärnus välismaa veinide ja likööride müügi, missugusel korral Rahaministeeriumil enam õigust pole vastavat küsimust eitavalt otsustada, ja 3) veinide ja likööride müügi loa andmata jätmine ei ripu ära üksnes Aktsiisi Peavalitsuse ja Rahaministeeriumi heaksarvamisest, vaid nende sellekohased korraldused peavad igatahes küllaldaselt põhjendatud olema.

Asja arutusele asudes tunnistas Riigikohus käesolevas asjas mõõduandvateks järgmised seadusmäärused ja nendest tingitud õiguslised järeldused: 1) Aktsiisiseadustiku § 525., 557. ja 558. põhjal on piirituse, viina ja napside müük kodumaal Vabariigi ainuõigus ja alkoholjookide kauplusi võib kodumaal üldse avada ainult Rahaministeeriumi vastavate asutuste loaga; Linnavalitsusel on õigus oma piirides alkoholimüügi keeluseadust maksma panna, ja see keeld on kohustuslik ka Rahaministeeriumile, kuid loa-andmine alkoholjookidega kauplemiseks ripub ära ikkagi Rahaministeeriumi vastavatest asutustest; eriti Napside ja Likööride Valmistamise ja Müügi Seaduse § 38. (Riigi Teataja nr. 81—1921. a.) ja Marja- ja Puuvilja-veinide Valmistamise ja Müügi Seaduse § 1. (R. T. nr. 145/146—1920. a.) põhjal võib nimetatud alkoholjookide kauplusi avada ainult Aktsiisi Peavalitsuse loaga; 2) maksvates seadustes puuduvad määrused, mis kohustaksid Aktsiisi Peavalitsust teatud tingimustel napside ja likööride müüki just lubama; järgnevalt kuulub selle loa äraütlemine või andmine tähendatud Peavalitsuse diskretsioon-võimu piirkonda, ja vastavalt on selle loa äraütlemine õigusliselt maksev ka siis, kui teadaanne selle kohta on üksikasjaliselt põhjendamata; 3) Eestis maksvad napside, likööride, marja- ja puuviljaveinide valmistamise ja müügi seadused ei tee nimetatud alkoholjookide müügi suhtes vahet kodumaa ja välismaa jookide vahel, nõnda et veinide ja likööride müügiload võimaldavad igal üksikul juhtumusel kauplemist niihästi kodumaa kui ka välismaa veinidega ja likööridega.

Ülaltoodut silmaspidades, prokuröri arvamise ära kuulates ja Adm. K. K. § 21. ja 22 p. 1 peale põhjendades **otsustas** Riigikohus: kaubamaja „Merkatori“ omanikkude Evald Ammende j. t. voliniku vann. adv. Tõnis Kalbuse kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 66

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

20. oktoobril 1922. a.

Surnud Maks Anrep'i pärijate, lese Erika Anrep'i ja alaealiste laste Freda, Dina ja Dagmara Anrep'ite voliniku vann. adv. Jüri Jaaksoni kaebus Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale „Ehra“ maatüki võõrandamise asjus.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep ja ettekandja riigikohtunik M. Taevere, prokuröri abi k. t. K. Luud.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et surnud Maks Anrepi pärijate: lese Erika Anrepi ja alaealiste laste Freda, Dina ja Dagmara Anrep'ite päralt oleva „Ehra“ maatüki, põhiraam. nr. 203, Valga maakonnas, võõrandamiseks Maaseaduse § 1 märk. 1 p. 2. põhjal puudus seaduslik alus, sest nõndanimetatud „Ehra“ maatükk ei ole rüütlimõis ja selle maatüki omanikkudel ei ole Eesti Vabariigi piirides ühtki rüütlimõisat omanduseks: neil on küll Hoomuli rüütlimõis Läti Vabariigi piirides, aga sel asjaolul ei ole käesoleva asja kohta olulist tähtsust.

Maaseaduse ilmunise ajal olid Eesti-Läti piirid ajutised ja kindlate piiride rajamisel tunnistadi Hoomuli mõis Läti Vabariigi piiridesse kuuluvaks. Nii siis tõendab see fakt, et ta Läti piiridesse jäi, juba iseenesest, et Hoomuli mõis, kui Läti maa-allas kuuluv rüütlimõis, ei võinud meie Maaseaduse põhjal võõrandatud olla, järjekult ka maatükk „Ehra“, mis meie piiridesse jäi, mispärast Põllutöö-ministeeriumi väitel, et „Ehra“ maatükk on võõrandatud ühes kaebaja päralt oleva Hoomuli rüütlimõisaga sel ajal, kui Hoomuli mõis Eesti Vabariigi piirides asus, puudub alus.

Kõige selle pärast Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse otsus „Ehra“ maatüki võõrandamise kohta, missugusest otsusest Maakorralduse Peavalitsus kirjaga 5. septembrist 1921. a. nr. 6543 on teada annud kaebajate, surnud Maks Anrepi pärijate lese Erika Anrepi ja alaealiste laste Freda, Dina ja Dagmara Anrep'ite volinikule vann. adv. Jüri Jaaksonile, tühistada ja tunnistada, et „Ehra“ maatükk, põhiraamatute järele nr. 203 Valga maakonnas, ei kuulu võõrandamise alla Maaseaduse § 1 põhjal.

Nr. 67.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

24. oktoobril 1922. a.

Johann Dietrichstein-Vinni asutuse voliniku vann. adv. Hermann Kochi kaebus E. V. Põllutöö-ministeeriumi otsuse peale Vinni mõisa võõrandamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Puusep, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Jaanuarikuul 1922. a. pööras Joh. Dietrichstein-Vinni asutuse volitusel vann. adv. Hermann Koch Põllutöö-ministeeriumi poole Vinni mõis, kui heategev asutus, Maaseaduse põhjal võõrandamise alla mitte kuuluvaks tunnistada ja mõisa metsa eksploateerimine Metsade Peavalitsuse poolt seisma panna.

Selle palve peale saatis põllutöö-ministri kantselei 18. jaanuaril 1922. a. nr. 217. all Hermann Kochile järgmise vastuse: „Vastuseks Teie palvele Vinni mõisa võõrandamise asjas teatab põllutöö-ministri kantselei, et vana statuudi järele ei ole palves tähendatud asutus üldheategeva iseloomuga, ja selle tõttu kuulub Vinni mõis Maaseaduse § 1. põhjal võõrandamisele. Uuel põhikirjal pole tähtsust võõrandatud mõisa kohta, sest see on registreeritud 13. dets. 1919. a.“

18. veebruaril 1922. a. andis Johann Dietrichstein-Vinni asutuse volinik vann. adv. Hermann Koch Riigikohtule kaebuse, milles palub: 1) Põllutöö-ministeeriumi ülemaltähendatud otsuse mitteseaduslikuks tunnistada ning tühjaks mõista ja Johann Dietrichstein-Vinni asutuse Maaseaduse § 1. märkus 1 põhjal heategevaks asutuseks tunnistada; 2) korralduse teha, et Vinni mõisa ülevõtmine Põllutöö-ministeeriumi poolt edasi lükataks kuni Riigikohtu otsuseni selles asjas.

Kaebuses seletatakse, et Johan Dietrichstein-Vinni asutus, kelle päralt on „Vinni mõis“, oma statuudi järele on heategev asutus ja et sellepärast tähendatud mõis võõrandamise alla ei kuulu.

Kaebusele on peale kaevatud Põllutöö-ministeeriumi korralduse ligi lisatud: 1) Volikiri Tallinna notari N. Riesenkampffi juures 17. veebruaril 1922. a. reg. nr. 1245 all kinnitamiseks avaldatud ja kodaniku Nikolai Dehni poolt allakirjutatud, kes alguskirjas ette pani Johan Dietrichstein-Vinni asutuse vanema ja priorina koosoleku protokollis 23. septembrist 1919. a., millest on näha, et Nikolai Dehn asutuse kuraatoriks on valitud õigusega asutust esitama kohtu- ja ametiasutustes; 2) volikiri sama notari juures 10. jaanuaril 1922. a. reg. nr. 359. all kinnitamiseks ette pandud ja Eesti Vabariigi kodaniku Richard Harpe poolt allakirjutatud, kes talitas alguskirjas ette pandud volikirja põhjal ja piirides, mis kinnitatud sama notari kontoris 9. juunil 1921. a. nr. 3031 all ja antud temale edasivolitamise õigusega Johann Dietrichstein „Vinni asutuse“ esimehelt Axel Maydelliilt; 3) asutuse põhikiri (Statuten); 4) ärakiri Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse põhjal 9. detsembrist 1919. a., 13. detsembril 1919. a. nr. 333 all registreeritud „Johann Dietrichstein-Vinni asutuse“ põhikirjast.

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 18. veebruarist 1922. a. pandi Adm. K. K. § 13. põhjal Vinni mõisa ülevõtmine Põllutöö-ministeeriumi poolt esialgselt seisma.

Asja arutamisele Riigikohtus olid ilmunud kaebaja volinikuna vann. adv. Verner Hasselblatt, kes ette pani volikirja, mis 20. oktoobril 1922. a. reg. nr. 9605. all Tallinna notari Karl Väli poolt tõestatud ja välja antud vann. adv. abi Hermann Kochi poolt, kes omakorda teostab temale edasivolituse-õigusega Nikolai Dehni poolt antud ja Tallinna notari Riesenkauffi juures 17. veebruaril 1922. a. registri nr. 1245. all tõestatud volikirja põhjal. Selle volikirja põhjal tunnistati vann. adv. V. Hasselblatt kaebaja volinikuks. Teise kaebusele juurdelisatud volikirja otsustas Riigikohus kaebaja voliniku palve peale tagasivõetuks lugeda.

Põllutöö-ministeeriumi esindajana ilmus vann. adv. Nikolai Talts.

Kaebaja volinik toetas kaebust, juhtides tähelepanu põhikirja (Statuten) III osa § 4. p. p (lhk. 35) ja II osa § 2 (lht. 7) peale.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja palus kaebuse tagajärjeta jätta, seletades, et Johann Dietrichstein-Vinni asutus on ellukutsutud mitte heategevaks otstarbeks, vaid rüütelkonna au ja hiilguse alalhoidmiseks. Asutus olevat kitsarinnaline seisusline asutus, aga mitte heategev Maaseaduse § 1 mõttes, mis selgub muu seas sellest, et asutusse sissepääsmine sünnib loosi läbi.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus: Maaseaduse § 1. põhjal on võõrandatud riigi omanduseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis Balti Eraseaduse (1864. a. väljaanne) § 597. tähendatud. B. E. S. § 599. p. 2. käib rüütlimõisate kohta, millede hulka ka Vinni mõis kuulub. Maaseaduse § 1. märkuse 1 p. 1. järele ei kuulu peale muu võõrandamise alla heategevate asutuste päralt olevad mõisad ja maad.

Sellest järgneb, et käesoleval juhul tuleb lahendada küsimus, kas Johann Dietrichstein-Vinni asutuse saksakeelne põhikiri ehk statuut on 1784. a. Tallinnas Lindfors'i kirjadega trükitud raamatu näol, millel 52 lehekülge (Statuten des evangelisch-weltlichen adelichen Fräuleinstifts Johann Dietrichstein zu Finn genannt in Estland). Sellest põhikirjast on näha (lhk. 1), et Vinni Johann Dietrichsteini asutus on põhjendatud 23. jaan. 1775. a. Johann Dietrich von Rennenkampfi ja tema abikaasa Jacoba Charlotte von Rennenkampfi, sünd. von Tiesenhauseni vahel tehtud ja 24. veebruaril samal aastal kohtulikult jaotuslepingu põhjal kinnitatud heategevaks asutuseks (Stift) ja nimelt Tallinnamaa aadli poolt tarvitavaks vallaliste naiste asutuseks („zu einer milden Stiftung und zwar zu einem dem Adel des Herzogtums Estland zu benutzenden Fräuleinstift zu widmen“ ehk edasi „zu einem adelichen Fräuleinstift des Herzogtums Estland“), kellele asutajad ise veel ligema korralduse ja juhatuskirja (Institutionen und dabei nötige Anordnungen und Leges) anda, omale õiguse jätsid. Selle ligema juhatuskirja järele, mis on kokku seatud 15. aug. 1783. a., pidi selle igaveseks ajaks põhjendatud asutuse siht olema kahesugune: esmalt noortele ja vallalistele aadlisoost naistele (jungen und unverheirateten Frauenzimmern), kel omal varandust ei jätku oma seisuse väärilist kasvatust ja eluviisi saada, seda ilma tasuta selles asutuses muretseda, ja teiselt igale vallalisele aadlisoost naisele (jedem unverheirateten Frauenzimmer) mõõduka maksu eest asutuse mitte-kärikka elu osaliseks saamise võimaldada.

Cap. II. § 1. järele (lhk. 6) peab asutusse (Stift) vastuvõetav vaene olema, s. o. tal peab vähem kui 1000 rubla eest varandust olema. Kui keegi asutusse vastuvõetutest asutuses olemise ajal saab umbes 1000 rubla ümber varandust, peab

ta pooled selle kapitali protsentidest asutusele andma, kui ta asutusse tahab edasi jääda. Kui aga keegi 3000-rublalise varanduse omanikuks saab, siis ei või ta enam asutusse jääda ja peab ühele vaesele oma koha vabastama. Kui ta aga asutusse edasi tahab jääda, peab ta 180 rubla aastas maksma. Asutus oli esialgu 10 kostilise ehk hoolealuse „asutuse tütre“ — Stiftstöchter — jaoks arvatud (Cap. II. § 2. lhk. 7), kellest üks pidi olema naisprior. Sinna juurde tuleb veel üks asutusetütar Tollide perekonnast, kelle hulgast üks liige selle asutuse heaks 3000 rubla igavese aja peale oli annetanud Tallinnamaa Rüütlikassasse. Sellesama § p. 6. all on öeldud, et kui sissetulekute, annetuste ja protsentide läbi asutuse varandus nii suureks on kasvanud, et veel üht asutusetütre kohta võib üleval pidada, siis peab see ellu viidama, et asutus rohkem üldkasulikuks saaks. Asutusse vastuvõtmisel (lhk. 8) peab Rennekampffi ja Tiesenhauseni sugukondade liikmeile eesõigus antama, nimelt peavad, kui end palju vaeseid preiliseid (arme Fräulein) üles on annud, pooled vastuvõetavatest ülevalnimetatud sugukondadest olema, kui neid aga mitte palju ei ole, siis üks kolmandik.

Asutusetütred (Stiftstöchter) saavad asutuses prii korteri, kahe peale ühe toa, igaüks ühe voodi ja kummuti, kahe peale kokku ühe laua, neli tooli ja ühe peegli, prii ülespidamise üldisel söögilaul; veini antakse pidulikkudel juhtumustel ja haigetele, riided ja pesu asutuse vormi järele; üks naisteenija kahe peale; iga asutusetütar saab 50 kop. raha kuus ehk 6 rubla aastas, maksuta õpetust nais ja mees-kooliõpetajate poolt; haiguse korral maksuta arstirohud ja arstiabi. Asutuses olijad ei tohi ilma tööta ja tegevuseta olla; võib lugeda, kirjutada; muusika, joonistamine on lubatud, niisama keetmine, keediste valmistamine, sissesoolamine jms.; ka tants ja jalutuskäigud on lubatud. Vanemad inimesed võivad peale lõunat mitte rohkem kui kaks tundi kaarte mängida, võib ka mängida, kui külalised juhtuvad olema. Vanadusest nõrkadelt ei nõuta enam midagi ja nad lõpetavad oma päivi rahu (lhk. 19). Naisprior valitakse asutusetütarde hulgast asutuseisade ja asutusetütarde poolt ja ei tohi valimise ajal alla 30 a. ega üle 60 aasta vana olla, peab usklik, erapooletu, rahuarmastaja olema. Ta saab 200 rubla aastas palka ja on kohustatud selle raha eest omale riided muretsema, muu ülespidamine on tal prii; tal on üks magamistuba, teenijatuba, eeskoda, ja tema tarvitada on vastuvõtmistuba, kui seal ametlikke talitusi ei ole; tal on kaks teenijat.

Asutusel on kaks asutuseisa ehk kuraatorit. Need peavad olema mõisnikuseisusest, usklikud, mitte omakasupüüdjad, ülepea õiglased mehed, kes põllupidamist tunnevad, vanemas eas, mitte riigiametis olijad ja ka oma asjadega mitte liiga kooramatud; tasu nad ei saa. Asutuseisa (Stiftsvater) valitakse mõlemate kuraatorite, priori ja täisealiste asutusetütarde poolt häälte-enamusega (Cap. IV, § 2). Peale selle on asutusel ökonom, kes asutuse majapidamist juhib (Cap. I § 1—3) ja asutuse isale ja naispriorile aru annab (Cap. IV. § 3. p. c).

Asutusse võib ka mittevaseid vastu võtta, kui nad aastas 120 rbl. enese eest ja 10 rbl. teenija eest maksavad, kui ruum lubab ja nad asutuse korra alla ennast painutavad. Nad ei tohi aga mitte alla 12 a. vanad olla ja võivad asutuses õpetust ning kasvatust saada (lhk. 42—44).

Kui tarvis on, võetakse osavad naiskooliõpetajad ja meeskooliõpetajad ametisse; aegajalt annab õpetust tantsuõpetaja; asutusel on oma arst, ümbruskonnas asuvate hulgast, kes 100 rubla aastas palka saab ja kes haiguse korral abi peab andma.

Asutusel on järgmised teenijad: 1) lauakatja (Tafeldecker), kes ka külalisi teenib; kui ta vallaline on, peab ta vanemas eas olema; 2) üks perenaine (Wirtin); 3) üks kutsar; 4) üks tallipoiss; 5) üks eesratsutaja (Vorreuter); 6) tõlla juures teenija, kes ka aedniku abiks on; 7) aednik; 8) öövaht; 9) postivedaja (Postkerl); 10) muu tarviduste korral võivad ka muud teenijad olla; 11) naisteenijad: priori tarvis kaks, iga kahe preili peale üks, 2 köögitüdrukut, teenijad kooliõpetajate tarvis, 2 piimatüdrukut, kes saavad prii ülespidamise ning riided ja keda soovitav oleks võtta asutuse maade peal elavate hulgast (lhk. 48—49).

Kõigest sellest on näha, et tähendatud asutusel, ehk ta küll osalt ka Tiesenhäusenite ja Rennenkampffide perekonna-liikmete tarvis on määratud, on siiski ühiskondlik heategev iseloom, sest vastu võetakse ka võõraid ning ainult vaeseid, ja kui mõni vastuvõetutest kuidagi viisi varandust saab, peab ta asutusest lahkuma või oma ülespidamise eest maksma, et võimalik oleks jälle vaeseid vastu võtta. Et asutus on määratud aadliseisusest isikute tarvis, see ei muuda asutuse heategevat iseloomu, iseäranis, kui meeles pidada aega, ilmavaateid ja seltskonna olusid asutuse ellukutumise ajal.

Kõige selle põhjal leiab Riigikohus, et kaebus tuleb rahuldada ja Põllutöö-ministeeriumi otsus Vinni mõisa võõrandamise kohta tühistada ja tunnistada, et Vinni asutus on ühiskondlik ja mitteperekondlik heategev asutus ja et tähendatud mõis, kui heategeva asutuse päralt olev, Maaseaduse § 1. märkus 1. p. 1. põhjal võõrandamise alla ei kuulu.

Sellepärast ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Põllutöö-ministeeriumi otsus Vinni mõisa võõrandamise kohta, missugusest otsusest teada on antud Johann Dietrichstein-Vinni asutuse volinikule vann. adv. Hermann Kochile Põllutöö-ministeeriumi kirjaga 18. jaanuarist 1922. a. nr. 217, tühistada ja tunnistada, et Vinni mõis Maaseaduse § 1. märkus 1. p. 1. põhjal, kui heategeva asutuse päralt olev, ei kuulu võõrandamise alla.

Nr. 68.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. oktoobril 1922. a.

Reserv-lipniku Maks Pass'i kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale 8. septembrist 1921. a. Haaslava mõisast väljaplaneeritud krundi nr. 18 ümberplaneerimise asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere, prokuröri abi k. t. K. Luud.

Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus pani kirjaga 9. juunist 1921. a. nr. 3161. all Tartu riigimaade ülemale ette Haaslava vesiveski järve ühes tammide ja kaitsevallidega ja veskile väljarenditud hoonetega, mis järve kaldal asuvad, Haaslava mõisa asunikude kruntidest eraldada, kas rendilepingu § 18. põhjal või vastavaid §§ asunikude rendilepingutesse sisse võttes.

Selle ettepaneku täitmiseks ilmus 15. aug. 1921. a. koha peale Haaslava mõisa 3-liikmeline komisjon järgmises kosseisus: Riigimaade ülema asemik Kraus, maakonna maamõõtja Allekand ja Maakonna-valitsuse esindaja Tobro. Järelevaadates vesiveski järve, tammisid ja kaitsevallisid ja veskile väljarenditud hooneid on see komisjon, nagu ta protokollist näha, määranud veski krundi piirid ära, mille järele maamõõtja piirimärgid sisse pannud ja maa-ala teistest kruntidest eraldanud. Muu seas saanud veski krundi nr. 45. külge liidetud krunt 18. küljest: heinamaad 0,45, ehituse-õuemaad 0,10, vett 0,28 ja teed 0,07 — kokku 0,90 tiinu. Krundi nr. 18. rentnik Päss olevat tema krundi küljest temale rendile antud heinama ja kuivatise eraldamise ja veski krundi külge liitmise vastu sealsamas protestinud.

Selle komisjoni tegevuse vastu krundi nr. 18 rentniku M. Pässi poolt 20. aug. 1921. a. antud kirjaliku kaebuse jättis Planeerimise Peakomisjon oma otsusega 8. sept. 1921. a. (prot. nr. 122) tagajärjeta, jättes kaebajale võimaluse veski krundi sisse aetud kuivatist kasutada ning ühtlasi kinnitades veski krundi nr. 45. piirid nii, kuis nad kohaliku komisjoni poolt olid märgitud (algotim. lht. 12, 14 ja 24).

Reserv-lipnik Maks Päss palus omas Riigikohtule tähtajal antud kaebuses Planeerimise Peakomisjoni otsuse 8. sept. 1921. a. ära muuta nii, et krundi nr. 18. piirid endisteks jääksid, nagu see temale oli tarvitada antud Põllutöö-ministeeriumi ja tema vahel sõlmitud rendilepingu järele, seletades 1) et krundi nr. 18. olevat ta autasuks saanud, kui sõjainvaliid, kellel selle krundi peale rohkem õigust on kui veski krundi rentnikul, kes selle enampakkumise teel ajutiselt kasutada saanud; 2) et krundi nr. 18. tükeldamine olevat lubamata, sest tema olevat selle Vab. Val. määruse 29. apr. 1921. a. § 1. põhjal saanud autasuks; 3) et kuivatise kuul ka seda ümbritseva heinamaa väljaplaneerimine krundi nr. 18 piiridest tähendada Põllutöö-ministeeriumi ja tema vahel sõlmitud rendilepingu mittetäitmist, kuna kuivatise olevat ta omal kulul põhjalikult remonteerinud, ja 4) et igasugune piiride muutmine käivat Maaref. Teost. M. § 63. vastu, sest Haaslava mõisa planeerimise kava olevat Planeerimise Peakomisjoni poolt juba 1919. a. kinnitatud.

Riigikohtu istungile 4. aprillil 1922. a. olid asjaosalist ilmunud kaebaja Maks Päss, kes volitas suusõnal enda huvisid kaitsma vann. adv. Jaan Kriisat, ja Põllutöö-ministeeriumi volinik vann. adv. N. Talts.

Kaebaja volinik vann. adv. Kriisa näitas ette rendilepingu, milles § 18. ette kanti ja leping temale tagasi anti. Seletas, et maa eraldamine krundi nr. 18. küljest on ette võetud veski tammide ja kaitsevallide korrashoidmise ja laiendamise otstarbel, See põhjendus aga ei või sugugi mõõduandev olla, sest kaitsevalli laiendamiseks maad eraldada koguni teiselt poolt küljest (näitas ette kaardi) ei ole mingit tarvidust. Selleks otstarbeks oleks võidud maad võtta kitsa ribana kaitsevallide kõrvalt, aga mitte neljanurgelist maatükki tema volitaja kohast, mille peal asuvad hooned ja mis selleks otstarbeks sugugi kohane ei ole. Paistab selgesti välja, et on tahetud eraldada nimelt hooneid, mida aga rendilepingu § 18. põhjal ei võidud teha, sest tähendatud paragrahv lubab ette võtta ainult mõnesuguseid föid, kui mitte teatud maa-ala ühes hoonetega ära võtta. Pealegi olevat Haaslava mõisa planeerimise kava juba kinnitatud ja selle järele tema volitajale krunt kindlaks määratud piirides kätte antud, mis pärast planeerimist uuesti ette võtta ja kohta tükeldada, selle juures tema volitaja majanduslisi huvisid mitte silmas pidades, Planeerimise Peakomisjonil enam mingit õigust ei olnud. — Kõige selle pärast palus kaebuse rahuldada. —

Põllutöö-ministeeriumi esindaja vann. adv. Talts andis sisse Maakorralduse Peavalitsuse kirja 9. juunist 1921. a. 3161 ja palus asja arutamise edasi lükata ning Planeerimise Peakomisjonist maatüki väljaeraldamise kava välja nõuda. Sisuliselt seletas, et maatüki eraldamine on sündinud enne rendilepingu kinnitamist ja oli tingitud tööstuslike ettevõtte tarvilikusest.

Prokurör avaldas arvamise, et kaebus tuleks rahuldada. Pärast nõupidamist otsustas Riigikohus: Käesoleva asja arutamine edasi lükata ja Põllutöö-ministeeriumi kohustada ette panema Maks Pässiga sõlmitud rendileping Haaslava mõisast planeeritud krundi nr. 18. kohta ja andmed selle kohta, missugustel põhjustel tarvilik oli krundist nr. 18. maatükki eraldada. Peale selle Põllutöö-ministeeriumist välja nõuda koha nr. 18. plaan.

Selle Riigikohtu otsuse täitmiseks teatas Põllutöö-ministeerium kirjaga 30. aug. 1922. a. nr. 3241. all Riigikohtule, et krundi nr. 18. küljest on eraldatud 0,90 tiinu tammide ja kaitsevallide korrashoidmiseks, juurde lisades Haaslava tükeldamise plaani.

Riigikohtu istungile 27. okt. 1922. a. olid ilmunud kaebaja volinik vann. adv. J. Kriisa ja Põllutöö-ministeeriumi esindajana vann. adv. N. Talts. Esimene toetas oma volitaja kaebust, kuna teine, eelmisel kohtuistungil antud seletuste juurde jäädes, palus kaebuse tagajärjeta jätta.

Käesoleva asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Maks Pässe kaebus on põhjendatud ja tuleb rahuldada järgmistel põhjustel:

Esiteks, ei ole Tartu maakonna planeerimiskomisjoni tegevus ja sellele järgnev Planeerimise Peakomisjoni otsus 8. sept. 1921. a. Põllutöö-ministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse ettepanekuga 29. juunist 1921. a. nr. 3161. all Tartumaa riigimaade ülemale kooskõlas, sest see ettepanek räägib Haaslava vesiveski, järve ühes tammide ja kaitsevallide ja veskile väljarenditud hoonetega, mis järve kaldal asuvad, Haaslava mõisa asunikkude kruntidest eraldamisest, kas rendilepingu § 18. põhjal või vastavaid §§ asunikkude rendilepingutesse sisse võttes, kuna kohalik komisjon, pealegi puudulikus koosseisus (Maar. T. M. § 57. R. T. nr. 65 — 1921), tegutsedes ülaltähendatud Maakorralduse Peavalitsuse ettepaneku põhjal, liidab krundi nr. 45. külge Haaslava mõisa asunikkude kruntidest kogusumma 7,37 tiinu, selle hulgas: a) heinamaad: krunt nr. 18-st — 0,45 tiinu, kr. nr. 25 — 2 tiinu ja kr. nr. 46 — 1,74 tiinu, b) õuemaad kr. nr. 18—0,10 t., c) vett kr. nr. 18—0,28 t., kr. nr. 25—1,67 t., ja kr. nr. 46—1,00 t., ja d) teed kr. nr. 18—0,07 tiinu, missugune toimeetus midagi muud on, mitte aga Maakorralduse Peavalitsuse ettepaneku 1921. a. 29. VII. nr. 3161. täitmine, ja siiski, kõige selle peale vaatamata, jättis Planeerimise Peakomisjon Maks Pässe õigustatud proteste tagajärjeta ja kinnitas kohaliku komisjoni poolt temale ettepanud ümberplaneerimis-kava.

Teiseks, ei ole kohaliku planeerimiskomisjoni protokollist 15. aug. 1921. a., Haaslava mõisa tükeldamise plaanist ja algotimetusest üldse näha, et krunt nr. 18-st eraldatud maa-ala piirides mingisuguseid tamme ja kaitsevalle oleks olemas, mis oma korrashoidmiseks säärast maa-ala nõuaks. Ainult järve veert mööda läheb suur postmaantee, mida iseenesest loomulikuks järve kaitsevalliks ehk võiks pidada.

Kolmandaks, et krunt nr. 18. oli Maaseaduse ja Maaref. Teost. Määruste alusel seaduslikus korras kaebajale Maks Pässile tasuta kasutada antud sellekohase lepingu põhjal, siis võis Põllutöö-ministeerium kaebaja krundi suhtes ainult Maaref. Teost. Määruste § 133. piirides teotseda, aga ei võinud mitte ilma lepinguosalise

nõusolemiseta tema krundi vähendamist ja temale rendile antud kuivatise eraldamist tema krundist ette võtta.

Kõige selle pärast otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2. põhjal: Planeerimise Peakomisjoni otsus 8. septembrist 1921. a. Haaslava mõisast välja-planeeritud krundi nr. 18. küljest 0,90 tiinu maa väljaeraldamise ja krundi nr. 45. külge liitmise kohta tühistada.

Nr. 69.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

17. oktoobril / 23. novembril 1922. a.

Eduard Laaman'i kaebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale 15. 7. 21. — 1920. a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik T. Vares, Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Kaebaja Eduard Laaman teenis 1919. a. Eesti välisesinduses esimesed kaheksa kuud Vabariigi Valitsuse nimetusel rahukongressi Eesti saatkonna sekretärina Pariisis ja viimased neli kuud välisministri nimetusel Eesti saatkonna ajakirjanduse-büroo juhatajana Londonis. Selle teenistuse eest sai Eduard Laaman 1919. a. jooksul tasu — esimeses ametis 32.000 prantsuse franki rahukongressi saatkonnale määratud erikrediidist ja viimases ametis 320 naelsterlingit Välisministeeriumi iseäralistest krediitidest, mis tema ka oli 1920. a. deklareerinud vastavalt Tallinna IV jaoskonna Tulumaksu-Komiteele sama aasta tulumaksu määramise suhtes.

Silmapidades, et Vabariigi Valitsuse poolt 12. aprillil 1920. a. vastuvõetud Tulumaksu-seaduses (Riigi Teataja nr. 63/64. — 1920. a.) ei olnud tulumaksu määramise suhtes ette nähtud mingisugust erandit välisesinduses saadud teenistusetasu kohta, arvas jaoskonna Tulumaksu-komitee Eduard Laaman'ile teenistusetasuna 1919. a. jooksul välisvaluutas makstud summad ümber eesti markadesse sama aasta keskmise kursiga (1 frank = 6,60 Eesti marka ja 1 naelsterling = 130.75 E. mk.) ja määras saadud summa 253.040 E. marga pealt kaebajale üldisel alusel 1920. a. tulumaksu kindlaks seaduses antud maksutabeli järele. Kaebaja oli jaoskonna-komitee poolt maksustatud nimelt 48.078 marga määral.

Selle otsuse peale esines Eduard Laaman vastulausega, milles juhtis jaoskonna tulumaksu-komitee tähelepanu selle peale, et eeltoodud 1919. a. teenistusetasu on saadud välismaal hoopis teistes oludes ja et pärast kodumaale tagasitulekut on kaebajal tema praegusest teenistusetasust — Välisministeeriumi informatsiooni-osakonna juhataja palgast — täiesti võimatu seda 1920. a. eest temale määratud kõrget tulumaksu ära tasuda, mis pärast palus tehtud otsuse muuta ja kaebajale 1920. a. tulumaksu määrata vastavalt sellele, mis teised temaga vastulause sisseandmise ajal (1921. a.) ühesuguse sissetulekuga ametnikud maksavad. Jaoskonna tulumaksu-komitee otsustas 22. märtsil 1921. a. Eduard Laaman'i vastulause rahuldamata jätta.

Selle otsuse peale andis Eduard Laaman Otsekoheste Maksude Peavalitsusele edasikaebuse, milles uuesti juhtis tähelepanu selle peale, et Eesti Tulumaksu-

seadus on Eesti raha- ja elukalliduse järele loodud ja neile vastavalt ka elatisealamäär ja maksustamisprotsendid võetud, kuna Pariisis ja Londonis valuuta- ja elukalliduse-tingimused sedavõrt teised on, et ühel ja samal alusel määratud tulumaks riigiametnikule, kes nimetatud linnades teenib, mitukümmend korda raskem on kui sellesama sissetulekuga teenijale Eestis.

Selle peale põhjenedas, et Tulumaksu-seaduses mingisuguseid erandeid välisesinduse liikmete maksustamise kohta 1920. a. ei olnud, otsustas ka Otsekoheste Maksude Peavalitsus 15. juulil 1921. a. edasikaebuse käesolevas asjas rahuldamata jätta.

Tähendatud Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale esines Eduard Laaman seatud korras kaebusega Riigikohtule, milles ta jälle pöörab tähelepanu selle vahe peale, mis lahkuminevad valuuta- ja elukalliduse-olud välismaal ja Eestis loovad ja mis Eesti Tulumaksu-seaduse tabeli ühtlase tarvitamise seal ja kodumaal viibivate tulusaajate kohta võimatuks teeb.

Lahkuminevaid elutingimusi alla kriipsutades, et väida kaebaja, et vastavaid seaduse nõudeid tema oleks 1920. a. tulumaksu määramisel vormiliselt rikutud, vaid arvab, et siin tegemist on seaduse puudusega, mis hiljem kõrvaldati — nimelt Vabariigi Valitsuse poolt 8. juunil 1921. a. vastuvõetud seaduse läbi (R. T. nr. 49/50 — 1921. a.), millega Eesti välisesinduste ametnikkude tulumaksu määramise suhtes isearaline kord sisse seati.

Ülaltähendatud põhjustel palub kaebaja Riigikohtut Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse 15. juulist 1921. a. ära muuta, kaebajale määratud 1920. a. tulumaksu õiglaselt vähendada ning seks tõlgitsemise teel tunnistada tähendatud seadust 8. juunist 1921. a. maksvaks ka 1920. a. tulumaksu kohta.

Täiendavalt sellele esitas Eduard Laaman Riigikohtule välisministri poolt 7. oktoobril 1922. a. nr. 13.632 all väljaantud tunnistuse selle üle, et kaebaja nimetus niihästi Vabariigi Valitsuse poolt 1918. a. rahukongressi Eesti saatkonna sekretäriks kui ka välisministri poolt 1919. a. Londonis avatud Eesti saatkonna ajakirjanduse-büroo juhatajaks kandis, kui ajutine, komandeerimise laadi.

Ühtlasi juhtis kaebaja Riigikohtu istungil oma kaebuse toetuseks tähelepanu Otsekoheste Maksude Peavalitsuse korralduse peale 14. juunist 1920. a. nr. 10150 all (R. T. nr. 89/90—1920.), mille p. 9 on seletatud, et tulumaksu kinnipidamisel ametnikkude palgatasust ei tule mitte arvesse võtta päeva-, sõidu- ja kantseleirahasid.

Asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leidis Riigikohtus, et Eduard Laamanni kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: 1) Vabariigi Valitsuse poolt 12. aprillil 1920. a. vastuvõetud Tulumaksu-seaduse § 1, § 3 p. 4 ja § 13 (R. T. nr. 63/64—1920. a.) põhjal on kohustatud 1920. a. tulumaksu maksuma kõik isikud, kellel olid Eesti Vabariigi piirides mingisugused tuluallikad, kusjuures maksustada tuli isiku 1919. a. kogu tulud, olgu need ükskõik missugusel kujul või missuguseist allikaist saadud; eriti käis maksutamisele ka teenistusetasu, milleks pidi lugema igasugused tulud, mis keegi oma teenistusest saanud; sellest üldisest maksustamise alusest ja korrast ei olnud 1920. a. seaduses mingisugust erandit tehtud nende ametnikkude suhtes, kes olid Vabariigi teenistuses välismaal; 2) kaebaja oli 1919. a. välismaal Eesti Vabariigi teenistuses seal asutatud ametites ja sai nende ametites tasu E. Vabariigi krediitidest; järgnevalt kuulub kogu see tasu 1920. a. tulumaksu alla üldisel alusel; 3) kui ka tõendatuks tunnistada seda asjaolu, et kaebaja teenistus 1919. a. Eesti saatkonna sekretäri ametis Pariisis ja Eesti saatkonna ajakirjanduse-büroo juhataja ametis Londonis oli ajutine ja selle tõttu kandis komandeerimise laadi,

siiski ei kõrvalda see eelseisvat järeldust, sest 12. aprillil 1920. a. vastuvõetud Tulumaksu-seaduses ei ole tulumaksu määramise suhtes vahet tehtud alatise ja ajutise teenistuse eest saadud tasu vahel, vaid on üldiselt määratud, et maksustamise alla käib igasugune teenistuse tasu; 4) kaebaja ei ole millegagi tõestanud, et teenistuse tasu, mis ta 1919. a. välismaal saanud, oli temale just päeva- või sõidurahadena makstud ja mitte hariliku kindla kuupalgana antud, kuna see asjaolu, et kaebaja teenistus Pariisis ja Londonis tema ametite paigal kestis, eeldab tasu maksmist nimelt kindla palga, mitte aga päeva- või sõidurahade alusel, ja 5) Vabariigi Valitsuse poolt 8. juunil 1921. a. vastuvõetud seaduse § 21. märkuse 2 (R. T. nr. 49/50—1921. a.) maksvaks tunnistamine tagasiulatavalt 1920. a. tulumaksu kohta käiks Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 54. vastu.

Selle ja Adm. K. K. § 21. ja 22 p. 1. põhjal otsustas Riigikohus Eduard Laamanni kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 70.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

15. detsembril 1922. a.

Aleksander Laanso kaebus Põllumajanduse Peavalitsuse otsuse peale 29. VI. 1922. a. kaebajale kalapüügi-loa väljaandmisest keeldumise pärast.

Eesistuja osakonna juhataja P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski, Riigikohtu prokuröri abi. k. t. K. Luud.

Aleksander Laanso on oma palve peale 3. juunist 1922. a. kalapüügi-loa saamiseks Veisjärves Põllutöö-ministeeriumi Peavalitsuse poolt 29. juunil 1922. a. nr. 2313. all vastuse saanud, et tema palve Ministeeriumi Juriidilise Büroo otsuse põhjal on tõenduste puudusel tagajärjeta jätud.

Aleksander Laanso palub Riigikohut, tähendatud Põllutöö-ministeeriumi korralduse äramuutmiseks, tunnistada teda Veisjärve kaaskasutajaks selle osa peale, mis piirab tema „Nägutsi“ nr. 3. talukohta, ja kohustada Põllutöö-ministeeriumi temale nimetatud järveosa peale kalapüügi luba andma.

Kohtu istungil tänasel päeval toetas Aleksander Laanso kaebust ja palus selle rahuldada, sest järve kalda omanikul on kalapüüdmise õigus, nagu seda Vene Senat Kass. departemangu otsusega nr. 28/1879. a. on seletanud ja mida tõendab ka rahukohtuniku esitatud otsus 13. nov. 1898. a., millega on tunnustatud tema isa kalapüügiõigused vaidluse all olevas järves, missugused õigused ühes taluga temale, kaebajale, on üle läinud. Selle tõenduseks, et ta on „Nägutsi“ talu omanik, näitas ta ette Kärstna Vallavalitsuse tunnistuse ja selle kohta, et vesi maast ära ei ole eraldatud, talu kaardi, mille akti juurde lisamisest ta keeldus.

Põllutöö-ministeeriumi esindaja palus kaebuse selles osas, mis puutub kaebaja Veisjärve kaaskasutajaks tunnustamisse, läbi vaatamata jätta, kui Riigikohtu

Administratiiv-osakonnale mitte alluva, sest Põllutöö-ministeerium on leidnud, et Veisjärv on riigi omandus, ja on selle väljarentinud. Siinjuures on Põllutöö-ministeerium talitanud kui fiskus, ja kui kaebaja arvab, et tal on järve kohta mõnesugused õigused võib ta nende õiguste tunnustamist tsiviilteel nõuda.

Mis puutub palve teise osasse, milles palutakse Põllutöö-ministeeriumi kohustada kaebajale kalapüügi-luba välja andma, siis tuleb kaebus selles osas tagajärjeta jätta, sest seesuguste lubade väijaandmine kuulub Põllutöö-ministeeriumi diskretsiooni-õigustesse ja kaebust ei või sellepärast rahuldada.

Käesoleva asja läbi vaadates ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Laanso kaebus tuleb tagajäreta jätta.

Kahtlemata on Põllutöö-ministeeriumi määrused kalapüügi korraldamise asjus (R. T. nr. 59/60—1920. a.) ainult niipalju sunduslikud, kui palju nad kooskõlas on kalapüügi-seadusega (Ven. S. K. XII. k. II j. §§ 494—497, 560—575, 490, 491 ja B. E. S. § 1036 ja 1038). Peab tunnustama, et viimastes seadustes ei leidu midagi sarnast, mis kalda omanikku kohustaks kellegi käest lubakirju võtma kalapüüdmiseks oma vees. Kuid käesoleval juhtumisel ei ole tõendatud, et kaebaja praegusel ajal „Nägutsi“ talu omanik oleks ja et „Nägutsi“ nr. 36. talu piirid Veisjärve vetest ära oleksid eraldatud. Kaebaja poolt selle tõenduseks ettenäidatud tunnistust ja kaarti ei saa arvesse võtta, sest kaebaja keeldus neid dokumente akti juurde lisamast.

On asjata küsimust arutama hakata, kas kaebaja nende dokumentidega ülepea oleks võinud kindlaks teha oma omanduseõiguse „Nägutsi“ nr. 36. talu peale ja kalapüügi-õiguse Veisjärves, sest poolte seletustest kohtu ees ja kaebaja palvekirjadest, mis Maakorralduse Peavalitsuse ülemale 3. juunil 1922. a. ja Riigikohtule 15. juulil 1922. a. antud, selgub, et Põllutöö-ministeerium ühelt poolt eitab, et Laanso oleks ostu-müügi lepingu põhjal omale kalapüügi-õiguse Vesijärves omandanud, ja teiselt poolt tunnistab Vesijärve riigi omanduseks, valdab seda ja rendib seda välja.

Säherdune ajalugu tõendab, et Põllutöö-ministeeriumi ja Aleksander Laanso vahel on olemas tsiviil-õigusline vaidlus Veisjärve omanduse-õiguse kohta, ja sellest järgneb, et Põllutöö-ministeerium, kui riigivaranduse kaitsja, oli õigustatud kaevatud vastuse Laansole andma ja et Laanso nõudmine, tunnistada teda Veisjärve kaasasutajaks äratähendatud osas tuleb juba tsiviilkohtu teel lahendada. Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. §§ 21. ja 22. p. 1. põhjal: Aleksander Laanso kaebuse tagajäreta jätta.

Nr. 71.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. detsembril 1922. a.

Itsik Teishev'i kaebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale
18. VII. 21. 1920. a. tulumaksu asjus.

Eesistuja riigikohtunik M. Taevere, ettekandja riigikohtunik T. Vares,
Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Itsik Teishev deklareeris oma 1919. a. tulud järgmiselt: maksukohuslase päralt Tallinnas olevast plekitööstuse- ja kaubanduseärist saadud puhtkasu 6.800 mk.; sellest maha arvata Tallinnas 1919. a. ostetud majast saadud kahju 2.150 marka 82 penni; jääb üle maksustatavat tulu 4.649 marka 18 penni.

Selle deklaratsiooni kõrval leidub algoimetuses allakirjutamata õiendus, Virumaa I jaosk. Maksuinspektori teadaanne 7. oktoobrist 1920. a. nr. 4514 all, millest näha, et maksukohuslase äri puhtkasu vastaval aastal on ärimaksu-komisjoni poolt 25.000 marga peale hinnatud ja selle pealt 3.600 marka puhtkasu-maksu määratud ja et keegi Jakob Jankelson võlgneb maksukohuslasele 97.200 mk.; mille pealt protsendimaks on 4.860 marka.

Tähendatud deklaratsiooni ühes eeltoodud teadetega läbi arutades leidis Tallinna III jaoskonna tulumaksu-komitee, et Itsik Teishev'i äri 1919. a. puhtkasu on ärikomisjoni poolt 25.000 marga määral liiga väikeselt hinnatud ja see tuleb maksukohuslase 1919. a. tulude väljaarves 70.000 marga peale tõsta ja et maksukohuslase poolt deklareerimata jäetud protsendimaks 4.860 mk. tuleb tema tuludele juurde arvata, kuna maja arvel ülesantud kahju 2.150 m. 82 penni tuleb maha arvamata jätta, sest et maksukohuslane on maja alles oktoobrikuus 1919. a. omandanud ja maja väljaminekud on endine majaomanik Seeling kannud. Vastavalt sellele otsustas jaoskonna tulumaksu-komitee hinnata Itsik Teishev'i 1919. a. tulu 75.000 marga peale määrata temalt 1920. a. tulumaksu 9.000 marka ja trahvida teda tulude varjamise eest 500 margaga. Maksukohuslase vastulause selle otsuse peale oli jaoskonna-komitee poolt mõjuvate põhjuste puudusel tagajärjeta jäetud.

Selle maksustamise peale andis Itsik Teishev edasikaebuse sisse, milles seletab, et temale määratud tulumaks on üleliia kõrge, ja palub selle määrata vastavalt tema tõelikkudele tuludele. Selle peale põhjenedes, et maksukohuslase deklaratsioon mitte vastuvõetav ja teated tuludest mitte kokkukõlas ei olnud, et sellepärast jaoskonna-komitee on maksukohuslast oma andmete järele õieti maksutanud ja et tema tõendusid faktiliste tulude üle ei ole ette toonud, otsustas Otsekoheste Maksude Peavalitsus 18. juulil 1921. a. sisseantud edasikaebuse rahuldamata jätta.

Eeltoodud otsuse peale esines Itsik Teishev kaebusega Riigikohtule, milles palub teda 1920. a. tulumaksust, 9000 margast vabastada, sest et ta on tööjõuetu, nagu seda tõendab jaoskonna tulumaksu-komitee 17. veebruaril 1921. a. ettepannud arstlik tunnistus; ühtlasi seletab kaebaja, et laen Jankelsonile on juba enam kui kahe aasta eest, arvates 7. augustist 1921. a. ära tasutud.

Asja läbi arutades leidis Riigikohus, et käesolevas asjas tuleb mõõduandvaks pidada järgmisi asjaolusid: 1) ehk kaebaja küll arstliku tunnistusega on tõendanud, et tema töövõime raskemal mõõdul on piiratud, ei anna see siiski põhjust tema vabastamiseks 1920. a. tulumaksu maksmisest, sest et tähendatud maks on määratud tulude pealt ärist ja kapitalist, mis ei ole maksukohuslase isikliku töövõimega otsekoheselt ja lahutamata seotud; 2) jaoskonna ärimaksu-komisjoni seadusejõusse astunud otsused on kohustuslised ka tulumaksu väljaarvutamisel ja jaoskonna tulumaksu-komitee ei ole mitte õigustatud oma äranägemise järele neid tühistama või muutma, olgugi üksnes tulumaksu määramise suhtes; vastavalt sellele, kui jaoskonna ärimaksu-komisjon oli kaebaja Itsik Teischev'i äri 1919. a. puhtkasu 25.000 marga peale kindlaks teinud ja selle pealt 3.600 mk. puhtkasu-maksu määranud, siis oli ka jaoskonna tulumaksu-komisjon kohustatud kaebaja Teischev'i nimetatud allikast saadud 1919. a. tulu väljaarvutamisel need kindlaks tehtud summad aluseks võtma; tähendatud puhtkasu määra suurendamist jaoskonna tulumaksu-komisjoni poolt käesolevas asjas kuni 70.000 margani tuleb Tulumaksu-seaduse § 3. 10 ja 11. oluliseks rikkumiseks tunnistada, ja 3) Itsik Teischev'i kinnitus, et laen Jakob Jankelson'ile oli juba 1919. a. tasutud, tuleb asja faktilise seisukorra selgitamiseks seda enam tarviliseks, et Virumaa I jaoskonna maksuinspektori teadaandes 7. okt. 1920. a. nr. 4515 puudub tähipäälne tähendus, mis aastal või mis aasta eest võlgnik Jankelson on võlausaldajale Teischevile 4.860 mk. protsente tasunud.

Eeltoodut silmas pidades, prokuröri arvamise ära kuulates ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 peale põhjenedes **otsustas** Riigikohus: Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsus 18. juulist 1921. a. tühistada ja asi samale Peavalitsusele uueks otsustamiseks tagasi saata.

Nr. 72.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. oktoobril 1922. a.

Paul Bachmann'i kaebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale
5. 8. 21. 1920 tulumaksu asjas.

Eesistuja riigikohtunik M. Taevere, ettekandja riigikohtunik T. Vares
Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Paul Bachmann deklareeris oma 1919. a. tulu 1.550 marga suuruseks, selle tulu allikaks üles andes enda päralt oleva pudukaupluse Tallinnas, Kullasepa tän. Seda deklaratsiooni läbi arutades otsustas Tallinna I jaoskonna tulumaksu-komitee 3. detsembril 1920. a. Paul Bachmann'i maksustamise aluseks võtta ärimaksu-komisjoni poolt kindlaks tehtud Bachmann'i kaupluse 1919. a. puhtkasu 50.000 marga suuruses, ja määras sellele vastavalt temale tulumaksu 4.500 mk. Maksukohuslase vastulause selle otsuse peale oli jaoskonna-komitee poolt 3. aprillil 1921. a. rahuldumata jäetud.

Selle maksustamise peale andis Paul Bachman edasikaebuse Otsekoheste Maksude Peavalitsusele, milles palus jaoskonna-komitee otsuse ära muuta, kaebaja 1919. a. tulu õiglaselt hinnata ja sellele vastavalt tema 1920. a. tulumaksu vähendada, silmas pidades järgmisi asjaolusid: kaebaja äri 1919. a. puhtkasu on ärimaksu-komisjoni poolt 50.000 marga peale liiga kõrgelt hinnatud; tegelikult oli see palju vähem; kui aga seda puhtkasu summat tulumaksu määramisel siiski aluseks võtta, siis peaks sellest summast ometigi puhtkasu-maks, linnamaksud ja teised lubatud kulud maha arvama. Leides, et kaebaja on õieti maksustatud jaoskonna-komiteel olevate andmete järele, kusjuures komitee ka ärimaksu-komisjoni andmeid silmas pidas, otsustas Otsekoheste Maksude Peavalitsus 5. augustil 1921. a. nr. 295 all edasikaebuse rahuldamata jätta.

Ülaltoodud otsuse peale esines Paul Bachman kaebusega Riigikohtule, milles ta, tugenedes vastulauses ja edasikaebuses ettetoodud seletuste peale ja neid osalt korrates, palub Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse käesolevas asjas ära muuta ja kaebajale 1920. a. tulumaksu määrata vastavalt tema poolt ülesantud 1919. a. tuludele.

Asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates, leiab Riigikohus, et käesolevas asjas pidi Tallinna I jaoskonna tulumaksu-komitee teiste andmete hulgas silmas pidama muidugi ka ärimaksu-komisjoni poolt kaebaja kaupluse kohta kindlaks tehtud 1919. a. puhtkasu summa ja kui viimane Paul Bachmann'i ainuke 1919. a. tulu oli, tema enese poolt ülesantud tulu määrast üle käis ja kui ärimaksu-komisjoni vastav otsus seaduslikku jõusse oli astunud, siis oli komitee kohustatud sellesama ka Paul Bachmann'i 1920. a. tulumaksu määramise aluseks võtma; kuid seejuures pidi jaoskonna tulumaksu-komitee vastavalt Tulumaksu-seaduse § 11 p. 6, igatahes selle puhtkasu pealt võetud maksud ja eriti tema pealt määratud puhtkasu-maksu ennem maha arvama ja üksnes ülejäägi Paul Bachman'i isikliku tulu arvesse võtma, et aga jaoskonna tulumaksu-komitee kaebaja 1920. a. tulumaksu väljaarvutamisel tähendatud puhtkasu algsummast pole mingisuguseid maksusid maha arvutanud, siis ei või tema talitust käesolevas asjas õigeaks pidada ja seda kinnitavat Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsust seadusepäraseks tunnistada.

Vastavalt sellele otsustas Riigikohus Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. põhjal Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsus 5. augustist 1921. a. nr. 295 tühistada ja asi samale Peavalitsusele uueks otsustamiseks tagasi saata.

Nr. 73.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. detsembril 1922. a.

Anton Univeri kaebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale
10. aug. 1921. a. nr. 334 tema 1920. a. tulumaksu asjus.

Eesistuja riigikohtunik M. Taevere, ettekandja riigikohtunik T. Vares,
Riigikohtu prokuröri abi k. t. K. Luud.

Anton Univer deklareeris oma 1919. a. tulu teenistusest Pärnu Tallinna raudteel Härmeti jaamaülema abina 5.585 marga 28 penni suuruseks. Kohaliku Rapla valla tuluhindamis-komisjon hindas Anton Univeri 1919. a. tulu 30.000 marga peale ja teatas sellest Harjumaa II. jaoskonna tulumaksu-komiteele märkusega „hangeldaja“. Ühtlasi selgus Harju Maakonna Koolivalitsuse teadaannest 9. juulist 1920. aastal, et maksukohuslase naine Martha Univer, kellel mehega ühine majapidamine, oli 1919. a. õpetajaks Rapla vallas Vaitu koolis ja sai selles ametis palktasu 2.146 marka, mis Anton Univeri tulu deklaratsioonis on üles andmata jäetud. Kõike seda silmas pidades otsustas 9. detsembril 1920. a. jaoskonna tulumaksu-komitee, kelle liikmetele maksukohuslane tuntud, Anton Univeri 1919. a. tulu 50.000 marga peale kindlaks teha ja vastavalt sellele määrata temalt 1920. a. tulumaksu 4.500 marka.

Selle otsuse peale andis Anton Univer vastulause sisse, milles, juurde lisades Pärnu-Tallinna Raudtee Valitsuse tunnistuse 21. märtsist 1921. a. nr. 110, tõendas, et tema palktasu 1919. a. oli just 5.585 marka 28 penni ja palus temale 50.000 m. pealt määratud tulumaksu vastavalt vähendada. Asi oli arutusel jaoskonna-komitee istungil 11. mail 1921. a., kusjuures, nagu Harjumaa II. jaoskonna maksuinspektori ettekandest sama aasta 18. juulist nr. 141. näha, selgus, et Anton Univeril Härmeti jaama lähedal veel kinnisvara olemas, mille kohta tema 1919. a. tulude deklaratsioonis mingid märkust pole teinud; seda silmas pidades otsustas jaoskonna-komitee sisseantud vastulause tagajärjeta jätta.

Eeltoodud otsuse peale andis Anton Univer edasikaebuse sisse Tulumaksu Peakomiteele, milles ta tugenedes eeltähendatud Pärnu-Tallinna Raudtee Valitsuse tunnistuse peale nr. 110, seletab, et tema kui raudtee-ametnik on 1919. a. palksaanud kõigest 5,585 mk. 28 p. ja et tema 1919. a. tulu hindamine 50.000 marga peale ei vasta tõele, mispärast ka palub oma tulumaksu tähendatud palktasu summa pealt määrata. See edasikaebus oli Harjumaa II. jaoskonna maksuinspektori poolt ette kantud Tulumaksu Peakomiteele ühes Rapla Vallavalitsuse teadaandega 12. juulist 1921. a., milles maksuinspektori järelepärimise tõttu teatati, et Anton Univer tõesti spekuleeris kõigega, mis ette juhtus, ja et ta ehitas omale 1920. a. kahekordse puumaja Härmeti jaama juurde ühes kõrvaliste hoonetega.

Kogu eeltoodud andmeid silmas pidades leidis Otsekoheste Maksude Peavalitsus, et Anton Univer on õieti maksustatud nende andmete järele, mis jaoskonna komiteel olemas, ja et tema tõendus oma faktiliste tulude üle ei ole ette toonud, mis alusel ka otsustas 10. augustil 1921. a. sisseantud edasikaebuse rahuldamata jätta.

Tähendatud otsuse peale esines Anton Univer kaebusega Riigikohtule, milles uuesti seletab, et tema on 1919. a. saanud palktasu kõigest 5.585 mk. 28 p., mis-pärast palub end 50.000 marga pealt määratud 1920. a. tulumaksust vabastada ja end maksustada oma tegeliku tulu suuruse järele.

Asja läbi arutades ja prokuröri arvamise ära kuulates leiab Riigikohus, et Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsus 10. augustist 1921. a. nr. 334 käesolevas asjas tuleb tühistada ja asi nimetatud Peavalitsusele uueks otsustamiseks tagasi saata järgmistel põhjustel: 1) Rapla valla tuluhindamis-komisjon kõrgendas Anton Univeri poolt ülesantud 1919. a. tulude summa 5.585 marga 28 penni pealt 30.000 marga peale kogu nende andmete põhjal, mis komisjonil teada olid: nende andmete hulgas oli muidugi arvesse võetud ka Anton Univeri naise palktasu 2.146 mk., mis Rapla valla komisjonil ei võinud teadmata olla, sest et Marta Univer oli õpetajaks just selle valla koolis; jaoskonna-komitee kõrgendas omalt poolt vallakomisjonis Anton Univeri kohta välja arvatud tulude summa 30.000 marga pealt 50.000 marga peale, jällegi muude andmete hulgas silmas pidades tema naisele makstud õpetaja palktasu 2.146 m. Nõnda oli üks ja sama tulude kõrgendamise alus kaks korda arvesse võetud, mis mitte õiglane ei ole; 2) Harjumaa II. jaoskonna maksuinspektori ettekandest Tulumaksu Peakomiteele 18. juulist 1921. a. nr. 141 all on näha, et Anton Univeri vastulause rahuldamata jätmise põhjuseks jaoskonna-komitees oli eriti see asjaolu, et komitee istungil 11. mail 1921. a. s. lgus, et maksukohuslasel on Härmeti jaama juures ka maja olemas, mille kohta tema 1919. a. tulude deklaratsioonis mingisuguseid märkusi pole teinud; kuid Rapla Valla-valitsuse teadaandest 12. juulist 1921. a. selgus, et maksukohuslane on selle maja enesele ehitanud alles 1920. a.; nõnda ei olnud tähendatud hoone maksukohuslase 1919. a. tulude deklareerimise ajal veel olemaski ja selle maja, kui tuluallikka, arvesse võtmine jaoskonna-komitee poolt käesolevas asjas maksukohuslase vastulause otsustamisel oli ekslik; 3) teated Anton Univeri „hangeldamisest“ ja „spekuleerimisest“ on tema maksustamise aluseks võetud sedavõrt üldises ja selgusetas olekus, et selle tuluallika arvessevõtmine alles vahest siis võimalik oleks, kui tema tulusus lähemalt on kindlaks määratud.

Eeltoodu ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsus 10. augustist 1921. a. nr. 334 tühistada ja asi samale Peavalitsusele uueks otsustamiseks tagasi saata.

Nr. 74.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

19. detsembril 1922. a.

Oskar Haarmann'i keebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale 5. septembrist 1921. a. nr. 472 all — 1920. aasta tulumaksu asjas.

Eesistuja riigikohtunik M. Taevere, ettekandja riigikohtunik T. Vares, prokuröri abi k. t. K. Luud.

Tulumaksu-seaduse § 41 ja 21. juulil 1920. a. Riigi Teatajas nr. 97/98 avaldatud rahaministri määruse põhjal sama aasta 8. juulist pidid 1920. a. tulumaksu asjas kõik isikud, kelle elukoht linnas, endi 1919 a. tulude kohta teated (deklaratsi-

oonid) sisse andma hiljemalt 15. juulil 1920. a. Oskar Haarmanni poolt ei olnud see-sugust teadet sisse antud ja sellepärast oli Tallinna VI jaoskonna tulumaksu-komitee teda maksustanud komitee enese poolt kogutud andmete alusel. Need andmed, nagu näha Riigikohtule esitatud Otsekoheste Maksude Peavalitsuse algoimetusest, olid järgmised: a) allakirjutamata õiendus märkusega: „Haarmann, Oskar Adami p., 27 a. Kooli uul. 9 — 2, elukutse — ilma ametita kaasüüriline; perekonna-liikmed —“ ja b) ka allakirjutamata, kuid komitee esimehe stempliga märgitud õiendus järgmiste teadetega: „võlausaldaja Haarmann, Oskar, Kooli t. 9 k. 2; võla summa — 30.000; võla protsendid 8°/_o, võlgnik — Haarmann, Joonas“. Tähendatud asjaolude ja andmete alusel talitas Tallinna VI jaoskonna tulumaksu-komitee järgmiselt: a) 9. detsembril 1920. a. määras Oskar Haarmannile Tulumaksu-seaduse § 76 põhjal 1919. a. tulude deklareerimata jätmise pärast trahvi 300 marka ja b) 13. jaanuaril 1921. a. otsustas Oskar Haarmanni 1919. a. tulu hinnata 50.000 marga peale ning temale 1920. a. tulumaksu määrata 4.500 mk. Missuguste andmete põhjal maksukohuslase 1919. a. tulu just 50.000 marga peale kindlaks oli tehtud ja kas Tulumaksu-seaduse § 49 ettenähtud maksuleht üldse Oskar Haarmannile oli saadetud, selle kohta puuduvad algoimetuses, samuti Otsekoheste Maksude Peavalitsuse esitises käesolevas asjas Riigikohtule igasugused teated.

Asja pärasine käik oli järgmine:

1. veebruaril 1921. a. Riigi Teatajas nr. 8. avaldatud rahaministri määrusega sama aasta 26. jaanuarist nr. 1342 oli Tulumaksu-seaduse § 93. põhjal sama seaduse § 51. ettenähtud vastulausete andmise kui ka maksuõiendamise viimseks tähtajaks 1920. a. tulumaksu asjus määratud Tallinna linna VI maksu-jaoskonnas 15. märts. 1921. a.

18. juunil 1921. a. teatas Oskar Haarmann Tallinna VI jaoskonna tulumaksu-komiteele, et politsei nõuab tema käest sisse 4.500 mk. 1920. a. tulumaksu, ja palus selle nõudmise seisma panna ning asja uueks läbivaatamiseks määrata. Ühtlasi seletas paluja, et tema sissenõutava tulumaksu kohta tolle ajani mingisugust teadet ei ole saanud, kogu 1919. a. jooksul sõjaväes teenis, elades Valgas, kus temal peale harilikku sõduripalga mingisugust teist sissetulekut ei ole olnud; sõduri palk aga olevat teadupärast napiline ja jätkuvat üksnes igapäevaste kõrvaliste kulude katmiseks ja tema olevat arvanud, et see tulumaksu alla ei käigi. Selle peale põhjenedes, et vastulause peale tähtaega sisse antud ja põhjusi tähtaja uuendamiseks ei ole ette toodud, otsustas jaoskonna-komitee 15. juulil 1921. a. Oskar Haarmanni vastulause läbi vaatamata jätta.

Selle otsuse peale andis Oskar Haarmann edasikaebuse Tulumaksu Peakomiteele, milles seletab, et ta terve 1919. a. oli sõjaväe-teenistuses, viibides vahel merel kergeristleja „Lembitu“ peal, vahel frondil Stakelnis ja tuleliinil Irboska all, vahel haiguse tõttu hospitalides, ja et alles jaanuarikuul 1920. a. saadeti ta Irboska alt Tallinna treialiks autogaraashide töökotta, kus tema ka kuni demobilisatsiooni lõpuni oli. Kõige selle aja saanud tema, lihtne vabrikutöeline, alamsõduri palka ja ei olevat temal mingisugust muud sissetulekut olnud. Teatelehte 1919. a. tulude kohta ei olevat ta annud, arvates, et seda pole tarvis teha, sest et tema aastane alam-sõduri palktasu ei olnud üle 3000 marga, mis tulumaksust vaba. Venna Joonas Haarmanni võla 30.000 marga kohta seletas kaebaja, et tema, nagu iga teine sõja mees, oma asjad enne frondile saatmist ära andis, sest et teadmata oli, mis saatus temale tulevikus toob. Riided saatnud kaebaja koju, kuna kasuka jätnud vend Joonasele 30.000 marga eest, mis tema surma puhul vend ka tema matmise kulu-

pidi andma. Et aga kaebaja elusalt tagasi jõudis, siis võtnud ta kasuka vennalt tagasi, ja sellega olnud ka see võlg annulleeritud. Juurde lisades, et kaebajale mingisugust maksulehte ei ole saadetud ja et temal võimatu oli protesti avaldada otsuse vastu, mis tema tagaselja ja teadmata tehtud, palus Oskar Haarmann Tulumaksu Peakomiteed tema 1920. a. tulumaksu küsimuse sisuliselt uuele arutusele võtta, tema sellest maksust vabastada ja temale määratud tulumaksu 4.500 marga sissenõudmine kuni asja uue läbivaatamiseni seisma panna. Põhjustades selle peale, et vastulause, kui hilja sisseantud, jaoskonna tulumaksu-komitee poolt sisuliselt läbi vaatamata oli jäetud, otsustas Otsekoehete Peavalitsus 5. septembril 1921. a. edasi-kaebuse käesolevas asjas sisuliselt läbi vaatamata jätta.

Tähendatud otsuse peale esines Oskar Haarmann Otsekoehete Maksude Peavalitsuse kaudu kaebusega Riigikohtule, milles ta uuesti kinnitab, et ta 1920. a. tulumaksu asjas mingit maksulehte ei ole saanud, kordab osalt eeltoodud asjaolusid oma väeteenistuses viibimise kohta 1919. a. ja alamsõduri palgamäära kohta ning lisab juurde, et ta detsembrikuus 1919. a., kui tulumaksu-kohuslaste nimekirju 1920. a. peale kokku seati, oli Valgas sõjaväe-teenistuses, et tal täitsa arusaamatu on, kust jaoskonna tulumaksu-komitee on tema 1919. a. tulu summa 50.000 mk. võtnud, millest tema alles Tulumaksu Peakomitees on teada saanud, ja et tema palve, vastulause tähtaega uuendada, jaoskonna tulumaksu-komitees arutamata on jäetud. Kogu ettekantud asjaolude põhjal leiab kaebaja, et jaoskonna tulumaksu-komitee ja Otsekoehete Maksude Peavalitsus on tema kohta Tulumaksu-seaduse § 49. rikkunud, mille järele igale maksjale peab maksuleht välja saadetud olema, kuna tema seda ei ole saanud, ja palub oma asja vastavale maksuasutusele uueks sisuliseks läbivaatamiseks saata või ta pealepandud 1920. a. tulumaksust vabastada.

Kaebusele juurdelisatud kolmest ametlikust tunnistusest on näha, et kaebaja Haarmann on 10. jaanuarist kuni 30. jaanuarini 1919. a. Tallinna keskaigemajas ravitsusel olnud, samal aastal 13. märtsist kuni 11. juunini sõjalaeva „Lembitu“ peal teeninud palgaga 300 mk. kuus ja päevarahaga 6. mk. päevas ja 26. juunist 1919. a. kuni 13. jaanuarini 1920. a. soomusrongide-diviisi tagavara-pataljonis teeninud palgaga 200. mk. kuus ja liini-päevarahaga 6. mk. päevas.

Peale selle on kaebusele päraselt veel juurde lisatud ametlik väljavõte Tallinna VI jaoskonna tulumaksu-komitee 1921. a. tulumaksu vastulausete raamatust, millest nähtub, et pärast arutusel oleva kaebuse sisseandmist Otsekoehete Maksude Peavalitsusele (27. septembril 1921. a.), kuid enne selle ärasaatmist Riigikohtule (17. novembril 1921. a.) jaoskonna tulumaksu-komitee on siiski, Otsekoehete Maksude Peavalitsuse kirja tõttu 28. septembrist 1921. a. nr. 18948. Oskar Haarmanni voliniku palve vastulause sisseandmise tähtaja uuendamise kohta uuesti läbi vaadanud, kuid voliniku poolt ettetoodud põhjused mittemõjuvateks tunnistades, on komitee 27. oktoobril 1921. a. otsustanud palve tähele panemata jätta.

Oskar Haarmanni kaebust Riigikohtule esitades kannab ühtlasi Otsekoehete Maksude Peavalitsus vahikirjas 17. novembrist 1921. a. nr. 3874 ette, et endise praksise analoogial ja Peavalitsuse korralduse tõttu 5. veebruarist 1921. a. nr. 1838 andsid maksuinspektorid maksulehtede väljasaatmisel linnades kuulutuse ja maal vallavalitsuste kaudu üldiselt teada, et maksulehtede mitte-kättesaamise korral igaüks kohustatud on selle ise vastavast ametikonnast muretsema ja et lehe mitte-kättesaamine vastulausete andmise ja maksuõienduse tähtaega edasi ei lükka. Omalt poolt leiab Otsekoehete Maksude Peavalitsus, et jaoskonna-komitee on käesoleval

juhtumisel vormiliselt täitsa õigesti talitanud ja et Peavalitsus ei olnud õigustatud asja sisuliselt arutama, kui jaoskonna-komitee on keeldunud seda tegemast.

Asja läbi arutades leiab Riigikohus, et käesoleval juhtumisel on mõõduandvad järgmised seaduse määrused ja asjaolud:

1). Vabariigi Valitsuse poolt 12. aprillil 1920. a. vastuvõetud (Riigi Teataja nr. 63/64—1920. a. sead. nr. 184.) Tulumaksu-seadus, mille alusel maksuasutustel käesolevat asja tuli arutada, määrab, et tulumaksu-lehed, kus on äratähendatud maksualuse tulu suurus ja pealepandud maksu määr, peavad olema välja saadetud maksjatele kõige hiljemalt maksuaasta 1. augustiks (§ 49); on see tingimus täidetud, siis võivad maksukohuslased tuluhindamise ja maksumäära kohta vastavale jaoskonna-komiteele vastulause kõige hiljemalt 1. septembriks esitada (§ 51); maksukohuslastel aga, kellele maksulehed peale 1. augusti kätte saadetud, on õigus edasikaebuseks ebaõige maksumäära pärast kahe nädala jooksul, maksulehe kättesaamise päevast arvates (§ 59); ühtlasi on rahaminister õigustatud Tulumaksu-seaduses ettenähtud tähtaega pikendama (§ 93). Eeltoodud määrustest järgneb, et vastulausete andmise tähtaja kestuse algamise seaduslikuks eeltingimuseks oli tol ajal igatahes maksulehe väljasaatmine; oli see väljasaatmine aga pärast maksuaasta 1. augusti toime pandud, siis ka maksulehe kättesaamine; järgnevalt — kui puuduvad need eeltingimused, siis ei või õigusliselt tekkida ka küsimust vastulause tähtaja möödumisest, sest et selle kestus ei võinud veel alatagi; rahaministril on küll õigus tulumaksu asjus seatud tähtaega pikendada, kuid see ei kõrvalda eeltoodud järeldust, sest et see õigus et sisalda eneses mitte volitust ka nimetatud tähtaegu kitsendada või täitsa ära hävitada; eriti ei loo ta seaduslikku võimalust jaoskonna-komiteid tulumaksu-lehtede väljasaatmise kohustusest vabastada; veel vähem on need asutused õigustatud kuulutuste läbi iseennast sellest kohustusest vabastama.

Oskar Haarmannile oli Tallinna VI. jaoskonna-komitee poolt 1920. aastal tulumaksu määratud 13. jaanuaril 1921. a.; järgnevalt on tema kohta maksev Tulumaksu-seaduse § 59., s. o. tema vastulause andmise tähtaega oleks tulnud möödunuks tunnistada ainult sel korral, kui see oleks sisse antud peale kahepäevalist tähtaega pärast vastava maksulehe kätteandmist maksjale või pärast vastulausete andmiseks määratud üldist tähtaega, kui viimane pikem oli. Kuid käesoleva asja algoimetuses, nagu juba öeldud, puuduvad igasugused andmed, ka lihtsad ametlikud kinnitused selle kohta, et Oskar Haarmannile oleks 1920. a. tulumaksu-leht kätte toimetatud või välja saadetud, et küll kaebaja asja algusest on ette kannud, et tema maksulehte ei ole saanud. Niisugusel seisukorral ei või eeldada, et maksuleht siiski maksjale on kätte toimetatud. Puudub aga see võimalus, siis ei olnud jaoskonna tulumaksu-komiteel seaduslikku alust käesolevas asjas tähtaja möödumise küsimust üldse arutusele seada ega Otsekoheste Maksude Peavalitsusel põhjust sellele järgnenud jaoskonna-komitee otsust möödapääsmata õiguslikeks takistuseks pidada Haarmanni kaebuse sisulise läbivaatamise toimepanemiseks.

Käesolevas asjas ei õigustanud jaoskonna tulumaksu-komiteed Oskar Haarmanni vastulause andmise tähtaja möödumist arutusele võtma ka see asjaolu, et Riigi Teatajas 1. veebruaril 1921. a. avaldatud rahaministri korralduses Tallinna linna VI. maksu-jaoskonnas vastulausete andmise viimaseks tähtajaks 1920. a. tulumaksu asjus oli, Tulumaksuseaduse § 93. põhjal, 15. märts 1921. a. määratud. Nagu juba öeldud, võis see korraldus ainult pikendada tähtaega, mille kestus kuni 15. märtsini 1921. a. igatahes juba oli alanud, ja ei puutu sugugi vastulausete tähtaegadeses

1920. a. tulumaksu asjus, mille kestus Tulumaksu-seaduse § 59. põhjal veel pärast 15. märtsit 1921. a. võis algada või sama seaduse § 60. alusel vahest ka edaspidi võib veel algust võtta.

Eeltoodut silmas pidades, prokuröri arvamise ära kuulates ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. peale põhjenedes otsustas Riigikohus: Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsus 5. septembrist 1921, a. nr. 472 tühistada ja asi samale Peavalitsusele uueks otsustamiseks tagasi saata.

Nr. 75.

TSIVIIL-OSAKOND.

19. jaanuaril 1922. a.

Otto Neero kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 20. juunist 1921. a. kaebaja nõudeasjas Karl Reimanni pärandusetombu vastu talukohast väljatõstmise pärast.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Rahukohtunikule antud nõudepalves seletab nõudja Otto Neero volinik, eraadvokat Treier, et kostja Karl Reimanni pärandusetomp valdab ilma igasuguse õigusega tema volitaja päralt olevat Undla Mardi nr. 54 talukohta; ta palub kostja ühes ta varandusega ja temast ärarippuvate isikutega nimetatud talust välja mõista. Pani ette nõude toetuseks kinnistusakti 9. III. 1912, mille järele Otto Neero koha Jaan Neerolt on ostnud. Kostja vaidles nõude vastu, seletas, et tema heaks on juba kohulikult sama koha pidamine jalgale seatud, mida nõudja oli rikkunud; nõudja ei olewat oma nõuet rajanud mitte rikutud pidamise- või lepingu-vahekorra rikkumise peale, vaid omandusõigusele, sellepärast ei alluvat asi Rahukogule, ja palub asjatoimetuse ära lõpetada, asja sisulisel läbivaatamisel aga asja arutamine seisma panna, sest kuni Rahukogu vaidluse all oleva poole Undla Mardi koha omandusõiguse kohta lõpliku otsuse teinud, kuna kostja seal nõudmise on tõstnud nõudja ja tema isa vahel tehtud Undla Mardi talukoha ostu-müügi lepingu fühjakstegemise üle. Rahukohtunik rahuldab nõudmise. Tallinna-Haapsalu Rahukogu leidis, et rahukohtunikule alluvad väljatõstmise nõudmistest ainult need, mille aluseks on kas rikutud valdamisõiguse jalgaleseadmine või rendilepingu-vahekorra lõpetatuks tunnistamine, ja et käesolev nõudmine pole rajatud ei valdamisõiguse ega rendilepingu peale, vaid ilmutab sisuliselt nõudmist omandusõiguse tunnistamise üle kinnisvara peale, siis otsustas ta asja Rahukohtule mitte-alluvaks lugeda ja rahukohtuniku otsuse tühjaks tunnistada. Selle otsuse peale antud kassatsioonikaebuses väidab Otto Neero, et tema omandusõiguse tunnistamist ei ole nõudnud ja kohus asja maha kustutades Ts. Kp. S. § 29,

31 ja 1806 on rikkunud; toetab ennast Riigikohtu seletuste peale 1920. a. Raukas-Roosi ja Sepmann-Ahlbergi asjus.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et Rahukogu ekslikult väidab, et Rahukohus Ts. Kp. S. § 29 ja 1806 põhjal teisi väljatõstmise nõudeid oma arutusele ei või võtta kui ainult neid, „mille aluseks on kas rikutud valdamisõiguse jaluleseadmine või rendilepinguvahekorra lõpetatuks tunnistamine“. Endiste Vene kohtute pikk tegelus seletas Ts. Kp. S. § 29 laiemalt, Rahukohtu võimkonda viies ka teisi väljatõstmise nõudeid, kui need mitte, olgu otsekohele või peidetult, kinnisvara omandusõiguse tüli lahendamise peale sihitud ei olnud. Nende nõudmiste alluvust põhistati Ts. Kp. S. § 29 p. 1 määrusega, ehk see paragrahv küll ainult määras, et Rahukohtule alluvad nõuded isiklike kohustuste ja lepingute järele ja vallasvara-nõuded väärtuses mitte üle 500 rubla. Seda seisukohta põhistati sellega, et kinnisvarast väljatõstmisnõue mitte mõne asiõiguse tunnistamise nõudega seotud ei tarvitse olla, vaid ainult kinnisvara käsutamise lõpetamist taotleb (v. Ts. Kass. Dep. ots. 1872. a. nr. 467, 1875. a. nr. 347, 1910. a. nr. 95 j. t.). Eriti ka ühes Eestimaa asjas, kus üks taluomaniku lesk Sohvi Samel, kes oma mehe talu eluaegseks valdamiseks seadusejärelise pärimise teel Eesti Talurahva Sead. § 1067. järele saanud, oma poja Juhan Sameli väljatõstmist Rahukohtus nõudis, ei lõpetanud Senat asjatoimetust, vaid leides Rahukogu otsuse sisuliselt mitte õigesti tehtuks, andis asja naaber-rahukogule ümber otsustada, otsust oma otsuste kogus 1909. a. nr. 45 edaspidiseks juhtnööriks välja kuulutades.

Kui see kohtute praktika esimeses joones tegeliku elu nõuetest tingitud oli, sest et võimatu näis nõuda, et õiguseotsijad iga väljatõstmis-nõudega, mis mitte isikliku lepingu täitmise ehk rikutud valduse ennistamise peale ei ole sihitud, oleksid pidanud üldkohtusse pöörama, mis kohtukäijatel enamasti kaugel ja raskesti kättesaadav ning milles asjaajamine keerulisemate vormide ja tingimuste täitmisega seotud, siis ei ole temast põhjust taganeda, iseäraldi veel mitte 1914. a. saadik, kui eeltähendatud Ts. Kp. S. § 29 ja ka § 1806 uuel kujul maksma pandi, määrusega, et „rahukohtu võimkonda käivad nõuded igasugustest kohustustest, mil alusel nad ka tekkinud ei oleks, ja vallasvara nõuded hinna poolest mitte üle 500 rubla“ (meil nüüd mitte üle 50.000 marga) jne. Selle paragrahvi uus kuju lubab Rahukohtutes laiemal seaduslikul alusel kõiksuguseid nõudeid alustada, seal hulgas küll ka väljatõstmisnõudeid, mitte üksi rikutud pidamisvalduse jaluleseadmisel või rendilepingute täitmiseks, nagu seda Tallinna-Haapsalu Rahukogu arvab, vaid ka kõiksuguste teiste lepingute tagajärjel, näit. teenistuse puhul kasutamiseks saadud kinnisvara suhtes, aga ka mitmesugustel seadusmäärustel põhjendatavate kohustuste täitmiseks, välja arvatud samas seaduses § 31 ja 1810 ettenähtud kinnisvara omandusõiguse või mõne teise asiõiguse nõuded. Nii siis alluvad Rahukohtule ka kõiksugused kinnisvarast väljatõstmise nõuded, kui nad seotud ei ole kinnisvara omandusõiguse või teise asiõiguse tüliga; näit. võib ostja, kes kinnisvara kohtulik oksjonil omandanud ja oma nimele üle kannud, Rahukohtus nõudmist tõsta endise omaniku ja teiste pidajate vastu, ehk võib omanik, kes üldkohtus on omale omandusõiguse kinnisvara kohta välja protsessitud, selle tagajärjel Rahukohtus oma vastase lahkimist kinnisvarast, kui seaduse peale põhineva kohustuse täitmist nõuda, niisama kui omanik siis õigustatud on Rahukohtusse pöörama väljatõstmis-nõuetega nende tema kinnisvara-pidajate vastu, kes kinnisvara peale ise omandusõigust ehk muud asiõigust ei taotle, vaid nõudja omandusõigust koguni õigeks tunnistavad, aga kinnisvara kasutavad kas oma vahekorra,

oma ja kinnisvara omaniku või valdaja õiguste ja kohustuste omapärase seletamise põhjal või ilma mingi aluseta. Säärased nõuded käivad Rahukohtu võimkonda.

Kui aga nõudmine seisab mitte rikutud valduse ennistamises ehk mõne lepingu- ehk seadusepärase kohustuse täitmisel, ja olemas on tüli kinnisvara omandusõiguse pärast, nagu see käesolevas asjas juba enne nõudmise tõstmist olemas olnud, siis ei saa tüliküsimust muidugi peiteviisil sel teel Rahukohtu lahendada anda, et omandusõiguse tunnustamist selge sõnaga, expressis verbis, ei nõuta, vaid ainult väljatõstmist, missuguse nõude sisuline rahuldamine ometi tüli all oleva omandusõiguse tunnustamist nõudja kasuks eeldab. Ka Vene kohtute praktika tunnistab seesugused kinnisvarast väljatõstmise nõuded Rahukohtutele mitte-alluvaks ja nende lõpetamise Rahukohtu kohtades õigeaks. Et käesolevas asjas Rahukogu on tõsitanud, et nõudmine esineb säärase peidetud nõudmisena kinnisvara peale, siis oli asjatoimetuse mahakustutus asja mittealluvuse pärast seaduse järele õigustatud ja põhjendatud.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: Otto Neero kassatsioonikaebus tagajärgeta jätta.

Nr. 76.

TSIVIIL-OSAKOND.

26. jaanuaril 1922. a.

Mihkel Peterson'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 21. juulist 1921. a. kaebaja nõudeasjas Anna Kaur'i vastu rendilepingu lõpetamise, väljatõstmise ja rendiraha pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja J. Arro, prokuröri k. t. Rägo.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulunud, leiab Riigikohus, et kostja Mihkel Petersoni kassatsioonikaebus tuleb rahuldamata jätta järgmistel põhjustel:

1) Rahukogu on nõudja poolt ettepanud tegeliku tõendusmaterjali, dokumente ja tunnistajate ütlusi hinnates ja ära kaaludes, otsusele jõudnud, et poolte vahel oli olemas rendi-vahekord ning see vahekord tuli lõpetatuks tunnistada kõige tagajärgedega. Kogu see Rahukogu poolt toimepandud tõendusmaterjali arvustamine ja hindamine, samuti sellest tehtud järeldused kuuluvad asja sisusse ning ei käi K. As. S. § 5 põhjal kassatsiooni korras arutuse alla.

2) Mis puutub kostja poolt tõstetud omandusõiguse küsimusse vaidluse all oleva maatüki kohta, siis tuleb tõsitada, et kostja selles suhtes ei ole vastunõuet tõstnud, missugusel korral Rahukohus, leides esialgse ja vastunõude vahel lahutamata ühenduse olevat, oleks pidanud Ts. Kp. S. § 39. põhjal asjatoimetuse oma juures ära lõpetama, poolte hooleks jättes seletada oma vahekorda Rahukogus kui I astme kohtus. Et aga käesolevas asjas seesugust vastunõuet mitte ei olnud tõstetud, siis ei ole seaduslikku alust tunnistada rahukohtuid kohustatuks asjatoimetust enda juures maha kustutama, sest toimetusel oli enne kui pärast kinnisvara rendi-

vahekorra tüli, mis oma väärtuse järele kahtlemata allus Rahukohtutele. Selle järele tekib küsimus: kas Rahukohtud ei ole vahest siiski kohustatud asjatoimetust ära lõpetama ka sel korral, kui kostja oma vastuvaidluses tähendab niisuguse asjaolu peale, mille otsustamine iseseisva nõude aina ei allu Rahukohtutele? Selle küsimuse peale on vastanud end. Vene Senat eitavas mõttes, seletades, et Rahukohtud võivad nõudepalve järele neile alluvate asjade arutusel arvustada ka küsimust niisugustest asjadest, mille otsustamine iseseisva nõudmise näol neile ei alluks (kass. ots. 1889. a. nr. 12 ja 1880. a. nr. 246). Teisiti ei olegi see mõeldav, sest muidu võiks kostja mingit Rahukohtule mitte-alluvat asja ette tuues asja arutuse Rahukohtus alati võimalikuks teha. Siin tuleb vahet teha mingi asjaolu arvustamise vahel ühelt poolt ja teatava nõudmise otsustamise vahel teiselt poolt: esimesel korral selgitatakse asjaolu, ja seda võib toimetada Rahukohus ka temale mitte-alluvate asjade suhtes; viimasel korral tehakse kindlaks kohtu otsuse läbi teatav juriidiline vahekord ja seda võib teha ainult alluvuse järele kohalik kohus. Nõnda seisab terve küsimus selles, kas Rahukohus tegelikkude asjaolude ärakaalumisel leiab võimaliku olevat või mitte otsustada asja, ilma et asja arutusel tekkinud uus asjaolu iseäralise kohtuotsuse läbi kindlaks tehtaks. Vastusest selle küsimuse peale jaatavas ehk eitavas, mõttes ripub ära, kas asja tuleb arutada ja otsustada Rahukohtus või tuleb ta ära lõpetada. Käesolevas korras on Rahukogu lahendanud küsimuse jaatavalt; see Rahukogu järeldus ja tema põhjendused kuuluvad asja sisusse ega käi kassatsioonikohtu arutuse alla

3) Lõpuks ei ole lugupeetav kassaatori seletus, et Rahukogu olla tähele panemata jätnud kostja tunnistajate ütlused, samuti kaebaja vaidluse Pühajärve Vallakohtu otsuse tühistuse suhtes, sest Ts. Kp. S. § 102. 105. ja 129. põhjal hindab tõendusmaterjali, selle hulgas ka tunnistajate ütlusi ja dokumente, asja sisuliselt otsustav kohus, kusjuures üksikute tõenduste arvustamine ei ole kohtule kohustav.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Mihkel Petersoni kassatsioonikaebus tagajäreta jätta.

Nr. 77.

TSIVIIL-OSAKOND.

23. veebruaril 1922. a.

Mart Bormeister'i kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 5. septembrist 1921. a. kaebaja nõudeasjas Johannes Loosbergi vastu korteri pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, prokuröri k. t. Rago.

Prokuröri k. t. arvamine ära kuulunud, tõusetab Riigikohus küsimuse, kas käesolevat nõudmist tohib tsiviil-kohtupidamise korras lahendada. Tsiv. Kohtupid. Sead. § 1. järele käivad tsiviilkohtute lahendamise alla, s. o. tsiviil-kohtupidamise korra järele, kõik tülid eraluse- ehk kodanlise õiguse pärast. Nõudja korteri nõud-

mine ei põhjane mingi asjaosaliste tsiviil-vahekorra peal, vaid Siseministeeriumi korralduse peal 30. dets. 1920, 10. maist 1921 nr. 814, millega nõudjale Bormeisterile, kes Siseministeeriumi Ehitusepeavalitsuse ametnik on, määrati korter nr. 13. Rägastiku majas Tallinnas, Raua tänaval nr. 14, kusjuures veel tähendati, et Bormeisteril Ametnikkude Korteri Seaduse § 1. põhjal kõigi teiste ees eesõigus on korteri saamiseks. Nimetatud seadus on riigi avalikkude huvide kindlustamiseks antud: seks, et Riigivalitsuse mehhanism ilma takistamata saaks töötada, kindlustati riigiametnikkudele korterite saamise õigus siseministri võimu abil. On seesugune korraldus ametnikule korteri muretsemiseks antud, siis ei tarvitse ametnik korteri pärast enam tsiviilkohtutes kohustusealustega kohutella, mis mõnikord üpris pikale võiks venida, nii et see avalikõigusline kohustus oma tegeliku tähtsuse kaotaks, vaid ta täidetakse, nagu kõik avalikkudes huvides tehtavad administratiiv-korraldused, nõndanimetatud „vastuvaidlemata“, õigemini öeldud administratiiv-korras. Sellel alal tekkivad nõudmised õiendatakse sama seaduse § 1. märkuse järele valitsuseasutuse läbi, käesoleval juhul siseministri läbi. Sisemin. võib kui maja omanik või maja valitseja tõrgub tema korraldust täitmast, oma määruse valitsusevõimu abil täide viia lasta, kõnelemata karistusest, mis tõrkujaid tema seadusliku korralduse mittetäitmise eest võib tabada. Ehk küll ametnikkude jaoks sunniviisil korteri muretsemise seaduse 1921. aastal Riigi Teatajas nr. 25 avaldatud seaduse läbi tühistati, jäeti ometi enne selle seaduse ära kaotamist tehtud korraldused maksvaks, s. o. nad peavad täidetama, mõistagi samas administratiiv-korras.

Eeltoodud põhjustel peab tunnistama, et käesolev nõudmiseasi ei käi kohtute arutuse alla tsiviilnõudmise korras, ja ekslikult Rahukohtus alustud ning Rahukogus jätkatud asjatoimetust tuleb Ts. Kp. S. § 79. ja § 584 p. 1. viisil ära lõpetada ja maha kustutada, mispärast Riigikohus otsustas: 1) Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus ära muuta ja tema kui ka rahukohtuniku toimetust käesolevas asjas Ts. Kp. S. § 1. esimese märkuse põhjal maha kustutada. 2) Mart Bormeisteri kassatsioonikaebus sisuliselt läheb vaatamata jätta.

Nr. 78.

TSIVIIL-OSAKOND.

23. veebruaril 1922. a.

5-da rahvaväe-rügemendi ülema kassatsioonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 30. augustist 1921. a. 4-da rahvaväe-rügemendi nõudeasjas Rakvere Käsitöölise Seltsi vastu rekvireeritud ruumide vabastamise pärast.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Loo, prokurör R. Rägo.

Asjaoludest on näha, et 25. sept. 1920. a. on rekvireeritud 4., pärastise 5. jalaväe-rügemendile Rakvere linnas Laial tän. nr. 23 Evald Laksi majas ohvitseride kasiino tarvis ruumid. Rügemendi esindajad on sama aasta 2. oktoobril Viru maal

konna rekvireerimiskomisjonile kviitungi selle üle välja annud, et ruumid vastu on võetud. Samal päeval on rügemendi ülem rekvireerimiskomisjoni poole pööranud palvega korraldust teha, et vastuvõetud ruumid tõepoolest ka vabastataks ja rügemendile tegelikult tarvitamiseks kätte antaks, mille peale rekvir.-komisjoni rügemendi ülemale teatas, et ruumide vabastamise pärast vastava rahukohtuniku poole tuleb pöörata. Selle tagajärjel tõstis 4. jalaväe-rügement Rakvere Käsitöölise Seltsi vastu, kelle puhvet rekvireeritud ruumidesse oli paigutatud, tsiviilnõude, paludes ruumide rutulist vabastamist. Rahukohtunik kui ka Rahukogu vaatasid asja sisuliselt läbi ja leidsid, et rekvireerimine ei olnud õige, ning lükkasid rügemendi nõudmise tagasi. Ka Rakvere-Paide Rahukogu jättis 30. augustil 1921. a. rügemendi palve kassatsioonikaebuseks uue tähtaja andmise pärast tagajärjetuks. Viimase Rahukogu määruse peale andis nõudja kassatsioonikaebuse Riigikohtule

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et siin kõige pealt lahendada tuleb küsimus: kas on rekvireeritud ruumide vabastus ja üleandmine asutustele, kelle huvides rekvireerimine ette võeti, üldse tsiviilõigusline nõue ja kas kuulub ta Tsiviilkohtutes arutamise alla. Riigikohus peab tarviliseks selle peale eitavalt vastata. Rekvireerimine sünnib riigi ja ühiskonna, eriti sõjaväe huvides sellekohaste administratiiv-asutuste, rekvireerimis-komisjonide läbi (Riigi Teataja nr. 14 ja 46 — 1919. a.). Rekvireerimise juures teostab riik oma impeeriumi, oma käskivat mõjuvõimu selleks, et sõjaväe tarvidusi kiires korras rahuldada. Rekvireerimise läbi ei teki rekvireeritava varanduse omaniku või pidaja vahel ühelt poolt ja asutuse vahel teiselt poolt, kelle huvides rekvireeriti, ruumide üleandmise suhtes mitte tsiviilõiguslist vahekorda. Järjekult ei käi ka ruumide vabastamise nõuded, isegi siis mitte, kui ruumid kviitungi järele asutuse poolt vastu võetud, aga tegelikult veel endiste pidajate poolt vabastamata ja üle andmata, — Tsiviilkohtu lahendamise alla. Rekvireeritud ruume peavad administratiiv-võimud, esimeses reas rekvisitsioonikomisjon, sunduslikult endisist pidajaist ning korteris olijaist ühes nende varandusega vabastama ja tühjendama ning üle andma. Seesugused nõuded ei allu tsiviilkohtupidamise korras rahukohtunikule ja Ts. Kp. 3. § I p. 1 põhjal tuleb niihästi rahukohtuniku kui ka Rahukogu otsus selles asjas mittealluvuse pärast maha kustutada.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Ts. Kp. 3. § I märkuse I põhjal Rakvere-Paide Rahukogu ja sama Rahukogu ringkonna 4. jaoskonna rahukohtuniku otsused ja toimetused maha kustutada asja mittealluvuse pärast ja 5. jalaväe-rügemendi ülema kassatsioonikaebus sisuliselt läbi vaatamata jätta.

TSIVIIL-OSAKOND.

2. märtsil 1922. a.

Karl Pahkel'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 27. sept. 1921. a. Peeter Troon'i, Karl Koppel'i ja Artur Reinomägi nõude asjas Karl Pahkeli vastu rikutud pidamise jaluleseadmise pärast.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, Prokuröri k t. R. Rägo.

10. aprillil 1919. a. otsustas Tartu-Võru 6. jaoskonna rahukohtunik Karl Pahkel'i nõude asjas Peeter Troon'i, Artur Reinomäe ja Karl Koppel'i vastu rikutud pidamise jaluleseadmise pärast: „Karl Pahkel'i rikutud pidamise Tartus Rebase uul. nr. 5 olevas kontide ümbertöötamise vabrikus mõeldava poole ja tähendatud liikumata varanduse lahutamata osaks arvatava inventari ja töötamise all olevate saaduste kohta viibimata jalule seada nõudja Karl Pahkel'i tähendatud vabriku kaaspidajaks tagasipanemisega. Peale seda kostjaid [Reinomäe ja Koppel'i Rebase uul. nr. 5 olevast Troon-Pahkel'i vabrikust ühes nendest äraolenevate isikutega Karl Pahkel'i poole pealt välja tõsta“ (vt. Rahukogu toim. lhk. 65—67). See otsus kinnitati 18. aprillil 1921. a. Tartu-Võru Rahukogu poolt (lhk. 33 s. s.), astus seadusejõusse ja viidi täide 28. aprillil 1921. a. kohtupristavi A. Pikkat'i läbi.

Selle järele tekkis käesolev asi järgmiselt: 8./VI. 1921. a. sama Tartu-Võru 6. jaoskonna rahukohtunikule antud nõudekirjas palusid Troon, Koppel ja Reinomägi kostja Karl Pahkeli poolt nende rikutud pidamise Rebase uul. nr. 5 asuva sama vabriku kohta täielikult maksuma panna, seletades, et nemad, nõudjad, olevat mainitud vabriku tegelikud pidajad, kostja Pahkel aga tunginud 7. juunil omavoliliselt vabrikusse, hakanud seal teotsema, valmis saadusi müües, uksi lahti murdes jne. Kostja nõudmist õigeks ei tunnistanud, seletades, et tema hakkas teostama oma õigusi vabrikus kohtuotsuse põhjal, palus asja pooleli jätta tõenduste ettetoomiseks. Nõudjate poolt ülesantud tunnistajate ülekuulamise järele otsustas rahukohtunik Peeter Trooni nõudmise rahuldada ja temale rikutud pidamise jalule seada, Karl Koppeli ja Artur Reinomäe nõudmise aga tühjaks tunnistada, leides, et kuni 7. juunini 1921. a. vabrik oli faktiliselt Peeter Trooni kui omaniku korraldusel ning pidamisel ja et seda pidamist rikkus kostja Pahkel omavoliliselt vabrikusse sisse tulles, ja seal korraldusi tehes; ehk küll kostja ei keelanud nõudjat Trooni isiklikult vabrikusse tulemast, ei ole rahukohtuniku arvamise järele sellel Trooni enese kohta tehtud erandil mingisugust tähtsust asja kohta, sest et kostja keelas Trooni pea-abilisi tööle ja ülesannete täitmisele asumast. — 27. septembril 1921. a. kinnitas Tartu-Võru Rahukogu selle otsuse, omaks võttes rahukohtuniku põhised.

Rahukogu otsuse peale on annud kostja Karl Pahkel Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub tühistada kaevatud otsuse Ts. Kp. S. § 129 ja B. E. S. § 688 rikkumise pärast.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulunud leiab Riigikohus, et käesolevas asjas tõusevad järgmised lahendust nõudvad küsimused:

1) Kas on rikutav reaalse asja mõeldava osa pidamine?

2) Kas ja mil määral võivad rikkuda kaaspidajad üksteise pidamist?

Esimese küsimuse lahendusel tuleb üles seada eelküsimus: kas on võimalik pidada asja mõeldavat osa? Selle küsimuse lahendusel lahendub ka peaküsimus, sest mõeldav on iga pidamise rikkumise võimalus. Jaotades reaalne asi osadesse saadakse reaalsed jaod; ei ole mõeldav reaalse asja jaotamine teisiti kui reaalsesse osadesse. Viiakse see jaotamine loonus (natuuras) läbi, siis saadakse reaalsed, ruumiliselt üksteisest lahutatud osad, sünnib aga jaotamine mõttes, ilma üksikuid jaotusosasisid ruumiliselt üksteisest lahutamata, siis saadakse mõttelised osad. Nõnda ei ole põhimõtteliselt vahet reaalse ja mõeldava osa vahel, vahe seisab ainult jaotuse, abinõus ja sellest ärarippuvais tagajärgedes. Reaalselt jaotades saame ruumiliselt lahusolevad jaod, mida võime üksikult näha, kätte võtta, maatükile aeda ümber teha jne.; mõeldavalt jaotades jääb asi väliselt muutumatuks, kuid jaotatuks tuleb arvata iga vähemgi osa. Jaotades näit. maatüki reaalselt pooleks saadakse kaks ühesuurust maatükki, kuid kumbki endisest poole vähem; jaotatakse aga maatükk mõeldavalt pooleks, jääb kogu maatükk endiselt ühiseks ja muutumatuks, pooleks jaotatuks arvata tuleb mõtteliselt aga iga ruuttõll, ruutliin ja vähemgi maapinna tükikene. Siin peab aga silmas pidama, et nii ühel kui teisel jaotusel ei muuda jaotatava asja üksikud osad oma iseloomu, jäädes reaalseteks asja osadeks; selles mõttes võiks mõeldavaid osasid asja väljalahutamata reaalseiks, ehk mõeldavaiks reaalseiks osadeks nimetada. Puudub põhimõtteline vahe reaalse ja mõeldava osa vahel ja on oma iseloomu poolest mõlemad osad reaalsed jaod, siis ei ole mingit põhjust eitada mõeldava osa pidamise ja järjekult selle pidamise rikkumise võimalust. Nõnda tuleb esimene ülesseatud küsimus lahendada jaatavas mõttes. Vastupidine vaade viiks mõttetusele, nimelt kaaspidamise võimaluse eitamisele.

Selle järele tuleb lahendada teine küsimus: kas ja mil määral võivad rikkuda kaaspidajad üksteise pidamist? Eelminevast selgub, et kaaspidajad peavad asja mõeldavates osades; et aga võimalik on rikkuda mõeldava osa pidamist, siis võivad ka kaaspidajad üksteise pidamist rikkuda. Säärane rikkumine on esil, kui üks pidaja kõrvaldab teise kogu ühise asja ning seega ka üksikute mõeldavate osade pidamisest; tekivad aga kaaspidajate vahel lahkuminekul asja või selle osade pidamise korra kohta, nagu näit. vabrikus ametnikkude palkamises ja lahtilaskmises, siis ei ole tegemist pidamise rikkumisega, vaid kaaspidamise õiguslise vahekorra põhjal lahendatavate tülküsimustega.

Käesolevas asjas seati kostja Karl Pähkel seadusejõusse astunud Tartu-Võru Rahukogu otsuse täitmisel 28. aprillil 1921. a. vaidluse all oleva vabriku kaaspidajaks sisse. Kui kaaspidajal oli temal õigus vabrikus korraldust teha. Sellega puudus Rahukohtutel seaduslik põhjus eitada Pähkeli pidamist ja tunnistada nõudjat Peeter Trooni ainukeseks vabriku pidajaks ja lugeda seaduse jõusse astunud ning täideviidud kohtuotsuse põhjal kaaspidajaks tunnistatud Karl Pähkeli tegevust Trooni pidamise rikkumiseks, kuna kohus pealegi ise tõendab, et Pähkel ei keelanud nõudjat Trooni vabrikusse tulemast. Oma otsusega rikutab Rahukogu Ts. Kp. S. § 893 ja 129 ning B. E. S. § 690, mispärast see otsus ei või jõusse jääda.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus Ts. Kp. S. § 893 ja 129 ning Balti Eras. § 690 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks läbivaatamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 80.

TSIVIIL-OSAKOND.

9. märtsil 1922. a.

Ann Tuudaku voliniku vann. adv. Artur Jungi kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 19. septembrist 1921. a. Ann Tuudaku nõudeasjas Marie Tuudaku ja Jüri (Georg) Laari vastu 25.000 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Ann Tuudaku volinik vann. adv. Artur Jung seletab oma kassatsioonikaebuses, et tema volitaja nõuab Liivi Talurahva Sead. § 1006. ja 1007. põhjal oma kohusosa (portio legitima). See olevat eriline nõue, mida ei testamendi tühistamise nõudeks ega pärandusenõudeks ei võivat lugeda. Seda pärandusenõudeks lugedes ja iganuks arvates B. Ts. O. § 2620. põhjal olevat Kohtupalat võõriti tarvitanud ülemalnimetatud § 2620. kui ka rikkunud sama õiguse § 3620. Palub sellepärast Kohtupalati otsuse ära muuta.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulunud leiab Riigikohus, et kohusosa nõudmine ja sellele vastavalt testamendi tühistamine teineteisega lahutamata ühenduses seisavad. Kui ei ole testamenti, ei või ka olla kohusosa nõudmist, sest ilma testamendita avaneb pärandus seadusjärelistele pärijatele seaduses eneses ettenähtud alusel ja osades. Ainuüksi testamendiga ja päranduslepinguga ühenduses võib kohusosa küsimus tõusta, väljaspool seda aga mitte. Kui on olemas testament või leping, kus päranduseandja L. T. Sead. § 1006. ja 1007. ettenähtud pärijaile oma varandusest nende kohusosa kas täiesti või rohkemgi jätab, ka siis ei ole pärijail veel põhjust kohusosa pärast vaidlust tõsta. Alles siis, kui testamendi või lepingu tegija vähem kui kohusosa või mitte midagi oma varandusest oma veresugulastele alaneval või üleneval joonel on määranud, on viimastel õigus oma kohusosa kas täielikult või selle täiendamist seadusliku määrani nõuda. Kohusosa nõue on seega testamendi või lepingu tühistamise nõue selles osas või selle osani. Väga õieti on Rahukogu käesoleval korral nõuet kadunud August Tuudaku 19. juunil 1914. a. tehtud ja 10. juulil 1915. a. Vallakohtu poolt avaldatud ning kinnitatud testamendi tühistamise nõudeks pidanud ja Vallakohtu Sead. § 237. kohaldades ära otsustanud. Kohtupalat aga on nõuet omalt poolt lihtsaks pärandusenõudeks lugenud, kuid ühtlasi leidnud, et seegi nõue Balti Tsiviil § 2620. alusel tähtaja möödamineku pärast kustunuks tuleb arvata, mispärast Kohtupalat ka Rahukogu nõudmist tagasilükkava otsuse kinnitas. Kohtupalati arvamist, et seadusliku ehk kohusosa nõudmist ei või lugeda testamendi tühistamistamise nõudmiseks, sest et seal ainult osalist testamendi muutmist palutakse, ei saa Riigikohus õigeks võtta. Kas testamenti tema terves ulatuses või osaliselt muuta ehk tühistada palutakse, ikkagi osutub seesugune nõue testamendi tühistamiseks, olgugi osaliseks, ja tuleb tema tõstmise ja läbivaatamise suhtes neid seadusemäärusi silmas pidada ja kohaldada, mis testamendi tühistamisest kõnelevad. Aga nagu Kohtupalat ise juba õieti oma otsuses ära tähendab, ei ole käesoleval korral tähtsust nõude kva-

tifitseerimisel: kas teda testamendi tühistamistõudeks (Vall. K. S. § 237.) või jälle lihtsalt pärandusevara nõudeks (B. Ts. O. § 2620) tuleb pidada. Mõlemal korral on nõudja õigused tähtaja möödaminemisega kustunud. Täitsa ekslik on kassaatori arvamine, et tema volitaja nõus on eraline nõue, mis ainult B. Ts. O. § 3620. ettenähtud tähtaja jooksul kustub. Samuti ekslik on kassaatori väide, et kohusosa ei olevat sugugi pärandusejätja omandus, vaid juba algusest peale kohusosa saaja oma, kui jäänus vanast perekonna-õigusest, kus terve varandus kõikide perekonna-liikmete ühine omandus oli. Seda vaadet ei kinnita mingil moel L. T. S. § 1006. ja 1007. Seal kõneldakse kohusosa väljaeraldamisest pärandusejätja varandusest, mitte aga perekonna varast.

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Ann Tuudaku voliniku vann. adv. Artur Jungi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 81.

TSIVIIL-OSAKOND.

9. märtsil 1922. a.

Aleksander Dehn'i voliniku vann. adv. Bernhard Maydell'i kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 26. septembrist 1921. a. Aleksander Dehni nõudeasjas Eduard Poola vastu 4000 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

20. detsembril 1920. a. Tallinna-Haapsalu 4. jaoskonna rahukohtunikule antud nõudekirjas seletab nõudja Aleksander Dehni volinik vann. adv. Bernhard Maydell, et nõudja annud kostjale Eduard Pool'ile kaks käsi-veepumpa parandada. Vastuvõtmisel ei võinud kostja paranduse hinda veel mitte kindlaks määrata. Mõne päeva pärast olnud pumbad valmis ja nõudja võtnud nad vastu. Arve pumpade paranduse eest kirjutatud aga kostja poolt pärast välja 12.705 marga peale, missuguse summa nõudja ka ära maksnud, kuid sealjuures summa suuruse vastu protesteerides ja seletades, et kui asjatundjate arvamise põhjal selgub, et makstud summa ei vasta töö väärtusele, siis nõudja vaheraha tagasi nõuab. Selle järele on ilmsiks tulnud, et selle töö võis 3—4 päevaga valmis teha ja töö ühes materjalidega on umbes 3—4000 marka väärt. Palub töö väärtuse ekspertiisi läbi kindlaks teha ja selle järele kostjat kohustada vaheraha tagasi maksuma. Kostja palus nõudmise tagasi lükata, eksperdid üle kuulamata jättes, sest raha on arve järele makstud ja leping juba täidetud. Otsusega 15. IV m. a. lükkas rahukohtunik ekspertide ülekuulamise palve tagasi ja tühistas nõudmise, leides, et ehk nõudja töö hinna vastu küll protesteeris, on ta selle ometi välja maksnud; seega on leping mõlemate asjaosaliste poolt täidetud ja nõudja ei ole näidanud seaduses ettenähtud tagasinõudmise põhjust. 26. septembril 1921. a. kinnitas Tallinna-Haapsalu Rahukogu rahukohtuniku otsuse, leides, et nõudja ise võttis pumba vastu, tasus paranduseraha vastu vaidlemata ära ja oli kõige sellega rahul.

Selle pooltevahelise lepinguga on nende vahekorid lõppenud ja kummalgi neist ei ole enam mingit nõudmisõigust selles asjas üle jäänud. Ei ole kohaldatav käesolevas asjas B. E. S. § 3734, mille põhjal keegi ei või rikastuda teise kulul, sest poolte vahekorid on ära lahendatud lepinguga, mille põhjal nõudja arve järele raha vabahtlikult ära tasus.

Rahukogu otsuse peale on nõudja volinik vann. adv. Bernhard Maydell annud Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub kaevatud otsuse ära muuta B. E. S. § 3849., 3853. ja 3734. rikkumise pärast. Kassatsioonikaebuse vastu on kostja voliniku era-advokat Joonas Haarmanni poolt seletus antud, millega palutakse kaebus tagajärjeta jätta.

Prokuröri arvamise ära kuulanud ja kassatsioonikaebuse ühenduses kaevatud otsusega ning asjaoludega läbi arutanud, leiab Riigikohus, et B. E. S. § 3680. põhjal võib see, kes te sele midagi maksis ilma õigusealuseta eksiarvamisel, et ta selleks kohustatud oli, makstud summat tagasi nõuda. Sama seaduse § 3684. järele on tagasinõue õigustatud ka sel korral, kui küll maksukohustus olemas oli, maksu juures aga ometi esil oli eksitus võlakohustuse sisu suhtes; edasi peab sama seaduse § 3686. järele eksitus vabandav olema, ei tohi olla järjelikult õiguse-eks (Rechtsirrtum); viimaks eeldatakse tagasinõuet õigustavat eksi ka juba siis, kui maksjal kahtlus oli oma maksukohustuse kohta. — Käesolevas asjas anti pumbad paranduseks, kusjuures kumbki pool ei suutnud selgusele jõuda ettevõetava paranduse hinna suhtes, mis pärast eeldati tasumaksu pärast töö lõppu vastavalt tegeliku paranduse väärtusele. Muutumata selles seisukorras oli nõudja ka pärast pumpade vastuvõtmist ja arve õiendamise momendil, kuigi tehtud tööd nähes temal võis kahtlus tekkida, et nõutav tasu ei vasta tehtud töö väärtusele, mis pärast ta ennast ütles ka protesteerinud olevat ja omale vabaduse jätnud töö väärtust asjatundjate abil järele katsuda. Nõutud summat arve järele välja makstes oli nõudja teadmatuses oma maksukohustuse sisu, s. o. ulatuse üle ja arvas ekslikult, et see kohustus võiks ulatuda arves tähendatud summa määrani. Nõudja eksitus on kahtlemata vabandav, sest isegi kostja, kui spetsialist sääraste tööde suhtes, ei võinud tellimise vastuvõtmisel töö eest makstava tasu summat kindlaks määrata. Nõnda ei vasta seadusele Rahukogu järeldus, et nõudja, makstes arve järele kostjalt nõutud summa, oli kõigegega rahul ja loobus põhjusega makstud summa tagasinõudmisest; see järeldus on seda enam põhjendamata, et B. E. S. § 3702. põhjal on isegi ette ära antud äramine (lahtiütlemine) tagasinõude-õigusest tühine. Peale osutatud seaduseparagrahvide rikkus Rahukogu ka Ts. Kp. S. § 81¹ ja 129., välja selgitamata jättes eksperiiisi abil tõelist tellitud töö hinda, mis pärast tema otsus ei või jõusse jääda.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus B. E. S. § 3680., 3684., 3686., 3687. ja 3702. ning Ts. Kp. S. § 81¹. ja 129. rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 82.

TSIVIIL-OSAKOND.

23. märtsil 1922. a.

Hilda Linde voliniku vann. adv. Kaarel Baars'i kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 17. detsembrist 1920. a. surnud Jaan (Johan, Ivan) Linde pärijate päranduse-õigustesse kinnitamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu abi-esimees J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus Hilda Linde voliniku vann. adv. Kaarel Baarsi kassatsioonikaebuse ja selle vastu antud seletuse läbiharutamisel järgmist:

1) Ei või kaaluvaks lugeda seda asjaolu, et nõudja Hilda Linde poolt vann. adv. Kaarel Baarsile Latvija Vabariigis välja-antud volikiri kohe algusest ei kannud Eesti Vabariigi konsuli viisumit, sest see volikiri oli tõesti välja antud Hilda Linde poolt, ja isegi väljaandmine oli sündinud seaduslikus korras, mille kohta ei ole kahtlust ja mida tõendab pärastine konsuli viisum, nõnda et selle viisumi puudumist kohe algusest peale tuleb tähtsusetuks lugeda.

2) Edasi- ehk erakaebuse tähtaja jooks algab sest päevast, mil Rahukogu kui I astme kohtu kaevatav otsus ehk määrus faktiliselt lõppvormil valmis on; on otsus lõppvormil hiljemini valmis, kui see kohtu poolt Ts. Kp. S. § 704. põhjal ette kuulutatud oli, siis pikendatakse kohtu läbi pooltele nende palve peale edasi-kaebamise tähtaega (Ts. Kp. S. § 778, Vene Sen. ots. 1892. a. nr. 56, 1875. a. nr. 1091). Käesolevas asjas oli Viljandi-Pärnu Rahukogu määrus 18./VI 1920. a. Selma Põllu ja Edgar Kirseli voliniku vann. adv. A. Jungi seletuse järele (vt. Rahukogu toim. lhk. 59), mille vastu keegi ei ole vaieldud, 23. VIII 1920. a. valmis, erakaebuse selle määruse vastu andis vann. adv. A. Jung järgmisel päeval, 24. VIII 1920. a., seega õigel ajal sisse. Et erakaebuse tähtaja ülesseadmise arutuse istungile Rahukogu kassaatorit välja ei kutsunud, on Kohtupalati õige tähenduse järele vastolus Ts. Kp. S. § 4., kuid selle peale vaatamata leiab Kohtupalat Rahukogu määruse 30. VIII 1920 a., erakaebusele seaduslik käik anda, sisuliselt õige ja sel põhjal poolte väljakutumata jätmine tähtsusetu olevat. Riigikohus leiab, et kassaatori seletustega see Kohtupalati õige järeldus ei ole muutunud, mispärast puudub põhjus Kohtupalati otsuse äramuutmiseks.

3) Ei või nõus olla kassaatori seletusega, nagu oleks Kohtupalati poolt B. E. S. sissejuhatuse § XII ja XXXIV tõlgitsemine ning kohaldamine vastolus L. Tal. S. § 938-ga ja maksaks Tal. Seaduse § 939—1028 ainult talupoja-seisusest isikute ja mitte kohustavalt ka vakumaa-talude kohta; just vastuoksa määrab sama § 938, et kõigil kordadel, kui Tal. Seaduses erimäärused puuduvad, tuleb pöörata muu seas Eraseaduse poole, ja siin leidub (§ XII ja XXXIV) otsekohene ettekirjutus vakutalude pärandamiskorra kohta.

4) Raudvara-küsimuse suhtes peab kassaatoriga nõus olema, et L. Tal. S. § 128—130 käivad mõisast välja lahutamata renditalude ja igatahes ainult rendi-vahekordade kohta, kuna väljaostetud talude suhtes enne maksev olnud L. Tal. S. § 225 on ära muudetud 1889. aasta reformi läbi, ja nimelt Ajut. Kin. Asjade Toim. Seaduse § 70 läbi (vt. eriti selle seaduseparagrahvi põhised Hassmann ja Nolcken lhk. 368). Sellest järgneb küll, et praegu maksva seaduse järele raudvara sisseseade vakutalukoha ostmise ja mõisast väljalahutamise korral ei ole sunduslik. Kohtupalat on aga asja sisuliselt ja järjelikult kassatsiooni korras mitte kontrolli alla käivalt õigeks võtnud fakti, et vaidluse all olevas „Nuudi-Hansu“ talu ostu-müügi lepingu põhjal 27. VI 1864. a. raudvara sisse seati. Kui see nii on, siis peab tunnistama, et see raudvara nüüdki veel on olemas, olgu siis, et teda pärastpoole oleks muudetud, millist tehet pidi tõeks tegema see, kes seda muutmise fakti väidab ehk raudvara mitte-olemasolu eitab, nimelt kassaator, mida ei ole aga sündinud. Ei või lugeda sääraseks muutmiseks päranduse teel „Nuudi-Hansu“ talu üleminekut raudvara sisse-seadajalt tema pojale, sest viimane päris koha samas koosseisus ja sama õigustega, mis olid tema pärandajal isal.

5) Lõpuks on põhjendamata kassaatori tähendus, et Kohtupalat olevat rohkem mõistnud, kui erakaebajad Pöld ja Kirsell nõudnud, sest need nõudsid raudvara, Kohtupalat aga tähendas lähemalt ära selle vara; mingit rohkemmõistmist ei või sellest leida.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Hilda Linde voliniku vann. adv. Kaarel Baarsi kassatsiooni kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 83.

TSIVIIL-OSAKOND

23. märtsil 1922. aastal.

Jaak Ressar'e voliniku vann. adv. abi Viktor Tombergi kassatsiooni kaebus Kohtupalati otsuse peale 7. oktoobrist 1921. a. Märt Martik'u nõudeasjas Jaak Ressare vastu maatüki piiride kindlaksmääramise ja omanduse-õiguse üle

Eesistuja abi-esimees J. Arro, ettekandja riigkohtunik J. Loo, Riigikohtu prokuröri k. t. Rägo.

Kassaator seletab oma kaebuses, et Kohtupalat käesoleva nõudmise küll õieti harilikult omanduse-õiguse nõudeks on tunnistanud, kuid siiski kostja vastuvaidluse igamise suhtes tähtsusetuks on pidanud, sest et nõue põhjenevat krepostiraamatutesse sissekantud aktil. Kassaator leiab, et Kohtupalati arvamise igamise kohta õige ei ole ja B. Ts. O. § 3636. ebaõigest tõlgendamisest tõuseb: B. Ts. O. § 3636-das ära tähendatud krepostiraamatutesse sissekantud nõuete all tulevat mõista ainult rahalisi nõudeid, „ilmaski mitte aga õigusenõudeid maatükki vallata, mida krepostiaktid, ostu- ja kingituslepingud j. m. s. tõestavad.“

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulnud, leiab Riigikohus, et B. Ts. O. § 3636 tõlgendamine Kohtupalati poolt täitsa õige on. Krepostiraamatuisse kantud kinnisvara kohta käivad õigused, nende seas ka omanduse-õigus, ei kutsu nende omajale vananemise teel, samuti nagu teisedki kreposteeritud õigused muu varanduse või nõudmise suhtes. — Ekslik on kassaatori arvamine, et § 3636-dat sel kombel tõlgendades ei saaks kinnisvara igamise teel omanduseks varada, ei saaks selle vara krepostiraamatuisse märgitud omaniku vastu igamise teel omandusenõuet tõstagi. — Tuleb nimelt vahet teha õigust või vähemalt nõudmisõigust kustutava vananemise (praescriptio) ja õigusest tekitava igamise (usucapio) vahel. Kõik õigused, peale krepostiraamatuisse kantute, kustuvad ära vananemise teel (B. Ts. O. § 3618, 3620, 3636). Kuid varada, omada valduse teel igamise läbi (per usucapionem) võib õiguste seast ainult ühte — omanduse-õigust. Kui nüüd krepostiraamatuisse kantud kinnisvara nimepidine omanik oma omanduse-õiguse maksmapanemist nõude teel vee üksi selle läbi ei kaota, et ta oma omanduse-õigust rohkem kui kümne aasta jooksul ei ole tarvitanud, et teised selle aja jooksul tema varandust on vallanud kui nendele kuuluvat, siis ei tähenda see veel mitte, et tema varandust igamise teel üldse ei võiks omanduseks varada. See on meie seaduse järele ette nähtud ja võimalik ka kreposteeritud omaniku vastu (B. Ts. O. § 819—866). Kuid selleks ei ole, nagu õiguste kustumiseks vananemise läbi (B. Ts. O. § 3620), mitte ainult teatava aja möödumist vaja, vaid ka veel muid rekvisiite, mis B. Ts. O. § 820 üles loetud. Rahu-kogus kui ka oma apellatsioonikaebuses Kohtupalatile on kassaator oma igamist ainuüksi kauase, üle 30 aasta kestnud valdamisega põhjendanud.

Niisugune valdamine ei anna aga veel omanduse-õigust valdajale usucapio teel, ega kustuta sellega ühenduses ka nõudja omanduse-õigust, mis krepostiraamatuisse sisse kantud, kui teised usucapio tingimused puuduvad (Vene Senati ots. nr. 44—1909).

Edasi kaebab kassaator veel, et ekspert, maamõõtja Buxhövdén, Maamõõtmise Instruktsiooni § 56. nõudmisi tähele ei ole pannud. Siinjuures peab Riigikohus ähendama, et instruktsiooni määruste rikkumise üle nuriseb kassaator alles esimest korda kassaatsioonikaebuses, kuna ta oma apellatsioonis ja ka seletustes Kohtupalatis sellest vaikides mööda läheb. Muud vastuvaidlused ekspertiisi vastu kuuluvad asja sisusse ja ei käi enam kassaatsioonikorras lahendamise alla.

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Jaak Ressare voliniku vann. adv. abi Viktor Tombergi kassaatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 84.

TSIVIIL-OSAKOND.

30. märtsil 1922. a.

Jüri Land'i, Ann Preismann'i, Mari Vaino ja Leena Uue voliniku vann. adv. J. Jaaksoni kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 28. okt. 1921. a. surnud Kristjan Landi suusõnalise testamendi kinnitamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu abi-esimees J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

Määrusega 19./20. veebruarist 1921. a. tunnistas Tallinna-Haapsalu Rahukogu seadusejõusse astunuks surnud Kristjan Landi suusõnalise testamendi.

Testamenditegija venna ja õdede Jüri Landi, Anna Preismanni, Marie Vaino ja Leena Uue erakaebuse selle määruse peale, milles need vaidlesid testamendi olemasolu vastu ja palusid tõstetud vaidluse pärast Ts. Kp. S. § 2021. asjatoimetust hoiukorras ära lõpetada, tähendades ka selle peale, et testamenditegija tegi korraldusi võõra vara üle, jättis Kohtupalat otsusega 28. X. 1921. a. tagajärjeta. Kohtupalati otsuse peale on annud Jüri Landi ja teiste volinik vann. adv. Jüri Jaakson Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub ära muuta selle Kohtupalati hoiukorras tehtud otsuse, seletades, et kui pärijate vahel pärimis-õiguste kinnitamisel, niisama ka testamendi kinnitamisel hoiukorras tõuseb vaidlus, siis ei olevat kohtul seaduse järele (Ts. Kp. S. § 2021., 1966., 1967. ja 2065. ning B. E. S. § 2479. ja muud) mitte õigust hoiukorras hakata lahendama ja arutama pärijate vahel tõusnud tüliküsimesi, vaid kohus pidavat hoiukorras asja ära lõpetama ning asjaosalistele õiguse jätma oma tüliküsimesi lahendada ja oma pärimis-õigusi ning testamendi vastu tõstetud vaidlusi tõendada nõudmiskorras. Käesoleval juhul on aga Rahukogu kui ka Kohtupalat surnud Kristjan Landi suusõnalise testamendi hoiukorras kinnitanud, vaatamata selle peale, et kassaatorid vaidlesid selle vastu, eitades testamendi kui niisuguse olemasolu, ja peale selle seletasid, et testamendi järele äralubatud varandus ei kuulunud testamendi tegijale.

Nõnda tekib käesolevas asjas küsimus: kas on kohus seaduse järele kohustatud igal juhul ära lõpetama hoiukorras testamendi kinnitamise toimetuse, kui keegi asjaosalistest tõstab vaidluse testamendi vastu? Riigikohus leiab, et seadus korraldab päranduseasjade toimetust hoiukorras kahes liigis. Pärijate kinnitamine seaduse alusel on ette nähtud Ts. Kp. S. § 2019–2023; nende hulka kuuluvat § 2021, ei või kohaldada testamentide kohta käiva hoiukorralise toimetuse suhtes.

Testamentide ja ülepea viimaste tahteavalduste (nagu surma korral kinnitamise, pärimislepingu ja koditsilli) kohtuliku arutamine hoiukorras on ette nähtud Ts. Kp. S. § 1956 1970., kusjuures § 1966. määrab, et testament huvitatud isikute palve peale tunnistatakse kohtu poolt seadusejõusse astunuks, kui isikud, kellele seadus annab õiguse vaielda testamendi maksvuse vastu, loobusid sellest oma õigusest, ja

peale selle sel korral, kui on täidetud B. E. S. § 2451. ja 2452. tingimused. Neis seaduseparagrahvides määratakse, et huvitatud isikute palve peale või oma äranägemise järele teeb kohus väljakutse (Proklam), millega kõik isikud, kes testamendi kohta vastuvaidlusi või nõudmisi soovivad tõsta, üles kutsutakse seda tegema teatava tähtaja jooksul (§ 2451). • Kui selle järele kohtu poolt määratud tähtaja jooksul, ehk kui väljakutset ei tehtud Liivi- ja Eestimaal aasta ja kuue nädala jooksul, Kuramaal üldise aegumis-tähtaja vältusel, vastuvaidlusi ei tõstetud või kui tõstetud vaidlused kohtu poolt kõrvaldati, siis tunnistatakse testament kohtu määrusega seadusejõuliseks. Siin on otsekohe üteldud, et sel korral, kui testamendi vastu tõstetakse vaidlust, katsub kohus järele, kas tõstetud vaidlus on tähelepanemise väärt või mitte; esimesel korral jäetakse testament kinnitamata, teisel korral aga tunnistatakse ta seadusejõuliseks. Mingist asja äralõpetamisest hoiukorras tüli tõstmise tagajärjel ei ole juttu, misp. puudub seaduslik alus tunnistada kohut säärasel korral kohustatuks oma asjatoimetust hoiukorras ära lõpetama. Kokkukõlas sellega peab ka Ts. Kp. S. § 2065., niivõrt kui see puutub testamendi vastu tõstetud tülisid, olgu see testamendi olemasolu või maksvuse suhtes, tõlgendama selles mõttes, et kohtul on vabadus oma äranägemise järele ära kaaluda tõstetud tüli tähendust ka hoiukorras ja põhjendamata tüli kõrvaldada ilma asjatoimetust seisma jätmata või ära lõpetamata, näit. kui, nagu käesoleval juhul, tülitõstjad B. E. S. § 2477. mõtte vastu põhjendavad oma vaidlust mitte testamendi tegija, vaid kolmanda isiku, Hans Landi, varanduse seadusejärelise pärimise õigusele, väites, et päritav varandus kuulus viimasele.

Vastupidi kassaatori arvamisele ei leidu Kohtupalati otsuses motiivi, milles Kohtupalat tunnistaks, et vaidluse korral asjatoimetust hoiukorras peab ära lõpetama. Kohtupalat leiab üksnes, et kohus peab kindlaks tegema, kas testament on olemas või mitte. Ei ole testamenti mitte olemas, siis ei võida ka mingit kinnitust ette võtta; tunnistab aga kohus testamendi olemas olevaks, siis kinnitab ta seda Ts. Kp. S. § 1966. ja B. E. S. § 2452. põhjal hoiukorras. Maksvusetuks võib tunnistada kohus säärast testamenti ainult huvitatud isiku poolt tõstetud nõudmise põhjal.

Lõpuks ei või arutuse alla võtta kassatsioonikorras kaebaja seletusi selle kohta, et vaidluse all olevat testamenti ei ole olemas ning et see on tühine, sest et tema aineks on võõras varandus. Need seletused ühes tunnistajate ütluste arvustuse ning hindamisega kuuluvad asja sisusse ega käi kassatsioonikohtu arutuse alla (K. A. S. § 5).

Neil põhjustel ja prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, **otsustas** Riigikohus: Jüri Landi, Ann Preismanni, Mari Vaino ja Leena Uue voliniku vann. adv. Jüri Jaaksoni kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 85.

TSIVIIL-OSAKOND.

30. märtsil 1922. a.

Tõnis Massa voliniku vann. adv. Hugo Reimanni kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 7. oktoobrist 1921. a. Jaak Massa, Jüri Massa, Jaan Massa ja Leena Leesmenti nõudeasjas Tõnis Massa vastu 20.000 mr. väärtuses.

Eesistuja abiesimees J. Arro, ettekandja J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Kostja Tõnis Massa volinik vann. adv. Hugo Reimann seletab oma kassatsioonikaebuses: 1) et Ts. Kp. S. § 2063 ei kohusta palujat teiste asjast huvitatud isikute aadresse üles andma; 2) et Kohtupalat võõriti on arvanud, nagu oleks nõudjail veel päranduseõigus oma venna Hans Massa järele. Kassaator leiab, et nad endid sellest pärimis-õigusest Laiksaare Vallakohtu ees 14. juunil 1914. a. lahti on ütelnud, kui nad oma isa Hans Massa ainukeseks pärijaks palusid kinnitada. Selle dokumendi tõelise sisu olevat Kohtupalat kõrvale jätnud ja asjaolusid ebaõigelt kujutanud; 3) Kohtupalat olevat kostja apellatsioonikaebuse esimese punkti all ettetoodud väite ja kostja voliniku seletuse nõude vananemise kohta hoopis läbi vaatamata jätnud, samuti ka Jaan Tammanni tunnistuse. Palub Ts. Kp. S. § 339., 711. ja B. Tsiviil O. § 2619. ja 2620. rikkumise pärast kaevatud otsuse ära muuta.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulunud, leiab Riigikohus, et pole kostja voliniku kassatsioonikaebuse rahuldamiseks mõjuvaid põhjusi olemas.

Mis puutub esimesse kassatsioonikaebuse punktisse, siis paistab küll, et Ts. Kp. S. § 2063. tekst iseenesest veel ei kohusta palujat kõikide temale teada olevate asjast huvitatud isikute aadresse üles andma ega kohut nende aadresse tema käest nõudma. Selle paragrahvi täpise tekst kirjutab ette, et neile, kes paluja poolt on üles antud või kohtule enesele teada on, kutsetähed saadetak. Kuid ühenduses teiste sama peatüki paragrahvidega tuleb selle paragrahvi mõtet laiemalt mõista. § 2057. p. 3. nõuab, et proklami taotaja peab üles andma temale teada olevad asjast huvitatud isikud (заинтересованные лица). Kui aga paluja Ts. Kp. S. § 2057. p. 3. vastu temale teadaolevaid huviosalisi mitte ei nimeta, kohtule mitte üles ei anna, siis ei saa kohus nende suhtes ka § 2063. nõudeid mitte täita, s. o. neile kutsetähti saata. Säärasel korral võivad seesugused palujal teada olnud ja tema poolt üles andmata jäänud isikud, nii kui teisedki, kes küll olid üles antud, kuid kellele kutset mitte ei saadetud, kohtu otsuse vastu vaielda § 2068. ja 2069. ettenähtud korras. See on Ts. Kp. S. § 2063. ja 2057. p. 3. ühine mõte. Seda arvamist tõendab ka Vene Senati otsus nr. 44—1909. a. — Muidugi peab kaebaja vaidluse puhul tõendama, et tema isik ja elukoht olid proklami taotajal teada. Käesoleval korral ei ole kassaator selle vastu vaielnud. Koguni oma kassatsioonikaebuses tõendab tema volinik, et kostja nõudjaid, s. o. oma kaaspärijaid lihtsalt sellepärast üles ei annud, et need tema teadmist mööda ei soovi pärida ja et nad end oma päranduse-õigustest lahti on ütelnud, mitte aga, et tema voliandja neid või ka nende asupaika ei oleks teadnud.

Kõigi selle tagajärjel tuleb tõsitada, et Kohtupalati seletused Tsiviil Kohtup. Sead. § 2063. ja 2069. kohta, mille vastu kassaator vaidleb, on oma lõppresultaadis õiged. Kohtupalati sellekohaseid motiive tuleb ainult niipalju õiendada, et Rahukogu mitte kohustatud ei olnud proklami taotaja käest huviosaliste elukohtade ülesandmist nõudma ja et need mitte Rahukogu süü läbi kutsumata ei jäänud, vaid kostja süü läbi, kes neid üles ei annud.

Kassaatori teine väide ja sellest tõusev küsimus, kas ütlesid nõudjad end Laiksaare Vallakohtu ees oma venna pärandusest lahti või mitte, kuulub asja sisusse ja ei käi enam kassatsioonikohtu lahendamise alla. Kohtupalat leiab, et nad end seal pärandusest mitte lahti ei ole ütelnud, vaid ainult tunnistasid, et siis nende isal, kes vahepeal juba surnud, päritava vara peale suurem õigus oli.

Ka ei ole õige kassaatori oletus, et Kohtupalat, Laiksaare Vallakohtu protokollis hinnates, otsuse motiividesse üles on võtnud pärijate põhjendusi, mida aktist üldse leida ei olevat. Nähtavasti mõtleb kassaator siinkohal Kohtupalati tõsitust, et Hans Massa sai talukoha isa käest kingituseks, mille mõjul ka talu Liivi Talurahva Sead. § 994. järele poja surma puhul isa kätte tagasi pidi minema.

Riigikohus leiab, et nõudjate volinik juba oma nõudepalves Rahukogule seda asjaolu ette toob, vastuses apellatsioonikaebuse peale sedasama toonitab ja asjaarutusel Kohtupalatis veel pikalt kordab, nagu seda Kohtupalati istungi protokollis kantud seletustest näha. Nii puudub kassaatoril iga alus selleks, et Kohtupalat „seletusi, mida üldse aktis ei olevatki“, oma motiividesse oleks võtnud.

Kostja kolmas väide, et Kohtupalat läbi vaatamata on jätnud tema seletused käesoleva nõudmise vananemise või õigem B. Ts. O. § 2619 ja 2620. äratähendatud tähtaegade möödalaskmise kohta nõudjate poolt, on samuti alusetu. Kohtupalat on isegi tunnustajaid selles suhtes üle kuulata lasknud ja leidnud, et millegagi kindlaks pole tehtud, et nõudjad oleksid õigel ajal teatust saanud kuulutusest Riigi Teatajas nende surnud venna pärijate üleskutsumise üle. Vananemise fakti toetuseks toob kassaator veel ette, et pärandusejätja Hans Massa juba 13. oktoobril 1903. a. surnud. Viimane oletus on täitsa ebaõige. Nagu akti antud tõendustest näha, on Hans Massa surnud alles kümme aastat hiljemini — 13. oktoobril 1913. a.

Mis puutub viimaks Johan Tammanni tunnistusse, siis on juba Rahukogu leidnud, et kostja tunnustajate jutt on pealiskaudne, mitte küllalt kindel, aga ka täitsa erapooletu ei näi olevat. Rahukogus ülekuulatud tunnustajate hulgas oli ka Jaan Tammann, nii et Rahukogu ülemaltähendatud hindamine ka tema tunnistuse kohta käib. Leidis kostja, et Tammanni tunnistus tema suhtes tähtis ja Rahukogu selle tunnustaja tunnistust mitte küllalt õieti ei hinnanud, oleks ta pidanud apellatsioonis selle üle kaebama ehk jälle tunnustajat täiendavalt üle kuulata paluma. Kumbagi võimalust ei ole kassaator tarvitanud, ja sellepärast ei olnud Kohtupalatil alust Tammanni tunnistusele iseäralist tähelepanu kinkida, seda rohkem tähele panna kui teiste Rahukogus ülekuulatud tunnustajate ütlusi.

Kõike seda tähele pannes otsustas Riigikohus: Tõnis Massa voliniku vann. adv. Hugo Reimanni kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 86.

TSIVIIL-OSAKON.D

30. märtsil 1922. aastal.

Jaan Otsa [kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 23. novembrist 1921. a. Hans Luiga nõudeasjas Jaan Otsa vastu rendilepingu lõpetatuks tunnistamise pärast.

Eesistuja abiesimees J. Arro, ettekandja J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. Rägo.

Kostja Jaan Otsa seletab oma kassatsioonikaebuses, 1) et Rahukogu rendilepingu lõpetamise põhjuseks on võtnud heinamaa mitteväetamise, kuna aga nõudja oma nõudekirjas selle põhjuse on nimetamata jätnud; 2) et rendilepingu üksikute punktide mittetäitmine rentniku poolt ei või selle lepingu lõpetamise nõude aluseks olla. Seesugustel kordadel võivad rendileandja ainult täitmist või ka kahjutasu nõuda, mitte aga terve rendilepingu tühistamist taotada; 3) et Rahukogu pooltele ei ole ette pannud asja leppimise teel lõpetada, millega ta on rikkunud Ts. Kp. S. § 177.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud leiab Riigikohus, et kassaatori esimene väide on täitsa põhjendamata. Rahukohtunikule antud nõudekiri sisaldab eneses heinamaa mitteväetamist kui rendilepingu lõpetamise põhjust.

Teine väide, et rendilepingu üksikute punktide täitmata jätmise rentniku poolt rendileandjat veel mitte ei õigusta rendilepingu lõpetamist nõudma, ei ole, nii üldiselt ja kategooriliselt, ka mitte õige. Ühekülgselt rendilepingu lõpetamist võib rendileandja kahel juhul ka rendilepingu üksikute punktide täitmata jätmise puhul nõuda ja saavutada: esiteks, rendiraha mittemaksmise pärast lepingu järele määratud tähtajaks (B. Ts. Ö. § 4116); teiseks siis, kui rentnik rendiobjekti lepinguvastase pruukimise läbi halvendab, rikub (B. Ts. Ö. § 4118).

Tõuseb küsimus: kas käesoleval korral ei kuulu heinamaa kultuuri tegemata jätmise, mida Rahukogu rendilepingu tunduvaks rikkumiseks nimetab, rendiobjekti halvendamise hulka B. Ts. Ö. § 4118 mõttes? Asudes selle küsimuse lahendamisele peab Riigikohus tunnistama, et mõiste „rendilepingu-vastane pruukimine“ kõige pealt küll rentniku positiivset tegevust tähendab ja mitte mõnd tegevuseta olekut, sündidalaskmist, hooletust rendiobjekti vastu. Kui aga nende algallikate juurde tagasi minna, mille peal põhjeneb § 4116., siis näitavad need, et sõna „pruukimine“ tuleb siinkohal palju laiemas mõttes võtta, et ta tähendab üldse halba ümberkäimist rendiobjektiga (si male in re locata versatus est), mille alla ka hooletust, lohakust võib mahutada. Balti endiste tsiviilkohtute praktika kinnitab seda vaadet (Zwingman I nr. 141). Kõigi nende andmete põhjal tuleb ülesseatud küsimuse peale jaatavalt vastata. Tuleb tunnistada, et maakultuuri tegemata jätmise kuulub küll niisuguste rendiobjekti halvenduste hulka, mis võivad rendilepingu lõpetamise põhjuseks olla. Rahukogu on selle järele siis ka käesoleval korral rendilepingu väga õieti lõpetatuks tunnistanud heinamaa kultuuri kohta käivate renditingimuste täitmata jätmise ehk, nagu Rahukogu ütleb, „tuntavalt rikkumise“ pärast. Olgugi et Rahukogu selle

juures oma otsuse põhistes B. Ts. O. § 4118. ei nimeta, on otsus selle paragrahvi põhimõtetega kokkukõlas tehtud ja ei sisalda eneses mitte kassaatori poolt väidetud B. Ts. O. § 4114., 3210., 3211. ja 3212. rikkumisi. — Mis puutub veel kolmandasse kassaatori väitesse, et Rahukogu pooltele ei ole ette pannud asja leppimise teel lõpetada, siis tuleb konstateerida, et selles asjas Rahukogu viimase istungi protokollist tõepoolest mitte näha ei ole, et pooltele seesugune ettepanek oleks tehtud. Rahukogu eesistuja peab Ts. Kp. S. § 177. järele katsuma pooli lepitada. Selle paragrahvi määruste täitmisest peab kohus kinni pidama ja ei tohi mitte meelega, tahtlikult sellest kõrvale kalduda. Kuid juhtumisi, kogemata selle täitmata jätmist ei saa mitte nii suureks kohtupidamis-korra rikkumiseks pidada, et sellepärast terve otsus tuleks tühistada. Pooltele jääb, kui neil tõsine tahtmine on leppimise teel oma asja lõpetada, see võimalus ikka lahtiseks.

Kõike seda silmas pidades **otsustas** Riigikohus: Jaan Otsa kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 87.

TSIVIIL-OSAKOND.

4. mail 1922. a.

Anton Jaks'i kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 3. detsembrist 1921. a. Marie Jaksi nõudeasjas kaebaja vastu 24.000 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, Riigikohtu prokuröri k. t. Rägo.

Tallinna-Haapsalu 6. jaoskonna rahukohtunikule 10./VIII. 1921. a. antud nõudepalves seletas Marie Jaksi volinik vann. adv. Tõnis Kalbus, et nõudja ja tema alaealise tütre Linda Jaksi heaks on välja mõistetud Tallinna Ringkonna-kohtu otsusega 9./IV. 1920. a. kostja Anton Jaksi kui nõudja lahuselava mehe käest 75 marka kuus ülespidamiseks. Nüüd, kus ajad on oluliselt muutunud ja elukallidus tõusnud, on see abiraha väike; sellepärast palub välja mõista kostjalt Anton Jaksilt nõudja Marie Jaksi ning tema alaealise tütre Linda ülespidamiseks ja viimase kasvatamiseks ning koolitamiseks kummalegi 1000 marka kuus, tütrele kuni 21-aastaseks saamiseni. Kostja vaidles nõudmise vastu, seletades muu seas, et asi on juba otsustatud seadusejõusse astunud Tallinna Ringkonna-kohtu otsusega 9. aprillist 1920. a. nõudja suhtes kõige tulevase aja kohta ja lapsele kuni 21 aasta vanaduseni. Nõudmissummat tõsta ei ole võimalik muidu, kui Ringkonna-kohtu poolt mõistetud summa seaduslikus korras ära ei muudeta. Rahukohtunik rahuldab nõudmise, otsustades 16. sept. 1921. a. Tallinna Ringkonna-kohtu otsuse täienduseks välja mõista Anton Jaksilt ta naise Marie Jaksi ülespidamiseks 950 mk. ja ta alaealise tütre Linda Jaksi ülespidamiseks 975 mk. kuus. Selle otsuse kinnitas Tallinna-Haapsalu Rahukogu 3. XII. 19. a. 1921. a. Rahukogu otsuse peale on kostja Anton Jaks annud Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles

palub ära muuta kaevatud otsuse Ts., Kp., S. § 893., 894., 181¹., 895., 142. p. 3. ja 4., 129. ning 81. rikkumise pärast.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulunud, leiab Riigikohus, et B. E. S. § 9., 199. ja 200. järele on abielumees ning isa kohustatud oma naise ja laste ülespidamise ning viimaste kasvatamise kulusid kandma, olgu siis, et tal selleks varandus puudub ja naisel see on olemas või kui naine oma süü läbi lahkus mehest. Mingit muud selle kohustuse kitsendust seadus ei tunne. Ei või olla säärase kitsenduse aluseks ka seadusejõusse astunud kohtuotsus. Sel põhjal leiab Riigikohus õige olevat nõudja poolt tsiteeritud Zwingmanni seletuse (Zwingmann III, nr. 296), et ülespidamise asjas tehtud kohtuotsuse seadusejõud ei ole maksev ülespidamiseks määratud summa kohta. B. E. S. § 169. järele määrab ülespidamis-summa kindlaks kohus vastavalt kohustava isiku varanduslikule seisule ja ülespidamist tarvitava isiku tegelikule elatisvajadusele. Et aga see ja teine aja jooksul võib muutuda, siis ei ole mõeldav, et kohtu otsus võiks ette ära iga juhu kohta õiget elatisesummat määrata. Sellest järgneb aga, et kohut ei tohita kitsendada selle summa määramisel endise otsusega. Kui näit. mõni aeg pärast elatisesumma määramist kohtu läbi laps jääb haigeks ja tarvis on tema elu päästmiseks operatsiooni teha, mille kuludeks määratud summast küllalt ei ole, kuna isal poleks kulud rasked kanda, siis peab isa neid kandma, ei tohi teda päästa sellest kohustusest seadusejõusse astunud kohtuotsus.

Edasi ei ole kaaluvad kassaatori seletused, et Rahukogu ei ole arutanud edasikaebuses ettetoodud seadusemäärusi. Selle kohta tuleb tähendada, et edasikaebuses otsustatakse Ts. Kp. S. § 895. järele, kuid selle seaduseparagrahvi määrused ei muuda asja seisukorda, nagu eespool seletatud.

Lõpuks on tähtsuseta kassaatori arutlused tema sissetulekute suuruse kohta. Ülespidamist peab mees maksma oma naisele ja lastele oma varanduslise seisukorra (nach Vermögen — B. E. S. § 9. ja 199), mitte aga ainult oma sissetulekute järele. Kostja varanduse on Rahukogu vähemalt 1 miljoni marga peale arvanud ja tema peale pandavale kohustusele kahtlemata vastavaks lugenud, arvesse võttes ja ära kaaludes sealjuures ka tunnistaja Vollmeri ütlust. Mingit Ts. Kp. S. § 129. ja 81. rikkumist siin ei leidu.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Anton Jaksi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 88.

TSIVIIL-OSAKOND.

4. mail 1922. a.

Ivan ja Maria Hermann'ide voliniku, era-advokaadi A. Jõeääre kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 19. oktoobrist 1921. a. Torgu apostliku õigeusu kihelkonna nõukogu nõudmise asjas Ivan ja Maria Hermannide vastu rikutud pidamise jaluleseadmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et kostjad Ivan ja Maria Hermann paluvad ära muuta Ts. Kp. s. § 81., 82., 82¹., 86., 181¹., 142. p. 3., 105. ja 129. ning B. E. S. § 4105. rikkumise pärast Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse 19. oktoobrist 1921. a., millega Torgu apostliku õigeusu kihelkonna nõukogu nõudmise rahulduseks mõisteti, Tallinna-Haapsalu X jaoskonna rahukohtuniku otsust 13/V. 1921. a. kinnitades, kostjate poolt rikutud Torgu „Rehealuse“ ja „Sooba“ põldude pidamine nõudja kasuks jalule seada, välja arvatud see tükk põldu, mis oli möödäläinud aastal Hermannide tarvitada.

Läbi arutades kassatsioonikaebust ühenduses kaevatud otsusega ja asjaoludega leiab Riigikohus, et rikutud pidamise jaluleseadmise protsessis peab nõudja tõeks tegema, et tema pidas vaidluse all olevat kinnistut ning et kostja rikkus seda tema pidamist (B. E. S. § 693). Nagu sellest järgneb, peab kohus, rahuldades rikutud pidamise nõuet, oma otsuse põhistes ära näitama, et nõudja need mõlemad asjaolud on tõeks teinud. Vaadeldes käesolevas asjas Rahukohtute otsuseid peab tõsitama, et ei leidu rahukohtuniku ega ka Rahukogu otsuses põhjendust, millega oleks tõendatud, et nõudja pidas vaidluse all olevat maad ja kostjad rikkusid seda pidamist. Oma otsuse põhistes tähendab Rahukohtunik tühisõnaliselt, et kostjate eneste ja tunnistaja „Seppa seletuste läbi on nõudmine tõendatud“. Rahukohtuniku otsuse järele ei tunnistanud kostjad Hermannid nõudmist mitte õigeks ega seletanud, et nemad oleksid nõudja pidamist rikkunud, vaid väitsid, et suurem osa nõutavaist maadest oli Kiriku-nõukogu liikmete käes. Tunnistaja Sepp tõendas aga, et tema on „Rehealust põldu“ ja „Sooba põldu“ pidanud, välja arvatud viimase põllu keskpaik, mis oli pidada Hermannide käes. — Kuidas rahukohtunik neist seletustest võis välja lugeda ja leida, et „nõudmine on tõendatud“, s. t. et nõudja pidas vaidluse all olevaid maid ja kostjad rikkusid seda pidamist, jääb arusaamatuks. — Rahukogu ei puudutagi oma otsuste põhistes küsimust, kas nõudja oli pidaja ja kas kostjad rikkusid tema pidamist, vaid arutab rikutud pidamise protsessis iseenesest tähtsusetat küsimust, kas ja missugused õigused olid kostjail ja on tõendatud vaidluse all olevate maade peale. Säherdune otsuste põhistamine ei vasta Ts. Kp. S. § 81. ja 142. nõuetele, mis pärast kaevatud Rahukogu otsus ei või jõusse jääda.

Et neil põhjustel kassatsioonikaebus juba rahuldust leiab, ei ole vajadust muude kassaatori põhjendite arutuseks.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus ära muuta Ts. Kp. S. § 81. ja 142. rikkumise pärast ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 89.

TSIVIIL-OSAKOND.

4. mail 1922.

Mart Mihkelsoni voliniku vann. adv. Artur Jungi kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 11. novembrist 1921. a. Mart Mihkelsoni nõudeasjas Põllutöö-ministeeriumi vastu 60.000 marga väärtuses.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Viljandi-Pärnu Rahukogule antud palvekirjas seletab nõudja, Mart Mihkelsoni volinik vann. adv. A. Jung, et tema volitaja päralt on mõisamaa koht „Hermanshof“ Imavere vallas, missugune maakoht kreposti- ja vakuraamatute järele rüütlimõisana on ära tähendatud. Põllutöö-ministeerium olevat maareformi teostamisele asudes „Hermanshofi“ metsad juba oma valitsuse alla võtnud, tegevat „Hermanshofis“ planeerimistöid ja sundinud Mihkelsoni rendilepingut tegema ning kuulutanud temale viimaks, et ta 1. maiks 1921. a. kõik maad ministeeriumile üle peab andma. Nõudja volinik leiab, et „Hermanshof“ olevat ainult vormiliselt, nime poolest, rüütlimõis; tõepoolest sisaldavat ta eneses vähem kõlbulikku maad kui rüütlimõisal võib olla. Seega olevat „Hermanshof“ kõik rüütlimõisa kvalifikatsiooni kaotanud, ei olevat enam sisuliselt rüütlimõis ega käivat riikliku võõrandamise alla Maaseaduse § 1. mõttes. Palub „Hermanshofi“ nõudja omaks tunnistada ja ühes kõigi päraldistega nõudjale tagasi anda. Viljandi-Pärnu Rahukogu leidis, et „Hermanshofil“, kui kõlbliku maa hulka arvata ka metsamaad, on maad rüütlimõisa jaoks küllaliselt, ja lükkas nõudmise tagasi.

Edasikaebuses Kohtupalatile juhib nõudja tähelepanu selle peale, et rüütlimõisa kõlbliku pinna suurus tuleb endise maahindamise süsteemi järele kindlaks määrata, kusjuures metsa all olevaid maid ja veel muid eraldi nimetatud maaliike kõlbliku maana arvesse ei või võtta. Rahukogu olevat, neid maid ka arvesse võttes, „Hermanshofi“ kõlbulikku maapinda suuremaks pidanud, kui see seaduse järele on. Palus Rahukogu otsuse sellepärast ära muuta ja oma nõudmise rahuldada. Kohtupalat leidis, et käesolev asi kui Maaseaduse teostamise puhul tekkinud vaidlus on seotud avalik-õigusliste huvidega ja võib kui niisugune ainult administratiiv-asutuste ja administratiivkohtu poolt lahendust leida, mispärast otsustas: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus ära muuta ja asi tsiviilkohtule mittealluvaks tunnistada.

Oma kassatsioonikaebuses seletab nõudja volinik vann. adv. A. Jung, et käesolev asi kui puht-tsiivilõigusline tüli nõudja ja Põllutöö-ministeeriumi vahel allub tsiivilkohtule.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et Kohtupalati otsus ja tema põhised on õiged ja kassaatori vastupidised väited pole lugupeetavad. Maa-seadus ja tema teostamine Eestis kuulub kahtlemata avalik-õigusliste huvide valda ja tema puhul tõusnud tülid administratiivse lahenduse alla, nagu seda Riigikohus oma otsuses 16. veebruaril 1922. a. Wahli asjas juba pikemalt on põhistanud ja seletanud. Riigikohus ei leia enam tarviliku olevat neid motiive siinkohal üksikasjaliselt uuesti korrata.

Käesoleva asja juures on veel seda tähele panna, et nõudmise rahuldamine tsiivilkohtuis tähendaks ühtlasi ka „Hermanshofi“ maakoha rüütlimõisa omaduse eitamist. Maakoha liigitamine aga tema ajalooliste kategooriate järele, mõisa või valla-maaks, rüütlimõisaks jne., allus ka Vene valitsuse ajal meie maal sellekohastele administratiiv-asutustele ja ei võinud kunagi kui avalik-õiguslise huviga seotud tüli tsiivilkohtukorras lahendust leida. Eesti valitsuse ajal ei ole selles suhtes mingit muudatust tehtud.

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Mart Mihkelsoni voliniku vann. adv. Artur Jungi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 90.

TSIVIIL-OSAKOND.

4 mail 1922. a.

Martin Kesper'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 25. novembrist 1921. a. kaebaja nõudeasjas Jaan Kriisa vastu väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

Tartu linna lepituskojale 20./V. 1921. a. antud palves seletas nõudja Martin Kesper, et tema omale ostnud Tartus Promenadi tänavas nr. 6. majas nr. 9. korteri mis 1./IV. 1921. a. tema nimele kreposti-jaoskonnas kinnistatud. Selles korteris elavat kostja Jaan Kriisa, kellel olnud üürileping endise omanikuga. Kostja ei minevat korterist vabatahtlikult välja, ehk temale küll üles kuulutatud notaarius Kristelsteini läbi 5. aprillil s. a., nõudjale endale, kes oma suure perekonnaga elab vöörastemajas „Bellevue“, olevat korterit tungivalt vaja. Palub sellepärast üürilepingu, mis on kostjal korteri nr. 9. peale majas nr. 6. Promenadi tänavas Tartus olemas, äralõppenuks tunnistada ja otsustada kostja ühes temast sõltuvate isikutega ja tema varandusega sellest nõudja korterist välja tõsta. Peale notaariuse tunnistuse üleskuulutamise kohta, milles muu seas seletatakse et üleskuulutaja selle korteri enesele elamiseks ostnud, pani ette väljakirjutuse ja pärast terve krepostiakti, millest

selgub, et 1./IV. 1921. a. sõlmitud ostu-müügi lepingu järele müüs Karin Nolcken kümnele isikule, nende hulgas nõudjale Martin Kesperile, Tartu linnas Promenadi tän. 6. ja Aleksandri tän. nr. 5. oleva kinnistu, mis sama aprillikuu 2. päeval Tartu-Võru kreposti-jaoskonnas kinnistati ostjate omanduseks mõttelistes osades, nende hulgas nõudja Martin Kesperile 13/175 osas. Ostu-müügi lepingu § 1. p. 7. järele müüb ja annab üle Karin Nolcken ostjaile omanduseks tähendatud kinnistu, nende hulgas „Martin Kesperile iseseisvalt ja jäädavalt tarvitamiseks Aleksandri tän. nr. 5. asuva maja kolmandal korral oleva elukorteri nr. 9, mis praegu advokaadi Kriisa käes tarvitada ja mis koos seisab viiest toast, eesttoast, köögist, vannitoast, sahvrist ja ühest keldri osast ja mis ühes teiste ostjatega ühiselt tavitatavate osadega teeb ^{13/175} mõttelist osa terve müüdava varanduse väärtusest“. § 6. järele „võtavad ostjad üle suusõnalised ühekuulised üürilepingud müüdavates majades asuvate poe-ruumide ja korterite kohta, ja müüja tõendab, et pikema-ajalisi üürilepinguid ei ole“, § 7. põhjal sünnib kinnistu üleandmine 1./IV. 1921. a.

Lepituskoda arutas asja 16./VI. 21. a. ja rahuldab Martin Kesperri nõude, otsustades üürilepingu Martin Kesperri ja Jaan Kriisa vahel lõpetatuks tunnistada ja Jaan Kriisa tema käes olevast korterist ühes sõltuvate isikutega ja varaga välja tõsta. — Kostja poolt antud revisjonikaebuse tagajärjel arutas Tartu-Võru Rahukogu 25. nov. 1921. a. asja ja leidis, et nõudja on Promenadi tänavas nr. 6. asuva maja kaasanik 13/175 mõttelises osas; kaasomanikkude omavaheline kokkulepe, mille järele nõudja tarvitamiseks on jätud korter nr. 9, kus praegu kostja elab, ei ole kreposti-jaoskonda mitte sisse kantud ega ole sellepärast kohustav kolmandaile isikuile, nende hulgas ka kostjale. Ühise varanduse kohta võidakse maksvaid korraldusi teha kõigi kaasomanikkude nõusolekul, käesolev nõue on aga tõstetud ainult Martin Kesperri nimel ilma volituseta ehk nõusolekut avaldamata teiste kaasomanikkude poolt. Sellepärast ei ole nõue seaduslikult mitte õieti avaldatud. Ka läheb lahku ülesütlemise põhis nõude alusest: ülesütlemises tähendab nõudja, ta olevat vaidluse all oleva korteri endale elamiseks ostnud; nõudepalves aga seletab ta, et tal seda korterit tungivalt vaja on. Neil põhjustel otsustas Tartu Võru Rahukogu Tartu linna lepituskoda otsuse tühjaks tunnistada ja nõudmise tagasi lükata. — Rahukogu otsuse peale on nõudja Martin Kesper annud Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub ära muuta kaevatud otsuse Ts. Kp. S. § 129. rikkumise pärast.

Prokuröri k. t. arvamise ja kassaatori voliniku vann. adv. Oskar Rütli seletuse ära kuulunud, leiab Riigikohus, et tuleb õigeks võtta kassaatori seletus selle kohta, et ülesütlemise motiivis ja nõudepalve aluses ei leidu mingit olulist lahkuminekut, õigemini võib ütelda, et mõlemad põhised teineteist vastamisi täiendavad, sest kui nõudja korteri endale elamiseks kauples, siis oli tal seda ikkagi vist vaja, ja ümberpöörnud, kui tal korterit tungivalt vaja oli, siis muretses ta selle endale elamiseks. Leides lahkumineku nõudja poolt ülesütlemises ja nõudepalves antud seletustes ei näita aga Rahukogu mitte, mis tähendus on sellel arvataval lahkuminekul asja otsustamise kohta ja mispärast see on põhjuseks nõudmist tagasi lükata, sest iseenesest ei ole see selge, kuna nõudepalves seletatakse ikkagi, et korterit on nõudjale endale tungivalt tarvis, ja kostja poolt ei ole tähendatud mingi arusaamatuse peale nõudja lahkuminevate seletuste tagajärjel.

Edasi seletab kassaator, et tema on Promenadi tän. nr. 6. asuva maja korteri nr. 9. ostnud ja on selle omanik, ja kui korteri omanikul oli temal õigus kostjale korterit üles ütelda ja tema väliaminekut nõuda. See kassaatori seletus ei

ole kokkukõlas asjas oleva ostu-müügi lepinguga ega maksva seadusega. Nimetatud lepingu järele ostsid kümme isikut, nende hulgas ka nõudja, maja üheskoos ühiseks omanduseks igale ostjale mõttelistes osades. Omanduse-õigus kinnistu peale läheb üle ostjale B. E. S. § 809. põhjal kinnistamise (kreposteerimise) tagajärjel ning momendil. Käesoleval juhul on kinnistatud ostjate, nende hulgas ka nõudja, nimele mõttelised jaod, mitte aga mingi reaalne kinnistu osa mingi korteri näol. Nõnda on koosostjad saanud kinnistuse läbi maja kaasomanikkudeks mõttelistes osades, mitte aga üksikute korterite kui maja reaalsete osade ainuõiguslisteks. Seda kinnitab otsekohe ka ostu-müügi lepingu § 13. mille järele „igal omanikul on õigus oma osa reaalvarandusena iseseisvaks hüpoteegiüksuseks eraldada, ja kaasomanikud on kohustatud temaga vastava jagamislepingu tegema“. Alles säärase reaalse äraeraldamisega ja iseseisva hüpoteegiüksusena üksiku kaasomaniku nimele kinnistamisega saaks vastava osa (korteri) omanikuks. Meie maksva tsiviilseaduse järele ei ole aga võimalik jagada maja iseseisvaiks üksusteks etaashide või korterite kaupa. B. E. S. on asunud selles suhtes samale seisukohale nagu Rooma õigus, s. o. et maja kui niisugune, ja seda enam üksik maja jagu etaashi või korteri näol, ei ole „res“, vaid moodustab ühes maapinna, maasügavuse ja maapealse õhuruumiga ühe asja (B. E. S. § 877, 771, 543 ja 551). Kinnistu on jaotatav üksi vertikaalselt, sest et ainult sedaviisi jaotamine loob uusi kinnistuid § 877. mõttes, kuna horisontaalselt jaotades ehk etaashe või kortereid luues läheb kaduma kinnistu mõiste. Sellepärast on õige Rahukogu seisukoht käesolevas asjas, et nõudja on Promenadi tänavas nr. 6. asuva maja kaasomanik 13/175 mõttelises osas. Kuid sellest õigest eeldusest ei tee Rahukogu õigeid järeldusi, tunnistades, et käesolev nõudmine ei ole mitte õigesti ja seaduslikult avaldatud sellepärast, et see on tõstetud ainuüksi Martin Kesperi nimel ilma teiste kaasomanikkude volita ehk nõusolekuta, ja et kaaomanikkude omavaheline kokkulepe, mille järele nõudja tarvitamiseks on jäetud korter nr. 9, ei ole krepostiraamatutesse sisendatud ja seega kolmandaile isikuile, nende hulgas kostjale, mitte kohustav. Selle kohta peab tähendama, et üldse kaasomanik kui kinnistu iga aatomiosa omanik ei ole seaduses kitsendatud võimalusega oma B. E. S. § 874. põhjenevat õigust teostada ainult teiste kaasomanikkude nõusolekul; kui tema, kaitstes enda omandust, ühes sellega kaitseb ka kaasomaniku osa vahest isegi vastu viimase tahtmist, siis ei kitsenda see asjaolu teda oma õiguse teostamises, sest qui suo jure utitur, neminem laedit (B. E. S. § 3285). Samal seisukohal asuvad Zwingmann (VI, nr. 983) ja Erdmann (II, lhk. 24), tunnistades, et kuigi ühisomanduse kohta käivate korralduste tegemiseks on tarvis kõigi kaasomanikkude nõusolek, ei järgne sellest mitte, et § 874. põhjenevat õigust, ära keelata kolmandaile isikuile ühisomanduse aine kasutamist, peab teostatama kõigi kaasomanikkude poolt ühiselt ja üheskoos; see õigus kuulub igale kassomanikule solidaarselt, s. t. ühele kõigi eest. — Kui vaadata üürnikule ülesütlemise ja üürilepingu lõpetamise peale mitte kui õigusekaitse peale eespool-kirjeldatud mõttes, vaid kui B. E. S. § 929. ettenähtud korralduse peale, mis võib sündida ainult kõigi kaasomanikkude nõusolekul, siis peab tähendama, et käesolevas asjas ostu-müügi lepingu § 1. p. 7. järale anti kaasomanikkude vahel sõlmitud kokkuleppe järele nõudja Martin Kesperi iseseisvalt ja jäädavalt tarvitamiseks vaidluse all olev korter; sellega kandsid kaasomanikud nõudja peale üle iseseisva ja nendest sõltumata korralduse õiguse korter nr. 9. suhtes. Rahukogu arvamisel, et säärane kokkulepe oleks kohustav kolmandaile isikuile alles siis, kui ta krepostiraamatutesse sisse kantakse, puudub seaduslik alus, sest käes-

oleval juhul ei ole tegemist B. E. S. § 813. ettenähtud kreposteeritud ja kreposteerimata omanikkude ja selle vahekorra vältusel tekkinud kolmanda isiku õiguste kokkupõrkamisega. Kaasomanikud ei ole annud kostjale mingit niisugust õigust korter nr. 9. peale, mis oleks vastolus nõudja õigustega; nõudja teostab korter nr. 9. kohta samu õigusi, mida oleksid võinud teostada kõik kaasomanikud ühiselt igäüks isiklikult, või teise kaasomaniku läbi volikirja välja-andmise ehk õiguse ülekandmise teel; kui nõuda korralduse-õiguse üleandmise kokkuleppe kreposteerimist, siis peaks samuti nõudma ka volikirja kreposteerimist; üks kui teine nõudmine oleks põhjendamata. — Rahukogu on oma otsuse aluseks pannud kokkuleppe kreposteerimise nõude ja sellega oluliselt B. E. S. § 813. ning Ts. Kp. S. § 129. rikkunud, mispärast tema otsus ei või jõusse jääda.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus B. Eras. Sead. § 813. ja Ts. Kp. S. § 129. rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 91.

TSIVIIL-OSAKOND.

18. mail 1922. a.

Nõudja Mihkel Patsmanni ja kostja Karl Kärpi kassatsioonikaebused Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 17. detsembrist 1921. a. Mihkel Patsmanni nõudeasjas Karl Kärpi vastu hobuse ostu-müügi lepingu tühjaks-tunnistamise pärast 30.000 marga väärtuses.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Rahukogu mõistis Mihkel Patsmanni nõudmise Karl Kärpi vastu tühjaks ja otsustas kostjalt nõudja kasuks sisse nõuda 3340 marka kohtu- ja asjaajamis-kulusid.

Oma otsuse põhjendab Rahukogu selle peale, et hobuse ostu-müügi leping, mille tühistamist Patsmann nõuab, sündinud Tartus Karlova eeslinnas, Kuu tänaval, 20. veebruaril 1921. a., nõudmine tõstetud aga alles 14. juulil 1921. a., **seega rohkem** kui neli kuud pärast kauba sõlmimist, kuna aga Liivimaa Linnaseaduse järele, mille alla käivat ka Karlova eeslinn, käesoleva nõude tõstmiseks ainult kaheksapäevane tähtaeg olevat ette nähtud (B. Ts. O. § 3271). Selle otsuse peale andsid mõlemad pooled Riigikohtule kassatsioonikaebuse. Nõudja palub Rahukogu otsuse ära muuta sel põhjal, et kaubasõlmimise kohal, Karlova eeslinnas, maksev on Liivi Maaseadus, mitte aga Linnaseadus, nagu Rahukogu arvab. Kostja Kärp palub tühistada Rahukogu otsuse kohtu- ja asjaajamiskulude suhtes, sest et Ts. Kp. S. § 868. määruste vastu on tema kui protsessi võitja peale kulud pandud nõudja kasuks.

Prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et tuleb mõlemad kassatsioonikaebused rahuldada.

Mis puutub nõudja Patsmanni väitesse, et Tartus Karlova eeslinnas maksab Liivimaa Maaseadus, siis leiab see enesele kinnitust 1916. a. 11. mai seaduses nr. 1388, punkt I, lõige b, mille järele Tartu linna külge liidetavais Karlova mõisa osades jäid jõesse endised tsiviilseadustiku määrused. Seda mitte tähele pannes on Rahukogu rikkunud nimetatud seaduse määrust ja Ts. Kp. S. § 129. Samuti on Rahukogu kohtu- ja asjaajamis-kulud Ts. Kp. S. § 868, vastaselt kostja peale pannud, sellest hoolimata, et ta ise oma otsusega nõudja nõudmise tervelt tagasi lükkas.

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus 11. mail 1916. a. antud Karlova linnaosa ühendamise seaduse § 3., B. Eras. § 3271. ja Ts. Kp. S. § 868. rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 92.

TSIVIIL-OSAKOND.

18. mail 1922. a.

Elisabet Lellepi kassatsioonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 7. oktoobrist 1921. a. Elisabet Lellepi nõudeasjas Aleksei Lukjanovi vastu rikutud pidamise ennistamise pärast (750 marka).

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, prokuröri k. t. R. Rägo.

Rahukohtuniku otsuse, millega nõudmine rahuldati, muutis Rahukogu ära ja lükkas ennistamisnõude Lukjanovi vastu tagasi. Oma otsust põhjendab Rahukogu sellega, et Vene Senati seletuste järele 1893. a. nr. 34., 1879. a. nr. 182. ja 1878. a. nr. 160. rikutud õiguste ennistamise nõudmised, kui nad kahe rentniku vahel on tekkinud, kes ühelt ja sama omanikult maad rendivad. mitte rahukohtuniku arutuse alla ei käi Ts. Kp. S. § 29. p. 4. põhjal.

Oma kassatsioonikaebuses palub nõudja Rahukogu otsuse ära muuta Ts. Kp. S. § 1806. p. 2. rikkumise pärast.

Prokuröri arvamise ära kuulunud leiab Riigikohus, et Riigikohus ülemalmainitud Vene Senati vaadet mitte mõõduandvaks ei saa pidada. Eesti Riigi Baltimaade osade suhtes on Riigikohus juba ennemini sellest vaatest loobunud ja teisele seisukohale asunud (Riigikohtu tsiv. osakonna otsus Brandmanni asjas nr. 15—1920. a.). Rentnikkude valdusekaitse eitamiseks Petserimaal ja Narva-taguses maaosas, Vene Senati eeskujul, ei leia Riigikohus ka küllaldast põhjust olevat. Juba ennemalt on Vene õigusteadlased neid Senati seletusi mitterahuldavaiks pidanud. Nii kaitseb prof. Meyer oma teoses „Vene tsiviilõigus“ rentnikkude valduse-ennistust. Prof. Kasso oma uurimises „Vene Maaõigus“ (Русское поземельное право) toetab Meyeri väidet. Tsiviilprotsessi teoreetikute seast võiks nimetada Holmsteini. Nende õpetlaste vaadet omaks võttes jõuab Riigikohus arvamisele, et teoreetilised ei ka praktilised kaalutlusad Vene Senati eitavat seisukohta rentnikkude valdusekaitse suhtes ei õigusta ja et

rentnikkudel õigus on Ts. Kp. S. § 29. p. 2. põhjal (Ts. Kp. S. 1914. a. väljaanne) rahukohtunikku juures valdusekaitse ennistust nõuda, ka siis, kui nad, rentnikud, ühelt ja samalt omanikult maad rentides omavahel valduse pärast tülitsevad.

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Rakvere-Paide Rahukogu otsus Ts. Kp. S. § 29. p. 2. rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 93.

TSIVIIL-OSAKOND.

24. mail 1922. a.

Mihkel Tiila kassatsioonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 12. detsembrist 1921. a. Reinhold Jaaksoni, Arnold Schulbachi, Johannes Schulbachi, Friedrich Buksmanni, Peeter Lemmingi ja Peeter Lellepi nõudeasjas kaebaja vastu rendivahekorra lõppenuks tunnistamise ja maa nõudjatele üleandmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus põhjendatud olevat kaebaja nurina, et Rahukogu olevat tähele panemata jätnud, et tema tüli all olevat maakohta Mereküla asunduses peab põlise kruntrendi (obroki) alusel, mis juba tema esivanemate ajast kestab. Kaebaja on selle asjaolu peale oma edasikaebuses Rahukogule tähendanud ja muu seas selle tõenduseks kaht tunnistajat palunud üle kuulata. Rahukogu on tunnistajate ülekuulamise õigusega üleliigseks lugenud, sest et nõudja advokaat tõendatavaid asjaolud õigeks võttis, Rahukogu on aga Ts. Kp. S. § 129. rikkudes selle tõekstunnistatud tähtsa asjaolu arutamata jätnud, selle peale vaatamata, et Balti Eraseaduse § 1309. käsib sääraseid maatüki-kasutajaid kaitsta (v. ka Liibavi kinnistusejaoskonna ülema Baschmakovi seletused Очн. нач. пункт. права лнк. 107 — Kuramaa alevite suhtes, Bukovski kommentaar § 1309. kohta), mis pärast Riigikohus **otsustas**: Rakvere-Paide Rahukogu otsus käesolevas asjas Ts. Kp. S. § 129. rikkumise pärast tühistada ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 94.

TSIVIIL-OSAKOND.

7. septembril 1922. a.

Hans Tammekivi kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 17. detsembrist 1921. a. Jüri Viilipi nõudeasjas kaebaja vastu protesteeritud vekslitühjakstunnistamise pärast 20.000 marga väärtuses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

4. sept. 1921. a. andis Liina Viilip, Jüri naine, vekslit välja 20.000 marga peale Hans Tammekivile, milles kohustas ennast võlgneva summa ära maksma 6. samal septembril. Veksel protesteeriti 7. IX. ja järgmisel päeval, 8. IX., otsustas Viljandi-Pärnu 4. jaoskonna rahukohtunik Ts. Kp. S. § 161¹ p. 3. põhjal vekslit järele võlgneva summa ühes $\frac{0}{100}$ -ga, protesti-, kohtu- ja asjaajamis-kuludega Liina Viilipi käest Hans Tammekivi heaks välja mõista. Otsuse täitmiseks arreteeriti ja nimetati müügile Liina Viilipi päralt olev vallasvara. Selle järele tõstis Liina Viilipi abielumees Jüri Viilip 18./X. 1921. a. eelseisva nõudmise Hans Tammekivi vastu Viljandi-Pärnu VII. jaoskonna rahukohtuniku juures ning seletades, et tähendatud veksel on välja antud kostja Hans Tammekivile nõudja naise Liina Viilipi poolt Veksliseaduse § 2. põhjal mitteseaduslikult ja on peale selle fiktiivne, palus: 1) vaidluse all oleva vekslit maksvusetuks tunnistada ja 2) sundusliku korra järele täitmise ja 22. oktoobri peale määratud varandusemüümise seisma panna. Eramäärusega nõudepalve kirja peale 19. X. rahuldab rahukohtunik seismajätmise palve ja otsusega 11./12. XI. 1921. a. tunnistab vekslit maksvusetuks. Kostja Tammekivi edasikaebuse tagajärjel arutas Viljandi-Pärnu Rahukogu asja 17. XII. 1921. a. ja käsitades 1903. a. ja 1914. a. 14. märtsi Veksliseadusi ning B. E. S. § 53. ja 56. leidis, et veksel tuleb maksvaks tunnistada, aga selles määratud võlakohustuse täitmine seisma panna, sest et viimast on palutud, ja kostja ei ole näidanud, et nõudja naisel abielu-kontrahi järele lahus varandust oleks millest võiks võlga sisse nõuda. — Balti-maadel võib abielus olev naisterahvas võlakohustusi enese peale võtta, kuid neid ei saa abielu kestuse ajal sisse nõuda, kui naisterahval pole lahus varandust, sest mehel pole tarvis neid tunnustada; kui aga abielu lõpeb, võib neid võlakohustusi naise varandusest sisse nõuda. — Selle Rahukogu otsuse peale on kostja Hans Tammekivi Riigikohtule kassatsioonikaebuse annud, paludes ära muuta otsuse selles osas, mis puutub sundusliku korra järele täitmise seismapanemisse. Oma kaebuse põhjenduseks seletab kassaator, et 1) Rahukogu oma motiives seletab, et nõudmist võib rahuldada naise erilisest varandusest, arvab aga, et naisel ainult lepingu järele lahus varandust saab olla, siinjuures tähele panemata jättes B. E. S. § 81. ja 27. ; 2) ei ole nõudja sugugi Rahukogu palunud sundusliku korra järele täitmist otsuse tegemise järele seisma panna, vaid ta palus täitmise seisma panna, senikui asi ära otsustatakse; Rahukogu on täitmise aga jäädavalt seisma pannud ja sellega Ts. Kp. S. § 706. rikkunud.

Prokuröri arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus kassaatori seletuse põhjendatud olevat. Rahukogu tähendab õigesti, et Balti maadel maksvate seaduste järele (B. E. S. § 55.) abielus olev naisterahvas võib võlakohustusi enese peale võtta ja neid kohustusi võib sisse nõuda naise lahus varandusest. Ühtlasi tähendab aga Rahukogu, et ei olewat näidatud kostja poolt mingit nõudja naise lahus varandust abielukontrahi järele. Lahus varandus võib aga olla mitte ainult abielu-kontrahi järele, vaid veel muil seaduses ettenähtud juhtumustel, nagu see nimelt B. E. S. § 27. p. 2—5 ära on tähendatud. Kostja tähendas selle peale, et Liina Viilpil on omaette villaketramis- ja kraasimistööstus (veski), mille kohta ta kirjalikud tõendused ette pani ja tunnistajaid palus üle kuulata. Ts. Kp. S. § 129. rikkudes jättis Rahukogu selle arvesse võtmata, nõudes lahus varanduse näitamist abielu-kontrahi järele ja mööda minnes B. E. S. § 27. p. 3-st, mille järele lahus varandusesse kuulub muu seas kõik see, mida naine omandab mehe teadmisel ja tahtmisel algatatud eraldisest tööstusest. Samuti tuleb õigeks võtta kassaatori tähendus Ts. Kp. S. § 131. (706) rikkumise peale Rahukogu poolt. Nõudekirjas palutakse täitmine seisma panna kahtlemata esialgse määruse näol kuni otsuse tegemiseni, nagu sellest ka rahukohtunik aru sai ja vastavalt toimetas. Nõudekirja esimeses palvepunktis palutakse vekseld maksvusetuks tunnistada; niipea kui see sünnib seadusejõusse astunud kohtuotsuse läbi, langeb säärase vekslile maksu sissenõudmine iseenesest ära; selle järele oleks nõudekirja teine palvepunkt (täitmise seismajätmise palve) esimese punkti kõrval asjata. Eelseisva põhjal ei või Rahukogu otsus kaevatud osas jõusse jääda; sellepärast **ostustas** Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus Ts. Kp. S. § 129. ja 131. rikkumise pärast muuta sundusliku korra järele täitmise seismapanemise osas ja asi samale Rahukogule tagasi saata äramuudetud osas uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 95.

TSIVIIL-OSAKOND.

7. septembril 1922. a.

Mart Erilase voliniku vann. adv. T. Jürise kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 16. detsembrist 1921. a. Mart Erilase nõudeasjas I Venemaa juurdveo-seltsi valitsuse (Pärnu-Tallinna raudtee valitsuse) vastu 214.000 marga väärtuses.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Pärnu-Tallinna raudtee ülema Nikolai Komõschovi käsul müüs 13. apr. 1919. a. sama raudtee metsa-ametnik Johan Luts umbes tuhat kuupsülda raudtee päralt olevaid puid, mis Surju mõisa metsa valmis olid raiutud, Mart Erilasele ära, kusjuures ühe kuupsülla ostuhinnaks oli arvatud 215 marka. Selle lepingu põhjal tõstis Mart Erilane 11. novembril 1919. a. nõudmise Tallinna-Pärnu raudtee valitsuse vastu ja palus selle lepingu kostja kohta maksvaks tunnistada. Viljandi-Pärnu Rahukogu rahuldab nõudmise. Kostja edasikaebuse peale tuli asi 16. detsembril 1921. a. Kohtupalatis aru-

tusele. Kohtupalat leidis, et ei Komõschovil ega Lutsul voli ei olnud raudtee puid Erilasele müüa ja et nende Erilasega sõlmitud leping raudtee-valitsuse poolt viimasele kohustavaks ei ole tunnistatud. Samuti leidis Kohtupalat, et rahapuudus ehk kitsikus töölistele palga maksmiseks Komõschovi ei õigustanud raudtee puid müüa. Neil põhjustel otsustas Kohtupalat Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse ära muuta ja Mart Erilase nõudmise tagasi lükata.

Omas kassatsioonikaebuses selle otsuse peale seletab nõudja volinik vann. adv. Jürine: 1) et Komõschovil õigus oli (B. Ts. O. § 4384. ja 4386.) revolutsiooni tõttu kitsikusse langenud majanduse parandamiseks ja katastroofi ärahoidmiseks puid müüa. Selleks võimustanud Komõschovi temale raudtee-valitsuse poolt antud universaal-volikiri (B. Ts. O. § 4371.). Kohtupalat ei olevat volikirja iseloomu mitte ülemaalmimetatud paragrahvide seisukohast välja minnes arutanud ja olevat seega rikkunud Ts. Kp. S. § 711. p. 2; 2) et Komõschovil, kui raudtee-ülemal, ka ilma volitusega õigus oli abinõusid tarvitusele võtta, et raudtee liikumine seisma ei jääks, käesoleval juhul — puude müüki (B. Ts. O. § 4383.); 3) et Kohtupalat, muutes ära Rahukogu otsuse, millega Rahukogu oli leidnud nõudmise tõendatud olevat peale lepingu veel Komõschovi seletuse, kui seltsi voliniku oma, õigeksvõtmise läbi, oleks pidanud ka seda viimast Rahukogu motiivi järele kaaluma. Seda mitte tehes olevat Kohtupalat Ts. Kp. S. § 711. ja 777. rikkunud. Edasi leiab kassaator, et Komõschov olevat praegugi veel Viljandi-Pärnu raudtee valitsuse täisõigusline volinik: 4) et Kohtupalat ei kuulunud Viljandi-Pärnu raudtee majanduse kitsaste olude tõenduseks tunnistajaid üle, seega riivates Ts. Kp. S. § 366.

Prokuröri arvamise ära kuulunud, leiab Riigikohus, et kassatsioonikaebus ei või rahuldamist leida. Balti Tsiiviilõiguse § 4384. järele võib universaalvolinik, kui tal varanduste müümiseks positiivset voli ei ole, müümist ette võtta ainult äärmise vajaduse korral (въ случаѣ крайней необходимости). Äärmisest vajadusest puude müüki ette võtta ei ole 13. aprilli lepingu tekstis ei Komõschovi poolt antud notariaalses tõenduses ega kohtu ees antud tunnistuses mitte kõnet. Nõudja volinik on Kohtupalatis ka ainult kitsikusest kõnelnud, mitte aga äärmisest vajadusest, paratamatusest, mis B. Ts. O. § 4384. mõttes Komõschovi oleks õigustanud puude müüki ette võtma. Äärmisest kitsikusest ja katastroofi ärahoidmisest teeb nõudja volinik alles kassatsioonikaebuses juttu. Ka ei olnud Komõschov sel ajal, nagu ettepanud volikirja kavast näha, mitte universaalvolinik (B. Ts. O. 4371. mõttes). Tema voli ei ulatunud mitte kõikidesse Tallinna-Pärnu raudtee asjadesse, vaid käis temal kui raudtee ülemal ainult raudtee kinnisvarade valitsemise kohta. Kohtupalatil, kes leidis, et Komõschovi volikiri teda puude müügiks ei õigustanud, ei sisuliselt otsekohe ega majanduslise kitsikuse puhul, ei olnud tarvidust veel iseäraldi volikirja iseloomu ja liigitamist arutama hakata. Oma teise väite tõenduseks toetab kassaator end Balti Ts. O. § 4383. peale. See paragrahv kõneleb üldse, kuidas volinik positiivsete juhtnõõride ehk eeskirjade puudusel peab toimetama ja oma voliandja kasusid kaitsma, ja ei või aluseks olla voliniku poolt positiivse volitusega ettevõetud võõrandamis toiminguid voliandjale kohustavaks teha. Positiivse volitusega sõlmitud võõrandamisaktid on sellele, kelle nimel nad tehtud, kohustavad ainult siis, kui seda ette võttis tema universaalvolinik äärmise vajaduse sunnil, millest eriti kõneleb B. Ts. O. järgnev § 4384. — Sama vähe alust on kassaatori kolmandal väitel. Komõschov võis volikirja kava järele raudtee varandust valitseda ja kohtuasja ajada ikkagi ainult raudtee ülemana (въ должности завѣдывающаго Перново-Рев. путями). Kui Komõschov

raudtee-ülema ametist tagandati, siis kustus ühes sellega ka tema volitus raudtee asju valitseda ja kohtuasju ajada. Järjekult ei olnud Komõschov, kui ta Rahukogus oma seletusi nõudja poolt kutsutud tunnistajana andis, enam raudtee volinik ja ei võinud Komõschovi ütlused kostjale kohustavad olla Ts. Kp. S. § 480. mõttes, kui kostja voliniku õigeksvõtmised. See asjaolu, et Rahukogu oma otsuse motiivides muu seas ka Komõschovi ütlustele toetuks, ei või põhjuseks olla, et Kohtupalat, ära muutes Rahukogu otsuse, ka Komõschovi ütlusi eriliselt järelkaalumisele oleks pidanud võtma, nagu kassaator arvab. Mis puutub viimaks nõudja poolt ülesantud tunnistajate ülekuulamisele, siis on Kohtupalat leidnud, et seda pole vaja, et see on tähtsusetu, milleks Ts. K. S. § 366¹. kohtule ka õiguse annab.

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Mart Erilase vol. vann. adv. T. Jürise kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 96.

TSIVIIL-OSAKOND.

7. septembril 1922. a.

Jaan Tikk'u kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 10. jaanuarist 1922. a. Miina Tõhk'i nõudeasjas kaebaja vastu surnud Jaan Tiku testamendi tühistamise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

Prokuröri arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et kostja Jaan Tiku kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

1) Kassaator seletab, et nõudja Miina Tõhu apellatsioonikaebuses rahukohutuniku otsuse peale ei olnud mingit põhjust ette toodud, mispärast apellaator kaevatud otsust õigeks ei lugenud. Selle asjaolu peale on kassaator Rahukogus tähendanud ja palunud kaebuse tähele panemata jätta. Kuid Rahukogu on selle asjaolu hoopis arutamata jätnud ja sellega Ts. Kp. S. § 129., 163. ja 745. rikkunud. Selle kohta tuleb tähendada, et Ts. Kp. S. § 164^a. ja 164^b. järele ei kuulu põhjenduste üles andmata jätmise apellatsioonikaebuses nende puuduste hulka, mille tagajärjel kaebus tagasi saadetakse või seisma pannakse, vaid teise astme kohus on kohustatud ka säärase põhjendamata jäetud edasikaebuse läbi vaatama (vt. Vene Sen. ots. 1874. a. nr. 602 j. t.) Ts. Kp. S. § 129. ja 339. põhjal peab kohus otsuse tegemisel arvesse võtma muu seas pooltelt kohtuistungil suusõnaliselt antud seletusi, kusjuures sisulise asja arutamisel teises kohtuastmes seadus (Ts. Kp. S. § 331., Vene Sen. ots. 1880. a. nr. 213) ei keela ette toomast uusi, apellatsioonikaebuses mitte äratähendatud seletusi ja põhjendusi. Sel viisil on põhjenduste üles andmata jätmise apellatsioonikaebuses,

kui edasikaebaja neid pärast suusõnaliselt ette toob, otsustava tähenduseta, kuid vastane pool võib niisugusel korral Ts. Kp. S. § 331. põhjal asja arutuse edasilükkamist paluda.

2) Edasi tähendab kassaator, et Rahukogu on testamendi tunnistaja Liisa Tiku ütluse põhjusega kõrvaldanud, sest seadus (B. E. S. § 2064.) ei keela lähedate sugulaste tunnistajaks olemist testamendi tegemise juures; tähtis on, et tunnistaja asjas huvitatud ei oleks, ja selles suhtes on tunnistaja Liisa Tikk enese lahti ütelnud testamendi järele tema heaks määratud pärandusest. Nende kassaatori seletuste kohta peab ütleva, et B. E. S. § 2061. ja L. T. S. § 1013. järele peavad testamendi tunnistajad olema usalduseväärilised (ДОСТОВѢРНЫЕ) ja laitmata isikud ning viimase seaduseparagrahvi järele ei tohi neil olla põhjust erapooletusest kõrvale kaldumiseks. Ei või kahtlust olla, et lähissugulane võib seesuguseks põhjuseks olla. Riigikohus leiab, et B. E. S. § 2064. ülesloetud taandamise põhjused on kohtule tingimata kohustavad, s. t. nende põhjuste esiletoomisel ei või tunnistajat ülepea mitte üle kuulata (unfähige Zeugen). Sellega ei ole aga mitte öeldud, et kui need põhjused kellelgi tunnistajal puuduvad, siis seesugust tunnistajat igal juhul peab arvesse võtma, vaid niisugusel korral on kohus õigustatud tunnistaja usalduseväärilisust üldse ära kaaluma ja vastavalt oma hindamisele arvesse võtma või kõrvaldama, Säärane asjasisuline kohtu toime ise ei käi kassatsioonikohtu arutuse alla. — Peale selle tõsitab Rahukogu, et tunnistaja Liisa Tikk on testamendi järele pärija ja on pärandusest osa saanud, mispärast tema ei või sama testamendi tunnistajaks olla, olgugi et ta enese hiljemini pärimisest lahti ütles. Selle Rahukogu järelduse leiab Riigikohus kokkukõlas olevat B. E. S. § 2064. p. 4. otsekohese mõttega, mille järele testamendi tunnistaja peab tunnistajaks kõlblik (fähig) olema juba testamendi tegemise momendil, mitte aga alles pärast, ülekuulamise ajal.

3) Lõpuks kaebab kassaator, et Rahukogu oma otsuse lõpumotiivis leidvat testamendi seaduse nõuetele mitte vastavat, kuid ei näitavat säärase järelduse põhjusti. Peab tähendama, et oma motiivide lõpul Rahukogu teeb kokkuvõtte oma eelminevaist põhjustest, milles tunnistaja Liisa Tiku usalduseväärsus ära kaalutakse, ja oma arvamise toetuseks tähendab veel rahukohtuniku juures ülekuulatud tunnistajate ütluste peale ning tuleb kõige selle põhjal otsusele, et testament ei vasta seaduse nõuetele. Seda põhjustust tuleb küllaliseks lugeda.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Jaan Tiku kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 97.

TSIVIIL-OSAKOND.

14. septembril 1922. a.

Peeter Hendriksoni pärandustombu hooldaja Jaan Mutt'i voliniku vann. adv. R. Eliaseri kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 20. jaanuarist 1922. a. Jaak Eeki pärandusetombu nõudeasjas Peeter Hendriksoni vastu 3000 marga väärtuses.

Eesistuja abiesimees J. Arro, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, prokurör R. Rägo.

Koduse kirjaliku lepingu järele müüs Peeter Hendrikson 21. detsembril 1918. a. Vana-Tänasilma vallas oleva väikekoha nr. 48 Jaak Eekile ära järgmise ostuhinna eest: 1000 rubla tsaarirahas + 1000 rubla duumarahas + 1000 marka. Selle raha pidi Eek maksma 21. detsembril 1918. a. — 1000 rubla, detsembril 1918. a. — 1000 marka ja 23. aprillil 1919. a. — 1000 rubla. Koha üleandmine Eekile pidi sündima 23. aprillil 1919. a. Lepingu ära kirja peal olevaist kviitungite ära kirjadest on näha, et Hendrikson on kätte saanud 21. detsembril 1918. a. 1000 rubla tsaarirahas, 4. jaanuaril 1919. a. — 1000 rubla duumarahas. Jaak Eek suri enne 23. aprilli 1919. a. Koht jäi temale üle andmata ja ka viimane ostuhinna osa — 1000 marka — Hendriksonile maksmata. Surnud Jaak Eeki pärandusetombu kuraator tõstis 12. jaanuaril 1920. a. Hendriksoni vastu nõude, kus ta seletab, et ta olevat ostuhinna ülejäänud osa Hendriksonile pakkunud, kuid viimane ei olevat seda mitte vastu võtnud, ja sellepärast maksnud ta raha renteisse; palub Rahukogu otsustada, et kostja temale kui kuraatorile Eeki pärandustombu koha nr. 48 üle annaks. Nõudmise hindas 3000 marga peale. Kostja ei tunnistanud nõudmist õigeks, sest et nõudja ise ei olevat lepingut ostuhinna maksmise suhtes õigel ajal ja õigel viisil täitnud. Rahukogu arutas nõudmist esimese astme kohtuna ja otsustas: kostjat kohustada nr. 48 koht Jaak Eeki pärandusetombu kuraatorile üle anda. Selle otsuse peale kaebas Hendrikson Kohtupalatile edasi. Kohtupalat leidis, et nõudmine kirjaliku lepingu järel küllalt tõendatud on, ja käsitades B. Ts. O. § 3209. ja 3212. määras ta Rahukogu otsuse kinnitada. Kohtupalati otsuse peale andis kostja Peeter Hendriksoni pärandusetombu kuraatori volinik Rein Eliaser — Hendrikson oli protsessi jooksul ka ära surnud — kassatsioonikaebuse Riigikohtule. Vann. adv. Rein Eliaser palub oma kaebuses Kohtupalati otsuse ära muuta B. Ts. O. § 3014., 3015. ja 3030. rikkumise pärast, seletades, et nimetatud paragrahvide järele võivad lepinguosalisel pooltel ainuüksi vormiliku lepingu tegemist ja kreposteerimist teineteiselt nõuda, mitte aga enne nende toimingute teostamist üksikute lepingupunktide täitmist, nagu müüdüd varanduse üleandmist jne.

Prokuröri arvamise ära kuulunud, leiab Riigikohus, et tõuseb küsimus: kas § 3014. ja 3015. mainitud nõudeõigus ainuüksi kinnitamise taotamises seisabki ja kas iga teist nõudmist, mis kinnitamata lepingu põhjal pooltel teineteise vastu ka oleks ja tekiks, enne kinnitamise saavutamist tõsta ei saagi? Mis puutub suusõnalis-

tesse lepinguisse kinnisvara peale, siis püsis endine kohtute praktika küll sellel seisukohal, et siin kõige enne vastava akti kokkuseadmist ja kinnitamist tuleb nõuda ja muid nõudmisi lepingu järele enne ei saa tõsta. Nii Riia linnakohtud (Zwingmann I 64, 65 v. 760), kui ka Vene kohtud (Bukovski § 3030, märkus a). Ka kirjalikkude lepingute suhtes, mida § 3014. ja 3015, poolte vahel näivad eeldavat, on Riia linnakohtud samal arvamisel (Zwingmann VII nr. 1294, IV § 533). Samuti peajoontes ka Erdmann (Privatrecht IV, lehek. 125 p. 7). Vene kohtute praktika on kõikuv. Senati Tsiviildepartemangu otsus nr. 33 — 1981. a., mis küll mitte otsekohe selle küsimuse lahendamisega tegemist ei tee, näib siiski arvamist kinnitavat, et § 3014. ja 3015, järele võõrandaja käest ainult vastava akti tegemist ja korroboreerimist ehk kahjutasu võib nõuda. Teine Senati otsus 1894. a., mis üldiseks juhteks küll avaldamata on jäänud, mida aga Bukovski oma kommentaaris Balti Tsiviilõiguse juurde tsiteerib (Bukovski, lehek. 1156, punkt g all), leiab, et lepingu korroboreerimise nõue ei ole mitte ainuke nõue, milleks § 3014. ja 3015. õigustavad, vaid üks hulga seast; et sõltumata sellest nõudest muu seas ka lepingu täitmist võib nõuda. Neid arvamisi ära kaaludes veendub Riigikohus, et Kohtupalati seisukoht selles küsimuses on õige. Mitte erandina B. Ts. Õ S 3209. ja 3212. ei ole mõeldud seaduseandja poolt § 3014. ja 3015. Nende üldine mõte on see, et enne võõrandamislepingu kinnitamist kinnistuse-jaoskonna kinnisvara omandaja omanduse-õigust selle vara peale ei saavuta ega kolmandategi isikute käest selle vara valdust omale ei või nõuda; et lepinguosalisel kinnitamise ettevõtmist teineteise käest nõude teel võivad taotada, kui üks neist kas selleks kinnituseks tarviliis samme ei taha teha või sellega viivituses seisab. Et muid lepingupunkte enne korroboreerimist sunduslikult, nõude teel, maksma ei saaks panna, kuigi nende täitmise tähtaeg kätte oleks jõudnud, seda ei näi need paragrahvid mitte ütelda tahtvat, seda ei saa neist otsekohe välja lugeda ega järeldada.

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Peeter Hendriksoni pärandusetombu hooldaja Jaan Mutt'i voliniku vann. adv. R. Eliaseri kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 98.

TSIVIIL-OSAKOND.

28. septembril 1922. a.

Põllutöö-ministeeriumi voliniku vann. adv. Nikolai Talts'i kassatsioonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 14. detsembrist 1921. a. Põllutöö-ministeeriumi nõudeasjas Gustav Albinuse vastu korterist väljatõstmise asjas.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokuröri k. t. R. Rägo.

Rakvere-Paide 1. jaoskonna rahukohtunikule 6. oktoobril 1921. a. antud nõudepalves seletas Põllutöö-ministeeriumi volinik, Järvamaa riigimaade 1. ringkonna valitseja, et 20. juulil 1921. a. kohustanud tema kostjat, Liivaku mõisa asunikku

Gustav Albinust, selle mõisa peahoone tagumist tuba 7 päeva jooksul vabastama ja sama mõisa asunikule August Petersonile üle andma, mida aga Albinus pole teinud. Sellepärast palus ta kostja Albinuse nimetatud korterist välja mõista. 14. oktoobril 1921. a. rahuldab rahukohtunik nõude. 14. detsembril 1921. a. arutas asja Rakvere-Paide Rahukogu kostja Gustav Albinuse edasikaebuse tagajärjel ja leidis, et Põllutöö-ministeeriumi volinik nõuab kostja väljatõstmist viimase käes tarvitada oleva korteri tagumisest toast, et seda üle anda asunik Petersonile, kes elavad aidas korteri puudusel, korterilahendamiskomisjoni otsuse põhjal 20. juulist 1921. a., et kostja oma nõusolemist tähendatud komisjoni otsuse peale pole annud, ning see otsus kostja kohta kohustav ei ole, et rahukohtuniku juures ülekuulatud tunnistajate seletused — et asunik Petersoni korteri puudusel elab aidas ja ta kostja ning tema poeg elavad ühes ja nendel on ühine majapidamine, on ümber lükatud Rahukogus ülekuulatud tunnistajatega, kes tõendasid, et kostjal on tarvitada ainult ühetoaline korter, kuna kostja poeg Voldemar Albinus, kes ka sealsamas mõisas iseseisev asunik on, elab oma õega teises toas ja et asunik Petersonil on korter olemas, kus ta juba 2 aastat on elanud, kuid suvel ainult vabatahtlikult aidas elab. Neile asjaoludele tugedes leidis Rahukogu nõudmise põhjendamata olevat ja otsustas sellepärast: rahukohtuniku otsus ära muuta ja Põllutöö-ministeeriumi nõudmine Gustav Albinuse vastu tagasi lükata.

Rahukogu otsuse peale on annud Põllutöö-ministeeriumi volinik vann. adv. Nikolai Taits Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles palub kaevatud Rahukogu otsuse Maaseaduse § 1. ja 28. ning Maaref. Teost. Määruste § 1. rikkumise pärast ära muuta, seletades, et ei ole õige Rahukogu eeldus, mille järele Põllutöö-ministeeriumi korterilahendamiskomisjoni otsus kostja kohta mitte kohustav ei ole. Mõisate ja maade planeerimisel talitab Põllutöö-ministeerium avaliku õiguse (Maaseaduse ja Maaref. Teost. Määruste) alusel kui kõrgema riikliku võimu esindaja ja asunikud on kohustatud kõikide tema ja ta asutuste korralduste alla heitma. Õieti peaks otsused ruumide vabastamise asjas vastuvaidlemata korras täidetama, kuid ministeerium on asunud seisukohale, et kohalik asja lahendamine on otstarbekohasem ja õiglasem. Sealjuures peavad kohtud sellega rehkendama, et ministeeriumi nõudmised ikkagi avaliku õiguse alusel põhjenevad ja sellega kohustavad on.

Prokuröri arvamist ära kuulates ja asja arutusele asudes leiab Riigikohus, et kassaator seletab, Põllutöö-ministeerium andvat ruumide vabastamise asjad kohtu lahendada, kuid kohtud pidavat niisugusel korral sellega rehkendama, et ministeeriumi nõudmised ikkagi avaliku õiguse alusel põhjenevad ja sellega kohustavad on. Peab tähendama, et kohtule on kohustav seadus, niihästi era- kui avalik-õiguse iseloomuga seadus; kohus rahuldab seadusel põhjenevaid nõudeid temale seadusest määratud tegevuse piirides, tulgu need nõuded ministeeriumi või eraisikute poolt, kuid kohus ei või täita ministeeriumi nõudmisi ainult sellepärast, et ministeerium talitab avaliku õiguse alusel, ilma järele katsumata, kas ministeeriumi nõudmine on kokkukõlas ka seadusega. Kui aga kassaator oma seletusega, et ministeeriumi nõudmised põhjenevad ikkagi avaliku õiguse alusel, tahab ütelda, et need nõudmised on ikka ja alati kokkukõlas seadusega, siis ei või seda väidet kahtlemata õigeks võtta ja kohtul tuleb igal juhul järele katsuda, kas nõudmine on kokkukõlas seadusega või mitte, ning ainult jaataval korral nõudmist rahuldada.

Ei või ka õigeks võtta kassaatori seletust, et asunikud on kohustatud kõikide Põllutöö-ministeeriumi ja tema asutuste korralduste alla heitma ainult sellepärast, et

ministeerium talitab avaliku õiguse alusel kui kõrgema riikliku võimu esindaja. Ei või ka siin oletada, et ministeeriumi talitus on ikka ja alati ning igal juhul kokkukõlas seadusega. Asunikul peab õigus olema ministeeriumi tegevuse seadusepärast järele katsuda ja ainult alla heitma neile ministeeriumi korraldustele, mis on seadusega kokkukõlas. Käesolevas asjas on esil niisugune juhtumus, kus asunik ei lugenud ministeeriumi korraldust seaduslikuks ja loobus selle täitmisest. Asja arutamisel kohtus on Rahukogu tegelikku tõendusmaterjali, poolte seletusi ja kõiki asjaolusid ära kaaludes otsusele jõudnud, et Põllutöö-ministeeriumi nõudmine kostjat Gustav Albinust välja tõsta vaidluse all olevast toast, on põhjendamata. Rahukogule ei olnud kohustav Põllutöö-ministeeriumi korterilahendamiskomisjoni otsus ega ministeeriumi nõudmine ainult sel põhjal, et ministeerium komisjoni määramisel ja korteri vabastamisel talitas avaliku õiguse alusel. Muid põhjusi Rahukogu otsuse äramuutmiseks ei ole kassatori poolt ette toodud.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: Põllutöö-ministeeriumi voliniku van. adv. Nikolai Taltsi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 99.

TSIVIIL-OSAKOND

5. oktoobril 1922. a.

Kolmanda isiku August Rosental'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 27. jaanuarist 1922. a. Juhan Veeberi nõudeasjas Peeter Veeberi vastu valjatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokurör R. Rägo.

17. oktoobril 1921. a. andis August Rosental Tartu-Võru 6. jaoskonna rahukohtunikule Riigikohtu nime peale adresseritud palve sama rahukohtuniku seadusejõusse astunud otsuse vastu 21. maist 1921. a. Johan Veeberi nõudeasjas Peeter Veeberi vastu, millega mõisteti välja tõsta viimane kõige oma varanduse ja sõltuvate isikutega Raadi valla Villandi talus oleva „Kerkametsa“ 17 vakamaa suuruse maatüki pealt. Oma palve põhjenduseks seletas Rosental, et tema on rendilepingu põhjal Peeter Veeberiga „Kerkametsa“ koha rentnik kuni 25. aprillini 1942. a. ja et sellega, et tema mainitud otsuse põhjal kui Peeter Veeberi sõltuv isik 22. juulil 1921. a. sellest kohast välja tõsteti, rikuti tema õigusi ja huviseid, mispärast tema Ts. Kp. S. § 80, 188. ja 797. p. 3. põhjal palub Riigikohtut teda kui asjast mitte osavõtnud, aga huvitatud isikut, asjast osa võtta lubada, kaevatud otsuse tühjaks tunnistada ja asja rahukohtunikule uueks arutuseks anda. — Rahukohtunik saatis palve August Rosentalile tagasi kui Ts. Kp. S. § 189. põhjal mitte õigesti sisseantu. Rosentali erakaebuse rahukohtuniku määruse peale jättis Tartu-Võru Rahukogu otsusega 27./I. 1922. a. tagajärjeta. Selle Rahukogu otsuse peale on August Rosental

annud Riigikohtule edasikaebuse, milles palub kaevatud otsuse tühjaks tunnistada ja korralduse teha, et tema palvele, asja uuesti läbi vaadata, viibimata käik antaks, seletades, et Rahukogu on põhjusega lugenud kaebuse kassatsioonikaebuste liiki, kuna kaebus on asja uuesti läbivaatamise palve asjast mitte-osavõtnud isiku poolt, mis Ts. Kp. S. § 80., 795., 796. ja 797. p. 3. põhjal allub Riigikohtule, antakse sisse 4-kuulise tähtaja jooksul ja on vaba kautsjonimaksust.

Prokuröri arvamise ära kuulanud leiab Riigikohus, et August Rosentali poolt 17. oktoobril 1921. a. Tartu-Võru 6. jaoskonna rahukohtunikule antud, Riigikohtu nime peale adresseeritud palve oma sisu järele on Ts. Kp. S. § 792. p 3. ja § 795 ettenähtud mitte asjast osavõtnud isiku palve, ära muuta seadusejõusse astunud kohtuotsus, millega kaebaja õigusi riivatakse. Ts. Kp. S. § 185 ja 792. võrdlemisest selgub, et seesugune kaebus on ette nähtud ainult üldkohtute, mitte aga Rahukohtute otsuste suhtes, kuna viimaste kohta see kaebus 15. juunil 1912. a. seaduslikul teel ära muudeti, põhjendusega, et kolmas isik võib otsekohe esineda nõudega ja sel viisil oma õigust tõeks teha (Riigiduuma kohtu ref. kom. seletusekiri, lhk. 251 ja 253); sellepärast ja silmas pidades, et Ts. Kp. S. § 80. põhjal Rahukohtud raskuste (затруднения) korral oma kohtupidamisel kohaldavad üldkohtute kohta käivaid üksikasjalisi korraldusi, ei võta aga mitte üle ainult viimaste kohta maksvaid ja Rahukohtute suhtes mitte ettenähtud instituute terves ulatuses, leiab Riigikohus, et Rahukohtud on seadusepäraselt talitanud, tagasi andes August Rosentalile tema kaebuse, mispärast ei leidu põhjust kaevatud Rahukogu otsuse äramuutmiseks.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: kolmanda isiku August Rosentali kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 100.

TSIVIIL-OSAKOND.

5. oktoobril 1922. a.

Mihkel Vendt'i kassatsioonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 25. jaanuarist 1922. a. kaebaja nõudeasjas Valter Harpe vastu 48.131 marga pärast ja vastunõudmises 4200 marga suuruses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokurör R. Rägo.

Prokuröri arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et algnõudja Mihkel Vendt'i kassatsioonikaebuses ettetoodud põhjendid peale asja sisusse kuuluvate ja sellepärast kassatsioonikorras mitte arutatavate seletuste — seisvad selles, et Rahukogu ei ole mitte ära tähendanud seadusemäärust, mille põhjal peremees võib lahti lasta ja palgast ilma jätta sulase, kes teda sõimanud. Seesuguse seaduse kohta

mittenäitamise loeb kassaator selle seaduse mitte õigesti tarvitamiseks ja rikkumiseks. — Selle kohta tuleb tähendada, et E. Tal. S. § 471. algus ja p. 10 määrab, et mõjuvaks põhjuseks, mispärast peremees enne teenistuseaja lõppu võib lahti lasta töölist ja palgast ilma jätta veel mitte teenitud aja eest, on haavavad sõnulemised (рѣчи) ja ülespidamine (поступки). Kohtu otsuse läbi on kindlaks tehtud, et kassaator sõimas kostjat, ja ta mõisteti selle eest trahvi. Rahukogu on talitanud õigesti ja kokkukõlas E. Tal. S. § 471. mõttega, võttes seda asjaolu oma otsuse aluseks. Et Rahukogu siinjuures ei tähenda otsekohe ära mainitud seaduseparagrahvi, ei või põhjuseks olla tema oluliselt õige otsuse äramuutmiseks, kuna Vene Sen. seletuse järele isegi seaduseparagrahvi mitte-õige äratähendamine on tähtsuseta, kui asi on otsustatud õieti (Vene Sen. ots. 1896. a. nr. 95, 1885. a. nr. 65).

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Mihkel Vendti kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 101.

TSIVIL-OSAKOND.

12. oktoobril 1922. a.

Arvid Schütsi voliniku era-advokaat Peeter Luiga kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 11. veebruarist 1922. a. Alma ja Adele Nagelite nõudeasjas Arvid Schütsi vastu korterist väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokuröri abi k. t. J. Uluots.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palub kostja Arvid Schütsi volinik era-advokaat Peeter Luiga ära muuta Tartu-Võru Rahukogu otsuse 11. II. 1922. a. Alma ja Adele Nagelite nõudeasjas kaebaja vastu B. E. S. § 927. ja 929. rikkumise pärast, mis väljendub kassaatori seletuse järele selles, et Rahukogu, otsustades tunnistada lõpetatuks poolte üüri-vahekorra vaidluse all olevate äriruumide kohta ja välja tõsta kostja neist ruumidest, võttis selle oma otsuse aluseks üürilepingu üleskuulutamise, mis ei ole sündinud seaduse alusel: üleskuulutamist pidid toimetama mõlemad nõudjad Alma ja Adele Nagelid, kui vaidluse all olevate ruumide kaasomanikud, üles kuulutanud on aga nõudja Adele Nagel üksi ainult omal nimel ja ilma volituseta Alma Nageli poolt.

Prokuröri abi arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et käesolevas asjas tuleb lahendada küsimus: kas on kaasomanikkudelt kui üürileandjailt ühiselt sõlmitud üürilepingu üleskuulutamiseks tarvis kõikide kaastegevust või on selleks küllalt, et keegi neist üksi lepingu üles kuulutab? B. E. S. § 929. ja 930. järele võivad korraldusi teha (verfügen) ühise varanduse suhtes kõik kaasomanikud ainult ühiselt, vastasel korral võib iga üksik kaasomanik protesti avaldada, ja seda õigust ei saa temalt ükski häälteenamus võtta. Korraldamise (verfügen) all tuleb mõista mitte ainult § 930. ülesloetud käsitusviise, vaid laiemas mõttes ka ühise varanduse valitsemist ja kasu-

tamist väljarentimise teel (Zwingmann III, nr. 323.) B. E. S. § 4104. ja 4105. põhjal loetakse üürileping, mis pidi lõppema üleskuulutuse järele, mida aga seaduses mitte ettenähtud korras üles ei kuulutatud, vaikivalt pikendatuks endistel tingimustel, välja arvatud lepingu tähtaeg. Säärast vaikivalt pikendatud üürilepingut tuleb lugeda professor Erdmanni õige seletuse järele (Erdmann IV, lhk. 355) alati uueks lepinguks, mille sõlmimisel vaikimise läbi, kui üüri-aineks on kaasomanikkude ühine varandus, on hädatarvilik kõikide kaasomanikkude nõusolek, s. t. vaikimine. Niipea kui keegi neist loobub vaikimisest, üles üteldes lepingut, puudub üürilepingu seadusepärane pikendamine, ei saavutata uut lepingut ning peab endine lõpetatuks tunnistatama. Nõnda tuleb ülesseatud küsimuse peale vastata, et kaasomanikkudelt ühiselt sõlmitud üürilepingut on õigustatud üles kuulutama igauks neist üksinda, ilma teiste kaastegevusega. Käesolevas asjas talitas Rahukogu seadusepärast, rahuldades nende säärase üleskuulutuse põhjal, mispärast ei leidu põhjust kaevatud otsuse äramuutmiseks.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Arvid Schütsi voliniku era-advokaat Peeter Luiga kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 102.

TSIVIL-OSAKOND.

12. oktoobril 1922. a.

Aleksander Kraanbergi kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 16. jaanuarist 1922. a. Isaak Veelmanni nõudeasjas kaebaja vastu korterist väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Arro, prokuröri abi k. t. J. Uluots.

1. septembril 1921. a. Tallinna-Haapsalu 6. jaoskonna Rahukohtunikule antud nõudekirjas palus nõudja Isaak Veelmann tema majas Tallinnas, S. Balesna tän. nr. 8. elava kostja Aleksander Kraanbergi korterist välja tõsta, sest et see pole maksnud 14. juunist s. a. saadik üüri, 200 marka kuus, mille palus ühtlasi sisse nõuda. Kostja ei tunnistanud nõudmist õigeaks: üüri ei ole küll maksnud, on aga nõudjale mitmel korral seda pakkunud ja 19. augustil s. a. lepituskotta üüri sisse maksnud. Tunnistajad Emmi Neumann ja Voldemar Puusep tõendasid, esimene, et tema on kaks korda käinud peremehe juures, kostja eest üüri maksa tahtes, esimene kord 20. juulil s. a., kuid mõlemal korral öeldud, et peremees pole kodus. Teine, Puusep, tõendas, et 23. mail s. a. tema juuresolekul Kraanberg pakkunud üüri peremehele kahe kuu eest. Peremees ei ole võtnud, seletades, et küll nad lepivad kokku, võib olla tuleb uus üüriseadus. Teine kord pakkunud kostja augustikuul tunnistaja juuresolekul jälle üüri kolme kuu eest; siis peremees ütelnud: „Teie teate ise, kus lepituskoda on“. Ettepannud üürimaksu-raamatus on sissekanne 19. maist, milles nõudja tõendab, et üüriraha on vastu võtnud 400 marka kuni 14. juunini 1921. a. Peale selle on rahukohtuniku toimetuses Tallinna linna lepituskoja kviitung nr. 4689. all, milles tõendatakse, et 19. augustil 1921. a. on üürnik Aleksander Kraanberg maksnud määraomanik Veelmanni kasuks üüri aja eest 14. juunist kuni 14. septembrini 1921. a., à 220 marka kuus. — Otsusega 28. septembrist 1921. a. lükkas rahukohtunik nõud-

mise tagasi. Rahukohtuniku otsuse on Tallinna-Haapsalu Rahukogu Üüris. § 19. põhjal 16. jaanuaril 1922. a. ära muutnud ja nõudmise rahuldanud, leides, et kostja kahel üksteisele järgneval seaduslikul üürimaksu tähtajal (kummalgi üks kuu ja kaks nädalat) ei ole õieti üüri ära maksnud ning et tunnistajate tõendusel selles asjas ei ole mingit tähendust, sest et kostjal oli võimalus üüri maksta iga kord lepituskoja või kohtu deposiiti, nagu seda kindlaks määrab Üürisead. § 22.

Rahukogu otsuse peale on kostja Aleksander Kraanberg annud Riigikohtule kasatsioonikaebuse, milles ta palub ära muuta kaevatud otsuse, seletades, et viivitus üürimaksu vastuvõtmises on peremehe poolt ja kassaator on mittemaksmise tagajärgedest vaba. Edasi, et kohustades kassaatorit üüri maksuma peremehe tõrkumise puhul lepituskoja või kohtu deposiiti, on Rahukogu ebaõigesti tõlgendanud 1919. a. Üürisead. § 22. ja B. E. S. § 3522. Mõlemad paragrahvid ütlevad, et võlga võib deposiiti maksta; deposiiti maksmine on võlgniku õigus, mitte tema kohus.

Peale prokuröri abi arvamise ärakuulamist asja arutamisele asudes leiab Riigikohus, et 1919. a. Üüriseaduse § 1. põhjal käesolevas asjas, mille aineks on Tallinnas oleva elukorteri kohta sõlmitud üürilepingu lõpetamise nõue, tuleb kohaldada esimeses joones nimetatud Üüriseadust ning Balti Eraseadust niikaugelt, kui see ei seisa vastolus Üüriseadusega; sest viimne on võrreldes esimesega eriseadus ja hiljemini välja antud. Üüriseaduse järele on üürileandjal õigus igal ajal nõuda üürilepingu lõpetamist, kui üürnik üürilepingut on oluliselt rikkunud, kusjuures oluliseks lepingu rikkumiseks loetakse üüri mitte õieti maksmist kahel teineteisele järgneval maksutähtajal (§ 1. p. a märkuse p. 1.). Kuid selle peale vaatamata ei või Rahukogu otsus jõusse jääda, sest et Rahukogu ei ole mitte õigesti seletanud maksukohustuse mõistet. Iga maksmine ja selle seas ka üüri maksmine eeldab selleks, et ta lõplikult teostuks: et maksmine sünniks õigel kohal, ajal ja viisil õige isiku läbi ja võetaks vastu õige isiku poolt (B. E. S. § 3484.). Selle järele seisab üürniku kohustus selles, makstavat üüriraha niisugusesse seisukorda seada, et üürileandja teda vastu võtta võiks ja vastu võtma peaks. See sünnib raha pakkumisega õigel kohal, ajal ja viisil. Raha maksmisega kohtu deposiiti, selle järele kui üürileandja seda vastu ei võtnud, võib üürnik oma valmisolemist maksmiseks tõendada ja ennast maksust lõplikult vabastada. Oma sisu järele on see tegevus üürniku poolt tema jao maksmise kohustuste täitmise kordamine. On üürnik üüriraha korralikult pakkunud, siis on ta sellega kõik teinud, mis tema oli kohustatud tegema ja võis teha äramaksmise fakti teostuseks. Kui siis üürileandja loobub raha vastu võtmast ja maksmine jääb sel põhjal teostamata, siis on tema enese tegevus selle põhjuseks, mille tagajärjel ta ka Balti E. S. § 3312. ettenähtud viivitusse satub kõigi selle tagajärgedega; üürnik ei riku tema õigust ega võida sellepärast tema vastu nõuet tõsta, liiatigi, et tõrkudes maksu vastu võtmast üüri-vahekorra lõpetamise otstarbel, üürileandja tegutseb pahas usus, ja seadus ei või säärast tegevust oma kaitse alla võtta. Käesolevas asjas on Rahukogu üüriraha pakkumise fakti ja seda asjaolu tõendavaid tunnistuste ütlusi tähtsusetuks lugenud ning nad arvesse võtmata jätnud ja sellega rikkunud B. E. S. § 3484. ja 3312. ning Ts. Kp. S. § 81. ja 81¹., mispärast tema otsus ei või jõusse jääda.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus Balti Eras. § 3484. ja 3312. ning Ts. Kp. S. § 81. ja 81¹. rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 103.

TSIVIIL-OSAKOND.

12. oktoobrilt 1922. a.

Priidu Adler'i ja Kristjan Saat'i kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 28. veebruarist 1923. a. Metsade Peavalitsuse nõudeasjas kaebajate vastu 1710 marga pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Loo, prokuröri abi k. t. J. Uluots.

Laiksaare metsaülem palus Laiksaare metskonna I. jaoskonna metsniku poolt tehtud protokoll nr. 56. põhjal 1921 a. loomade karjatajad omavolilise karjatamise pärast vastutusele võtta ja loomade omanikkude käest taksi järele riigi heaks sisse nõuda: Priidu Adlerilt — 1230 marka ja Kristjan Saat'ilt 480 marka. Rahukohtunik jättis süüdistuse R. N. S. § 148 järele hoopis kõrvale ja vaatas asja ainult kui tsiviilnõude Adler'i ja Saati vastu läbi ning lükkas nõudmise nende vastu tagasi. Edasi-kaebuses selle otsuse peale Rahukogule palub Laiksaare metsaülem süüaluseid karjaseid trahvida ja karjaomanikkudelt nõutud summa välja mõista. Rahukogu arutas asja tsiviilkorras edasi ja leidis, et nõudmise suurus on tõendatud loomade arvu ja trahvi taksiga, mispärast otsustas nõudmise Priidu Adlerilt ja Kristjan Saatilt rahuldada täies summas.

Selle otsuse peale andsid kostjad Riigikohtule kassatsioonikaebuse, kus nad seletavad, et nende eneste või karjaste süü loomade omavolilises karjatamises peab kindlaks tehtud olema, enne kui nende käest taksi järele tasu välja võib mõista. Paluvad sellepärast otsuse ära muuta.

Prokuröri abi arvamise ärakuulanud, leiab Riigikohus, et omavolilise karjatamise eest võib kahjusaja karjatajaid oma äranägemise järele kas R. N. S. § 148. põhjal vastutusele võtta või ilma selleta tsiviilkorras tasu nõuda ehk jälle koguni kriminaalkorras vastutusele võtmist ja tasunõuet üheskoos ja korraga taotada. Taksi järele tasu nõuda tsiviilkorras ilma eelkäiva süüdistuseta on ka võimalik (Vene Senati otsus nr. 35 — 1903. a.). Taksi järele tasu nõudmine ei seisa seega mitte lahutamata ühenduses eelkäiva süüdistuse ja süüdimõistmisega R. N. S. § 148. põhjal. See asjaolu, et kostjaid või nende karjaseid kriminaalkorras vastutusele ei võetud ehk asja kriminaalkorras üldse ei arutatud, selle üle võis kaevata ainult süüdistaja, mitte aga kostjad.

Kõike seda silmaspidades otsustas Riigikohus: Priidu Adler'i ja Kristjan Saati kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 104.

TSIVIIL-O SAKOND.

19. oktoobril 1922. aastal.

Anu Kurn'i kaebus Kohtupalati määruse peale 27. märtsist 1922. a. kassatsioonikaebuse tagasisaatmise pärast Hendrik Kurni päranduse asjas.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik J. Lõo, prokuröri abi k. t. J. Uluots.

27. märtsil 1922. a. arutas Kohtupalat Anu Kurni kassatsioonikaebusele käigu andmise küsimust ja leidis, et Anu Kurn kassatsiooni kautsjoniks on ette pannud kõigest 25 marka, kuna kohtulõiv Rahukogus oli kindlaks määratud 25 + 350 marga, s. o. 375 marga suuruses. Edasi leidis Kohtupalat, et eeloleva kaebuse peale, mis kautsjoniga puudulikult varustatud, tuleb vaadata kui niisuguse kaebuse peale, mis ilma kautsjonita antud, ja käsitades Ts. Kp. S § 800, määras kassatsioonikaebuse ühes juurdelisatud kautsjonirahaga ja teiste lisandustega kaebajale tagasi saata. — Selle Kohtupalati määruse peale andis Anu Kurn Riigikohtule kaebuse, kus ta seletab, et kassatsiooni kautsjonil on Eestis kohtulõivu laad ja sellepärast tuleb teda täiendavalt järele nõuda ning kassatsioonikaebus seniks seisma panna, aga mitte tagasi saata. Riigikohtule antud kaebusele on Anu Kurn juurde lisanud Kohtupalati poolt temale tagasi läkitatud kassatsioonikaebuse ühes ära kirjaga ja peale selle juba otsekohe Riigikohtusse saadetud postitsheki 375 marga peale; ta palub Kohtupalati määruse kassatsioonikaebuse tagasisaatmise asjas tühistada ja Kohtupalatile ette kirjutada, nimetatud kaebusele seaduslik käik anda. Ühtlasi palub kaebaja postitsheki Riigikohtusse saadetud raha tarbekorral Kohtupalatile edasi saata.

Prokuröri abi arvamise ära kuulanud, leiab Riigikohus, et Ts. Kp. S. § 801. järele jäetakse otsuse tühistamise palved seisma kordadel, mis ette nähtud Ts. Kp. S. § 269. p. 1., § 756. p. 1. ja 3. ja § 800. Viimases paragrahvis on ette nähtud ka kassatsiooni kautsjon. Järjekult tuleb arvata, et kordadel, kus kautsjon kas hoopis ette panemata on jäänud ehk jälle puudulikult on ette pandud, kaebus samuti tuleb seisma jätta ja kaebajale tähtaega anda oma vea parandamiseks, nagu siis, kui kaebuses mainitud lisad puuduvad (§ 269 p. 3), kaebuse eest tempelmaks õiendamata või kaebuse ära kirjad tarvilisel arvul juurde lisamata (§ 756. p. 1. ja 3). Nii laseb kassatsiooni kautsjoni ettepanemise suhtes § 800. ja 801. otsekohene tekst end mõista. Vene kohtutes, eriti Vene Senati praktikas, valitses selle kohta teine vaade. Vene Senat leidis, et kassatsiooni kautsjoni ette panemata jätmise puhul kaebus otsekohe tagasi tuleb saata ja mitte seisma jätta tähtaja andmiseks. Põhjust selleks andis Vene Senatile § 800. ja 801. ajaloolise väljakujunemise käik. Nende paragrahvide esialgse, 1864. a., teksti järele ei nõutud kassatsioonikaebuste puhul kautsjoni (§ 800) ja oli lähemalt ära määramata jäänud kaebuste Senatile esitamise kord (§ 801. 1867, a. 10. aprilli seadusega tehti kindlaks, et kassatsioonikaebuse andmise korral tuleb apellatsioonikaebuse kohta maksvaid määrusi kohaldada, ja tähendati ära need korrad, kunas kaebus seisma

tuleb jätta (Ts. Kp. S. § 269. p. 3., § 756. p. 3. ja § 800). Järgmise 1868. a. 1. juuli seadusega tunnistati kassatsiooni kaebuste juurde ka kautsjon tarvilikuks ja otsustati Ts. Kp. S. § 190. ja 800. sellekohaste määrustega täiendada, kusjuures märkus leidub, et ilma kautsjonita, kaebust vastu ei võeta (без чего просьба не принимается). Toetudes sellele, et § 800. tekstis kassatsiooni kautsjonist siis veel kõnet ei olnud, kui 1867. a. 10. aprilli seadus välja tuli, leiab Vene Senat, et seismajätmise määrus § 800. suhtes kassatsiooni kautsjoni kohta üldse käia ei võinud, vaid ainult dokumentidesse puutus, millel kassatsioonikaebus põhjeneb, ja otsuse ärakirjasse. Kui need lisaseadused 10. aprillist 1867 ja 1. juulist 1868 kodifikatsiooni korras 1876. a. nimetatud § 800. ja 801. teksti üles võeti ja nendega ühte sulutati, siis ei võinud nad, Vene Senati arvates, selles korras ja selle läbi enesele ometigi mitte uut tähendust ega laiemat mõtet omandada, kui neil enne üksikult oli olnud. Neil kaalutlustel ei lubanud Vene Senat kassatsioonikaebust kautsjoni puudusel seisma jätta, tähendades veel selle peale, et seaduse otsekohene määrus keelab ära kaebust ilma kautsjonita vastu võtta. Ometigi said asjaosalised, isegi kohtukohad, seaduse tekstist teisiti ja vastupidiselt aru, ja Senat pidi ikka ja ikka jälle uuesti oma ajalooliselt seisukohalt välja minevat vaadet kautsjoni maksmise kohta kinnitama ja kohtuasutustele ette kirjutama (Senati otsused 1899. a. nr. 17; 1880. a. nr. 142; 1877. a. nr. 65. j. t.). Tekib küsimus: kas tuleb meil sellest Vene Senati vaatest kinni pidada ehk jälle tunnistada, et kaebuse seismajätmise põhjuste hulka kuulub ka kautsjoni puudumine? Riigikohus leiab, et selles küsimuses Vene Senati vaadet meile enam mõõduandvaks ei saa pidada järgmistel põhjustel: 1) 1912. a. 15. juunist saadik ei esine § 800. ja 801. ning nendega liidetud täiendavad seadused 10. aprillist 1867 ja 1. juulist 1868. mitte enam 1876. a. kodifikatsioonitööde saadusena, vaid kui uue seadusliku akti tervikosad, millede ulatuvust ja mõtet rohkem nende otsekohesest tekstist tuleb otsida kui nende arenemiskäigust. Oleks seaduseandja § 801. ja 800. uues redaktsioonis kassatsiooni kautsjoni puudumist seismajätmise põhjuste hulgast välja eraldada tahtnud, siis oleks ta seda seaduses otsekohe väljendama pidanud. Seda ei ole aga seaduseandja mitte teinud, vaid on § 800-as nimetatud tingimusi tervelt, ilma erandita, kui seismajätmise põhjusi § 801. nimetanud. Sellest tuleb järeldada, et seismajätmise eeskirjad käivad ka kassatsiooni kautsjoni puudumise kohta. 2) on vormiliselt ükskõik, kas puuduvad kaebuses mainitud lisad, kaebuse ärakirjad, tempelmaks või jälle kautsjon. Kui kolmel esimesel korral kaebus seisma jäetakse ja tähtaeg antakse puuduste kõrvaldamiseks, siis ei ole mõjuvat põhjust seda keelda kautsjoni suhtes. Ei seisa sellele vastu ka määrus, et kaebust ilma kautsjonita vastu ei võeta. See määrus näib tähendavat lõplikku kaebuse vastuvõtmist Senatile edasisaatmiseks; kusjuures kautsjon muidugi ei tohi puududa, kui kassatsioonikaebuse esialgselt esitamist ehk saatmist ametikohale, kelle kaudu kaebus kõrgemasse kohtuastmesse jõuab. Lause „ei võeta vastu“ on öeldud kassatsioonikohtu seisukohast, mitte aga edasiandva instantsi seisukohast. 3) on kassatsiooni kautsjoni suuruse äramääramise viis meil teine, kui ta oli Vene ajal. Siis oli kautsjoniks kindel summa: kaebuste juurde Rahukogu otsuste peale — 10 rubla, Kohtupalati otsuste peale — 100 rubla. Meil praegu maksva seaduse järele ei ole aga kautsjon enam kindel summa, vaid liikuv ja ärripuv edasikaebe lõivu kõrgusest ehk jälle varanduse väärtusest hoiukorra asjus Kautsjoni summa tuleb selle järele iga asja juures eraldi välja arvata. Seda tehes võib kaebaja kergesti eksida ja oleks õiglusetu tema kassatsioonikaebust

ühes [kautsjoniga sellepärast tagasi saata, et viimast vahest mõne marga või penni võrra vähem on ette pandud kui tarvis. Neil põhjustel veendub Riigikohus, et kassatsiooni kautsjoni puudusel vastuvõttvas asutuses kaebus seisma tuleb jätta kaebajale tähtaja andmiseks, seda puudust parandada. Ei pane kaebaja antud tähtaja jooksul tema käest kautsjoniks nõutud summat mitte ette, alles siis on õigus temale kaebust tagasi saata. Käesoleval korral on Kohtupalati määrus kaebuse tagasi läkitamise üle ilma seismajätmiseta ja tähtaja andmiseta tehtud. Seega on Kohtupalat Ts. Kp. S. § 800. ja 801. mõtet oluliselt rikkunud ja tema määrus ei või sellepärast jõusse jääda. Kassatsioonikaebus ühes ärakirjaga tuleb Kohtupalatile tagasi saata nendele seadusliku käigu andmiseks. Mis puutub kassaatori poolt otsekohe Riigikohtule — mööda minnes Kohtupalatist — saadetud 375 margasse, siis tuleb need kassaatorile tagasi läkitada, saatekulud maha arvates, sest mitte Riigikohus ei võta kautsjoni vastu, vaid Kohupalat. Alles siis, kui kassaator seda summat Kohtupalatile oleks pakkunud ja Kohtupalat seda poleks vastu võtnud, nagu kassatsioonikaebust, oleks kassaatoril võimalus avanenud sellesamaga Riigikohtu poole pöörduda.

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Kohtupalati määrus Ts. Kp. S. § 801. rikkumise pärast ära muuta ja Kohtupalatile ette kirjutada Anu Kurni kassatsioonikaebusega seaduse järele toimetada.

105.

TSIVIIL-OSAKOND.

23. novembril 1923.

Prof. Mihail Rostovtsevi voliniku vann. adv. Maksim Edelhausi kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 25. aprillist ja 31. maist 1922. a. Tartu Era-ülikooli kursuste nõukogu nõudeasjas Mihail Rostovtsevi vastu 500.000-margalise nõude eelkindlustuse pärast.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. Parts, prokuröri abi k. t. J. Uluots.

1. aprillil 1922. a. Tartu-Võru 4. jaoskonna rahukohtunikule antud palvekirjas seletas Tartu Era-ülikooli kursuste nõukogu volinik Nikolai Popov, et üürilepingu põhjal on Mihail Rostovtsevilt üüritud ruumides Tartus Tööstuse uul. nr. 16. Era-ülikooli kursuste varandus, nagu mitmesugune inventar, teaduslikud kabinetid jne., mida Rostovtsev takistab üles kirjutamast ja välja viimast, nagu oleks kõik see varandus tema isiklik omandus, mida tema ka kõrvaldab ja müüb, Era-ülikooli esindajate protestide peale vaatamata.

Seletades, et kõige selle põhjal on tarvis omanduse-õiguse nõuet tõsta mainitud vallasvara kohta, mida aga ainult siis on võimalik esitada, kui Rostovtsevi majas leiduva Era-ülikooli varanduse täieline nimekirj valmistatakse, palus Era-ülikooli kursuste nõukogu volinik: Ts. Kp. S. § 1823. j. t. põhjal eelkindlustada Era-ülikooli

kursuste nõudmine kostja Rostovtsevi vastu 500.000 marga suuruses aresti panemisega kõige Era-ülikooli varanduse peale Tartus Tööstuse uul. nr. 16 ning kohtupristavile ette kirjutada kõik nimetatud varandus üles kirjutada ja palujale hoiule anda. Palve põhjenduseks ja tõenduseks oli sellele juurde lisatud Riigikohtu 1921. a. 1. sept. otsuse ärakiri Mihail Rostovtsevi nõudeasjas Adolf Kessleri vastu väljatõstmise pärast. — Rahukohtunik, leides, et palve on ette pandud dokumendiga põhjendatud, ja määras 1. IV. 1922. a. selle rahuldada ja arestitud varanduse Era-ülikooli kursuste nõukogu kätte hoiule anda. Selle määruse vastu andis Mihail Rostovtsevi volinik vann. adv. Edelhaus Tartu-Võru Rahukogule erakaebuse, milles palus rahukohtuniku poolt lubatud nõudekindlustuse määruse täitmise seisma panna, väljaveetud asjad kostjale kätte anda ning rahukohtuniku määruse 1. aprillist 1922. a. ära muuta, seletades: 1) et nõudja ei ole täitnud Ts. Kp. S. § 1824. ja 1826. nõudeid, ta ei ole ette pannud vastuvaidlemata tõendusid oma õiguste üle ega selgeks teinud, et kindlustus oleks tingimata tarvilik, vaid põhjendas oma palvet ainult sellega, et temal on tarvis nõutavate asjade nimekirja kokku seada; 2) rahukohtuniku määruisel, asjad nõudja kätte hoiule anda, puudub seaduslik alus; 3) nõudja palvekirjas äratähendatud asjaolud ei vasta tõe-oludele: mitte kostja, vaid nõudjad püüavad Tartu Era-ülikooli varandust kõrvaldamiseks ja äramüümiseks enda kätte saada; nende sellekohane tegevus on politsei läbi seisma pandud ja asja kohta politsei juurdlus olemas; 4) ei ole Popovil õigust toimetada Era-ülikooli kursuste volinikuna ega isikutel, kes temale volikirja välja annud, õigust temale seesuguse volikirja välja-andmiseks. Kursused ei ole praegu ega ülepea kunagi olnud juriidiliseks isikuks, nõukogu ei või olla nende esindajaks kohtus. Saksa okupatsiooniajast saadik on kursused kinni, nende õppejõud, üle 70 inimese, kes põhikirja järele nõukogu moodustasid, on laiale sõitnud. Kursuste nimel võib toimetada praegusel ajal Rostovtsev kui nende asutaja, pidaja ja ainukene seaduslik omanik. Lisana erakaebusele olid esitatud muu seas Tartu Era-ülikooli kursuste põhimäärused (правила). Rahukogu arutas asja 25. aprillil 1922. a. ja leidis, et erakaebuse p. 1., 3. ja 4. äratähendatud väited on põhjendamata, sest Era-ülikooli kursuste põhikirja § 8. järele ajab kursuste majanduslisi asju kursuste nõukogu, volikiri Popovile on välja antud nõukogu juhataja, tema abi ja kahe liikme poolt, kes on toimetanud nõukogu protokollil põhjal 20. X. ja 6. XI. 1921. a.; Era-ülikooli kursused on juriidiline isik, sest et nad moodustavad iseseisva teguvõimsa õiguseülise (Rechtssubjekt). Volikiri oli välja antud kursuste lõppamiseks ja kostja takistas selle varanduse üleskirjutamist. Sellepärast oli nõudjal vajadus kohtu teel varandus üles kirjutada, ja rahukohtunik otsustas selle õigesti Ts. Kp. S. § 28. p. 4. ja § 1823. põhjal. Neil põhjustel, kõrvaldades erakaebuse p. 1., 3. ja 4. tähendatud põhjendid ja leides rahuldamisväärt olevat p. 2. esitatud palve sel põhjal, et varanduse hoiuleandmine kuulub kohtupristavi tegevuse-piirkonda, otsustas Rahukogu: rahukohtuniku määrus Tartu Era-ülikooli kursuste varanduse hoiuleandmises kursuste nõukogu kätte ära muuta, muus osas Mihail Rostovtsevi kaebus tagajärjeta jätta.

Selle järele tuli 2. mail 1922. a. Rahukogusse Mihail Rostovtsevi voliniku vann. adv. abi Ernst Osso poolt palve, milles seletati, et kohtupristav Pikat keeldub nõudja kätte hoiule antud Tartu Era-ülikooli kursuste varandust tema hoiu alt ära võtmast ja kohtu otsust 25. IV. 1922. a. täitmast, sest et selles otsuses ei olevat tähendatud, et otsus äratäidetud osas tuleks tagasi täita. Sellepärast palus Mihail Rostovtsevi volinik täienduseks 25. aprilli otsusele otsustada, et rahukohtuniku otsuse põhjal nõudjatele hoiule antud varandus tuleb tema käest ära võtta ja Mihail Ros-

tovtseville hoiule anda. Selle palve jättis Rahukogu tagajärjeta otsusega 31. maist 1922. a., leides, et paluja poolt ei ole kaebust tõstetud kohtupristavi teguviisi peale ja palve rahuldamine oleks kohtupristavi võimu-piirkonda tungimine, sest kui nõudja ja võlgnik kokku ei lepi hoidja isiku kohta, siis määrab kohtupristav varanduse hoidja: Mihail Rostovtsevi palve, üleskirjutatud varandus tema kätte hoiule anda, ei või Rahukogu arvamist mööda rahuldust leida Ts. Kp. S. § 1012. p. 3. põhjal.

Mõlemate Rahukogu määruste peale, niihästi 25. aprillist kui ka 31. maist 1922. a., on annud Mihail Rostovtsevi volinik vann. adv. Edelhaus Riigikohtule kassatsiooni-kaebuse; nendes palub ta kaevatud määrused ära muuta, esimest Ts. Kp. S. § 129., 142., 131., 1800., 1824., 1826., 1928., 590., 629., 630. ja 1804, B. E. S. § 713. ning Tartu Era-ülikooli kursuste põhimääruste rikkumise pärast, ja teise — 31. mail tehtud määruse — Ts. Kp. S. § 1800., 1012., 629. ja 630. rikkumise pärast.

Prokuröri abi k. t. arvamise ja poolte seletused ära kuulunud, leiab Riigikohus et käesolevas asjas on tüli tõusnud Tartu Era-ülikooli kursuste varanduse omanduse-õiguse kohta. Et vaidluse all olev varandus kuulub Era-ülikooli kursustele, seda väidab nõudja ja seda asjaolu on korduvalt õigeks võtnud kostja Mihail Rostovtsev. Selle järele tuleb välja selgitada kursuste õigusline iseloom ja nende varanduse kuuluvus, s. t. tuleb lahendada küsimused, kas on kursused juriidiline isik või mitte, ja eitaval korral, kes on kursuste ja ühes sellega nende varanduse omanik.

1. Rahukogu loeb kursusi juriidiliseks isikuks sellepärast, et nad moodustavad iseseisva teguvõimsa õiguseülise. Kursuste iseseisvus ja teguvõimsus ei anna neile aga veel mitte tingimata juriidilise isiku iseloomu, sest iseseisev ja teguvõimus on ka füüsiline isik ja füüsiliste isikute kogu, kes võivad teotseda kollektiivselt kursuste nime all kõik üheskoos ehk ühiselt volitatud isiku läbi. Säherdusel korral ei ole kurused üheks füüsilistest isikutest abstraheritud ja eraldatud juriidiliseks isikuks, vaid kursused on nimetus kollektiivselt tegutsevate üksikute füüsiliste isikute kogule.

Juriidiline isik on seadusest õigusvõimega varustatud mõeldav olemus (ein mit fingierter Rechtsfähigkeit bedachtes Abstractum; Erdmann, I, lhk. 108). Juriidiline isik on õigustekandja mitteloomuline isik (Meier, Vene Tsiv. Õigus § 14). Ta on mõeldav isik, kes õigusi kannab ja keda moodustab kas loomulikkude isikute kogu (universitas personarum) või sihtvarandus (universitas bonorum — v. Puchta Pandekten § 25, 26). Säärane juriidiline isik on midagi muud kui nende füüsiliste isikute kogu ehk summa, kellest ta koostub (vt. Windscheid, Lehrbuch des Pandektenrechts I § 57).

Balti Eraseadus seisab juuriidiliste isikute küsimuses üldistel Rooma õigusest välja kasvanud alustel, tunnistab nende õigusvõimet õigusliste toimingute toimimiseks (Balti Erasead. § 2913), eriti ka omanduse õiguste varamiseks (seals. § 713, kusjuures nad oma tahet avaldavad, s. o. avaldama peavad oma seaduslikkude elundite (organite) ja esindajate (predstaviteli) kaudu (Balti Erasead. § 2918; võrd. ka Tsiv. Kp. S. § 1804). Balti Eras. § 2351 määrab, et uued jäädavad asutused, mis pärandajate poolt rajatakse (legaadid, fideikomissid), peavad ülemuse poolt kinnitatama ja saavad sellega isiku õigused. Sama, mis on maksev päranduseasutuste kohta, peab, Balti Eras. sissejuh. § XXI põhjal, analoogiliselt küll ka teiste asutuste kohta maksvaks loetama, ehk olgu siis, et mingi üldine õigusemäärus neid muil eeldustel õiguslikuks isikuks tunnistab (vrdl. ka Puchta, Pandekten § 28). Et Tartu Era-ülikooli kursusi tunnistada juriidiliseks isikuks, peaks seaduse põhjal neid

tunnistada võima õigusvõimega varustatud üksikutest füüsilistest isikutest ärarippumatuks õigusekandjaks olevuseks. B. E. S. § 713. tunnistab juriidilisteks isikuteks muu seas ka õppeasutusi. Kuid arusaadavalt mitte iga õppeasutus ei ole juriidiline isik, — õppeasutus võib üksiku või mitme füüsilise isiku ehk juriidilise isiku ettevõtte olla ja neist sõltuda, — vaid ainult õppeasutus, kes on rajatud seaduslikult omaette iseseisvalt olema ja ennast avaldama ja vastava riikliku võimu poolt kinnitust ehk tunnustust on leidnud.

Tartu Era-ülikooli kursused on, nagu ettepanud kursuste Põhimäärustest näha, ellu kutsutud prof. Mihail Rostovtsevi poolt: Kursustel on oma põhikiri ehk Põhimäärused, mille on kinnitanud Riia õpekonna kuraator 31. detsembril 1907. a. 18. juulil 1908 ja 18. aprillil 1912. a. Ei või ütelda, et need Põhimäärused sisaldaksid eneses sisemist õppeasutuste korralduse kava, mille sarnane igas õppeasutuses peab olema, kuulugu ta riigi omavalitsusele või eraisikuile, midagi selle taolist, nagu vahest ka muis ettevõtetes, nii kui vabrikus, apteegis, haigemajas, avaliku läbikäimise ettevõtetes seadus sunnib teatavat korraldust looma. Põhimäärused rajavad kursustele iseseisva olemise, olgugi et kursuste põhjendajal selles asutuses ka mitmed õigused on ette nähtud: ta kuulub asutuse nõukogusse (põhik. määr. § 8), ta kutsutakse ametisse esialgse õpetajakogu (põhimäär. § 16. märk.) ja lõpuks on kursuste lõpetamise puhul tema nõusolekut tarvis nõukogu otsusele asutuste varanduse edasiantamiseks asutuse lõpetamise puhul (sealsamas § 26). Need ülesloetud õigused ei tee aga asutust, Era-ülikooli kursusi, nagu Rostovtsev seda väidab, tema isiklikuks ettevõtteks ega kursuste varandust tema omanduseks järgmistel põhjustel:

Kursustel on oma varandus, mis õppemaksudest ja annetustest kogutakse (põhim. § 5); selle varanduse üle valitseb kursuste nõukogu (põhim. § 8); vaba raha hoitakse riigi kerediitasutustes, jooksvad kulusummad kursuste kassapidaja käes, asutuste arved õiendatakse kursuste nõukogu otsuste põhjal (§ 6. seals.); sissetulekute ja väljaminekute kontroll kuulub nõukogu poolt valitavale revisjoni-toimkonnale (§ 7. seals.), mitte Rostovtseville, mis lausa näitab, et mitte tema pole asutuse omanik. Põhimääruste § 8. määrab, et kursuste valitsemine nii teaduslik-kasvatustsises kui ka majandustsises suhtes kuulub kursuste nõukogule, kes koostub kursuste põhjendajast ja kursuste õppepersonaali isikuist. Selle nõukogu täidesaatvaks elundiks on kursuste direktor ja selle abi, kes nõukogu poolt valitakse. Kokkukõlas sellega seisab ka põhikirja § 24., mis määrab, et aasta ülejäägid tarvitatakse ära kursuste nõukogu määramist mööda esmalt õppeabinõude muretsemiseks, teiseks auhindade määramiseks kuulajaile nende tööde eest ja viimaks „lisatasuks ettevõtte osanikkudele, nimelt kursuste õppepersonaali isikute jaoks“.

Siin tarvitatud sõna „ettevõtte osanikud“ võiks küsimuse tekitada, kas siin ei ole tegemist ühisettevõttega ja ühisomandusega, mis kuulub kõigile osanikkudele. Siin peab tähendama, et seda ütlust sealsamas § 24. kohe õiendatakse ja seletatakse, mis sellega õieti ütelda tahetud, kui seal juurde lisatakse, „nimelt kursuste õppepersonalis isikuile“. Kuskil põhimäärustes ei leidu mingisuguseid määrusi, mis kursuste õppejõududele annaksid kursuste varanduse peale mingid õigusi, osanikkude ehk kaasomanikkude õigusi. Oleks siin tegemist õppejõududega kui ettevõtte omanikkudega ehk osanikkudega selle sõna tehnilises mõttes, siis peaks ülejääk nendele kuuluma ja jaotatama kui ettevõtte kasu ehk ülejääk, aga mitte kui „lisatasu õppetundide eest“. Edasi, peaksid kursuste õppejõud kursuste varanduse peale kaasomaniku õiguse omandama, siis peaks see kui ülitähis õigus põhimäärustes lausa

väljendatud olema, samuti ka, missugustel tingimustel ehk missuguse vastukohustuse eest seda õigust omandatakse, sest ei ole mõeldav, et iga õppejõud, kes kas või vahest möödamineval mõne tunni annab, kohe osaniku õigused omandaks varanduse peale, mida teised vahest pikkade aastate kestel on aidanud koguda; samuti ei oleks ühissettevõtte juures, mis ükikute osanikkude lahkumise peale vaatamata edasi peab kestma, mõeldav, et osaniku lahkumise puhuks mitte ei oleks ette nähtud, kuidas tema oma osaga toimetatakse, kas või mil viisil lahkunud osanik oma osa eest tasu saab või see ilma tasuta teistele ja uutele juurdetulijatele saab. Ilma mingisuguste määrusteta ei oleks ühissettevõttes omanduse-õiguse kaotamine ja tasuta üleminek teisele mõeldav, nagu teiselt poolt kursuste olemasolu — täiesti kõikuv oleks olnud, kui tema oleks asutatud kui alaliselt muutuva hulga kaas- ehk ühissettevõtte, mis iga õppejõu lahkumisega, iga uue õppejõu juurdetulemisega muutuks ja teise kuju saaks, igast muutusest ja igast uuest õppejõust kui täisõiguslisest osanikust ära ripuks. Et siin osanikkudega isikliku ettevõttega tegemist ei ole, selgub edasi ka sellest, et isegi kursuste lõpetamisel ei lähe kursuste varandus kursuste õpetajate meelevalle alla kasutada, vaid peab kursuste nõukogu poolt mingi hariduslikule asutusele määratama.

Kõige selle juures tuleb tähtsalt arvesse kursuste põhikirja § 25. mis määrab, et kursuste põhikirja muutmist võib otsustada vähemalt kahe kolmandiku enamusega nõukogu liikmete üldarvust. Tähendab, õppeasutuse edaspidine korraldus ja saatus ei ripu mitte Rostovtsevist ega kursuste õpetajaist, kui nende tahteavaldused eraldi, üksikult avaldatult, kõik kokku langeksid, vaid kursuste nõukogust, mis kui kursuste elund (organ) koosolekute näol teotseb, millest kursuste õppejõud ja asutaja võivad osa võtta. — Sealjuures nõutakse selle kõige tähtsama, kursuste elule kõige saatuslikuma otsuse maksvuseks, et tema poolt peab olema kaks kolmandikku nõukogu liikmete üldarvust. Sellest määrusest võib ühtlasi järeldada, et kõigi teiste asjade otsustamiseks ei nõuta seesugustki häälte rohkust ja neid võidakse teha vähemal nõukogu liikmete osavõttel ja vähema hulga nõusoleku — nähtavasti nõukogu liikmete üldarvu lihtsa häälte-enamusega, nagu see harilikult kollegiaalasutustes maksev on. See kõik tõendab omakord, et siin on tegemist mitte kursuste õppejõudude ühissettevõttega, mitte nende kaasomandusega, missuguste asjade otsustamiseks kõiki osanikkude-omanikkude nõusolekut tarvis läheb, vaid asutusega, mis on eraldatud tema kandjate kogust.

Lõpuks olgu tähendatud, et Põhimäärused ka ise nimetavad kursusi asutuseks (v. § 6: asutuse arved jne.).

Kõige selle järele on selge, et Tartu Era-ülikooli kursused esindavad eneses sihtasutust. nagu selle taolisi asutusi väga palju teisi on nii endiseist kui kui uuemaist aegadest, näit. Shamajevi asutus, Bergmanni Abiraha, mitmesugused sihtvarandused üldkasulikkude ja heategevate otstarvetega — *pieae causae*, mille valitsemise kord juba nende asutamise põhikirjas kindlaks määratakse, tihti peale juhatusega, kelle poolt ja missugustes tingimustes seda korda ehk põhikirja võib muuta. Sealjuures on kursuste põhimäärused kokkukõlas Balti Eras. § 2356. nõuetega, mis teiste ligemate määruste puudusel sama seaduse Sissejuhatuse § XXI. põhjal analoogia järele silmas pidada on, kinnitatud vastava võimu, nimelt Riia õpekonna kuraatori poolt. Protsessi kestel tehtud määrus, et see asutus ei ole Eesti vabariigi päevil uuesti registreeritud, on tähtsusetu, sest seltside, ühingute ja nende liitude registreerimise seadus (Riigi Teataja 1919. a. nr. 18) nõuab seltside ja ühingute ja nende

liitude (corporationes personarum) registreerimist ja ei käi sihtvaranduste kohta. Seda olukorda ei muuda ka kohtuministri poolt 1919. a. Riigi Teatajas nr. 79./80. (lhk. 630) antud seletus, nagu peaksid ka legaadid, täisühingud ja mitte-täisühingud üldisel alusel registreeritama. Kõnelemata sellest, et käesolev asutus ei ole legaat, täisühing ega mitte-täisühisus, ei saa üldse sihtasutusi seltside ja ühingute alla viia, mille jaoks Riigi Teatajas nr. 79./80. avaldud registreerimiskord mõeldud on, liiatigi et vanade sihtvaranduste põhikirjad ei vasta seltside ja ühingute registreerimise seaduse nõuetele ja nende valitsejad enamasti õigustatud ei ole endisi põhikirju omalt poolt muutma. — Samuti ei või tähendust olla ka sel asjaolul, et kursuste juriidilise isiku iseloomu kohta üks või teine kursuste tegelane mitte-eriteadlane tarvilikul selgusel ei ole olnud.

Teine küsimus on, kas võib kursuste nõukogu notari juurde 11. novembril 1921. a. ilmunud koossisus lugeda otsustusevõimeliseks. Volikrjas on notar tõsitanud, et nad toimetavad nõukogu protokollide põhjal 20. oktoobrist ja 6. novembrist 1921. a., aga kas ka need nõukogud otsustusevõimelised olid, ei ole tõsitatud. Kuna kaebaja oma erakaebuses seletas, et nõukogu olevat 70-liikmeline, ja volituse maksvuse vastu vaidles, oleks pidanud Rahukogu seda küsimust ligemalt arutama ja Ts. Kp. s. § 82¹. juhatusel asjaosalistele ülesandeks tegema oma väiteid tõendada, kui suur oli nõukogu kursustel kaebuse tõstmise aegu ja kas eelnimetatud otsuseid võis seaduslikkudeks lugeda. Seda tegemata jättes rikkus Rahukogu Ts. Kp. S. § 129.

Mis kaebaja seletusse puutub, nagu võidaks eelkindlustust anda Ts. Kp. S. § 1824. järele ainult siis, kui 1) võlgnik, lausa kõrvale hoides oma kohustuse täitmisest, lahkub oma alalisest elukohast, või 2) oma varanduse võõrandab, või 3) oma varandust üüritud ruumest ära viib, siis on see ekslik. Ülesloetud juhtumused õigustavad nimetatud seaduseparagrahvi järele eelkindlustust siis andma, kui nõudmisi palutakse kindlustada juba enne kohustuse tähtaja kättejõudmist. Muil juhtumustel ei ole aga nõudmise eelkindlustus seesuguste tingimuste külge mitte seotud (vaata seals. § 1823).

Samuti ei ole õige kassaatori väide, et eelkindlustuse andmisel pidavat Ts. Kp. S. § 1828. põhjal tingimata ära määratama tähtaeg, mille kestel nõue ise tuleb tõsta. Ts. Kp. S. § 1828. ei sunni kohut tähtaega määrama, annab aga küll kohule õiguse tähtaega määrata. Kui kostja leiab tähtaja määramise tarviliku olevat, siis võib ta kohtu poole pöörata ja paluda tähtaja määramist.

Kassaatori väide Ts. Kp. S. § 1826. rikkumise asjas on õige. Selle paragrahvi lõpp nõuab, et eelkindlustuse nõudmisel peab tõendatud olema hädatarvidus kindlustuse abinõu järele. Kohus ei ole säärast tarvidust käesolevas asjas sugugi tõsitanud. Nagu eespool alguses seletatud, nõudis nõudja kursuste nimel kursuste varanduse hoiu alla võtmist, mis olid kursuste oma valdamisel Rostovtsevi käest üüritud korteris. Oma tulevase nõudmise eelkindlustamise tarvidust põhjendab ta sellega, et Rostovtsev takistab teda varandust välja viimast kui ka üles kirjutamast. On varandus nõudja oma valdusel, siis on tema oma asi teda iga pealetungija eest kaitsta (B. E. S. § 683), vägivalla korral politseid appi kutsuda vägivalla äravääramiseks, tõsta ka rikutud pidamise kaebust selle vastu, kes tema pidamist takistab või ähvardab (Balt. Er. S. § 684), kuid niikaua, kui varandus ei ole nõudja käest veel ära läinud, ei ole temal õigust kohtult nõuda selle varanduse hoiu kindlustamist, sest see tähendaks, et ta nõuab seal abi, kus ta ise on õigustatud oma algatust avaldama ja ise teotsema. Kui nõudja tõesti ei suuda tema käes olevat varandust

kaitsta, siis ei ole ka mingit mõtet niisugusel kindlustusenõudel, et kohus kirjutagu tema korteris olev varandus üles ja andku tema kätte hoiule.

Ka kassaatori kaebus, et Rahukogu oleks pidanud nõudja kätte hoiule antud varanduse nõudjalt ära võtma ja tema, Rostovtsevi kätte hoiule andma, on põhjendatud selle varanduse kohta, mis juba kaebaja Rostovtsevi valdusele oli lõplikult üle läinud. Pristav ei tohi eelkindlustuseks kinnipandavat varandust, mis kostja valdusel on, tema käest ära võtta, vaid peab selle Ts. Kp. S. § 629. ja 630. nõudel kostja kätte hoiule jätma, ehk olgu siis, et viimne keeldub seda oma kätte hoiule jätmast. Rahukogu otsuses 31. V. 1922. a. otsustatud Ts. Kp. S. § 1012. p. 3. ei ole nõudmiste kindlustuste ja eelkindlustuste kohta maksev, niivõrt kui varanduse senine valdaja ei keeldu teda oma hoiu alla jätmast, ja pealegi ei anna ka see paragrahv kohtupristavile õigust ilma mõlema poole nõusolekuta nimetada varanduse hoidjaks nii kostjat kui ka nõudjat. Käesolevas asjas pidi nõudja nõude rahulduseks hoiu alla ka niisugust varandust pandama, mis nõudja oma valdusel seisis Rostovstevilt üüritud korteris, ja nimelt ainult sellepärast, et Rostovtsev seda varandust takistas üles kirjutamast ja välja viimast, nähtavasti seda omale pärides (v. nõudepalvekiri). Seda varandust nüüd nõudjalt ära võtta ja Rostovtsevile hoiule anda ei ole mingit põhjust.

Oma teises kassatsioonikaebuses tähendab kassaator õigusega, et tema palves, mis ta Tartu-Võru Rahukogule annud (Rahukogu toim. leht 28), mitte kohtupristavi tegevuse peale kaebust ei ole tõstnud, vaid on palunud määrust teha otsuse tagasitaitmise kohta, et varandus, mis 4. jaosk. rahukohtuniku otsuse põhjal käesoleva nõude eelkindlustuse asjas nõudjate kätte hoiule antud, nende käest hoiult tagasi võetaks. Selle palve oleks pidanud Rahukogu Vene Senati poolt tagasitaitmise asjus antud juhtmõtete põhjal (Sen. Ts. depart. otsus 1909. a. nr. 32) läbi vaatama ja otsustama. Rahukogu ei ole aga selle palve kohta mingit otsust ega määrust teinud ja on seega Ts. Kp. S. § 129 oluliselt rikkunud, mispärast ka tema otsus 31. maist 1922. a. seadusejõusse ei või jääda, vaid tuleb ära muuta.

Kõigil eeltoodud põhjustel **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsused 24. aprillist ja 31. maist 1922. a. Ts. Kp. S. § 129, 629, 1012. p. 3. ja § 1826. rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 106.

KRIMINAAL-OSAKOND.

10. jaanuaril 1922. a.

Sõjaväe prokuröri abi kpt. Knorringi kassatsiooniprotest Sõjaväe-ringkonnakohtu otsuse peale 29. novembrist 1921. a. Eduard Rähna ja Eduard Tõnissoni süüdistuses N. S. § 13 ja 1647 põhjal.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Sõjaväe-prokuröri abi kpt. Knorring.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus, et sõjaväe-prokuröri protest leiab tähelepanu selles osas, mis puutub karistuse määramisse.

Sõjaväe-prokurör kaebab, et Sõjaväe-ringkonnakohus on kohtualusele-sõjaväelisele — 1 aasta ja 10 kuu vangistuse asemel ekslikult määranud 4 kuud üksikvangistust sõjaväe-türmis ehk 8 nädalat aresti vee ja leiva peal.

See kaebus on põhjendatud, sest et S. N. S. § 8. lisa I järele võib sõdurile kohtu poolt määratud kodanlist vangistust üksikvangistusega sõjaväe-türmis asendada ainult sel juhul, kui sõdur mitte üle ühe aasta ja nelja kuu (S. P. K. seletuse järele ka üks aasta ja kuus kuud) kodanlisse vangi on mõistetud.

Neil juhtudel aga, kui sõdur kohtu poolt üle ühe aasta ja kuue kuu kodanlisse vangi on mõistetud ja sõjaväest ei ole välja heidetud, tuleb sõdurile määratud karistus asendada karistusega distsiplinaar-roodu saatmisega kodanlisse vangi mõitsetud aja peale.

Seda silmas pidades ja S. Kp. S. § 1041 juhtnööriks võttes **otsustas** Riigikohus: Sõjaväe-ringkonnakohtu otsuse muutmiseks kohtualune Eduard Rähn mõista üheks aastaks ja kümneks kuuks distsiplinaar-roodu ühes karistatute liiki üleviimisega ja mõnede sõjaväe-teenistuse alale kuuluvate õiguste ja eesõiguste kaotamisega, mis S. N. S. § 52 on ette nähtud. Muus osas kassatsiooni-protest tagajärjeta jätta.

Nr. 107.

KRIMINAAL-OSAKOND.

13. jaanuaril 1922. a.

Johannes Kurg'i ja Robert Valk'i kassatsioonikaebused Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 4. XII. 20. Kurgi ja Valki süüdistuses R. N. S. § 170. p. 7. ja § 169. põhjal

Eesistuja osak. juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri k. t. R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri k. t. arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus, et tuleb kohtualuste Johannes Kurgi ja Robert Valki kassatsioonikaebused tagajärjeta jätta. Kohtualused Joh. Kurg ja Robert Valk kaebavad oma kaebustes, et Rahukogu olevat rikkunud R. N. S. § 170. p. 7., sest et nemad olnud liht-töolistena vabrikus ja ei ole vabrikus, kus nad varguse toime panid, elanud.

Vene Senati 1867. aasta seletuse nr. 317. järele, millega Riigikohus ühineb, loetakse koduvarguseks ka vabrikutöölise poolt toimepandud vargus vabrikus, kus ta ise ei ela, vaid kus ta tööd teeb, sest et siin on tegemist vaarikutöölisele antud isearalise usalduse kurjasti tarvitamisega. Sellepärast oli Rahukogul õigus käesoleval juhul kohtualustele Kurgile ja Valkile karistust määrata R. N. S. § 170. p. 7. järele.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174. juhtnööriks võttes **otsustas** Riigikohus: Johannes Kurgi ja Robert Valki kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 108.

KRIMINAAL-OSAKOND.

1. veebruaril 1922.

René Kulbachi voliniku vann. adv. V. Hasselblatt'i kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 29. novembrist 1921. a. Ludwig Martinsoni süüdistuses U. N. S. § 531. ja 540. põhjal.

Eesistuja osak. juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Vene Senat on eri-volikirja nõudnud süüdistuse tõstmiseks auhaavamise ja laimduse asjus (Krim. Dep. selet. 1869. a. nr. 39, 1870. a. nr. 69, 831, 1873. a. nr. 972, 1911. a. nr. 7) ainult sel juhul, kui teadmata oli, kas kahjusaaaja ise ennast haavatuna tundis ja oma vastast kohtu alla soovis anda. Käesoleval juhul on kahjusaaaja kolm korda isiklikult kohtusse ilmunud ning sellega oma voliniku kaebuse heaks kiitnud ja oma tahtmist, Martinsoni vastutusele võtta, küllalt selgesti avaldanud. Seesugusel asja seisukorral oleks üleliigne eri-volikirja nõuda, seda enam, et seadus lubab kahjusaaajal ka suusõnalise kaebusega esineda, ja igamis-tähtaeg ei olnud veel möödas.

Seda silmas pidades ja ühinedes Vene Senati arutlustega Vinogradovi ja Wolfi asjus (Krim. Dep. 1868. a. nr. 842 ja 1870. a. nr. 69), tegi Riigikohus, pärast prokuröri arvamise ärakuulamist, Kr. Kp. S. § 912. põhjal **otsuseks**: Tartu-Võru Rahukogu otsus ära muuta ja samale Rahukogule ette kirjutada, asi sisulisele arutusele võtta.

Nr. 109.

KRIMINAAL-OSKOND.

4. märtsil 1922. a.

Adele Oja kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 16. XII. 20. Oja süüdistuses U. N. S. § 532. p. 3. põhjal.

Eesistuja osak. juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus, et kohtualuse Adele Oja kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta.

1) Kassaator arvab, et kohus olevat eksinud, kui ta käesoleval juhul U. N. S. § 532 p. 3. tarvitusele on võtnud, sest et selles paragrahvis on ette nähtud kuri-

teod, mis on sihitud ametnikkude, vallavanemate ja vastava ametiga isikute vastu ja et selles paragrahvis politseinikkudest üldse ei kõnelda.

2) Siis seletab kassaator veel, et seadus tegevat kindla vahe alamate politseinikkude ja teiste kõrgemate ametnikkude vahel.

Nii oli see tõesti Vene riigis. Kuid Eesti Vabariigis ei ole ametnikkude jaotust alamateks ja kõrgemateks läbi viidud, ja sellepärast tuleb ametnikuks arvata iga riigiteenijat, kellel on teatav korraldav võim. Käesoleval juhul on Rahukogu õieti vanema politseikordniku U. N. S. § 532. p. 3. ettenähtud ametnikkude hulka arvanud ja kohtualusele selle paragrahvi järele karistuse määranud.

Sellepärast langevad ka kaebuse teises ja kolmandas punktis ettetoodud väited välja.

3) Kohtuotsuse redaktsioon on selle poolest küll puudulik, et ei ole ettetoodud, missuguste sõnadega kohtualune politseikordnikku on haavanud, kuid kohtuistungis protokollist on selgesti näha, et kohtualune ütles vanemale politseikordnikule: „Küll on hull, Eesti valitsuse ajal võib iga vander maksusid nõuda.“ Sellepärast ei leia Riigikohus käesoleval juhul Kr. Kp. S. § 170. rikkumist sedavõrt oluliseks, et kohtuotsus muuta tuleks.

4) Aktist on näha, et kohtualune on kohtu poolt kohtuistungile kutsutud ja kohtukutse on Tartu linna Veski tän. nr. 49 saadetud, kus kohtualune aktis olevate andmete põhjal elab.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174. juhtnõõriks võttes otsustas Riigikohus: Adele Oja kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 110.

KRIMINAAL-OSAKOND.

11. märtsil 1922. a.

Anette Hurt'i ja Salme Lukk'i kassatsioonikaebused Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 20. II. 21. a. Lukki ja Hurti süüd. R. N. S. § 169. ja 172. põhjal.

Eesistuja osak. juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Salme Lukk pani 1918. a. toime kaks vargust: ühe 11. nov. ja teise 18. novembril. Eesimese varguse eest kandis ta ära 1¹/₂ kuud vangistust rahukohtuniku otsuse järele 12. veebr. 1919. a. Teise varguse asjas mõistis rahukohtunik 21. dets. 1920. a. Lukki tingimisi süüdi. Prokuratuuri edasikaebuse põhjal muutis Rahukogu tingimisi süüdimõistmise osas rahukohtuniku otsuse, seletades, et Lökk'il pole enam õigust selle armuse peale, sest et ta on juba varemini seaduse jõusse

läinud kohtuotsuse läbi süüdi mõistetud varguses, mille eest karistuseks vangistus on määratud. — Kassatsioonikaebuses toob Lukk ette, et Rahukogu olevat tingimisi süüdimõistmise seadust valesti tõlgendanud.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus: Seaduses tingimisi süüdlaseks mõistmise kohta (R. T. nr. 119/120--1920. a.) on esimeses paragrahvis kahes kohas sõna „enne“ tarvitatud, ilma et oleks lähemalt ära tähendatud, mis ajast sadik seda „enne“ tuleb arvata. Kõne alla võivad tulla niihästi kohtumõistmise kui ka süüsteo kordasaatmise aeg. Esimene tähtaeg on juhuline, kohtualusest mitte sõltuv, sellepärast on maksev üldreegel, et kõik need süüd-pehmen-davad ja suurendavad asjaolud, mis kohtualuse isikuga seotud, selle järele hinnatakse, kuidas nad süüsteo kordasaatmise ajal olid. Oli näiteks kohtualune tol ajal alaealine, siis määratakse talle karistus kui alaealisele, ehk ta kohtumõistmise ajal küll enam alaealine pole. Oli ta varemalt karistamata, siis ei loeta teda retsidivistiks, ehk küll kohtumõistmise ajal tema kohta mitu süüsteo-asja on. Endine aus elu, millest ülevalpool-tähendatud seaduses jutt, on kahtlemata süüd-pehmen-dav asjaolu, ja sellepärast pole mingisugust põhjust ettetoodud üldreeglist erandit teha ega seda elu selle järele hinnata, kuidas ta kohtumõistmise ajaks on kujunenud.

Vastupidine arvamine, mille järele kohtumõistmise aega tuleks mõõduand-vaks lugeda, painutaks tingimisi mõistmist juhuse alla. On näiteks hiljem süüstegu juhuliselt varemini arutusele tulnud kui eelkäiv süüstegu, siis võib tingimisi- mõistmine takistamata sündida. Sama seisukord oleks ka siis, kui kohtualune oma parema tundmuse vastu õiglase kohtuotsuse peale on edasi kaevanud ja sellega tema seadusejõusse astumist edasi venitanud.

Need kaalumised viivad otsusele, et seaduse õige mõte seisab selles, et süüsteo kordasaatjat võib tingimisi süüdlaseks mõista, kui ta enne seda, s. o. enne süüsteo kordasaatmist, ausat elu elas; on ta aga enne, s. o. enne arutatava süüsteo kordasaatmist teise süüsteo eest seadusejõusse astunud kohtuotsuse järele karis-tusele mõistetud, mis arestist raskem, siis pole tingimisi süüdlaseks mõistmine enam võimalik.

Sellest seisukohast välja minnes leidis Riigikohus, et Tartu-Võru Rahukogu käesoleval juhul on tingimisimõistmise seaduse õiget mõtet rikkunud, mispärast tema otsus Salme Lukk'i kohta jõusse ei või jääda.

Teise kassaatori Anette Hurti kohta leidis Riigikohus: Nagu Niikmanni tunnistusest näha, leiti Hurti juures varastatud kraami, mille olemist enda juures ta enne salgas. Kohus on tõeks võtnud, et ta teadvalt varastatud kraami varjas, ja õieti R. N. S. § 172. tarvitanud, mispärast Hurti kassatsioonikaebus on põhjen-damata.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174. juhtnööriks võttes **otsustas** Riigikohus: Anette Hurti kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta. Tartu-Võru Rahukogu otsus Salme Lukk'i kohta karistuse suhtes ära muuta ja asi anda Lukk'ile uueks karistuse määramiseks samale Rahukogule teises koosseisus.

Nr 111.

KRIMINAAL-OSAKOND.

15. märtsil 1922. a.

Emilie Diiriku kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 28. jaanuarist 1922. a. Diiriku süüdistuses U. N. S. § 530. põhjal.

Eesistuja ja ettekandja osak. juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palub Emilie Diirik Tartu-Võru Rahukogu otsuse U. N. S. 530. ja Kr. Kp. S. § 159. rikkumise pärast ära muuta; nimelt olevat ta oma apellatsioonikaebuses ja ka Rahukogus palunud välja kutsuda rahukohtuniku juures ülekuulatud tunnistaja Auğust Pikkeri, kes täiendavalt pidi tõendama, et erakaebajat Rõõmu polnud seal juures, kui ta sõna „paskrastas“ tarvitas.

Rahukogu jättis selle palve tagajärjeta põhjustel, et sõimamine, mis ettenähtud U. N. S. § 530, on karistatav ka tagaselja.

Pärast prokuröri arvamise kuulamist leiab Riigikohus, et Emilie Diiriku kassatsioonikaebus tuleb rahuldada.

Rahukohtunik on Diiriku süüdi leidnud olevat sõimamises ja teda karistanud U. N. S. § 530. järele. See Nuhtlusseadustiku § karistab tahtlikku isiklikku teotamist. Sõimusõnade tarvitamine teotatava selja taga pole enam isiklik teotamine ja seepärast pole ta karistatav selle paragrahvi järele. Ka teised sama seadustiku paragrahvid ei nuhtle selja taga sõimamist, millest peab järeldama, et ka see tegu on üldse karistamata. Samal seisukohal püsib ka R. N. S. § 130 ja järgmised §§, mille asemele astus U. N. S. § 530. Seepärast on kohtule olulise tähtsusega kindlaks teha, kas sõimamine oli näkku või seljataga. Selle asjaolu tõenduseks paluti täiendavalt üle kuulata tunnistaja Pikker. Kohus jättis selle tunnistaja üle kuulamata kui tähtsusetu, motiveerides, et ka seljatagune sõim on karistatav, ja rikkus otsekoheselt U. N. S. § 530. mõtet ning oluliselt Kr. Kp. S. § 159. nõuet, mispärast see otsus ei või jõusse jääda.

Seepärast ja Kr. Kp. S. § 174. järele **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale Rahukogule teises koosseisus.

Nr 112.

KRIMINAL : O S A K O N D.

29. märtsil 1922. aastal.

Kohtupalati prokuröri noorema abi J. Putniku kassatsiooniprotest ja Pärtel Kirschfeldt'i kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 27. 4. 21. Kirschfeldt'i süüdistuses R. N. S. § 177. II. jao järele.

Eesistuja osak. juhataja P. Beniko ja ettekandja riigikohtunik P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

P. Kirschfeldt'i kaebuse kohta.

Rahukogul oli täieline õigus kaebealuse teguviisi Kr. Kp. S. § 168. põhjal teistviisi iseloomustada, kui rahukohtunik seda tegi.

Muus osas sisaldab Kirschfeldti kaebus asja sisusse puutuvaid seletusi, mis kassatsiooni korras arutuse alla ei tule. Sellepärast jääb Kirschfeldti kaebus tagajärjeta.

Prokuröri abi protesti kohta.

Riigikohus leiab, et Rahukogu on kaebealuse kergemeelsust võõra labida omandamises ainult sellega põhjendanud, et ta on rikas majaomanik ega kannata mingisugust puudust. Säärane vaade, mis jõukad võõra vara omandajad eesõigustatud seisukorda seab karistuse suhtes, ei ole millegagi õigustatud ja tuleb lausa Rahukohtu Nuhtluse Seaduse § 177. teise osa mõtte rikkumiseks lugeda, mis lubab raiskamist siis kergemalt karistada, kui ta on kergemeelselt toime pandud ja süüalune kohustub kahju vabatahtlikult tasuma. Jõukus ja varaline küllus iseenesest ei või võõra varanduse raiskamiste puhul kergemeelsuse põhjenduseks maksvad olla; ümberpöörduvalt peaks arvama, et jõukal ja mitte puuduse kannatajal vähem põhjust peaks olema võõra vara omandamiseks ja raiskamiseks kui puuduse kannatajal. Kergemeelsuse olemasolu võib iga kaebealuse juurest, ka jõuka juurest, leida, kuid ta peab siis ikkagi kaebealuse meelt iseloomustavate asjaolude läbi kindlaks tehtud olema, teda ei või aga kunagi üksi kellegi varalise seisuga, s. o. ei ainuüksi kehvusega ega veel vähem jõukuse ja küllusega põhjendada.

Sellepärast ja prokuröri arvamise ära kuulanud, **otsustas** Riigikohus: Kohtupalati prokuröri noorema abi protesti puhul Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus. Pärtel Kirschfeldti kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 113.

KRIMINAAL - OSAKOND.

26. aprillil 1922. a.

August Pikkand'i kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 31 jaan. 1922. a. Pikkandi süüdistuses Rhk. trs. § 177. jao I põhjal.

Eesistuja ja ettekandja osak. juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Kohtupalat on kaks küsimust üles seadnud:

1) Kas on Tartu linna kodanik August Ado p. Pikkand, 35 a. vana, süüdi selles, et tema detsembrikuul 1918. a. Tartu maakonnas Puka postijaamast, jaama komandandi leitn. Tombergi korraldusel, Aakre mõisa omaniku Rohlandi päralt oleva halli ruunhobuse ühes sadula, ree ja riistadega, koguväärtuses mitte üle 50000 marga Aakre mõisa edasiandmiseks vastu võttis, kuid seda mitte tehes pidas nimetatud hobuse ja asjad kuritahtliku omandamise mõttega enesele?

1-a) Kui nimetatud Pikkand süüdi ei ole esimeses küsimuses kirjeldatud kuriteos, kas ei ole tema siis süüdi selles, et tema 1918. a. detsembrikuul Tartu maakonnas postijaamast, jaamakomandandi leitnant Tombergi korraldusel, Aakre mõisast riigi poolt rekvireeritud hobuse ühes ree ja riistadega, koguväärtuses mitte üle 50000 marga, enamlaste eest kõrvale toimetamiseks ja Eesti riigi võimudele üleandmiseks vastu võttis, kuid seda mitte tehes pidas nimetatud hobuse ja asjad kuritahtliku mõttega enesele?

Esimese küsimuse peale vastas Kohtupalat eitavalt, teise küsimuse peale jaatavalt. Mõlemate küsimuste võrdlus näitab, et nad niisugustes üksikasjades lahku lähevad, mis kuriteo koosseisu suhtes on täitsa ükskõiksed. Nende üle oleks Kohtupalat pidanud enne küsimuste seadmist selgusele jõudma ja ühe küsimuse seadma. Praegusel kujul seisavad vastused üksteise vastu. Esimese küsimuse järele pole kohtualune hobuse omandamises süüdi, teise küsimuse järele on ta aga sama hobuse omandamises süüdi.

Peale selle kannatavad küsimused veel järgmiste puuduste all. Sõnad „seda mitte tehes“ võivad niihästi vastuvõtmise kui üleandmise kohta käia, mispärast nad küllalt selged pole. Sõnad „pidas hobuse kuritahtliku omandamise mõttega enesele“ on üleearne sõnade kuhjumine ja ei seleta sugugi, milles omandamise mõte tegelikult ennast väljendas. Selle asemel oleks pidanud Palat seletama, kas kahjusaja hobuse tagasiandmist nõudis ja kas kohtualune tõrkus tagasi andmast mingisuguse vale ettekäände all, näit. et ta hobust pole kätte saanud või et ta hobuse on korralikult edasi annud, et ehk hobune on hukka saanud, varastatud või kaduma läinud.

Peale selle oleks pidanud Kohtupalat tsiviilnõudmist silmas pidades, eraldama kuriteo-fakti küsimuse süüküsimusest.

Kõige sellega on Kohtupalat oluliselt rikkunud R. N. S. § 177. ja Kr. Kp. S. § 755., mispärast tema otsus ei või jõusse jääda.

Neil põhjustel ja Kr. Kp. S. § 912. alusel tegi Riigikohus **otsuseks**: Kohtupalati otsus 31. jaanuarist 1922. a. ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

KRIMINAAL - OSAKOND.

29. aprillil 1922. a.

August Drell'i kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 21. veebruarist 1922. a. A. Drelli süüdistuses N. S. § 13, 1545 põhjal.

Eesistuja ja ettekandja osak. juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

August Drell, 19. a. vana, on Kohtupalati otsusega 21. veebruarist 1922. a. süüdi tunnistanud selles, et tema üheskoos teiste isikutega omavahel kokku leppides ja ettekavatsetud plaani järele talitades 1920. a. septembrikuu alul Tallinnast 300 marga eest palgatud sõiduvoorimehe Otto Lilienthaliga Mõigu mõisani sõitis ja siis sundis viimast sõidutasust loobuma, teda vastasal korral revolvriga maha lasta ähvardades.

See kuritegu on N. S. § 13 ja 1545. järele kvalifitseeritud ja karistuseks määratud sama seadustiku § 19 ast. 7, 135, 31¹. jao I, 140, 31. ast. I. põhjal neli aastat vangistust.

Oma kassatsioonikirjas kaebab kohtualune Drell selle üle, et Kohtupalat ei ole tema edasilaeбусes ettetoodud asjaolusid kaalunud, on asja ühekülgsest arutanud ja tema süüstegu ekslikult kvalifitseerinud.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus: Kohtualuse süüsteo kirjeldus küsimuslehes ja kohtuotsuses on selle poolest puudulik, et lause „sõidutasust loobuma“ on liiga ebamäärane. Teadmatuks jääb, kas kahjusaaja sunnitud oli sõidutasust loobuma, mis juba tema käes oli, või kas ta pidi loobuma oma õigusest sõidutasu nõuda, või kas ta lihtsalt ei julenud kohe pärast kohalejõudmist sõidutasu nõudmisega kohtualuse poole pöörduda. Kuriteo koosseisu suhtes ei ole see sugugi ükskõikne. Kui oletada, et sõidutasu juba kahjusaaja käes oli, tuleks kohtualuse tegu röövimiseks arvata. Teistel juhtumustel aga tekib küsimus N. S. § 1545. mõiste ja ulatuse kohta. Kahtlemata karistab see paragrahv võõra vara väljapigistamist eriti kardetavate ähvarduste abil. Õiguste all, mis selle paragrahvi lõpul varandusega ühele järjele on seatud, tuleb sellepärast varanduslisi õigusi mõista, mitte aga eraisiku õigust, oma tahtmise järele teotseda. See selgub tähendatud seaduse kontekstist kui ka sellest, et samasihilised, kuid vähema tähtsusega ähvardused, mida N. S. § 1686. käsitatakse, on XII jaotuses aset leidnud, mis pealkirja kannab „Kuriteod eraisikute omanduse vastu“. Oleks seaduseandja tahtnud käesoleval juhtumusel eraisikute tegevusevabadust kaitsta, oleks ta ametnikkude tegevusevabadust mitte vähemal määral kaitsnud, kuid N. S. § 272 näitab, et ametniku sundimist ähvarduste abil ei karistata mitte sunnitööga, vaid vangirooduga. Sellepärast ei või Riigikohus omaks võtta vastupidiseid Vene Senati (Kr. Dep.) seletusi Nikolajevi asjus (1867. a. nr. 391) ja Gakkeri asjus (1872. a. nr. 300). Vene Senati seisukohalt tuleks professor Nekljudovi märkuse järele sunnitööle saata noormees, kes neidu ähvardustega sundis temaga tantsima, aga mitte sellega, kellega ta tahtis. Nähta-

vasti on ka Vene Senat pärastpoole oma endisest vaatest loobunud, nagu see selgub tema seletusest Ivanovski asjus (1888. a. nr. 24).

Otsusele jõudes, et mainitud paragrahvis varanduslised õigused on mõeldud, tuleb edasi küsida, mis tähendab sõna „loobuma“. Õigusest loobuda ehk õigusest ennast lahti ütelda (N. S. § 1686 on tarvitatud sõna „otretssja“) tähendab niisugust toimetust ette võtta, mille tagajärjeks on õiguse kadumaminek või õiguse üleminek endiselt omanikult ähvardaja või kolmanda isiku poole.

Tegevuseta olek säärast tagajärge harilikult ei anna ja sellepärast võiks tegevuseta olekule sundimine ainult siis käesoleva kuriteo koosseisu moodustada, kui selle läbi õigus oleks iganud.

N. S. § 1545 tunnismärkide järele süüküsimust seades, oleks Kohtupalat pidanud tõendama, et ähvardusele lisandus varanduslise sisuga nõudmine, ja viimase täpsalt ära tähendama.

Kohtupalati põhjenduste poole pöördes leidis Riigikohus: Kokkuleppe tõenduseks kohtualuse Drelli ja tema kaaslaste Hormi ja Kreissoni vahel kuriteo toimepanemise suhtes on otsuses kaks asjaolu ette toodud:

Esiteks see asjaolu, et Horm ja Kreisson, kes teiste kuritegude eest pärastpoole maha lasti, on tunnistajale Taavet Laanbergile seletanud, et nemad on kolmekesi kokku leppinud kuritegu toime panna: raha nendel ei olnud ning sellepärast otsustati voorimehele revolvriga maksta.

Teiseks see asjaolu, et kahjusaaja Lilienthali seletuse järele sündis ähvardamine sel ajal, kui ta parajasti oli jõudnud oma hobuse kinni pidada; sellest on Palat järeldanud, et Drell ja Kreisson ähvarduse ajal nii lähedal seisid, et nemad (Hormi) ähvardusi kuulsid ja revolvrast sihtimist nägid.

Esimene põhjendus on selle poolest puudulik, et tunnistaja Laanberg otsekohe seda ei ole tõendanud, mis otsuse motiividesse paigutatud. Kokkuleppe kohta on ta Rahukogu poolt eriti täiendavalt üle kuulatud ja seletas siis järgmist: „Horm ja Kreisson on seletanud, et nad enne voorimehe palkamist on omavahel kokku rääkinud ja kavatsenud voorimehele revolvriga maksta. Horm ütelnud: „Küll meie hästi maksame revolvriga“. Nagu näha, ei ole siin Drellist juttugi. Ka Laanbergi seletuse esimeses osas ei ole Drell nimetatud. Ainuke tähendus kellegi kolmanda isiku peale leidub sel kohal, kus on öeldud, Horm ja Kreisson olevat seletanud, et nad on röövimise kolmekesi toime pannud.

Säärastel oludel ei võinud Kohtupalat kahtlust, mis Drelli kohta loomulikult pidi tekkima, tema kahjuks arvata, vaid oleks pidanud Laanbergi uuesti üle kuulama.

Teise põhjenduse kohta peab kõige pealt tähendama, et tema kokkuleppe tõenduseks ülepea ei või olla. Kui tõeks võtta, et Drell ja Kreisson Hormi ähvardusi kuulsid ja revolvrast sihtimist nägid, siis on sellest ainuke loogiline järeldus, et nemad lasksid kuritegu sündida.

Siis peab veel tähendama, et ka kahjusaaja Lilienthali seletus ei ole motiivides küllalt täpselt tsiteeritud ja on teataval määral kohtualuse kahjuks muudetud. Kahjusaaja seletab, et sõitjad peale hobuse seismajäämist vankrist maha läksid ja siis üks neist ähvardama hakkas. Kahjusaaja lisab veel juurde, et ta pole tähele pannud, kus kohal teised kaks sõitjat ähvardamise ajal just seisid, ja arvab, et nad ehk sugu eemal võisid olla.

Eespool-nimetatud tunnistaja Laanberg tõendab veel Hormi ja Kreissoni seletuste järele:

- 1) et voorimehe juurde jäi ainult Horm, kuna teised edasi läksid;
- 2) et Horm on mitmekordne mõrtsukas ja Kreisson tema lähem kaaslane, kuna Drelli kohta ainult seda võib öelda, et teda varguses kahtlustati.

Need asjaolud on Kohtupalati poolt täitsa hindamata jäänud. Samuti on arvesse võtmata jäänud, et Drell vabaduseristi kandja on.

Omalt poolt on kahjusaja Lilienthal sündmuse kohta niisuguseid teateid annud, mida Kohtupalat ei võinud kõrva jäta. Kahjusaja nimelt on tõendanud: 1) et raha sõidu lõpul saamata oli ja 2) et ta ei jõudnud tasust sõnagi lausuda, kui kurjategija, tema peale revolvriga sihtides, ütles, et see olevat raha sõidu eest, katsugu, et kähku minema saab. Võib olla, et Kohtupalat, need asjaolud läbi kaaludes, olèks otsusele jõudnud, et prii sõit oli juba enne ähvardamist kindlustatud, ja oleks siis ähvarduse sisu ja sihi kohta vahest teisele arvamisele tulnud kui praegusel ajal.

Otsusele jõudes, et Kohtupalat käesoleval juhtumusel oma otsuse on ühe- külgselte andmete peale rajanud, küsimuslehes kuritegu küllalt täpsalt ei kirjeldanud ja kuriteo koosseisu kohta selgusele ei jõudnud, sellega Kr. Kp. S. § 754. ja 766., samuti ka N. S. § 1545. rikkunud, leidis Riigikohus, et kassatsioonikaebus peab rahuldamist leidma.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: Kohtupalati otsus 21. veebruarist 1922. a. ära muuta ja asi anda samale kohtule uueks arutamiseks teises koosseisus.

Nr. 115.

KRIMINAAL-OSAKOND.

20. mail 1922. aastal.

Kohtupalati prokuröri van. abi Joh. Mülleri eraprotest Tartu-Võru Rahukogu korraldava koosoleku määruse peale 12. aprillist 1922. a.

Marie Osoli süüdistuse asjas R. N. S. § 61. järele.

Eesistuja ja ettekandja osak. juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Lätimaa kodanik Marie Märdi t. Osol on Tartu maakonna-politsei ülema määrusega 23. novembrist 1921. a. R. N. S. § 61. põhjal karistatud viiesaja-margalise rahatrahviga — ilma peatusloata elamise eest. Aluseks on võetud nimetatud politsei-ülema poolt 1920. a. 6. septembri ajutine seadus politseilise karistamise kohta § 1 (nr. 310, Riigi Teataja nr. 147/148—1920. a., ja Vabariigi Valitsuse määrus 18. jaanuarist 1921. a. Vabariigi piirides viibivate välismaa alamate elamis- lubade kohta § 7 (Riigi Teataja nr. 7—1921. a.).

Et nimetatud Osol määratud trahvi ära ei tasunud ja et temalt seda trahvi vaesuseakti järele võimalik polnud ka sunniteel sisse nõuda, pööras Tartu maakonna-

politsei ülema abi 17. jaanuaril 1922. a. Kr. Kp. S. § 1220 põhjal Tartu-Võru Rahukogu 6. jsk. rahukohtuniku poole palvega nimetatud Osoli R. N. S. § 61. põhjal vastutusele võtta.

Oma määrusega 18. jaanuarist s. a. otsustas rahukohtunik vahikirja täitmatult tagasi saata järgmistel põhjustel:

1) Eespool-tähendatud seaduses nr. 310, kui eriseaduses, ei ole politsei-ülema poolt nõutud korda ette nähtud;

2) et Kr. Kp. S. § 1220-ndat võib tarvitusele võtta ainult siis, kui administratiivne trahv on määratud kr. kp. korras, mitte aga eriseaduses ettenähtud korras, ja

3) käesoleval juhtumusel on vaesuseakt olemas, mis tõendab, et süüalune pole trahvi ära maksnud mitte vastutõrkumise, vaid maksuvõimetuse põhjusel.

4) Nuhtl. sead. § 84. ehk R. N. S. § 7. juures olevate seletuste, niisama Kr. Kp. S. § 1124. juures oleva Vene Senati seletuste järele (Krim. Kass. Dep. selet. 71/1413, 75/10, 74/629) ei saa administratiiv-korras pealepandud rahatrahvi arestiks muuta maksujõuetuse korral.

Selle otsuse vastu andis politsei-ülem edasikaebuse Rahukogule, milles seletas :

1) Ajutine seadus nr. 310 ei ole Passiseaduse vastu eksimiste asjus endist korda sisulikult muutnud. R. N. S. § 58.—61. ettenähtud süüsteod on endist viisi karistuse alla jäetud, ainult politsei-ülematele on õigus antud nende poolt määratud trahvisid sisse nõuda, ilma et selleks veel iseäralist kohtu otsust tarvis oleks. Sellega on seaduseandja tahtnud ainult kätte saada Passiseaduse vastu eksijate kiiremat karistust ja viimaste seisukord on karistuse mõttes raskemaks muutunud, aga mitte ümberpöörduvalt, nagu rahukohtuniku arvamisesest võiks järeldada. Rahukohtuniku määrustest neis kahes asjas järgneb nimelt, et kui süüalune ei jõua või ei taha politsei-ülema poolt määratud trahvisid ära maksta, tema siis täiesti ilma karistuseta võib jääda, kuna endise korra järele mitte-äramaksmise puhul temale arestikaristus oleks määratud kohtu poolt. Ka endise korra maksvuse aegu nõudis politsei Kr. Kp. S § 1220. järele süüdlaselt enne seaduses ettenähtud rahalise karistuse äramaksmist ja ainult selle mittetäitmisel andis ta asja kohtu kätte. Kõigest sellest peab vähemalt järeldama, et neis asjus kohtulise karistuse kord endiseks on jäänud ja süüdlasi, kes politsei poolt määratud trahvi ära ei tasu, tuleb kohtu poolt karistada.

2) Mis puutub rahukohtuniku arvamisse, et ei või rahatrahvisid, mis administratiiv-võimude poolt on määratud, arestiks ümber muuta, siis on see ekslik nende juhtumuste kohta, kus seaduse läbi mõned liigid süüstegusid, nagu käesoleval juhtumusel, ajutiselt administratiiv-võimude kätte otsustada ja trahvida on antud. Rahukohtunik on tema poolt ettetoodud Senati seletusi (71/1413, 75/10, 74/629) ekslikult käsitanud. Neis seletab Senat ainult, et administratiiv-võimude poolt pealepandud rahatrahvisid ei või arestiks ümber muuta siis, kui trahv peale on pandud Kr. Kp. S. § 1124. järele, s. o. tolli-, metsa-, posti-, kaubanduse-, mäe- ja proovi-seaduste rikkumiste pärast.

Rahukogu leidis, et rahukohtunik käesolevas asjas õigesti on talitanud, kuna vastavas eriseaduses ainult rahatrahv on ette nähtud. — Politsei-ülema määrus on seadusejõusse astunud ja sellepärast ei ole rahukohtunik kohustatud ega õigustatud asja uuesti arutama. — Sellepärast otsustas rahukogu 12. aprillil 1922. a. edasi-

kaebuse tagajärjeta jätta, missugune otsus on politsei-ülemale teatavaks saanud 22. aprillil 1922. a.

Oma kassatsiooniprotestis seletab Kohtupalati prokuröri vanem abi Müller järgmist:

1) 1920. a. 6. septembri seaduses nr. 310 ei ole öeldud, et selle seaduse maksmahakkamisega Kr. Kp. S. § 1220. oma jõu kaotab või ära oleks muudetud;

2) sisuliselt ei muuda ka see seadus Kr. Kp. S. § 1220. ettenähtud korda;

3) selle seaduse § 4-ndas on öeldud, et süüalune, kui ta politseilise trahviga rahul ei ole, võib rahukohtuniku ees kaebust tõsta, kes siis asja harilikus kohtukorras uuesti läbi vaatab; loomulik, et säärane õigus — asja kohtuliku arutuse nõudmine — ka kaebajal poolel peab olema, näiteks, kui määratud rahatrahvi süüdlaselt kuidagi viisi võimalik ei ole sisse nõuda; siin tuleb just seletada, et seaduseandja poolt Kr. Kp. S. § 1220. meelega puudutamata on jäetud ja see § jõusse jäänud, et ka kaebaja poole õigused kitsendatud ei oleks;

4) rahukohtuniku motiiv, et selles seaduses, kui eriseaduses, ei ole Kr. Kp. S. § 1220. ettenähtud kord mitte ära tähendatud ja et selle tõttu politsei-ülem nõudmine asja kohtulikule arutusele võtmise kohta tagajärjeta tuleb jätta, ei ole mitte millegagi põhjendatud, kui ühest maksvast seadusest vaikides mööda minnakse, siis ei tähenda see ometi seda, et see seadus ära oleks kaotatud;

5) Kr. Kp. S. § 1220. arvatud vastavad asutused, kes R. N. S. § 61. ettenähtud rahatrahvi võivad määrata ja kellel seesugusel korral, kui süüdlaselt kahe nädala jooksul trahvi kätte ei saa, õigus on asja kohtulikku arutust nõuda, on just selgesti 1920. a. 6. septembri seaduses nr. 310 § 2. ära tähendatud; selles mõttes täiendavad nimetatud seadused vastamisi teineteist;

6) rahukohtuniku motiiv, et administratiiv-korras määratud rahatrahvi ei saa maksujõuetuse korral arestitrahviks ümber muuta, on aluseta: end. Vene Senati seletuse 82/30 (N. S. § 84. ja R. N. S. § 7. juurde) põhjal võib maksujõuetuse korral rahatrahvi arestiks ümber arvata, kui see trahv kohtulikult on määratud kuriteo ehk väärteo eest;

7) käesolevas asjas on politsei-ülem palunud süüdlase kohtulikule vastutusele võtta R. N. S. § 61. põhjal. Viimases ettenähtud väärteo eest on karistuseks ainult rahatrahv ette nähtud; maksujõuetuse korral oleks pidanud siin R. N. S. § 7. alusel arest määratama;

8) politsei-ülemal palve peale ei tule mitte vaadata selles mõttes, et administratiiv-korras rahatrahv vastavalt arestitrahviks ümber muudetak, vaid et asi sisuliselt uuesti läbi vaadataks, mille tõttu rahukohtunik ka oma otsuse põhjal täitsa iseseisvalt karistust võib määrata, ennast administratiiv-korras määratud trahviga mitte sidudes, analoogiliselt nagu see süüdlase edasikaebamise korral sünnib.

Sellepärast ja Kr. Kp. S. § 173. põhjal palus Kohtupalati prokuröri vanem abi Riigikohut nimetatud Tartu-Võru Rahukogu otsuse ja 6. jaoskonna rahukohtuniku määruse ära muuta ja ette kirjutada käesolev asi Kr. Kp. S. § 1220. alusel oma toimetusse võtta.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulunud, leidis Riigikohus, et ajutise seadusega politseilise karistuse kohta pole Kr. Kp. S. § 1220. ära muudetud, vaid ainult täiendatud: ühelt poolt on politsei-ülemate õigused laiendatud terve rea üleastumiste peale, mis seni kohtu korras karistati, teiselt poolt aga on nende võimu teostamine seatud kohtu kontrolli alla, kuhu süüdistatavad oma kaebustega võivad

pöörata, kui nad politseilist trahvi ülekohtuseks arvavad. Ühes sellega on rahatrahvide suurus kõrgendatud ja kohtunikele õigus antud politseilist karistust veelgi suurendada. Need asjaolud lasevad selgesti ära tunda, et uue seaduse eesmärk oli maadvõtnud korralageduse vastu võidelda ja karistuse mõjuvust süvendada, mitte aga tõesti süüdlastele kergendusi teha ja neid maksujõuetuse korral karistusest hoopis vabastada. Säärane seisukord, mis tervele rahvakihile võimaldaks oma maksujõuetusele toetudes avaliku korra ja julgeoleku seadusi ning määrusi järjekindlalt täitmata jätta, pole õiguslikus riigis mõeldav. Rahukogu seisukoht ei leia toetust ka endises kohtupraktikas. Need Vene Senati seletused, mis rahukohtuniku määruks on ette toodud ja Rahukogu poolt aluseks võetud, ei käi sugugi asja kohta. Nende aluseks on Kr. Kp. S. § 1124. lisas sisalduv märkus, mis ainult nende üleastumiste kohta käib, mis selles lisas on loendatud.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu korr. koosoleku määrus 12. apr. 1922. a. ära muuta ja Rahukogule ette kirjutada asjale seaduslik käik anda.

Nr 116.

KRIMINAAL-OSAKOND.

27. juunil 1922. a.

Jaan Reinbergi, Jaan Truumanni, Arnold Sommerlingi, Adolf Leevaldi, Karl Kuuse (Kuusk), Kristjan Looperi, Heinrich Augervaldi, Sergei Andrejevi, Johan Tanshindreku, Karl Tammiku ja Peeter Simsoni kaitsja vann. adv. Konstantin Mikfeldi, Eduard Kagu, Adolf Leevaldi ja t. kaitsja vann. adv. Viktor Tombergi, Aleksander Valtini, Konstantin Männiksoni, Albert Kaevu, Johan Hanseni, Jaan Tompi, Reinhold Niksmanni, Karl Kuuse, Johan Tanshindreku, Tõnis Kummi, Gustav Saumi, Peeter Puisi, Miina Uuki, Marie Koljali, Ida Orgeli, Ida Vedro, Marie Jakobsoni, Anna Lundi, Juuli Haasi, Elfriede Preismanni ja Elviine Paasi kassatsioonikaebused Sõjaväe-ringkonnakohtu otsuse peale 19.—27. maist 1922. a. ülemaalse kommunistliku salaorganisatsiooni asjus.

Eesistuja ja ettekandja P. Beniko, Sõjaväe prokurör kapten Knorring.

Sõjaväe-ringkonnakohtu otsusega 19.—27. maist 1922. a. kommunistliku salaorganisatsiooni asjas, mille eesmärgiks oli maksva riigikorra kukutamine, on Jaan Reinberg, Jaan Truumann, Arnold Sommerling ja teised kohtualused üldarvul 44 isikut, süüdi tunnistanud tähendatud salaliidust osavõtmises ja U. N. S § 102 ja S. N. S. § 273¹ põhjal mõistetud: 16 kohtualust sunnitööle 10 — 4 a. ja teised parandusmajasse 4 — 2 a. Peale selle on veel 6 kohtualust (Miina Uuk, Marie Koljal, Juuli Haas,

Jda' Orgel, Anna Lund ja Eduard Jürgens) süüdi tunnistatud mässule õhutava kirjan-
duse laialilaotamises ja U. N. S. § 129. ja S. N. S. § 273¹ põhjal karistatud kinni-
pidamisega parandusmajas.

Selle otsuse peale andsid Riigikohtule kassatsioonikaebused vann. adv.
Tomberg kõikide kohtualuste nimel, vann. adv. Mikfeld 11 kohtualuse nimel ja
järgmised üksikud kohtualused endi nimel: Miina*Uuk, Marie Koljal, Ida Orgel, Ida
Vedro, Marie Jakobson, Anna Lund, Juuli Haas, Elfriede Preismann, Elviine Paas, Alek-
sander Voltin, Konstantin Männikson, Albert Kaev, Juhan Hansen, Reinhold Niks-
mann, Jaan Tomp, Karl Kuusk, Johan Tanshindrek, Tõnis Kumm, Gustav Saum
ja Peeter Puis.

Asja esituse ja sõjaväe-prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus:

I. Vann. adv. Tombergi ja Mikfeldi kassatsioonikaebuste kohta. Mõlemates
kaebustes rõhutatakse, et kohtualustele on süüks arvatud, et nad ennast avalikult
kommunistideks olid tunnistanud, kuna seesugune avalik kuuluvus ei käi U. N. S.
§ 102. alla. Et see väide kaugelt mitte kõikide kohtualuste kohta ei käi, seda näitab
küsimusleht, kus allpool-nimetatud eranditega iga kohtualuse kohta küllalt selgesti
ära on tähendatud, milles tema osavõtmine riigivastasest organisatsioonist nimelt
seisis. Ka selle kohta ei jää mingisugust kahtlust, et kohus kedagi kommunistliku
ilmavaate ehk meelsuse eest ei ole karistanud. Seda tõendab see asjaolu, et kohus
on priiks mõistnud hulga kohtualuseid, kes kommunistlike nimekirjade järele
Riigikogusse ja Tallinna Linnavolikogusse kandideerides endid avalikult kommunisti-
deks olid kuulutanud. Kaitsjate vastuväidet ei või sellepärast täies ulatuses õigeks
tunnistada, vaid ainult selle poolest, et mõne kohtualuse osavõtmine riigivastasest
salaorganisatsioonist on faktide ettetoomisega valgustamata jäänud. See nimetus esineb
tähtsaseaduse rikkumisena, sest et sõna „osavõtmine“ on juriidiline oskussõna, mida tuleb
küsimuslehes konkretiseerida, et kuriteo faktilist külge mitte segada tema juriidilise
hindamisega. Säärased puudulikud küsimused on küsimused nr. 9, 10, 11, 13, 14,
20, 21, 22, 24, 26, 29, 39, 42, 43, 54 ja 102, mis kohtualuste: Augervaldi, Andrejevi
Tanshindreku, Tammiku, Simsoni, Vainlo, Saumi, Prassi, Tiidemanni, Nilsoni, Tombi,
Vedro, Jaak Jakobsoni, Järve ja Marie Jakobsoni kohta käivad. Näiteks olgu siin-
kohal küsimus nr. 10 ette toodud, mis järgmiselt on redigeeritud: „Kas kohtualune
Andrejev on süüdi selles, et tema, kui Riigikogu kommunistliku rühma kandidaat,
Tallinna Linna-volikogu kommunistliku rühma liige ja noorproletaarlaste ühingu liige,
võttis osa punkt esimeses tähendatud riigivastasest salaorganisatsioonist?“ Samal
üldisel kujul on ka teised eespool-nimetatud küsimused seatud; varieerub ainult
kohtualuse ametlik nimetus selle järele, kas ta Riigikogu kommunistliku rühma
kandidaat või Linna-volikogu kommunistliku rühma liige ehk kandidaat või noor-
proletaarlaste ühingu liige oli. Et säärastest küsimustest õigesti aru saada, tuleb
süüdistusakti poole pöörduda, millest näha, et need nimepidi legaalsed asutused Kin-
gissepa kujuka seletuse järele salaorganisatsiooni sabaots olid, mille ta põranda alt
oli välja pistnud. Kohus oleks pidanud seda küsimuslehes ära märkima. Praegusel
kujul ei vasta küsimused seaduse nõuetele ja S. R. K. otsus ei või sellepärast ees-
poolnimetatud kohtualuste kohta jõusse jääda. Seni kui kindlaks pole tehtud, kas
Marie Jakobson on süüdi U. N. S. § 102. ettenähtud kuriteos, ei saa õigesti kvali-
fitseerida ka teist süüdistust, mis tema vastu on tõstetud ja kommunistlike lend-
lehtede laialilaotamise kohta käib. See levitamine esineb iseseisva kuriteona ainult
siis, kui kohtualune seda toimetab, ilma et ta oleks riigivastase organisatsiooni liige.

Vastasel korral on levitamine viimase kuriteo lahutamata osa, kui riigivastase partei tegelase eluavaldus. Sellepärast leiab Riigikohus tarvilikuks järelevalve korras ka selle otsuse osa ära muuta, millega Marie Jakobson on süüdi tunnistatud U. N. S. § 129 järele.

Vann. adv. Mikfeld esineb oma kassatsioonikaebuses veel omapärase U. N. S. § 102. tõlgendusega, nimelt leiab, et see paragrahv ei käivat nende riigivastaste ühingute kohta, mis sõnadega, mitte aga tegelikult on hakanud end selleks ette valmistama, et riigikorda vägivallega kukutada. Otsekohe ei ole küll öeldud, milles see „sõnadega“ ettevalmistamine kaitsja arvamise järele õieti peaks seisma, kuid arvata tuleb, et siin on mõeldud riigikorra vastane propaganda. Et see seisukoht mitte õige ei ole, seda tõendab U. N. S. § 102. selge tekst, millest näha, et mõõduandev on ühingu riigivastane eesmärk ja vägivaldne tegevuskava, aga mitte teatav ettevalmistuse-abinõu, mida ühing teataval momendil on tarvitusele võtnud. Seadus karistab ühingu enese loomise ehk temasse sisseastumise eest, selle peale vaatamata, kas ühingul on korda läinud midagi ette võtta oma eesmärgi teostamiseks. Üleminek sõnadest tegudele muudab kuriteo koosseisu, mida U. N. S. § 100. ja 101. järele tuleb kvalifitseerida. Kaitsja arvamine, nagu kaitseks U. N. S. § 100. ainult keisrivõimu, käib otsekohe seaduse teksti vastu. Kaitsja vastuväide ei leia sellepärast tähelepanu.

II. Kohtualuste Uuki, Koljali, Orgeli, Vedro, Marie Jakobsoni, Anna Lündi, Haasi, Preismanni, Paasi, Valtini, Männiksoni, Kaevu, Hanseni ja Niksmanni kassatsioonikaebuste kohta.

Nad ei sisalda mingit tühjamis põhjendit, vaid käivad, täies ulatuses asja sisu kohta, mida Riigikohus S. Kp. S. § 4. järele arutusele ei või võtta. Kaitsja tegevuseta olek ei või seaduse järele tühjamis põhjendiks olla. Riigikohtule alluvad ainult seaduse rikkumised, mis kohtu enese poolt on tehtud. Kõik kaebused jäävad sellepärast tähele panemata.

III. Kohtualuste Tombi, Kuuse, Tanshindreku, Kummi, Saumi ja Puisi kassatsioonikaebuste kohta.

Ainukeseks tühjamis põhjendiks on ette toodud see asjaolu, et tunnistaja Eduard Saiki eeluurimisel antud seletused on kohtu poolt avaldatud. See avaldamine on aga täiesti seaduslik, sest et tunnistaja oli haiguse pärast ilmutata jäänud. Avaldamine on kassatorite-kaitsjate nõusolekul sündinud. Kõik kaebused jäävad sellepärast tähele panemata.

Ära nähes, et küsimuste seadmine on käesoleval juhtumusel raskusi sünnitanud, leidis Riigikohus tarvilikuks, järelevalve korras nende kohta mõned näpunäited anda. Süüdistuseakti järele oleks küsimuste kava umbes järgmine:

1. Kohtualuse — Ametiühisuse kesk-nõukogu liikme kohta: Kas ta on süüdi selles, et ta kui Tallinna Ametiühisuse kesk-nõukogu liige, teada saades, et see nimepidi legaalne asutus tegelikult põranda-aluse kommunistliku partei juhatause all seisab, kes omale eesmärgiks võtnud eksiteele viidud tööliste abil E. V. Põhiseadusega kindlaks määratud riigikorda vägivaldselt kukutada ja proletariaadi diktaatori maksuma panna, võttis omalt poolt tahtlikult viimasest riigivastasest organisatsioonist osa sellega, et 1920. aastal ühes teiste Ametiühisuse kesknõukogu liikmetega: 1) pani kommunistliku partei keskkomiteele viimase ringkirjalise nõudmise põhjal

kandidaate kinnitamiseks ette, kes kesknõukogu nimekirja järele pidid Riigikogusse valitama, et seal kommunistlikku rühma moodustada, ja kolmanda internatsionaali teise kongressi juhtnõõride järele töötama, milles nõutakse, et kommunistlik rühm parlamendis peab täiesti ja absoluutselt kommunistliku parteile alistuma ja et iga rühma liige oma saadiku puutumatus peab selleks ära kasutama, et illegaalsele parteile organiseerimistööd ja propagandat kergendada ja seda peab meeles pidama, et ta ei ole seadusandja, kes teiste seadusandjatega püüab kokku leppida ja oma valijate ees vastutab, vaid kommunistlik agitaator kes vaenlaste laagrisse on saadetud ja oma partei ees vastutab; 2) töötas välja ja pani tööliste vastuvõtmiseks ette resolutsiooni, milles nõutakse, et tööliste esindaja ei pea Riigikogusse mitte selleks minema, et kodanlusega kaubelda, vaid selleks, et oma saadikukohta ära kasutada töölisteklassi vabastamiseks poliitilise ning majanduslise ikke alt ja seisukorra loomiseks, kus valitseva kodanlusediktatuuri asemele seatakse tööraha-diktatuur; 3) hässitas oma valimiste-eelses üleskutses töölisi võimu oma kätte võtma, seletades, et see ainuke tee on, et kurnamise ja rõhumise alt pääseda; 4) avaldas seda üleskutset samal ajal, millal tema teades kommunistliku partei kongress oma lendlehis töölistele seletas, et Ametiühisuse kesknõukogu nimekirjale hääletamine on samm, mis tarvilik ette võtta, et üle Riigikogu võimu juurde tormata; 5) hoidis kesknõukogu ruumides avaliku ettekandmise otstarbeks kommunistliku partei poolt kokkuseatud kõnekavad; hoidis peale selle laialilaotamiseks sama partei organiseerimis-juhtnõõre ja mässule õhutavaid lendlehti; 6) saatis sama partei keskkomiteele aruandeid oma tegevuse üle; 7) seadis kokku avaldamiseks 2 mässule õhutavat resolutsiooni; 8) avaldas 17. detsembriks üleskutse poliitilisele streigile ja meelevaldusele, seletades, et Eestis valitseb valge terror; 9) avaldas Linna-volikogu valimiste eel üleskutse võitlusele minna maksva riigikorra vastu ja kurnajate asemele tööraha diktatuuri seada; 10) toetas majandusliselt ja poliitiliselt üle-eestimaalist noorproletaarlaste ühingut, teades, et see ühing on kommunistlike parteitegelaste poolt ellu kutsutud selleks, et lendsalga loomisega, organiseerimistööga ja propagandaga noorte seas riigipöördele kaasa aidada?

II. Kohtualuse — Riigikogu kommunistliku rühma kandidaadi kohta.

Kas ta on süüdi selles, et tuttavate kommunistide läbi Tallinna Ametiühisuse kesknõukogu kavatsusest teada saades, oma nimekirja järele Riigikogusse läbiviia ustavaid, kommunistliku keskkomitee poolt kinnitatud kommuniste, kes seal pidid kommunistlikku rühma moodustama ja kolmanda internatsionaali juhtnõõride ja kommunistliku partei keskkomitee eeskirjade järele riigipöörde sihis töötama, avaldas oma nõusolekut tähendatud tingimustel Riigikogusse ennast valida lasta ja andis internatsionaalilt nõutava vormliku allkirja, et ta kommunistliku partei keskkomitee esimesel nõudmisel kohe oma mandaadi maha paneb, missuguste avaldustega ta oma ühinemist tähendatud parteiga tõendas, teades, et selle partei lõppsihiks on Eestis maksva riigikorra vägivaldne kukutamine ja proletariaadidiktatuuri maksmapanemine?

III. Kohtualuse — Linna-volikogu kandidaadi kohta.

Kas ta on süüdi selles, et ta teades, et Riigikogu kommunistlik rühm III internatsionaali alusel on ennast täielikult Eestimaa kommunistlikele parteile kui internatsionaali kohalikule sektsioonile, käsutada annud ja nõuab sedasama ka oma

Linna-volikogu kandidaatidelt, avaldas oma nõusolekut tähendatud tingimustel tema nimekirja järele Linna-volikogusse kandideerida ja tunnistas sellega oma ühinemist nimetatud kommunistliku parteiga, mille kohta tal teada oli, et tema sihiks on Eestis maksva riigikorra kukutamine ja proletariaadidiktatuuri maksmapanemine?

Linna-volikogu liikme kohta tuleb täiendavalt küsimusele võtta sõnade järele „tunnistas oma ühinemist parteiga“ sõnad „ja kinnitas Linna-volikogusse pääsedes seda ühendust veel sellega, et ta kommunistliku partei juhi soovitusel saatis oma esinduse kaudu III internatsionaali täidesaatvale komiteele tervitustelegrammi ja kohalikule kommunistlikule partei keskkomiteele aruandeid oma rühma tegevuse üle raekojas?“

IV. Kohtualuse — noorproletaarlaste ühingu liikme kohta.

Kas ta on süüdi selles, et 1920. a. Tallinnas astus liikmena noorproletaarlaste ühingusse, teades, et see nimepidi legaalne asutus oma põhikirja, mis ainult silmakirjaks oli registreerimiseks ette pandud, algusest saadik on kõrvale heitnud ja III internatsionaaliga ja tema kohalise sektsiooniga: Eestimaa kommunistliku parteiga ühinedes, viimase juhatusel ja Tallinna Ametiühisuse kesknõukogu toetusel selle poole püüab, et lööksalga loomisega ja riigivastase propagandaga ning organiseerimistööga tähendatud parteile kaasa aidata Eestis maksvat riigikorda jõuga kukutada ja nõukogude valitsust maksuma panna.

Juhatuseliikme kohta tuleks juurde lisada, et ta tähendatud sihiga ühes teiste juhatuseliikmetega avaldas üleskutse noortele „mädanenud kodanlusele surmahoopi anda“.

Üldjoontes kokkuseatud küsimuste kava on Sõjaväe-ringkonnakohtule näiteks, mitte juhtnõõriks antud. Sõjaväe-ringkonnakohtul tuleb küsimusi kohtulikul uurimisel ilmsiks tulnud andmete põhjal täiendada, üht teisega kombineerida ja tarbekorral hoopis ümber töötada. Kohtualuse Andrejevi kohta tuleb varemalt selgitada, kas tal Ametiühisuse kesknõukogu asjaajajana ainult kantseleiga tegemist oli, või kas ta ka koosolekutest hääleõigusega osa võttis. Kohtualuse Augervaldi kohta tuleb küsimuse seadmisel silmas pidada, et ta süüdistuseakti järele on Riigikogu komm. rühmalt raha saanud ringreiside eest, mis ta rühma ülesandel on ette võtnud riigivastase kihutusetöö tegemiseks, kommunistlike kollektiivide loomiseks ja sidemete sõlmimiseks kohapealsete kommunistliku partei tegelastega.

Eespool-ettetoodud põhjustel ja S. Kp. S. § 1002. alusel otsustas Riigikohus: Sõjaväe-ringkonnakohtu otsus kohtualuste Augervaldi, Andrejevi, Tanshindreku, Tamiku, Simsoni, Vainlo, Saumi, Prassi, Kägu, Tiidemanni, Nilsoni, Tompi, Vedro, Jaak Jakobsoni, Järve ja Marie Jakobsoni kohta ära muuta ja asi anda nende kohta uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

Teiste kohtualuste ja nende kaitsjate kassatsiooni kaebused tagajärjeta jätta. Sõjaväe-ringkonnakohtu otsus täiendada määrusega, et kõik süüdimõistetud kohtualused kaotavad õigused, mis on äratähendatud U. N. S. § 28. ja 30. ja langevad kitsenduste alla, mis sama seadustiku § 34. on kindlaks määratud. Sunnitööle mõistetud kohtualused kaotavad peale selle õigused, mis on ära tähendatud eespoolnimetatud seadustiku § 29.

Nr 117.

KRIMINAAL-OSAKOND.

4. oktoobril 1922. a.

Mart Kruusmanni ja Friedrich Tuderu kassatsioonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 26. aprillist 1922. a. M. Kruusmanni ja Fr. Tuderu süüdistuses R. N. S. § 46 põhjal.

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu kinnitas kaebaluste Mart Kruusmanni ja Friedrich Tuderu kohta rahukohtuniku otsuse, millega viimased R. N. S. § 46. põhjal igaüks 10.000 margalise rahatrahviga ehk maksujõuetusel 2-kuulise arestiga karistati. Kassatorite seletus, et rahukohtunik ja rahukogu asendasid neile rahatrahvi arestiga liiga kõrgel määral, leiab tähelepanu. — Karistusena on R. N. S. § 46-ndas ettenähtud arest ühe kuuni ehk rahatrahv 100 rublani. Arvesse võttes, et veneaegsetes seadustes ettenähtud rahatrahvid on 100-kordselt suurendatud ja arvatakse markades, tuleb tähendatud paragrahvis 100 rubla asemel 10.000 marka lugeda. — Rahatrahvi asendamist käsitleb sama seaduse § 7. R. N. Seadus loeb aresti raskemaks karistuseks kui rahatrahvi. — Paljudes §§ on ette nähtud kaks karistust: arest ehk rahatrahv. Arest määratakse kohtult süüd-raskendavatel asjaoludel. Kui nüüd kohus asjaolude tõttu kaebalusele algkaristuseks kergema karistuse — rahatrahvi — valis, siis polnud temal õigust seda rahatrahvi asendada kaebaluse maksujõuetusel suurema arestiga, kui algkaristuses ette oli nähtud (Vene Sen. Kr. Dep. seletus Schneideri asjas 1887 nr. 6, Tagantsev § 7, tes. 3).

Käesoleval korral oleks kohus võinud rahatrahvi asendamisel aresti mitte üle 1 (ühe) kuu määrata. Sellepärast ei või Rahukogu otsus rahatrahvi asendamises jõusse jääda. — Muus osas tuleb kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta, sest et karistus — rahatrahv — on kaebalustele seaduslistes piirides määratud.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174. juhtnõriks võttes **otsustas** Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus rahatrahvi asendamise suhtes ära muuta ja selles osas asi anda uueks rahatrahvi asendamiseks samale Rahukogule teises koosseisus. Muis osades Mart Kruusmanni ja Friedrich Tuderu kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 118.

KRIMINAAL-OSAKOND.

4. oktoobril 1922. a.

Karl Loskiti kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 22. aprillist 1922. a. K. Loskiti süüdistuses R. N. S. § 142. põhjal.

Eesistuja ja ettekandja osakonna juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus, et kohtualuse Karl Loskiti kassatsioonikaebus on põhjendatud.

Oma kaebuskirjas rahukohtunikule seletab erakaebaja Jaan Treimann ise, et pärast seda, kui ta Loskitile öelnud: minul on meel paha Loskiti peale, kes õiget hinda ei öelnud, vaid need kõrgemad ütles olevat, kui Metsavalitsus oli määranud, karanud kohtualune Karl Loskit talle selja tagant kallale, tõuganud teda kaks korda ja ütelnud: „välja uksest“.

Seda tõendas ka Rahukogus ülekuulatud tunnistaja Märtnann. Sellel asjal on käesoleval juhtumusel oluline tähtsus, sest nagu aktist näha, oli sündmus Loskiti ruumides ja seadus ei keela ruumide omanikule rahurikkujat ja tülinorijat isikut oma korterist jõuga välja viia (vaata Vene Sen. selet. 1871. a. nr. 767, 1870. a. nr. 1398, 1868. a. nr. 335).

Rahukogu pole aga ülemaltoodud asjaolusid otsuse tegemisel arvesse võtnud ja on sellega Kr. Kp. S § 119 oluliselt rikkunud.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 174. juhtnõõriks võttes **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus 22. aprillist 1922. a. ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale Rahukogule teises koosseisus.

Nr. 119.

KRIMINAAL-OSAKOND.

7. oktoobril 1922. a.

Aktsiisi Peavalitsuse erakaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 29. aprillist 1922. a. Pauline Undritsi süüdistuses Akts. Sead. § 1110. põhjal,

Eesistuja osakonna juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Aktsiisi Peavalitsuse erakaebus tuleb rahuldada.

Kr. Kp. S. § 1125²-märkus I ja Akts. S. § 1274. järele saadab Aktsiisivalitsus kõik süüdistuseasjad ilma patendita kangete jookide müümise üle otsekohe kohtulikule arutusele, selle peale vaatamata, et süüdistatav ainult rahatrahvi alla käib. Rahu-kohtunik ja niisamuti ka Rahukogu, kes käesolevat asja mitte enese arutamise alla

ei võtnud, on eelnimetatud Kr. Kp. Seadust rikkunud, mispärast tulevad mõlema kohtuastme otsused ära muuta ja rahukohtunikule ette kirjutada asi sisulisele arutusele võtta.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174. otsustas Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu ja rahukohtuniku otsused ära muuta ja Rahukogule ette kirjutada käesolev asi sisuliseks-arutamiseks saata vastavale rahukohtunikule.

Nr. 120.

KRIMINAAL-OSAKOND.

14. oktoobril 1922. a.

August Vainult'i kaebus valvekorras Rakvere-Paide 8. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 12. juulist 1921. a. A. Vainulti süüdistuses Rhk. trs. § 63. põhjal.

Eesistuja ja ettekandja osak. juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Kohtu-uuriija määruse põhjal iseäralise politseivalve alla antud August Vainult oli omavoliliselt oma alalisest elukohast (Paasvere vallast, Virumaal) lahkunud ja Nõmme alevisse elama asunud.

Sellest teada saades tõstis Väike-Maarja jaoskonna politsei-ülem Vainulti vastu süüdistuse R. N. S. § 63. põhjal ja Rakvere-Paide 8. jaoskonna rahukohtunik karistas teda 12. juunil 1921. a. tagaselja-otsusega sama paragrahvi põhjal rahatrahviga kolme tuhande (3000) marga suuruses ehk maksujõuetusel kahekuulise arestiga.

Seda asja Vainulti palve põhjal järelevalve korras arutades leidis Riigikohus, et tagaselja-otsus pole Vainultile kuulutatud seaduses ettenähtud korras, sest et rahukohtuniku teateleht ühes otsuse ärakirjaga on Vainultile edasitoimetamiseks teadmata isiku kätte antud, kelle allkiri pole loetav. Samuti on ka kätteandja allkiri mitte loetav ja puuduvad isegi teated selle kohta, kas ta on mõni ametnik või eraisik.

Pärastpoolsest kirjavahetusest, mis rahukohtuniku toimetuses leidub, on küll näha, et otsus on Vainultile mingil viisil teatavaks saanud ja selle otsuse teine ärakiri tema sellekohase palve põhjal talle 29. augustil 1921. a. kätte antud, kuid edasikaebuse korda pole talle kuulutatud. Seda tuleb oluliseks seaduse (Kr. Kp. S. § 138 ja 128) rikkumiseks lugeda, mis otsuse seadusejõusse astumist takistab, mispärast Riigikohus tarvilikuks leidis K. A. S. § 250. põhjal rahukohtunikule ette kirjutada — Vainultile edasikaebuse kord kuulutada ja talle ühtlasi seletada, et kaja ehk edasikaebuse sisseandmise tähtaega arvatakse edasikaebuse korra kuulutamise päevast. Ühes sellega tuleb rahukohtuniku otsuse täitmine esialgselt seisma panna.

Pealegi leidis Riigikohus, et R. N. S. § 63. käib isikute kohta, kellede elukoht on vastavate võimude poolt kindlaks määratud nende eneste tahtmise peale vaatamata. Eeluurimise all seisvad isikud aga ei kaota põhimõtteliselt õigust omale elukohta valida, kuid peavad oma õiguse kohtu kontrolli all teostama. Sellest kont-

rollist kõrvaldudes tekitavad nad kahtlust, nagu katsuksid nad eeluurimisest kõrvalduda, ja tagajärg on see, et nende vastu karmim takistusabinõu tarvitusele võetakse. Karistuse määramine § 63. põhjal ei tabaks sihti. Kr. Kp. S. § 959. p. 5. põhjal peaks otsuse täitmine seisma jääma seniks, kui otsustatud on asi, mille pärast nad eeluurimise all on. Mõistetakse nad viimases asjas süüdi, siis langeb karistus ära, mis nendele R. N. S. § 63. põhjal oli määratud, N. S. § 152. mõjul; mõistetakse nad aga priiks, siis tundub karistuse kandmine ülekohtuna, sest et takistusabinõu oli isiku vastu, kes milleski süüdi polnud, asjata tarvitusele võetud.

Sellest seisukohast välja minnes on juba Vene Senat seletanud, et R. N. S. § 63. tähendatud isikute kohta ei käi (Kr. Dep. s. 1874 a. nr. 125, Aronovi asjus), ja selle seletusega ühineb ka Riigikohus.

Neil põhjustel ja K. A. S. § 250. alusel tegi Riigikohus **otsuseks**: Rakvere-Paide 8. jaoskonna rahukohtunikule ette kirjutada: 1) oma tagaselja-otsus 12. juunist 1921. a. seaduslikus korras Vainultile kuulutada ja viimasele seletada, et kaja ehk edasikaebuse sisseandmise tähtaeg arvatakse sest ajast, millal edasikaebuse kord talle on kuulutatud; 2) selle otsuse täitmine seisma panna seniks, kuni edasi-kaebamise tähtaeg möödub.

Nr. 121.

KRIMINAAL-OSAKOND.

21. okt. 1922. a.

Mihkel Ollino voliniku vann. adv. abi J. Timuski kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 30. maist 1922. a. M. Ollino süüdistuses U. N. § 530. põhjal.

Eesistuja: osakonna juhataja P. Beniko ja ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Ollino kaitsja vann. adv. abi J. Timuski kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Ametnikkude auhaavamiste asjus esineb kahjukannatajana mitte ainult isiklikult haavatud ametnik, vaid ka see valitsusline võim, mida esindab haavatud ametnik. Seda liiki kuriteod arvatakse seaduse järele kuritegudeks valitsemiskorra vastu ja neid jälitakse avaliku süüdistuse korras. Sellepärast ei või haavatud ametnik seesugust asja leppimise teel ära lõpetada ega kohus vastastikku haavamist arvesse võtta ja kaebealust karistusest vabastada. Niisama ei ole auhaavamiste kohta maksev exceptio veritatis. Öeldut kohaldades käesoleva asja puhul ja silmas pidades, et kohus on Lilienthali haavatuks arvanud kui politseivõimu, peab otsusele jõudma, et Rahukogu siin pole rikkunud Kr. Kp. S. § 3., 5., 42. p. 3. ja 49. ja U. N. S. § 537.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 otsustas Riigikohus: Mihkel Ollino kaitsja vann. adv. abi J. Timuski kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 122.

KRIMINAAL-OSAKOND.

21. oktoobril 1922. a.

Kristjan Bergenti kassatsiooni-kaebus Kohtupalati otsuse peale 8. juunist 1922. a. Kr. Bergenti süüdistuses N. S. § 1478. põhjal.

Eesistuja ja ettekandja osak. juhataja P. Beniko, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Süüdistusakti järele süüdistati Kristjan Bergenti selles, et tema 1920. a. augustikuu 10. päeval Kudina valla „Lehtmetsa“ talu heinamaa peal viha pärast ja meelega kodanikku Jüri Bergi raskesti peksis, jalgadega tallas ja sellega viimase tervist ilma seda soovimata raskesti vigastas.

Asja läbi vaadates leidis Kohtupalat Bergenti süüdi olevat selles, et ta ettekavatsetud plaani järele ja ära tundes oma teo tagajärgi Jüri Bergi raskesti peksis, jalgadega tallas ja sellega viimase tervist raskesti vigastas. Seda tegu kvalifitseeris Kohtupalat kui kuritegu, mis ette nähtud N. S. § 1478-ndas, ja karistas Bergenti 1¹/₂-aastase vangirooduga.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palub kaebealuse kaitsja vann. adv. abi H. Martna Kohtupalati otsuse N. S. § 1478. rikkumise pärast ära muuta. Tema leiab, et kohus on kaebealuse tegu ebaõigelt kvalifitseerinud, sest et kehavigastuse all mõistab seadus niisuguseid vigastusi, mis mõne kehaorgani funktsiooni ajutiselt või jäädavalt takistavad, kuna küljeluu murdmine ja rinnanaha vigastus seesuguseid tagajärgi kaasa ei või tuua. Bergenti kuritegu on kaitsja arvamise järele ettenähtud N. S. § 1483-ndas.

Ära kuulanud asja esituse ja prokuröri arvamise, leidis Riigikohus:

Mitte iga tervisevigastamine, kuigi ta raske on, ei käi N. S. §§ 1477. ja 1478. alla, vaid ainult niisugune, mis on kehavigastuse tagajärjeks. See selgub N. S. § 1477 grammatilisest lauseühendusest. Peale selle nõuab seadus, et tervise vigastamine olgu „tähtis“, missugune sõna, nagu N. S. § 1486. selgub, tähendab parandamata vigastust. Kehavigastamine omalt poolt on mõne kehaelundi vigastamine, s. t. kas elundi hävitamine või elundi säherdusse seisukorda asetamine, milles ta jäädavalt ei suuda enam kas täielikult või osalt oma endisi ülesandeid täita (Nekljudov, lhk. 177, Posnyshev, lhk. 92).

Tähtsamad kehaelundid on N. S. § 1477. täielikul kujul loendatud, ja sellest loendist on näha, et kehaelundi all tuleb mõista teatavat kehaosa kui tervikut, millel omaette ülesanne (funktsioon) on, mida ta täidab iseseisvalt, teistest kehaosades rippumata.

Selle järele oleks Kohtupalat pidanud küsimuslehes ära tähendama, missugune kehaelund (organ) oli käesoleval juhtumusel vigastatud, ja tõendama, et selle vigastuse tagajärjeks oli mitte ainult raske, vaid ka parandamata haigus. Seda tege-mata jättes on Kohtupalat N. S. § 1478. ja Kr. Kp. S. § 754. oluliselt rikkunud, mispärast tema otsus jõusse ei või jääda.

Silmas pidades et tuleval asja arutamisel võib küsimus tekkida, missuguse paragrahvi alla viia küljelu murdmine, leiab Riigikohus tarvilikuks seletada, et N. S. § 1483. annab õigust arvata, et sääraseid tervise rikkumisi, kui nad meelega on tehtud, karistatakse ühesugusel alusel haavadega, mispärast küljelu murdmine, kui ta varemalt ettekavatsetult on sünnitatud, käib N. S. § 1482. alla. Iseenesest mõista peavad kohtul kindlad andmed selleks olema, et kohtualune mitte ainult sihiga ei löönud, et küljeluud murda, vaid et see kavatsus temal oli valminud ka juba varemalt, enne löömise algust.

Järelevalve korras ei või Riigikohus ka seletamata jätta, et Kohtupalat oma vastusega küsimuslehes on kaugemale läinud kui süüdistusakt ja uue süüdistuse üles võtnud, mis esialgselt süüdistusest raskem on. Süüdistusaktis on öeldud, et ainult peksmine meelega sündis, vigastus aga soovimata juhtus. Ka pole süüdistusaktis selle kohta midagi öeldud, et kohtualune oleks ettekavatsetud plaani järele talitanud. Selle peale vaatamata on Kohtupalat mõlemaid asjaolusid oma vastusesse mahutanud. Kohtul on küll õigus kuritegu iseseisvalt kvalifitseerida, kuid raskema kuriteo tunnismärke oma vastusesse võtta pole tal õigust (Kr. Kp. S. § 752.).

Sel kujul, kuidas süüdistus esialgselt oli vormuleeritud, käib ta N. S. § 1533. alla, sest et peksmine elukardetav polnud ja vigastamine juhusliselt sündis.

Neil põhjusil ja Kr. Kp. S. § 912. alusel **otsustas** Riigikohus: Kohtupalati otsus 8. juunist 1922. a. ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

Nr 123.

KRIMINAAL-OSAKOND.

21. okt. 1922. a.

Aktsiisi Peavalitsuse erakaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 13. juunist 1922. a. Johann Mõttuse süüdistuses Akts. Sead. § 1111. põhjal.

Eesistuja osak. juhataja P. Beniko, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamise ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Aktsiisi Peavalitsuse kassatsiooni kaebus tuleb rahuldada.

Kr. Kp. S. § 1129. järele on üldpolitseil õigus algatada süüdistust eraisikute vastu nende poolt kroonu varanduste valitsemise seadustikkude rikkumise korral, neis piirides, mis vastavates seadustikkudes ette kirjutatud. — Protokolli kaebeluse vastutusele võtmise üle võib politsei otsekohe saata rahukohtunikule, välja arvatud juhtumused, kus karistust võib administratiiv-korras määrata (Vene Sen. sel. 68. a. nr. 941. ja 75. a. nr. 268). Käesoleval juhtumusel on üldpolitsei protokollil kokku seadnud Mõttuse vastutuselevõtmiseks Aktsiisiseadustiku rikkumise pärast. R. N. S. § 21 mõtte järele tuleb igamisaeg lugeda katkestunuks mitte ainult asja kohtusse

jõudmisega, vaid ka selle teatavaks saamisega politseile. Kui kuritegu politseile teatavaks saanud ja viimane toimetuse ette võttis — protokollilt teatava isiku vastutuselevõtmise üle kokku seadis, siis ei ole enam asja igamise suhtes tähtis, millal protokoll kohtusse jõuab ja asi otsustatakse. Viivitus asja-ajamises politsei, kohtu-uuriija, või kohtu enese poolt ei ole niisugune asjaolu, mis õigustaks asja igamise tõttu ära lõpetada (V. Sen. sel. 1867. a. nr. 589, 270. ja 1910. a. nr. 2). Kuritegu, milles Mõttust süüdistatakse, on korda saadetud 17. juunil 1921. a. ja samal päeval on sellekohane politsei protokoll tehtud. Nii siis ei ole Mõttuse kuritegu ära iganud ja sellepärast ei või Rahukogu otsus, mis toetub R. N. S. § 21. rikkumisele, jõusse jääda. — Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. §§ 174. ja 178. **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus ära muuta ja asi anda uueks otsustamiseks samale Rahukogule teises koosseisus.
